

Regeringens proposition

1978/79:112

om regionalpolitik;

beslutad den 22 mars 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLA ULLSTEN

ROLF WIRTÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås riktlinjer för regionalpolitiken, som i stort bygger på de principer riksdagen lade fast år 1976.

På grundval av bl. a. förslag från sysselsättningsutredningen, expertgruppens för regional utredningsverksamhet utvärdering av det regionalpolitiska stödet och förslag från glesbygdsdelegationen föreslås förstärkta regionalpolitiska medel. Förslagen omfattar både den regionalpolitiska planeringen och de särskilda medlen för att påverka sysselsättning och service i enlighet med planerna. Målet för regionalpolitiken skall vara att ge människor i alla delar av landet tillgång till arbete, service och god miljö.

I propositionen konstateras att det alltjämt råder betydande skillnader mellan landets olika delar då det gäller befolkningens tillgång till arbete, service och god miljö. Länsplaneringens prognoser för den framtida sysselsättningen tyder på att skillnaderna mellan olika regioner kan väntas bestå med den nuvarande utvecklingen.

I propositionen framhålls att arbetets värde för individen måste vara en viktig utgångspunkt för regionalpolitiken. Samtidigt är full sysselsättning en förutsättning för att effektivt kunna utnyttja landets resurser. Regionalpolitiken måste inriktas på att undanröja förvärvshinder och fördela arbetstillfällena inom landet så att en rimlig regional balans uppnås.

En förutsättning för regional balans är bl. a. att ingen del av landet växer på ett sådant sätt att regioner i andra delar av landet påverkas negativt. En balanserad utveckling i bl. a. Stockholmsregionen är därför ett viktigt mål i regionalpolitiken.

En god ekonomisk utveckling är en förutsättning för att kunna driva regionalpolitiken med kraft. Näringslivets konkurrenskraft måste förbättras.

Därför måste erforderligt ekonomiskt utrymme reserveras för den investeringsökning som krävs för att öka den industriella kapaciteten och exportförmågan. en aktiv lokaliseringpolitik bör enligt propositionen kunna bidra till detta.

Goda valmöjligheter på den lokala arbetsmarknaden – dvs. den arbetsmarknad som kan nås inom ett rimligt pendlingsavstånd – ökar enligt propositionen människornas möjligheter att bo kvar i en region även vid byte av anställning. Det är dock inte möjligt att göra alla lokala arbetsmarknader jämbördiga. Det går därför inte alltid att erbjuda människorna önskvärt arbete i den egna regionen. Individerna måste vara beredd att ibland byta yrke eller flytta. En rörlig arbetsmarknad underlättar också inträdet på arbetsmarknaden för arbetssökande som av olika anledning är lokalt bundna. Det måste emellertid vara en angelägen uppgift för sysselsättnings- och regionalpolitiken att motverka en sådan ensidig geografisk rörlighet från skogslänen som präglade omflyttningen under 1950- och 1960-talen. Den geografiska rörligheten mellan olika delar av landet bör enligt propositionen vara balanserad.

Nuvarande riktlinjer för *länsplaneringen* föreslås i stort bli oförändrade. Starkare än tidigare betonas dock vikten av att planeringen inriktas på konkreta åtgärder och samordnas med annan planering. I fråga om förfarandet aviseras vissa förenklingar. För att genomföra länsplaneringen föreslås ett särskilt anslag på 35 milj. kr. Länsdemokratikommitténs förslag till ändrad beslutsordning för länsplaneringen berörs. Därvid förordas att ställningstagandet till kommitténs förslag skjuts upp.

För att kunna förverkliga regionalpolitikens mål behövs planeringsinstrument som gör det möjligt att få över landet enhetliga riktlinjer för hur de olika regionernas problem skall lösas. *Ortsplanens* betydelse för prioriteringar slås fast samtidigt som vissa kompletteringar och preciseringar föreslås. Bl. a. bör områden mellan vilka pendlingen är omfattande eller där pendlingsavstånden är rimliga behandlas sammantagna. Sådana pendlingsregioner bör avgränsas inom länsplaneringen. Inga förändringar föreslås i fråga om *planeringstalen* för länens folkmängd. Ett förslag till ny *stödombådesindelning* lämnas. Landet delas därvid in i sex stödområden. Förslaget grundas på de riktlinjer som sysselsättningsutredningen har föreslagit och länsstyrelsernas förslag till stödområdesindelning. De viktigaste bedömningsgrunderna är sysselsättningsgraden och befolkningsutvecklingen i resp. region samt den allmänna sysselsättningssituationen i länen. En kraftig förstärkning av det regionalpolitiska stödet i de sysselsättningsmässigt sämst ställda kommunerna sker.

Det *regionalpolitiska stödet* till näringslivet förstärks. En ram om 7 400 milj. kr. föreslås för femårsperioden 1979/80–1983/84. I första hand förstärks sysselsättningsstödet. Detta stöd skall som mest kunna utgå med totalt 130 000 kr. per årsarbetare under sju år. Lokaliseringsslån skall kunna ges, förutom till investeringar i byggnader och maskiner, även till bl. a.

marknadsföring och produktutveckling. En ny typ av avskrivningslån föreslås som ersättning för nuvarande lokaliseringsbidrag och avskrivningslån. Vidgade möjligheter att använda offertprincipen i de fall då övriga stöd-möjligheter inte är tillämpliga föreslås.

Industricentra föreslås i Ånge och Vilhelmina.

Systemet med lokaliseringssamråd föreslås kvarstå och en utvidgning till den privata tjänstesektorn ske. Lagen om lokaliseringssamråd föreslås bli upphävd.

Den *offentliga sektorn* har fått en allt större betydelse för sysselsättningen och därmed också för den regionala utvecklingen. I propositionen framhålls därvid att den offentliga sektorn i ökad utsträckning bör planeras från regionalpolitiska utgångspunkter. Administrativa åtgärder föreslås som bör ge möjligheter till en effektivt fungerande regionalpolitik inom den statliga verksamheten.

En fortsatt satsning på *glesbygdsområdena* föreslås. Därvid förordas en samordning och intensifiering av de statliga insatserna för sysselsättning och service i glesbygderna. Ett nytt och förstärkt glesbygdsstöd föreslås, där nuvarande stödformer slås samman och besluten så långt möjligt decentraliseras. För budgetåret 1979/80 föreslås 82 milj. kr. för åtgärder i glesbygd.

Slutligen redovisas en ändrad organisation för den *regionalpolitiska forskningen*. Regionala samverkansgrupper med företrädare för de intressen som medverkar i den regionala planeringen bildas i de sex högskoleregionerna. Riktlinjer anges för ett nytt forskningsprogram.

Förslag till

Lag om upphävande av lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd

Härigenom föreskrivs att lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1979.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-03-22

Närvarande: statministern Ullsten, ordförande, och statsråden Sven Romanus, Mundebo, Wikström, Wirtén, Rodhe, Wahlberg, Hansson, Enlund, Lindahl, Winther, De Geer, Cars, Gabriel Romanus

Föredragande: statsrådet Wirtén

Proposition om regionalpolitik

---

1 Inledning

I riksdagens beslut år 1964 om riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik (prop. 1964:185, BaU 1964:48, rskr 1964:408) angavs för första gången målen för regionalpolitiken. De kan sammanfattas på följande sätt. Lokaliseringspolitikerna bör syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelade på ett sådant sätt att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas. Välståndet bör fördelas så att människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service, att strukturomvandlingen och den ekonomiska expansionen sker i sådana former och i en sådan takt att de enskilda individernas trygghet värnas och att rikets försvar underlättas. Vid senare riksdagsbehandling har målen utvecklats och preciserats. I riksdagens beslut om regionalpolitiken år 1972 (prop. 1972:111, InU 1972:28, rskr 1972:347) angavs bl. a. att de tre välfärdsfaktorerna – arbete, service och miljö – skall bli tillgängliga inom räckhåll för alla människor.

Riksdagen beslutade år 1976 (prop. 1975/76:211, AU 1976/77:7, rskr 1976/77:79) om en samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik. Riksdagen betonade därvid att ett väsentligt regionalpolitiskt mål är att ge arbete åt alla. Därför kan sysselsättnings- och regionalpolitiken inte ses skilda från varandra. I beslutet underströks vidare betydelsen av att den statliga verksamheten inom olika sektorer i ökad utsträckning planeras utifrån regionalpolitiska utgångspunkter.

Den ekonomiska ram, som riksdagen år 1973 angav för lokaliseringpolitiken har efter beslut av riksdagen förlängts till att omfatta även budgetåret 1978/79. Det är nu aktuellt att förelägga riksdagen förslag om ny ram.

Förutsättningarna för regionalpolitiken ändras hela tiden. Det finns där-

för ett behov av att fortlöpande följa och utvärdera regionalpolitiken och anpassa medel och resurser efter de förutsättningar och behov av insatser, som föreligger. Det fortlöpande uppföljningsarbetet sker främst i länsplaneringsarbetet. Regeringen beslutade i juni 1978 att starta en ny fullständig länsplaneringsomgång – länsplanering 1980. Ett flertal utredningar om regionalpolitiken har nyligen slutförts och förslag har redovisats för regeringen.

Genom beslut den 22 mars 1974 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för arbetsmarknadsdepartementet att tillkalla sakkunniga med uppgift att utreda den långsiktiga sysselsättningspolitiken. Kommittén (A 1974:02) har antagit namnet sysselsättningsutredningen. Regeringen gav den 13 maj 1976 kommittén tilläggsdirektiv om regionalpolitiken. Där framhölls att kommittén borde överväga bl. a. indelningen i nuvarande stödområden samt frågan om stödberättigad verksamhet, stödunderlag och stödformer.

Sysselsättningsutredningen avlämnade i september 1978 delbetänkandet (SOU 1978:62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel.

En sammanfattning av kommitténs betänkande, vilken också innehåller en redogörelse för nuvarande förhållanden samt en sammanfattning över inkomna remissyttranden, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1 och 2*.

Genom beslut den 30 juni 1965 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för inrikesdepartementet att inrätta ett expertorgan (In 1967:24) – benämnt expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) – för att bl. a. samla information om och föreslå samordning av forskningsverksamheten samt definiera forskningsbehov i regionalpolitiska frågor.

ERU avlämnade i juni 1978 delbetänkandet (SOU 1978:46 och 47) Att främja regional utveckling.

En sammanfattning av ERU:s betänkande och inkomna remissyttranden bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3 och 4*.

Genom beslut den 17 februari 1977 bemyndigade regeringen chefen för industridepartementet att tillkalla ledamöter jämte sakkunniga, experter och sekreterare med uppgift att bereda, samordna och intensifiera regeringens glesbygdsinsatser. Kommittén (I 1977:02) har antagit namnet glesbygdsdelegationen. Delegationen avlämnade hösten 1978 rapporten (Ds I 1978:37) Sysselsättning och service i glesbygd.

En sammanfattning av delegationens rapport, som också innehåller en redogörelse för nuvarande förhållanden samt en sammanfattning av inkomna remissyttranden, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 5 och 6*.

Den 13 april 1978 uppdrog regeringen (Dir 1978:35) åt ERU att lämna förslag till dels hur det framtida samarbetet mellan forskning och planering på det regionalpolitiska området bör organiseras, dels ett program för den regionalpolitiska forskningen. ERU avlämnade hösten 1978 betänkandet (Ds I 1978:40) Förslag till ERU:s framtida organisation och i början av det-

ta år betänkandet (Ds I 1979:03) Regionalpolitisk forskning på 1980-talet.

En sammanfattning av betänkandena, vilka också innehåller redogörelser för nuvarande förhållanden, bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7 och 8*.

På regeringens uppdrag har länsstyrelserna i samtliga län fullföljt länsplanering 1974 och i samband med länsrapport 1978 analyserat konsekvenserna för det egna länet av ortsplänen som instrument i den regionala utvecklingsplaneringen. Länsstyrelsernas analyser är avsedda att utgöra underlag för en utvärdering av ortsplänens framtida roll i samhällsplaneringen.

En sammanfattning av länsstyrelsernas synpunkter på ortsplänen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 9*.

Inom industridepartementet har en utvärdering gjorts av de hittillsvarande erfarenheterna av systemet för lokaliseringssamråd. Denna utvärdering bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 10*.

I skrivelse den 20 december 1978 har riksdagen anmält sina beslut med anledning av delar av bl. a. propositionen 1978/79: 25 med förslag om medelsanvisning på tilläggsbudget I för budgetåret 1978/79, jämte motioner (prop. 1978/79: 25, AU 1978/79:16, rskr 1978/79:123). Besluten innebär bl. a. att riksdagen har gett regeringen till känna vad arbetsmarknadsutskottet i nämnda betänkande anfört om förslag till riksdagen om rikets indelning i stödområden. Utskottet har i denna del anfört att riksdagen under våren 1979 bör ta ställning till inte endast principer för stödområdesindelning utan även förslag till faktisk indelning av riket i samband med behandlingen av en aviserad proposition i dessa frågor. Regeringen bör därvid till grund för sitt ställningstagande inhämta synpunkter från länen.

Länsstyrelserna har på regeringens uppdrag lämnat förslag till inplacering av kommuner i stödområde.

En sammanfattning av länsstyrelsernas förslag bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 11*.

I frågor som jag kommer att behandla i anslutning till sysselsättningsutredningens betänkande har inkommit skrivelser från bl. a. länsstyrelser, landstingskommuner, kommuner samt politiska och fackliga organisationer.

I prop. 1978/79: 100 (bil. 13 s. 35, bil. 14 s. 76 och 147 samt bil. 17 s. 79 och 209) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1979/80 beräkna

1. till *Stöd till skärgårdsföretag* ett förslagsanslag av 3 milj. kr.,
2. till *Särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder* ett förslagsanslag av 10 milj. kr.,
3. till *Bidrag till kommersiell service* ett förslagsanslag av 2,5 milj. kr.,
4. till *Lån till investeringar för kommersiell service* ett investeringsanslag av 6 milj. kr.,
5. till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* ett förslagsanslag av 273,3 milj. kr.,

6. till *Särskilda stödåtgärder i glesbygder* ett reservationsanslag av 21 milj. kr.,

7. till *Bidrag till kommunala industrilokaler* ett reservationsanslag av 30 milj. kr.,

8. till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* ett investeringsanslag av 600 milj. kr.

Jag anhåller nu om att få ta upp dessa frågor.

2 Allmänna utgångspunkter

2.1 Regionalpolitikens förutsättningar

Regionalpolitiken syftar till att åstadkomma en jämn fördelning av välfärden mellan landets olika delar. Arbetets värde för individen är därvid en viktig utgångspunkt. Samtidigt är full sysselsättning en förutsättning för att landets resurser skall utnyttjas på bästa sätt.

En effektiv sysselsättningspolitik kan inte bedrivas utan att hänsyn tas till de skiftande förutsättningarna för olika regioner. Arbetsmarknads- och regionalpolitiken syftar till att skapa balans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft på både kort och lång sikt. Den ekonomiska politikens mål om full sysselsättning och effektivt utnyttjande av landets resurser kan inte uppnås utan sådan balans. Samtidigt ställer den ekonomiska utvecklingen krav på en omvandling av näringslivets struktur, som ofta får negativa konsekvenser för regionala arbetsmarknader. Det är därför angeläget att regionalpolitiken inriktas på att de olika regionernas näringsliv får en struktur som tål att branscherna omvandlas. Det krävs också att man i t. ex. industripolitiken tar hänsyn till de regionala konsekvenserna av olika åtgärder.

Den offentliga sektorn svarar för en stor del av den totala sysselsättningen och dessutom för viktiga delar av människornas behov av service. Vid planeringen av verksamhet inom denna sektor bör även de regionala konsekvenserna för sysselsättning och service beaktas. Detta är särskilt viktigt eftersom den största ökningen av sysselsättningen bedöms ske inom detta område.

Redan denna översiktliga genomgång visar att regionalpolitiken hör intimt samman med andra områden. I det förslag om den framtida regionalpolitiken som jag nu föreslår att regeringen förelägger riksdagen tar jag upp alla delar av regionalpolitiken. De riktlinjer som jag fortsättningsvis föreslår bygger dock i huvudsak på den hittills förda politiken.

2.2 Den regionala utvecklingen

Under början av 1970-talet skedde en regional utjämning av befolkningsutvecklingen, som i stort sett har bestått under de senaste åren. Stock-

holmsregionen har dock sedan år 1977 åter börjat växa snabbt och i Norrbottens län har den tidigare inflyttningen nu förbytts i utflyttning. Vidare finns det, främst inom inre stödområdet men också i vissa andra delar av landet, regioner där befolkningen fortsätter att minska.

Trots den stabilisering som har skett ifråga om länens befolkning kvarstår stora skillnader både mellan stödområdena och övriga delar av landet samt inom de olika länen, då det gäller hur stor del av befolkningen som förvärvsarbetar. Detta är främst ett problem som rör kvinnornas möjligheter till sysselsättning. Men även bland männen finns i vissa delar av landet stora grupper som saknar arbete. Det gäller i första hand de äldre männen inom stödområdet. Länsplaneringens prognoser tyder inte på att någon nämnvärd utjämning kommer att ske mellan regioner vad gäller möjligheterna till sysselsättning.

Industrins utveckling inom olika regioner har bidragit till en utjämning av efterfrågan på arbetskraft. Det gäller både mellan stödområdena och resten av landet och inom de olika länen. Den offentliga sektorn har däremot allt mer koncentrerats till vissa orter inom länen. Sysselsättningsutredningens material, liksom länsplaneringens prognoser, tyder på att denna utveckling kommer att fortsätta. Det gäller såväl den statliga som den landstingskommunala sysselsättningen. Jag återkommer med en fylligare beskrivning av den regionala befolknings- och sysselsättningsutvecklingen.

2.3 Nu gällande mål och riktlinjer för regionalpolitiken

Målen för regionalpolitiken har behandlats av riksdagen vid flera tillfällen under de senaste decennierna. Under denna tid har regionalpolitiken utvecklats från en lokaliseringspolitik som främst syftade till att påverka industrins utbyggnad till en allmän välfärdspolitik. Regionalpolitikens mål kan sammanfattningsvis sägas vara att ge alla tillgång till arbete, service och en god miljö oavsett var de bor i landet. I riksdagens senaste beslut betonades särskilt regionalpolitikens inriktning mot förbättrad inomregional balans. De allmänna mål som riksdagen därvid har godkänt har fått allmänt politiskt stöd och bör ligga till grund även för den fortsatta regionalpolitiken. Genom att regionalpolitiken bidrar till ett effektivt utnyttjande av resurserna i olika delar av landet medverkar den till att skapa förutsättningar för en fortsatt välfärdsutveckling.

2.4 Nuvarande regionalpolitiska medel

För att påverka den regionala sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen sker en planering som syftar till att åstadkomma balans mellan och inom olika regioner. För att förverkliga de riktlinjer som dras upp i plane-

ringen används ortspan, planeringstal och stödområden samt administrativa och ekonomiska medel.

Länsplanering bedrivs i varje län och utarbetas på regional nivå av länsstyrelsen i samarbete med landstingskommunen, kommunerna, fackliga organisationer, näringslivsorganisationer, statliga sektorsmyndigheter m. fl. Planeringen utförs som mer omfattande program ungefär vart femte år och med årlig uppföljning av dessa och som ett fortlöpande genomförande av planer och program. Resultaten av länsplaneringen ställs samman och utvärderas på central nivå.

Länsplaneringen innehåller bl. a. analyser av regionala sysselsättnings- och befolkningsförhållanden samt regionalpolitiska mål och program. Den utgör ett samlat underlag för planering och beslut inom samhällssektorerna. Ett av länsplaneringens huvudsyften är att tjäna som underlag för samordnande regionalpolitiska åtgärder inom den statliga verksamheten i olika sektorer, exempelvis vägar, bostäder och skolor.

För att uppnå de regionalpolitiska målen krävs att främst statliga organ, kommuner och landstingskommuner inom sitt verksamhetsområde följer länsplaneringens riktlinjer. Statsmyndigheterna har genom särskilt cirkulär (1973: 24, ändrat senast 1977: 2) ålagts skyldighet att följa de riktlinjer för regionalpolitiken som riksdagen har godkänt och verka för att uppnå de regionalpolitiska mål som riksdagen har uttalat sig för. Därutöver skall statliga myndigheter enligt förordningen (1977: 88) om länsplanering lägga resultatet av länsplaneringen till grund för sin planering.

Länsplaneringen inrymmer såväl krav på samordning av olika samhällssektors planering som konkreta förslag till investeringar, utredningar m. m.

Ortsplan, planeringstal och stödområdesindelningar grundas på enhetliga analyser av de olika regionernas problem beträffande sysselsättning, service m. m. och anger långsiktiga prioriteringar av var regionalpolitiska insatser bäst behövs. De visar också hur regionalpolitiska medel skall användas för att lösa problemen.

I ortspanen, som riksdagen har lagt fast, är kommunerna indelade i centra inom storstadsområden, primära centra, regionala centra, kommuncentra och kommundelscentra. Ortsplanen har sin största betydelse när det gäller planeringen av skilda servicefunktioner.

Riksdagen har begärt att en utvärdering av ortspanen skall redovisas (AU 1976/77: 7, rskr 1976/77: 79).

Som ett underlag för planeringen av utvecklingen i de olika länen lade riksdagen år 1976 fast planeringstal för varje län i form av befolkningsramar för år 1985. Befolkningsramen för varje län har därvid angetts som ett högsta resp. lägsta antal invånare. I beslutet angav riksdagen att planeringen i storstadsläna i första hand skall inriktas på ett befolkningsunderlag i den undre delen av ramen, i skogsläna på ett befolkningsunderlag i den övre delen och i övriga län på ett befolkningsunderlag i mellandelen av befolkningsramen.

Planeringstal och ortsplän framgår av det tidigare nämnda cirkuläret (1973: 24) till statsmyndigheterna.

För regionalpolitiskt stöd till näringslivet finns en indelning av landet i tre stödområden, nämligen det allmänna stödområdet, det inre stödområdet och den s. k. grå zonen. Områdesindelningen skall spegla bl. a. sysselsättnings- och befolkningsförhållanden och vara grund för att differentiera stödet efter problemen i olika områden.

Bestämmelser om stödet finns i förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Stödet ges för att påverka företagets lokalisering till orter och regioner där en förstärkning av näringsliv och sysselsättning är önskvärd. Det kan utgå som lokaliseringsstöd, investeringsstöd vid utflyttning av privat förvaltning från storstadsområdena, introduktionsstöd, utbildningsstöd, sysselsättningsstöd eller flyttningsstöd till arbetskraft med kvalificerad yrkesutbildning. Vidare lämnas transportstöd för att minska transportkostnaderna för företag i allmänna stödområdet.

Efter beslut av regeringen i varje särskilt fall kan stöd också utgå enligt det s. k. offertsystemet (jfr prop. 1976/77: 100, bil. 17 s. 88), som bl. a. innebär att staten efter offert från ett företag kan utge särskild ersättning för vissa motprestationer från företaget.

Sedan år 1973 pågår i det inre stödområdet en försöksverksamhet med statliga industricentra, där industrilokaler finns att hyra till förmånliga villkor. Huvudman för verksamheten är Stiftelsen Industricentra. Industricenteranläggningar har i en första etapp uppförts i Strömsund och Lycksele. I en andra etapp ingår anläggningar i Ljusdal och Haparanda. Från ett särskilt anslag kan bidrag utgå till kommunala industrilokaler. I första hand lämnas bidrag till kommuner inom det inre stödområdet.

Förutom dessa stödformer, som är direkt inriktade på näringslivet, har flera andra statliga åtgärder regionalpolitisk betydelse. Som exempel kan nämnas de kommunala skatteutjämningsbidragen, glesbygdssöd, skärgårdsstöd, stöd till jordbruket i landets norra delar, närings- och arbetsmarknadspolitiska insatser, utvecklingsfondernas verksamhet och användning av investeringsfonder för regionalpolitiskt motiverade investeringar. Vidare fördelas ramar för investeringar i olika samhällssektorer med beaktande av regionalpolitiska aspekter. Vid lokalisering av nya statliga organ eller omorganisation av befintliga sådana görs också regionalpolitiska bedömningar.

Vid sidan av de regionalpolitiska medel som jag nu har redogjort för finns också ett system för lokaliseringssamråd. Enligt lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd har regeringen bemyndigande att föreskriva skyldighet för företag som planerar viss byggnadsåtgärd att samråda med myndighet om lokaliseringen av den verksamhet som byggnaderna är avsedda för. Bemyndigandet har utnyttjats för vissa branscher till den 1 juli 1978. Sedan år 1976 sker lokaliseringssamråd i huvudsak i annan ordning. Regeringen träffade då en överenskommelse med Sveriges industriförbund om samråd

i lokaliseringspolitiska frågor med större industriföretag. Under år 1977 träffades överenskommelser om motsvarande samråd med Kooperativa förbundet (KF) och Lantbrukarnas riksförbund (LRF). Riksdagen har godtagit att systemet med lokaliseringssamråd bedrivs på försök och utvärderas efter någon tid (prop. 1975/76: 211, AU 1976/77: 7, rskr 1976/77: 79).

För vissa regioner med särskilda sysselsättningsproblem har regeringen tillsatt eller uppdragit åt länsstyrelsen att tillsätta delegationer eller liknande organ, som har till uppgift bl. a. att föreslå konkreta sysselsättningsskapande åtgärder för att förbättra situationen.

Regionalpolitisk forskning initieras och samordnas av expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU).

3 Allmänna överväganden

3.1 Regionalpolitikens beroende av den ekonomiska utvecklingen

Det behövs en god ekonomisk utveckling för att regionalpolitiken skall kunna drivas med kraft. Målen för den ekonomiska politiken är att bereda arbete åt alla, främja en rättvis inkomstfördelning, förbättra den regionala balansen, dämpa inflationen, uppnå jämvikt i betalningsbalansen och främja tillväxten i ekonomin. Den ekonomiska politiken är därför också av grundläggande betydelse för regionalpolitiken. Genom att förutsättningar skapas för tillväxt läggs grunden för att föra vidare en socialt inriktad reformpolitik och en fortsatt välståndsutveckling. Dessa övergripande mål måste, som framhålls i den av regeringen nyligen framlagda finansplanen (prop. 1978/79: 100, bil. 7), ligga till grund för planeringen inom olika sektorer av vår ekonomi.

En central ambition för regeringspolitiken under de närmaste åren bör vara att ytterligare förbättra näringslivets konkurrenskraft och därmed trygga basen för sysselsättnings- och välståndsutvecklingen. För att detta skall lyckas måste erforderligt ekonomiskt utrymme reserveras för den investeringsökning som krävs för att öka den industriella kapaciteten och exportförmågan. En aktiv lokaliseringspolitik bör enligt min uppfattning kunna bidra till den angelägna ökningen i industrins investeringar.

I den industripolitiska proposition som regeringen nyligen har lagt fram (prop. 1978/79: 123) framhålls att det är av väsentlig betydelse för svensk ekonomi att under de närmaste åren få till stånd en industriell tillväxt. Den nödvändiga tillväxten förutsätter strukturförändringar i industrin. Produktion och sysselsättning inom flera centrala branscher behöver anpassas till ändrade förhållanden. Tyngdpunkten i industripolitiken föreslås bli lagd på att stimulera tillväxten i de sektorer där Sverige kan bedömas ha långsiktiga konkurrensfördelar. Vidare betonas vikten av att stödja små och medelstora företag. Det gäller både de som producerar exportvaror och de som avsätter sin produktion inom landet.

I propositionen framhålls vidare att den svenska ekonomin av tradition bygger på marknadsekonomins principer. Detta system har betydande fördelar, bl. a. genom att det främjar ett effektivt utnyttjande av resurser samtidigt som en anpassning av produktionen kan ske efter konsumenternas önskemål. Marknadsekonomi ger vidare möjlighet till decentralisering av beslut och ansvar. Genom marknadsmekanismerna sker en fortlöpande anpassning till ändrade produktions- och efterfrågeförhållanden. Staten måste i en sådan anpassningsprocess ta på sig ansvaret att underlätta för de enskilda människor som berörs. Genom bl. a. en aktiv regionalpolitik läggs vidare betydande resurser på åtgärder att korrigera marknadskrafterna, när dessa bedöms komma i konflikt med andra politiska mål.

Det står klart att omfattningen och lokaliseringen av kommande sysselsättningsökningar kommer att vara avhängig den allmänna ekonomiska utvecklingen. Endast en snabbt expanderande ekonomi kan ge utrymme för ökning av sysselsättningen också i underförsörjda områden. I långtidsutredningens (LU 78) betänkande (SOU 1978: 78) presenteras ett huvudalternativ för den ekonomiska utvecklingen för de närmaste fem åren innebärande en ökning av bruttonationalprodukten med ca 4 % per år. Det framhålls att denna tillväxttakt inte representerar någon spontan utveckling utan kräver en bestämd inriktning av den ekonomiska politiken. En sådan ökning kräver en tidig och snabb uppgång i industrins investeringar och en ökad rörlighet på arbetsmarknaden.

Enligt vad jag har erfårit avser chefen för budget- och ekonomidepartementen att efter remissbehandling föredra för regeringen vissa av de frågor som tas upp i betänkandet. Det kan dock redan nu konstateras att balansen i våra utrikes affärer successivt måste återställas. Detta ställer stora krav på solidariteten i vårt samhälle. Som regeringen vid flera tillfällen har framhållit kan nya statliga utgifter endast komma ifråga för strängt prioriterade områden och i första hand avse eftersatta grupper. Inriktningen av de regionalpolitiska medlen måste anpassas till detta samtidigt som de bör främja ett ökat utnyttjande av våra produktiva resurser.

Under senare år har industripolitiskt stöd beslutats eller aviserats för mycket stora belopp. En stor del av detta stöd har ett uttalat regionalpolitiskt syfte eller får klara regionalpolitiska effekter. När samhällets insatser inom det regionalpolitiska området skall bedömas räcker det sålunda inte att ta hänsyn enbart till de anslag som anvisas för direkt regionalpolitiska åtgärder.

Betydande resurser har även anvisats i annan form. I riksdagens beslut med anledning av den s. k. småföretagspropositionen (prop. 1977/78: 40, NU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 110) om åtgärder för att främja de mindre och medelstora företagens utveckling anvisades betydande belopp som till stor del har kommit det nuvarande stödområdet tillgodo. De insatser till tekoindustrin som riksdagen vid flera tillfällen under senare år beslutat har i betydande utsträckning avlastat det regionalpolitiska stödsystemet. I riksdagens

gens beslut (prop. 1978/79: 49, NU 1978/79:17, rskr 1978/79:115) om vissa varvsfrågor anvisas 300 milj. kr. i särskilt regionalpolitiskt stöd. Slutligen kan erinras om de större insatser som gjorts för företag i krissituationer, där sysselsättningen hotats på speciellt utsatta arbetsmarknader. Hit hör t. ex. stödet till Uddeholms AB, SSAB Svenskt Stål AB, AB Järnförädling, AB Statens Skogsindustrier, Karlsborg och Luossavaara-Kiirunavaara AB.

3.2 De regionalpolitiska målen

Den regionala fördelningen av människor och verksamheter påverkar möjligheterna att nå en rad centrala samhällsmål. Så är t. ex. en regional utjämning av kvinnornas möjligheter till arbete en förutsättning för både ekonomisk utjämning och jämställdhet mellan könen. De regionala skillnaderna har betydelse också för målet om ekonomisk tillväxt. Denna tillväxt måste i stor utsträckning ske med utgångspunkt i den befintliga regionala strukturen och denna kan endast förändras successivt.

De mål för regionalpolitiken som stegvis har utvecklats och som senast behandlades i 1976 års riksdagsbeslut bör, som jag tidigare nämnde, i stort sett ligga fast. Jag skall nu i några avseenden närmare utveckla min syn på dessa och på de grundläggande förutsättningarna för regionalpolitiken. Mina överväganden stämmer i allt väsentligt överens med sysselsättningsutredningens uttalanden om grunderna för regionalpolitiken. Dessa har vunnit stöd i remissbehandlingen.

Regional balans

Jag skall inledningsvis beröra frågan om regional balans. Den regionala balansen gäller förhållandet mellan olika regioner men också förhållandet inom regionerna. 1976 års riksdagsbeslut innebär att stor vikt bör läggas vid en inomregional utjämning av möjligheterna till sysselsättning. De senaste årens erfarenheter av strukturomvandlingens regionala konsekvenser ger anledning att ytterligare utveckla de krav på regionalpolitiken som tryggheten för sysselsättningen ställer.

Att balansen upprätthålls mellan landets olika delar har betydelse även från en annan synpunkt. Investeringar i samhällen och kommunikationsleder representerar ofta stora värden. Snabba och stora regionala omfördelningar av befolkning och verksamheter riskerar därför att leda till stora kapitalförluster. Det ligger också ett värde i att i alla delar av landet för framtiden värna om regioner med väl fungerande sociala och ekonomiska system. Vi har med andra ord ett kapital att förvalta i den befintliga regionala strukturen. Jag vill samtidigt understryka att befolkningens storlek i de flesta regioner kan variera inom ganska vida ramar utan att därför regionens funktionsduglighet äventyras. Däremot är, som också sysselsättningsutredningen påpekar, takten i dessa förändringar av väsentlig betydelse. Kommittén räknar med vissa befolkningsförskjutningar också i

framtiden men anser att dessa bör kunna ske i balanserade former. Detta förutsätter dock en väsentlig höjning av sysselsättningsgraden i regioner där den i dag är låg. Det anförda talar enligt min mening för att det med regionalpolitiska åtgärder bör vara möjligt att skapa en god befolkningsmässig balans mellan regioner.

Landets låga befolkningstäthet och det stora antalet lokala arbetsmarknader, dvs. de arbetsmarknader som kan nås inom ett rimligt pendlingsavstånd, gör att brister i servicenivå och i arbetsmarknadens differentiering endast undantagsvis kan lösas genom insatser som syftar till att öka befolkningen i regionen. De låga födelsetalen och den dämpade invandringen gör att landets folkmängd i stort sett stagnerar. Detta innebär att tillväxt i en region i regel alltid motsvaras av tillbakagång i andra regioner.

Arbete åt alla

Jag vill nu ta upp en av de viktigaste utgångspunkterna för regionalpolitiken, nämligen att ge arbete åt alla.

Arbetets värde för individen måste vara en viktig utgångspunkt för regionalpolitiken. Samtidigt är full sysselsättning även en förutsättning för att effektivt kunna utnyttja landets resurser. Undersysselsättning och arbetslöshet är ett slöseri med mänskligt kapital.

Full sysselsättning har sedan länge och under bred parlamentarisk enighet varit ett centralt mål för den ekonomiska politiken. Det har vid upprepade tillfällen konstaterats att det inte är möjligt att enbart med allmänna ekonomisk-politiska medel åstadkomma låg arbetslöshet i landets alla delar utan en inflationistisk utveckling. En allmän ekonomisk politik måste därför kompletteras med mer riktade åtgärder inom sysselsättnings- och regionalpolitiken om det skall vara möjligt att uppnå full sysselsättning i landets alla regioner. Det är därvid viktigt att ha i minnet att samtidigt som regionalpolitiska insatser innebär kostnader för samhället så är de också medel att totalt sett öka produktion och sysselsättning. Därigenom medverkar regionalpolitiken till att de övergripande ekonomisk-politiska målen kan realiseras.

Riksdagen uttalade år 1976 att regionalpolitiken bör förstärkas så att människor i olika landsdelar ges allsidig sysselsättning. Strävan bör vara att stödja bygder och orter med en negativ utveckling så att det skapas en bättre balans inom länen. Detta mål bör gälla också i fortsättningen. Jag ser det emellertid som nödvändigt att med kraft också fortsätta arbetet med att åstadkomma en regional utjämning mellan olika delar av landet. Full sysselsättning i hela landet kräver insatser inom såväl arbetsmarknads- som regionalpolitiken.

Skilnaderna i möjligheterna att få arbete gäller dels mellan olika delar av landet, dels mellan olika delar inom varje län. I det nuvarande allmänna

stödområdet är sysselsättningsgraden nästan genomgående lägre än i övriga Sverige. Bland kvinnorna är emellertid sysselsättningsgraden även låg i vissa delar av de län där den genomsnittligt sett är hög. I 1976 års riksdagsbeslut betonades vikten av att undanröja olika slag av förvärvshinder vad gäller bl. a. brister i barnomsorg och allmänna kommunikationer.

Under det senaste decenniet har andelen sysselsatta utvecklats på ett i stort sett likartat sätt i alla typer av regioner. För kvinnornas del innebär det att möjligheterna till arbete visserligen har ökat i de regioner där sysselsättningsgraden tidigare har varit låg, men att ökningen har varit i stort sett lika stor även i resten av landet. Denna utveckling av kvinnornas sysselsättningsgrad är glädjande, men visar samtidigt att ytterligare insatser kommer att behövas för att öka förvärvsmöjligheterna i vissa delar av landet. För att åstadkomma den önskade regionala utjämningen krävs det enligt min mening ökade och regionalt mera riktade insatser än f. n. inom både industri och service. Likaså måste jordbrukets och skogsbrukets betydelse uppmärksammas.

Det räcker emellertid inte med enbart regionalpolitiska insatser för att påverka utvecklingen i befintliga verksamheter och lokaliseringen av nya verksamheter. Det krävs också att människorna väljer arbete mindre könsbundet. Förvärvshinder av skilda slag måste undanröjas. De lokala och regionala arbetsmarknaderna måste vidgas för att öka möjligheterna till val mellan olika typer av sysselsättning.

Goda valmöjligheter på den lokala arbetsmarknaden ökar också människornas möjligheter att bo kvar i en region även vid byte av anställning. En väl differentierad arbetsmarknad minskar vidare riskerna för att befolkningen blir socialt ensidigt sammansatt. Både omflyttning och social segregation minskar människornas möjligheter till förankring och hemhörighet i en region. Detta upplevs av många människor som avgörande välfärdsfrågor. Sociala effekter av olika planeringsalternativ måste sålunda prövas och utvärderas.

Jag ser strävandena efter goda valmöjligheter och förbättrad trygghet i arbetet som centrala delar av regionalpolitiken. Det är dock inte möjligt att göra alla lokala arbetsmarknader jämbördiga i dessa avseenden. Därför bör i de skilda länen byggas upp väl differentierade arbetsmarknader som har betydelse för länen i sin helhet. De senaste årens ekonomiska problem har tydligt visat att kravet på orter med väl differentierade arbetsmarknader och en god motståndskraft mot strukturförändringar är angelägnare än någonsin.

Även om det sålunda alltid kommer att kvarstå skillnader mellan stora och små regioner ifråga om valmöjligheter på lokala arbetsmarknader måste det, som sysselsättningsutredningen påpekar, vara en ständig strävan att i skilda lokaliseringsbeslut söka bidra till att differentiera arbetsmarknaden också i de mindre och medelstora regionerna. Jag ser detta som naturliga utgångspunkter för den regionalpolitiska planeringen.

En ökad yrkesmässig rörlighet, med bl. a. ett utbildningsväsende bättre anpassat till återkommande utbildning, minskar behovet av flyttningar. Arbetsmarknadsutbildningen har den dubbla uppgiften att göra det möjligt för individen både att ta de arbetstillfällen som finns i regionen och att söka arbete i andra regioner. Det krävs också systematiska insatser för att vidga de lokala arbetsmarknaderna. Det rör sig här främst om att förbättra kommunikationer och att planera lokalisering av bostäder och arbetsplatser med tanke på människornas möjligheter att ta sig till de arbetsplatser som finns inom resp. arbetsmarknad, dvs. på olika sätt undanröja förvärvshinder.

Det är emellertid inte alltid möjligt att erbjuda människorna det arbete de önskar i den egna regionen. Individen måste därför vara beredd att ibland byta yrke eller flytta. Det är arbetsmarknadspolitikens uppgift att underlätta den rörlighet som krävs. Flera studier har visat att geografisk och yrkesmässig rörlighet leder till stora samhällsekonomiska vinster. Det är därför enligt min uppfattning väl motiverat att samhället aktivt söker hjälpa dem som måste byta yrke eller arbetsort. En rörlig arbetsmarknad underlättar för arbetssökande som av olika anledning är lokalt bundna att komma in på arbetsmarknaden. Det bör emellertid vara en angelägen uppgift för sysselsättnings- och regionalpolitiken att motverka en sådan ensidig geografisk rörlighet från skogslänen som präglade omflyttningen under 1950- och 1960-talen. En balanserad geografisk rörlighet mellan olika delar av landet måste eftersträvas.

Tryggheten för sysselsättningen är ett grundläggande krav i regionalpolitiken. Riksdagen har vid flera tillfällen uttalat att samhället måste ta ett ansvar för att strukturomvandlingen och den ekonomiska tillväxten sker på ett sådant sätt att den enskilda människans trygghet värnas. Denna ambition bör fortfarande gälla. Ekonomisk utveckling förutsätter en successiv omvandling av näringslivets struktur. Denna omvandling påverkar ofta vissa regioner särskilt starkt i form av tillväxt eller tillbakagång. Det måste enligt min mening vara en mycket viktig uppgift att utforma regionalpolitiken, liksom arbetsmarknads- och näringspolitiken, så att denna omvandling sker i socialt acceptabla former. En stark regionalpolitik med ett långt utvecklat ansvar för människors sysselsättning är en nödvändig förutsättning för att Sverige med bibehållet socialt ansvar skall kunna åstadkomma de omfattande förändringar i produktionsstrukturen som vi står inför.

De senaste årens erfarenheter pekar på att kostnaderna för att ge individen trygghet i strukturomvandlingen kan bli avsevärda. Eftersom hela samhället vinner på den höjda produktivitet som strukturomvandlingen leder fram till, måste samhället så långt möjligt kompensera de människor som drabbas av förändringarna. Denna inriktning har präglat de senaste årens närings- och regionalpolitik och jag anser det vara nödvändigt att den bibehålls. Samtidigt måste man emellertid sträva efter att sänka de samhällsekonomiska kostnaderna för strukturomvandlingen. Detta bör ske ge-

nom att de regionala konsekvenserna av olika förändringar uppmärksammas i näringspolitiken så tidigt som möjligt och genom att den regionala strukturen görs så robust som möjligt. De resurser samhället kan avsätta för att från regionalpolitiska utgångspunkter påverka lokaliseringen av olika verksamheter är givetvis begränsade. Det är därför viktigt att en riktig prioritering kan ske av vilka områden som är mest angelägna att stödja och av vilka former stödet bör få.

Serviceförsörjningen

Jag tar nu upp det regionalpolitiska målet att ge en god serviceförsörjning åt alla.

I 1972 års regionalpolitiska beslut uttalades att alla människor skall ha tillgång till en tillfredsställande serviceförsörjning i hemorten eller inom räckhåll från denna.

Riksdagen uttalade år 1976 att människorna i olika landsdelar bör ges en allsidig service. Dessa ambitioner ställer krav på förstärkta samhällsinsatser bl. a. när det gäller att upprätthålla servicen i glesbygder. Vidare påpekades i uttalandet att även andra orter än kommunelscentra har och kommer att ha viktiga servicefunktioner. Liksom när det gäller planeringen av servicen har lokala och regionala organ de bästa möjligheterna att avgöra var stödinsatser bör sättas in.

Dessa riksdagsuttalanden anger enligt min uppfattning väl de allmänna mål som kan ställas upp för serviceförsörjningen.

Den offentliga sektorns roll har i ökad utsträckning kommit i centrum för de regionalpolitiska diskussionerna under senare år. Detta sammanhänger inte minst med industrisektorns stagnerande roll som sysselsättningsskapande sektor. Härtill kommer, vilket likaledes är av betydelse för regionalpolitikens utformning, att tendenserna till en koncentration till färre och större enheter kan antas fortsätta. Den offentliga sektorns utveckling är enligt min mening självfallet av stor vikt för sysselsättningsutvecklingen i landets olika delar. I takt med den offentliga sektorns ökade relativa storlek har det blivit allt viktigare med en framsynt regionalpolitisk planering inom detta område. Det är därför angeläget att – som sysselsättningsutredningen framhåller – sysselsättningsaspekterna systematiskt vägs in i planeringen av främst nytillkommande aktiviteter inom den offentliga verksamheten. Kraven på att den offentliga sektorn arbetar effektivt måste samtidigt ställas högt. Detta är nödvändigt bl. a. med tanke på de finansieringsproblem för den offentliga sektorn som kan förutses för kommande år.

Samhällets skyldigheter att ge medborgarna en regionalt väl fördelad service förutsätter att de regionalpolitiska synpunkterna beaktas på ett tidigt stadium då olika sektorer av samhällslivet planeras. Det är därför nödvändigt att i den regionalpolitiska planeringen klart presentera de skilda regionernas krav på sektorerna. Jag vill här erinra om att länsplaneringen re-

dan nu i ökande utsträckning riktas in på konkreta åtgärder. De skilda kraven måste sedan vägas mot varandra då de politiska fördelningsbesluten skall fattas. Jag kommer i det följande vid behandlingen av glesbygdsfrågorna att förorda att översiktlig planering för och beslut om glesbygdstöd flyttas över till länsstyrelserna. Mina förslag innebär att det blir en viktig uppgift för länsstyrelserna att i länsplaneringen i samarbete med berörda kommuner, landstingskommuner och statliga länsorgan arbeta fram riktlinjer för stöd till service och sysselsättning i glesbygd.

God miljö

I de regionalpolitiska målen ingår också att ge människorna en god miljö. Jag vill här beröra också den betydelse som användningen av naturresurserna har för den regionala utvecklingen. I 1976 års riksdagsbeslut markerades att det finns påtagliga samband mellan den regionalpolitiska planeringen och miljö- och markanvändningsfrågorna. Länsplaneringen ger viktiga utgångspunkter för den fysiska planeringen på skilda administrativa nivåer. Riksdagens beslut om riktlinjer för hushållningen med mark och vatten (prop. 1972:111, CU 1972:35, rskr 1972:348) ger i sin tur förutsättningar för den regionala utvecklingsplaneringen. En rad konkreta planeringsproblem måste lösas med utgångspunkt i både den fysiska och den regionalpolitiska planeringen. Riksdagen underströk också vikten av att miljöaspekterna beaktas på ett tidigt stadium i det fortsatta länsplaneringsarbetet.

Jag vill för egen del framhålla att det är angeläget att miljöfrågorna på ett bättre sätt än hittills kan beaktas i länsplaneringen. Jag vill i detta sammanhang nämna att naturvårdsverket enligt vad jag erfarit avser att i samarbete med ett par länsstyrelser genomföra ett försök att ta fram alternativ för hur miljöfrågorna skall kunna behandlas i länsplaneringen. En sådan försöksverksamhet bör kunna ge ett bättre underlag för den framtida planeringen.

Det är väsentligt att planeringen av miljön – i vid bemärkelse – och den regionalpolitiska planeringen sker i samverkan. Det är därvid viktigt att ta ställning till hur naturresurserna skall användas utifrån ett mycket långsiktigt perspektiv. Särskilt gäller detta beslut som för lång tid låser markanvändningen och den regionala strukturen.

Avvägningen mellan de regionalpolitiska kraven och miljö- och markanvändningsfrågorna kan i de flesta fall bäst behandlas i kommunernas planering. Detta gäller särskilt den mer konkret inriktade planeringen. Det kan dock finnas fall då oförenliga krav ställs på kommunerna. Det måste då vara en väsentlig del i kommunernas medverkan i länsplaneringen och den fysiska rikspaneringen att påvisa sådana konflikter. Länsstyrelserna skall i länsplaneringen ange inom vilka områden konflikter finns och även beakta hur den regionala utvecklingen står i överensstämmelse med riktlinjerna för hushållning med mark, vatten och andra naturresurser.

En central uppgift för kommunerna inom regionalpolitiken är att genom den fysiska planeringen åstadkomma en bebyggelsestruktur som är fören-

lig med kraven på goda lokala arbetsmarknader. Skyddet av jordbruksmark är också en fråga av stor betydelse. Eftersom tätortsutbyggnaden i vissa regioner kan komma att ske på jordbruksmark, är det väsentligt att kommunerna i planeringen av tätortsutbyggnaden väger önskemålet om hushållning med jordbruksmarken mot behovet av väl fungerande lokala arbetsmarknader.

Jag har här berört endast regionalpolitikens samspel med användningen av naturresurser som finns inom landet. Den regionala strukturen och dess utveckling är emellertid också beroende av naturresurser som vi behöver importera. I en period då den framtida tillförseln av vissa råvaror är osäker, är det inte självklart vilken inriktning regionalpolitiken skall ges för att anpassas till tillgången på lång sikt. En uppgift för regionalpolitiken är att på lång sikt anpassa den regionala strukturen till tillgången på råvaror och andra resurser. Det är därför viktigt att i den långsiktiga samhällsplaneringen beakta den osäkerhet som gäller om den framtida tillgången på olika slag av resurser. I den pågående länsplaneringen 1980 kommer detta slag av långsiktiga frågor att särskilt uppmärksammas.

Regionalpolitiken i ett nordiskt perspektiv

Jag vill slutligen också nämna något om regionalpolitiken i ett nordiskt perspektiv.

Sedan år 1973 har nordiskt regionalpolitiskt samarbete förekommit inom ramen för det Nordiska ministerrådet. Hittills har samarbetet i huvudsak bestått i informationsutbyte, utbyggt samarbete i gränsregionerna samt vissa gemensamma utredningar.

Sverige är beroende av den internationella utvecklingen. Eftersom Norden utvecklas till en huvudmarknad för många företag och produktions-samverkan blir allt vanligare, kan strukturomvandlingen inom vissa branscher komma att ske inom en nordisk ram. Det nordiska perspektivet kan därmed väntas få ökad betydelse för regionalpolitiken i de berörda länderna. Ett nytt nordiskt regionalpolitiskt handlingsprogram (NU A 1978:11) Nordiskt regionalpolitiskt samarbete, som bygger på dessa förutsättningar, har nyligen lagts fram av Nordiska ministerrådet. Nordiska rådet beslöt rekommendera ministerrådet att anta ett program i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget (rek. nr. 1/1979). Vissa delar av detta är av intresse för utformningen av den framtida regionalpolitiken.

Ett mål för det nordiska regionalpolitiska samarbetet är att verka för en regionalt balanserad utveckling i Norden bl. a. i fråga om sysselsättnings-möjligheter och inkomstförhållanden, tillgången till service samt boende- och fritidsmiljö. Grundläggande i dessa hänseenden är ett befolkningsunderlag med en rimlig regional fördelning både inom och mellan länderna. En nettoflyttning länder emellan kan på sikt komma att minska befolkningsunderlaget i vissa regioner så mycket att en rimlig regional fördelning inte längre kan upprätthållas. En förutsättning för att det i programmet for-

mulerade allmänna målet skall kunna nås är således att nettoflyttningen mellan länderna ligger på en låg nivå. Detta står i samklang även med målen för den svenska regionalpolitiken, som ju bl. a. syftar till att motverka långväga ofrivilliga flyttningar. Jag anser det vara väsentligt att Sverige i den nationella regionalpolitiken tar hänsyn till förhållandena i och konsekvenserna för övriga nordiska länder.

3.3 De regionalpolitiska medlen

Som jag tidigare redovisat, har i ett flertal betänkanden och rapporter lagts fram förslag till utvecklade och förstärkta regionalpolitiska insatser.

Jag ämnar här göra en kort sammanfattning av mina ställningstaganden till huvudpunkterna i de framlagda förslagen. Jag återkommer senare (avsnitten 5–11) med en detaljplanerad behandling av de olika frågorna.

Länsplaneringen

I fråga om länsplaneringen föreslår jag att nuvarande riktlinjer i stora drag blir oförändrade. Jag betonar dock starkare än tidigare vikten av att planeringen inriktas på konkreta åtgärder och samordnas med annan planering. Jag anmäler också att jag ämnar föreslå regeringen en förenkling av planeringsprocessen på det sättet att remissbehandlingen av planeringsunderlag och länsprogram slås samman. I de årliga länsrapporterna har länsstyrelserna möjligheter att föra fram förslag till åtgärder som kan behandlas i den statliga, landstingskommunala och kommunala budgetprocessen. Jag förordar vidare att länsstyrelserna får förstärkta resurser för att bl. a. genomföra länsplaneringen.

I samband med länsplaneringen berör jag också länsdemokratikommitténs förslag till ändrad beslutsordning för länsplaneringen i betänkandet (SOU 1978: 35) Regional utvecklingsplanering – länsplanering m. m. Efter samråd med chefen för kommundepartementet förordar jag att ställningstagandet till kommitténs förslag skjuts upp.

Ortsplanen

Länsstyrelserna har utvärderat Ortsplanen. Nästan samtliga understryker svårigheterna att efter kort tid utvärdera ett så långsiktigt planeringsinstrument som Ortsplanen. De flesta av dem förordar att Ortsplanen bibehålls som medel i planeringen. Några länsstyrelser anser att Ortsplanen är ett alltför grovt planeringsinstrument och önskar att den kompletteras med en mer detaljerad och exakt beskrivning av vad olika centra bör innehålla av service m. m.

Beträffande Ortsplanen innebär mitt förslag att dess roll som ett betydelsefullt planeringsinstrument i regionalpolitiken slås fast. Ortsplanen bör kompletteras med att pendlingsregioner avgränsas inom ramen för länsplaneringsarbetet.

Planeringstalen

I frågan om planeringstalen innebär förslaget inga förändringar i förhållande till vad som nu gäller. Jag anser sålunda att gällande planeringstal för år 1985 fortfarande kan tjäna som utgångspunkt för planeringen. Jag framhåller dock att län där avvikelser från fastlagda planeringstal bedöms kunna inträffa, bör hålla en planeringsberedskap, som kan motverka en felaktig inriktning av planeringen.

Det regionalpolitiska stödet

I fråga om det regionalpolitiska stödet innebär förslaget följande.

Sysselsättningsutredningen har föreslagit en utvidgning av den regionalpolitiska stödverksamheten, som innebär bl. a. att sysselsättningsstödet byggs ut kraftigt. Kommittén har vidare förordat en ändrad stödområdesindelning med en övergång till sex stödområden. Kommittén har också lagt fram en rad förslag som syftar till att i ökad utsträckning påverka statlig verksamhet att anpassa sin verksamhet utifrån regionalpolitiska mål och riktlinjer.

ERU har gjort en utvärdering av det regionalpolitiska stödet till industrin, som delvis ligger till grund för sysselsättningsutredningens förslag. ERU beräknar att nettoökningen av antalet sysselsatta i företag som erhållit regionalpolitiskt stöd i stödområdena utgör mellan 10 000 och 20 000 under perioden 1965–1975. ERU:s studier visar att de selektivt verkande medlen lån och bidrag hittills varit mer effektiva stödformer än de generellt verkande medlen transport- och sysselsättningsstöd.

Sysselsättningsutredningens förslag har fått en positiv behandling i remissvaren. Även jag anser att förslagen är väl underbyggda och att de i sina huvuddrag bör genomföras. I vissa detaljer har jag dock en annan uppfattning än kommittén. Jag förordar i denna del i huvudsak följande.

En ny indelning i stödområden införs, som innebär att de stödda delarna av landet delas in i sex stödområden med beteckningarna inre stödområde 5 och 6, allmänt stödområde 3 och 4 samt övrigt stödområde 1 och 2. Siffrorna anger behovet av stöd i stigande ordning. I enlighet med riksdagens begäran lämnas också förslag till inplacering av kommuner i de olika stödområdena.

Förslaget bygger på de bedömningsgrunder som sysselsättningsutredningen har redovisat och de förslag till indelning som länsstyrelserna har avgett. De viktigaste bedömningsgrunderna utgörs av den långsiktiga sysselsättningssituationen och befolkningsutvecklingen i kommunerna samt den allmänna sysselsättningssituationen i länen.

Nuvarande stödområdesindelning bildar utgångspunkt för den nya indelningen. Tyngdpunkten i stödinsatserna kommer därmed att ligga på skogs-länen. Genom den möjlighet till att bättre variera stödet som förslaget innebär kan stödinsatserna mera inriktas på de från sysselsättningssynpunkt allra sämst ställda kommunerna.

Det regionalpolitiska stödet till industrin och den privata service- och tjänstesektorn föreslås få betydande förstärkning. Stödet utformas så att det särskilt främjar utvecklingen av näringslivet i sysselsättningssvaga regioner. Stöd till investeringar och sysselsättningsstöd blir även i fortsättningen de viktigaste stödformerna. Förstärkningen avser i första hand sysselsättningsstödet. Stödet koncentreras till lokaliseringsslån, avskrivningsslån, sysselsättningsstöd, utbildningsstöd och offertprincipen, vilket innebär förenklingar och ger möjligheter till bättre överblick över befintliga stödmöjligheter. Lokaliseringsslån skall kunna ges förutom till investeringar i byggnader och maskiner även till investeringar i marknadsföring, produktutveckling och liknande åtgärder. En ny typ av avskrivningsslån föreslås ersätta nuvarande lokaliseringsbidrag och avskrivningsslån. Lånet är ränte- och amorteringsfritt och skrivs av med hälften efter tre år och resten efter sju år om de villkor som uppställdes i samband med stödets beviljande har uppfyllts av företaget. För sysselsättningsstödet föreslår jag en kraftig höjning i de sysselsättningssvagaste områdena. Stöd skall som mest kunna utgå med sammanlagt 130 000 kr. under sju år för varje årsarbetare som sysselsättningen ökar med. Nuvarande utbildningsstöd bibehålls med vissa förbättringar.

Offertprincipen föreslås kunna användas även i fortsättningen men endast i undantagsfall då övriga stödmöjligheter inte passar. Regionalpolitiskt stöd föreslås kunna lämnas till enskilt, statligt eller kooperativt ägt företag. Kommuner eller kommunalt bolag skall kunna få stöd för verksamhet inom turistnäringen. Vidare föreslås kommuner i vissa delar av stödområdet kunna få stöd för att uppföra mindre industrilokaler.

Lokaliseringssamråd

Systemet för lokaliseringssamråd har behandlats i en inom industridepartementet upprättad promemoria. Verksamheten har också berörts av sysselsättningsutredningen. Ingen remissinstans är negativ till verksamheten. I kommitténs betänkande föreslås att verksamheten utvidgas till den privata tjänstesektorn, vilket vunnit stöd i remissbehandlingen. Mitt förslag är att systemet för lokaliseringssamråd fortsätter på i princip samma sätt som hittills. Den föreslagna utvidgningen av lokaliseringssamrådet till större företag inom den privata tjänste- och servicesektorn bör dock ske. En sådan utvidgning bör ge vissa förutsättningar för omlokalisering av sådana verksamheter från bl. a. Stockholmsregionen till andra delar av landet. Den verksamhet inom industridepartementet som går ut på att söka produkter för företag i vissa regioner kommer att fortsätta.

Jag förordar också att lagen om lokaliseringssamråd upphör.

Industricentra

Jag förordar att industricentra uppförs i Ånge och Vilhelmina. Nuvarande krav på förhandsuthyrning slopas samtidigt.

Den offentliga sektorn

Sysselsättningsutredningen har tagit upp utnyttjandet av den offentliga sektorn i regionalpolitiken och föreslagit en rad åtgärder av administrativ art i detta syfte. Förslagen stöds i huvudsak av remissinstanserna.

Jag ansluter mig till kommitténs synpunkter på vikten av att utnyttja den offentliga sektorn i regionalpolitiken. Den framtida sysselsättningsökningen beräknas ske främst inom denna sektor. För den regionala sysselsättningsutvecklingen och serviceförsörjningen blir det enligt min mening av största betydelse att ha medel för att påverka lokaliseringen av den offentliga sektorn. Jag avser att med utgångspunkt från kommitténs förslag föreslå regeringen en rad åtgärder av administrativ karaktär, som jag nu bereder riksdagen tillfälle att ta del av. Åtgärderna innebär bl. a. att statliga myndigheter kommer att åläggas att i sin verksamhet verka i enlighet med de regionalpolitiska målen och fortlöpande pröva förutsättningarna för att decentralisera verksamheter.

Glesbygdstödet

Glesbygdsdelegationen föreslår en förstärkning av glesbygdstödet och att de olika anslag som f. n. finns för att stödja service och sysselsättning i glesbygd förs ihop till ett anslag, som länsstyrelserna i län med utpräglade glesbygdsområden får fördela. Delegationen har också utrett frågan om statlig servicegaranti för glesbygder och därvid funnit det vara svårt att göra utfästelser om att garantera viss typ av service.

Förslagen om glesbygdstödet har fått en övervägande positiv remissbehandling och jag anser att de i huvudsak bör genomföras. Jag förordar således kraftigt förstärkta åtgärder för att förbättra sysselsättning och service i glesbygdsområdena. Förslaget innebär att ett nytt och utökat glesbygdstöd införs, där nuvarande stödformer samordnas.

Jag lämnar också en redogörelse för den beslutsordning för glesbygdstödet, som jag ämnar föreslå regeringen. Denna innebär att besluten i största möjliga utsträckning kommer att fattas av länsstyrelserna och vissa fackorgan på länsnivån.

Den regionalpolitiska forskningen

Jag bereder slutligen riksdagen tillfälle att ta del av vad jag anser om inriktningen av den regionalpolitiska forskningen.

ERU har lämnat förslag om organisationen av den regionalpolitiska forskningen och ett förslag till regionalpolitiskt forskningsprogram för 1980-talet. Den viktigaste förändringen av organisationen är förslaget att inrätta regionala samverkansgrupper med representanter för forskning och planering i de sex högskoleregionerna.

När det gäller forskningsprogram föreslår ERU att detta skall omfatta bl. a. frågor om arbetskraftsströmmar, utvärdering av den regionalpolitiska beslutsprocessen och planeringen samt de regionala effekterna på före-

tagens lokalisering och sysselsättning av specialisering, arbetsfördelning och teknikval.

Jag ansluter mig i huvudsak till de redovisade förslagen. När det gäller organisationen föreslår jag att erfarenheterna av de regionala samverkansgrupperna utvärderas inom två år och att den centralt initierade forskningen genomförs av forskningsgrupper med forskare från olika ämnesområden.

Forskningsprogrammet bör bl. a. inriktas på forskning om regionalpolitiska åtgärder, yrkesmässig och geografisk rörlighet, beslutsprocesser i den regionala planeringen, regionala effekter av förändrad arbetsfördelning och specialisering i varu- och tjänsteproduktionen samt utvärdering av för regionalpolitiken betydelsefull framtidsstudieforskning.

För att förstärka den regionalpolitiska forskningen förordar jag efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet att en tjänst som professor i regionalekonomi inrättas vid universitetet i Umeå.

4 Den regionala befolknings- och sysselsättningsutvecklingen

4.1 Inledning

Jag vill här mot bakgrund av näringslivets utveckling och befolkningsutvecklingen i skilda regioner peka på några regionala utvecklingsdrag av betydelse för regionalpolitikens utformning. Den översiktliga beskrivningen av den regionala utvecklingen som här följer bygger i allt väsentligt på material från länsplaneringen. Den mer nyanserade analys av de regionala problemen som behövs för åtgärder på regional och lokal nivå framgår i länsplaneringen.

4.2 Befolkningsutvecklingen

Prognoser för befolkningsutvecklingen är av stor betydelse för den regionalpolitiska planeringen. Beslut om utbyggnad inom skilda sektorer liksom kommunernas ekonomi är i hög grad beroende av befolkningens storlek och sammansättning. Stora och snabba förändringar i folkmängden kan innebära påfrestningar både för samhället och för enskilda människor.

Under 1970-talet har de regionala förskjutningarna i befolkningens fördelning minskat i förhållande till läget under 1960-talet. Denna stabilisering har med några undantag skett på alla regionala nivåer. Under 1960-talet förlorade skogslänen genom omflyttning ca 10 000 personer om året och storstäderna tillväxte snabbt. Under 1970-talet har skogslänen kunnat uppvisa en mindre nettoinflyttning och i storstadslänen har omflyttningen i stort sett vägt jämnt. Stockholms län har dock under de allra senaste åren återigen kunnat visa flyttningsvinster och länsstyrelsens senaste prognos tyder på en fortsatt förhållandevis stor nettoinflyttning. De senaste årens flyttningsvinster utgörs helt av en ökad nettoinvandring från utlandet.

Även inom länen har i de flesta fall skett en påtaglig omsvängning i befolkningsutvecklingen. Detta har särskilt gällt länen utanför stödområdet där folkmängden i regionala centra och kommuncentra genomsnittligt sett har utvecklats lika snabbt som i länens primära centra. Regionala centra och kommuncentra inom stödområdet uppvisar fortfarande en svag folkmängdsutveckling även om en påtaglig stabilisering skett inom stödområdet.

Att fördelningen av befolkningstillväxten inom dessa län har varit jämn motsvaras dock inte av någon jämnhet om man ser till hur efterfrågan på arbetskraft har utvecklats. Skillnaderna förklaras främst av en ökad inpendling till primära centra.

Arbetspendlingen över nuvarande kommungränser har ökat kraftigt sedan 1960-talet. År 1965 pendlade totalt ca 375 000 personer till och från arbetet över nuvarande kommungränser. År 1970 hade detta antal ökat till nästan 500 000 för att år 1975 nå ca 675 000 personer.

En påtaglig förändring har skett även i glesbygdens befolkningsutveckling. Från att under 1960-talet ha minskat med i genomsnitt ca 15 % per femårsperiod minskade befolkningen under perioden 1971–1975 endast med ca 6 %. På grund av glesbygdsområdenas mycket sneda åldersstruktur motsvarar denna utveckling i stort sett skillnaden mellan födelse- och dödstaten. Det har alltså knappast skett någon nettoutflyttning.

En motsvarande omsvängning har skett vad gäller tätorter av olika storlek. Under den senaste femårsperioden har det varit de minsta tätorterna som har utvecklats snabbast.

Det finns naturligtvis flera undantag från den allmänna bild jag här ger av den regionala befolkningsutvecklingen. Allmänt sett synes dock förbättrade sysselsättningsmöjligheter och en kraftigt ökad arbetspendling ha lett till en bättre befolkningsmässig stabilitet. Så har t. ex. under den hittillsvarande delen av 1970-talet de två nordligaste länen haft den snabbaste folkmängdstillväxten.

Enligt länsstyrelsernas prognoser för perioden 1978–1985 skulle återigen ske en omsvängning i folkmängdsutvecklingen. Övre Norrland skulle enligt prognosen få en mindre minskning medan Stockholm är det enda riksområde som kan uppvisa någon nämnvärd ökning. Stockholms län skulle enligt prognosen få mer än hälften av den totala ökningen i landets befolkning.

Uppdelat på län framträder särskilt den genomgående positiva utvecklingen i Hallands och Uppsala län. De båda storstadslänen Malmöhus och Göteborgs och Bohus län uppvisar en mycket kraftig omsvängning från snabb tillväxt under perioden 1966–1970 till stagnation under 1970-talet. Länsplaneringens prognoser tyder på en fortsatt svag utveckling. För prognosperioden 1978–1985 bedöms Gotlands, Blekinge och Norrbottens län få den största minskningen av folkmängden.

Den här visade förbättrade befolkningsbalansen sammanhänger främst

med en minskad nettoutflyttning. Folkmängdens utveckling påverkas emellertid också av förhållandet mellan födelse- och dödstal, den s. k. naturliga befolkningsförändringen. Kommuner och län med en hög medelålder i befolkningen kan genom höga dödstal och låga födelsetal få en förhållandevis snabb minskning av den totala folk mängden även utan någon nettoutflyttning.

Genom att fruktsamheten har minskat starkt under senare år har allt fler kommuner och län en naturlig folkminskning. Under åren 1976 och 1977 hade 140 kommuner en naturlig folkminskning. Under prognosperioden 1978–1985 beräknas hälften av länen få fler döda än födda. Det är enligt dessa bedömningar endast Stockholms, Uppsala, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Norrbottens län som kan få någon större naturlig folkökning. Dessa är – med undantag för Norrbottens län – län där befolkningen genom en tidigare omfattande nettoinflyttning har en förhållandevis låg genomsnittsålder.

Totalt sett för hela landet skulle nuvarande nivå på födelse- och dödstal ge ett födelseöverskott på endast ca 40 000 personer under perioden 1978–1985, dvs. ca 5 000 personer per år. Eftersom det i de flesta regioner inte kommer att finnas något födelseöverskott kan det i en sådan situation lätt bli så att nettoinflyttning till en region måste motsvaras av minskande folk mängd i andra regioner om inte folk mängdstillskott sker genom invandring från utlandet. Denna nya situation, där naturlig folk mängdsminskning i en region snarare är regel än undantag, aktualiserar även frågan om vilken form av regional befolkningsbalans som bör eftersträvas. En oförändrad befolkning i alla län ställer krav på en förhållandevis omfattande nettoutflyttning från de regioner som fortfarande har födelseöverskott.

4.3 Efterfrågan på arbetskraft

Den tidigare beskrivna regionala utjämningen i befolkningsutvecklingen motsvaras under perioden 1966–1975 av en regional stabilisering i *den totala sysselsättningen*. Skogslänen minskade under perioden 1966–1970 sin sysselsättning i snabb takt medan under perioden 1971–1975 och prognosperioden 1976–1985 inget av dessa län uppvisar eller väntas uppvisa någon minskning i sysselsättningen. Stockholms län har under alla de tre perioderna en ökning av sysselsättningen som ligger över riksgenomsnittet. Under perioden 1971–1975 skedde nästan en tredjedel av den totala ökningen av sysselsättningen i detta län och under prognosperioden 1976–1985 beräknas denna andel öka till nästan 40 %.

Den omsvängning i utvecklingen som skedde mellan 1960- och 1970-talet gäller också utvecklingen inom stödområdena. Från att under perioden 1966–1970 ha haft en snabbt minskande sysselsättning fick båda stödområdena under perioden 1971–1975 en snabbare tillväxt än övriga delar av landet.

Under prognosperioden 1976–1985 bedöms Hallands, Uppsala, Stockholms och Kristianstads län få den snabbaste ökningen av efterfrågan på arbetskraft. Det senare länet är tillsammans med Kalmar län det enda där efterfrågan under prognosperioden bedöms öka mer än under början av 1970-talet.

Förändringen av sysselsättningsutvecklingen mellan slutet av 1960-talet och början av 1970-talet är tydlig också när det gäller den inomregionala balansen. Under perioden 1971–1975 fanns det inte någon ortstyp varken inom eller utanför stödområdet där efterfrågan på arbetskraft minskade. Detta representerade för kommunerna inom stödområdet en markant omvägning i förhållande till slutet av 1960-talet.

Även om det således skett en förbättring i den inomregionala balansen också vad gäller sysselsättningen vill jag dock påpeka att efterfrågeutvecklingen under perioden 1971–1975 fortfarande genomsnittligt sett är svagare i kommuncentra än i regionala centra och svagare där än i primära centra. Detta utvecklingsmönster bedöms kvarstå under prognosperioden 1976–1985. Som tidigare har framhållits finns det därvid anledning att uppmärksamma skillnaden mellan kommuncentra i södra och mellersta Sverige och sådana i norra Sverige vad gäller möjligheterna att pendla till närliggande större kommuner. Dessutom, vilket kommer att beröras i det följande, är skillnaderna i sysselsättningsgrad fortfarande mycket stora och visar inte heller några tendenser att minska.

Det har varit sysselsättningsutvecklingen inom *jordbruk och skogbruk* som under de senaste decennierna varit den dominerande orsaken till regional obalans mellan tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Minskningen från ca 600 000 sysselsatta i dessa näringsgrenar år 1960 till ca 225 000 år 1975 har regionalt fördelats mycket ojämnt. Avgränsningen av det allmänna stödområdet omfattar i stort sett de delar av landet där jordbruket och skogsbruket i början av 1960-talet hade den relativt sett största omfattningen.

Takten i minskningen av antalet sysselsatta inom dessa näringar var under 1960-talet högre i skogslänen än i övriga delar av landet. Under perioden 1971–1975 har en påtaglig utjämning skett i denna utveckling. Det finns under denna period inga nämnvärda skillnader i utvecklingstakt mellan stödområdena och övriga landet. Denna likhet i utvecklingen mellan regioner förutses i stort sett bestå under prognosperioden 1976–1985.

Antalet sysselsatta i de areella näringarna har nu minskat så mycket att i stora delar av landet fortsatta förändringar endast marginellt kan påverka den allmänna sysselsättningsituationen. Den ändrade jordbrukspolitiken har bidragit till att takten i minskningen av sysselsättningen har dämpats. Det finns dock delar av landet där de areella näringarna fortfarande spelar en avgörande roll för den totala sysselsättningen. Detta gäller för ett stort antal av landets kommuncentra men är särskilt framträdande i kommuncentra inom stödområdet, där år 1975 ca en femtedel av den totala syssel-

sättningen fanns inom dessa näringar. Det finns även hela län med många som arbetar i de areella näringarna. Det gäller främst Jämtlands och Gotlands län. Även Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Skaraborgs och Västerbottens län hade år 1975 mer än 10 % av den totala sysselsättningen inom jordbruk och skogsbruk.

Det bör observeras att det här beskrivna stora beroendet av de areella näringarna har olika innebörd i skilda delar av landet. I södra och mellersta Sverige har under 1970-talet den utökade pendlingen och den mera spridda fördelningen av bostadsbyggandet lett till en förbättrad folkmängdsutveckling i de jord- och skogsbruksdominerade kommuner som ligger inom pendlingsavstånd från större arbetsplatscentra. I norra Sverige har oftast bortfallet av arbetstillfällen i de mindre kommunerna behövt kompenseras inom resp. kommun. Det finns dock även i södra och mellersta Sverige kommuner som domineras av areella näringar och från vilka det är svårt att tänka sig en mera omfattande pendling. Denna typ av kommuncentra skall enligt både 1972 och 1976 års regionalpolitiska beslut särskilt uppmärksammas i planeringen.

Under perioden 1966–1970 minskade antalet sysselsatta inom *tillverkningsindustrin* med nästan 5 %. I absoluta tal betydde detta att ca 50 000 arbetstillfällen försvann. Denna utveckling byttes i en svag tillväxt under 1970-talets första hälft då antalet sysselsatta ökade med ca 25 000 personer. Enligt arbetskraftsundersökningarna för åren 1976, 1977 och 1978 har sysselsättningen inom tillverkningsindustrin under dessa år minskat med ca 60 000 arbetstillfällen. Länsstyrelsernas prognoser för perioden 1976–1985 innebär sammantagna att sysselsättningen inom denna sektor skulle minska med ca 75 000 personer. Detta överensstämmer ganska väl med 1978 års långtidsutrednings bedömning. Större delen av denna minskning har dock redan inträffat, varför prognoserna räknat från år 1978 snarast pekar på en oförändrad sysselsättning.

Under perioden 1966–1970 var det i Stockholms län och i Västsverige som industrisysselsättningen minskade mest. Den förhållandevis bästa utvecklingen fanns under denna period i de fyra nordligaste länen. Denna utveckling förstärktes under perioden 1971–1975 då dessa län ökade sin industrisysselsättning med mer än 10 %. Denna positiva utveckling har varit särskilt stark i det inre stödområdet.

Länsstyrelsernas prognoser för industrisysselsättningens utveckling i länen under perioden 1976–1985 innebär att utvecklingen blir mer negativ än som var fallet under 1970-talets första hälft. Länen i västra Sverige beräknas få ett bortfall av närmare 30 000 arbetstillfällen. Nedgången inom detta område svarar för drygt en tredjedel av den minskning som prognoserats för industrin i hela landet. Det är därvid särskilt Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län som svarar för denna snabba minskning.

Det bör observeras att i Stockholms län minskar industrisysselsättningen under alla tre tidsperioderna. För perioden 1966–1985 innebär denna

minskning ett bortfall av ca 20% av det antal industriarbetsplatser som fanns år 1965.

Industrin har under de senaste tio åren bidragit till en förbättring av sysselsättningssituationen i de kommuner som har haft den totalt sett sämsta sysselsättningsutvecklingen. Under perioden 1971–1975 ökade sysselsättningen inom industrin med ca 1% per år i regionala centra och kommuncentra, medan sysselsättningen var i stort sett oförändrad i primära centra och i storstadsregionerna. Detta förhållande mellan ortstyper kvarstår under prognosperioden.

Inom resp. ortstyp har industrisysselsättningen under perioden 1971–1975 ökat starkast inom stödområdena. Särskilt snabb har ökningen varit inom det inre stödområdet. Dessa förhållanden väntas bestå under prognosperioden, även om ökningstakten minskas något. Industrisysselsättningens andel av den totala sysselsättningen är förhållandevis låg i storstadsområden och i primära centra. Detta sammanhänger främst med att den nationella och regionala servicen spelar en förhållandevis stor roll för sysselsättningen i dessa regioner. Inom resp. ortstyp finns det stora skillnader beroende på om kommunerna är belägna inom eller utanför stödområde.

Kommunerna inom det inre stödområdet har genomgående ca 10 procentenheter lägre industriandel än genomsnittet för resp. ortstyp. Detta hänger främst samman med den stora sysselsättningen inom jord- och skogsbruk samt med det relativt sett stora antalet sysselsatta inom offentlig sektor inom stödområdet. Skillnaderna mellan ortstyperna i industriandel har under det senaste decenniet snarast ökat, dvs. i de redan industrifattiga storstadsregionerna och primära centra har denna andel minskat, medan i regionala centra och framför allt kommuncentra en redan hög andel ytterligare har ökat. Vad gäller olikheterna mellan kommuner i stödområdena och övriga landet har skillnaderna i näringsstruktur minskat under samma period.

De här lämnade uppgifterna gäller den genomsnittliga utvecklingen inom resp. stödområde, län eller ortstyp. Det finns naturligtvis många avvikelser från detta genomsnitt. Mera kända äldre exempel på stora industriomvandlingar finns i utvecklingen inom skoindustrin i Örebro och inom den tyngre textilindustrin i Norrköping. F. n. finns flera exempel på regionalt koncentrerade förändringar av industristrukturen. Det räcker i detta sammanhang att peka på de problem som har följt på utvecklingen inom varvs-, textil- och stålindustrin.

En fortsatt – och eventuellt påskyndad – omvandling av den industriella strukturen kommer i de flesta fall att slå olika kraftigt i olika regioner. De regioner som är särskilt påverkade – både positivt och negativt – kommer att skifta från tid till annan. Omvandlingen kan vad gäller vissa branscher samtidigt påverka vidsträckt sammanhängande regioner, medan för andra branscher förändringarna är koncentrerade till ett fåtal icke sammanhängande regioner.

Sysselsättningen inom *offentlig tjänst* har ökat mycket snabbt. Under perioden 1966–1970 ökade sysselsättningen med drygt 6% per år för att under nästa femårsperiod öka något långsammare eller med ca 5% per år. Detta motsvarar per femårsperiod ca 165 000 resp. 185 000 personer.

Enligt arbetskraftsundersökningarna för åren 1976 och 1977 har sysselsättningen inom sektorn fortsatt att öka, men takten i uppgången har i det närmaste halverats. Länsstyrelsernas prognoser för perioden 1976–1985 pekar på en fortsatt ökning av sysselsättningen inom den offentliga sektorn men i lägre takt än under 1970-talets första hälft. Detta innebär att man kalkylerar med att ytterligare ca 250 000 personer skall sysselsättas inom denna sektor under tioårsperioden. Dessa bedömningar grundas på bl. a. uppgifter från kommuner, landstingskommuner och statliga myndigheter. Det kan i sammanhanget observeras att den utvecklingstakt som länsstyrelserna kalkylerar med ligger något under den som långtidsutredningen bedömer vara möjlig om det ekonomiska utrymme skapas som krävs för en ökad offentlig sektor.

Denna mycket snabba ökning motsvaras av en relativt sett lika stor ökning i de flesta län. Detta gäller för både perioderna 1966–1970 och 1971–1975 samt för prognosperioden 1976–1985. Genom att andelen sysselsatta inom den offentliga sektorn varierar mellan de olika länen, betyder emellertid dessa likartade ökningstal olika mycket för den totala sysselsättningsutvecklingen inom resp. län.

Den mellan regioner likartade utvecklingstakten slår igenom också när det gäller den inomregionala utvecklingen. Skillnaderna mellan ortstyper är emellertid mycket stora vad gäller andelen sysselsatta inom offentliga tjänster. I storstadsområdena och i primära centra är ca 25% av de sysselsatta verksamma inom den offentliga sektorn mot ca 20% i regionala centra och 15% i kommuncentra. Sedan år 1965 har dessa andelstal ökat med fem, fyra resp. tre procentenheter. Det förtjänar därför att understrykas att den mellan regioner likartade relativa utvecklingen inom den offentliga sektorn har lett till att de redan stora skillnaderna mellan regioner i arbetsmarknadens struktur har ökat. Som tidigare har redovisats kan samma tendens iakttas vad gäller industrins fördelning mellan ortstyper. Länsstyrelsernas prognoser tyder på att denna utveckling kommer att fortsätta under prognosperioden.

I sysselsättningsutredningens betänkande anges antalet offentligt anställda per 1 000 invånare i resp. region. Fördelningen på län visar för år 1976 en spännvidd på mellan högst 180 och lägst 105 anställda per 1 000 invånare. Den relativt högsta sysselsättningen finns i Stockholms, Uppsala och Gotlands län samt i de tre nordligaste länen. Värden över riksgenomsnittet visar även Göteborgs och Bohus samt Örebro län. De lägsta andelstalen återfinns i främst Älvsborgs, Hallands och Kalmar län. Även i Kristianstads och Kopparbergs län är andelen offentligt sysselsatta betydligt mindre än genomsnittligt i landet.

I Stockholms, Uppsala, Gotlands och Norrbottens län är det främst den stora statliga sektorn som gör att den offentliga sektorn totalt sett är större än riksgenomsnittet. I Västerbottens och Örebro län – vilka båda har centra för regionsjukvård – svarar landstingens sysselsättning för en stor del av den höga andelen, medan i Jämtlands och Göteborgs och Bohus län en omfattande primärkommunal sysselsättning ger en total sysselsättning inom offentlig sektor över riksgenomsnittet.

I tabell 4:1 lämnas uppgifter om antalet sysselsatta inom offentliga tjänster per 1 000 invånare i landets kommuner indelade efter ortstyper. Storstadsområdena och primära centra visar sig därvid ha ca 160 anställda per 1 000 invånare mot ca 120 i regionala centra och ca 85 i kommuncentra.

Tabell 4:1 Antal sysselsatta inom offentliga tjänster per 1 000 invånare år 1976 och utvecklingen perioderna 1971–1976 och 1977–1981 uppdelat på ortstyper

Ortstyp	Antal 1976	Utveckling 1971–1976	Utveckling 1977–1981
Storstadsområden	168	+40	+20
Primära centra	160	+36	+24
Regionala centra	119	+25	+15
Kommuncentra	85	+20	+14
Hela landet	141	+32	+19

Av tabellen framgår vidare att denna koncentration av den offentliga sysselsättningen till större orter inom länen kraftigt har förstärkts under perioden 1971–1976 och att även planerna för perioden 1977–1981 pekar på en ökad koncentration. Sysselsättningsutredningen konstaterar i detta sammanhang att de största ökningarna erhålls där man redan i utgångsläget hade relativt sett många anställda per 1 000 invånare.

Denna fördelning av den nytillkommande offentliga sysselsättningen under perioden 1971–1976 beror främst på en koncentrerad utbyggnad inom de statliga och landstingskommunala sektorerna. Men även inom den primärkommunala delen har sysselsättningen ökat snabbast i primära centra. Förhållandena är i stort sett likartade för perioden 1977–1981.

Det är i första rummet den mycket omfattande statliga sysselsättningen som gör attorstadsområdena kan visa denna stora offentliga sektor. Det bör då beaktas att Stockholmsregionen drar upp medelvärdet för de tre regionerna. För primära centra är det i lika mån den statliga och landstingskommunala sysselsättningen som svarar för den positiva avvikelsen från riksgenomsnittet. För kommuncentra spelar dessa sektorer en motsvarande negativ roll. För regionala centra är det främst den obetydliga statliga sektorn som gör att den offentliga sysselsättningen ligger under den riksgenomsnittliga nivån.

Variationerna i omfattningen av den primärkommunala sysselsättningen spelar alltså en underordnad roll i förhållande till motsvarande variatio-

ner i den statliga och landstingskommunala sysselsättningen. Detta återspeglar naturligtvis det förhållandet att service till de egna invånarna erbjuds inom resp. kommun. Det är dock i sammanhanget anmärkningsvärt att antalet sysselsatta i primärkommunal service räknat per 1 000 invånare i kommuncentra i södra och mellersta Sverige är nästan 25 % lägre än genomsnittet för hela landet. För kommuncentra inom stödområdena och därvid främst inom det inre stödområdet finns, tack vare den kommunala skatteutjämningen, ingen motsvarande eftersläpning.

Det finns sammanfattningsvis mycket stora regionala variationer då det gäller antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn. Dessa variationer är större inom länen än mellan län. Skillnaderna har under senare år ökat och tillgängliga prognoser pekar på att skillnaderna fortsätter att öka. För variationerna mellan län är det främst den statliga sektorn som inverkar, medan landstingskommunala sektorn spelar en lika stor roll som den statliga för variationerna inom resp. län.

Byggnadsverksamheten har efter en i stort sett stabil utveckling under slutet på 1960-talet minskat i snabb takt under perioden 1971–1975. Minskningen har varit särskilt snabb i storstadsområdena och förhållandevis minst i kommuncentra. Sysselsättningen har inom stödområdena kunnat hållas uppe något bättre än inom övriga delar av landet. Denna bild ändras för prognosperioden 1976–1985, då i stödområdena antalet sysselsatta inom byggnadsverksamhet förutses minska något snabbare än i övriga landet. Byggnadsverksamheten har en förhållandevis jämn regional fördelning. Det enda större undantaget gäller stödområdena, där särskilt kommunerna i det inre stödområdet har en högre andel av totalantalet sysselsatta inom byggnadsindustrin. Detta avspeglar delvis de tidigare omfattande utbyggnaderna av vattenkraften.

Varuhandeln, som i detta sammanhang omfattar både detalj- och partihandeln, har i motsats till byggnadsverksamheten haft en förhållandevis jämn utveckling under både perioderna 1966–1970 och 1971–1975 samt under prognosperioden. Variationerna i utvecklingstakt mellan regioner har varit små. Under perioden 1971–1975 utvecklades sysselsättningen något snabbare inom de båda stödområdena, medan den under prognosperioden förutses i stort sett anknyta till riksutvecklingen. Andelen sysselsatta inom varuhandeln är betydligt högre i storstadsområdena än i landet i dess helhet. Detta sammanhänger helt med partihandelns stora omfattning i dessa delar av landet. Inom länen finns en koncentration till de större kommunerna. Primära centra har i genomsnitt ca 13 % av den totala sysselsättningen inom varuhandeln mot ca 11 % i regionala centra och 8 % i kommuncentra. Detta mönster upprepas i alla län.

Samfärdselsektorn, som även innefattar post- och televerk, visar liksom varuhandeln på riksnivån en i stort sett stabil sysselsättning under alla de tre analyserade perioderna. Utvecklingen inom stödområdena är genomgående något sämre än i övriga landet. Särskilt negativt utvecklas sysselsättningen inom det inre stödområdet.

Liksom varuhandeln är samfärdselsektorn mera utbyggd i storstadsområdena och primära centra. Under båda perioderna 1966–1970 och 1971–1975 har denna koncentration ökat. År 1975 svarade samfärdselsektorn för ca 9% av den totala sysselsättningen i storstadsregionerna mot ca 5% i kommuncentra.

Näringsgrenen *privata tjänster* består av delbranscher av mycket olikartad karaktär och lokaliseringsmönster. Inom branscherna bank- och försäkringsverksamhet samt uppdragsverksamhet svarade de tre storstadslänen år 1975 för över 60% av landets totala sysselsättning. Dessa regioner har en nästan lika stor andel av sysselsättningen inom intresseorganisationer och ideella organisationer medan andelarna inom branscherna hotell, reparationsverksamheter och fastighetsförvaltning, städning m. m. närmare sammanfaller med regionernas andelar av den totala sysselsättningen i landet. Det är främst Stockholmsregionen som svarar för storstädernas överrepresentation. Mer än 40% av den totala sysselsättningen i landet inom branscherna bank- och försäkringsverksamhet, uppdragsverksamhet och intresseorganisationer finns i denna region.

Koncentrationen inom landet till Stockholmsregionen, motsvaras inom länen av en koncentration till primära centra där ca 11% av den totala sysselsättningen finns inom privata tjänster, mot ca 8% i regionala centra och 7% i kommuncentra.

Utvecklingen under perioderna 1966–1970 och 1971–1975 har förstärkt den här beskrivna regionalt koncentrerade lokaliseringen. Så har t. ex. sysselsättningen i Stockholms län ökat med mer än 25% under hela perioden 1966–1975 mot ca 5% i övriga landet.

Tillsammans svarade *servicenäringarna*, dvs. offentliga tjänster, varuhandel, samfärdsel och privata tjänster år 1975 för ca 55% av den totala sysselsättningen i landet. Som framgått av den tidigare genomgången av olika näringsgrenar, är arbetstillfällena inom dessa näringar koncentrerade dels inom landet till Stockholmsregionen, dels inom de olika länen till vissa orter, särskilt länens primära centra.

Kvinnorna svarar för nästan 70% av den totala sysselsättningen inom offentliga tjänster. Även varuhandeln har en hög andel kvinnor sysselsatta. Totalt för hela servicesektorn svarar kvinnorna för mer än hälften av sysselsättningen. Det finns ett klart samband mellan servicenäringarnas betydelse för sysselsättningen i en ort eller region och antalet kvinnor i förvärvsarbete.

I tabell 4:2 redovisas andelen sysselsatta uppdelade på ortstyper dels inom de privata servicenäringarna, dels inom den offentliga servicen. Av tabellen framgår servicesektorns avgörande betydelse för storstadsområdenas sysselsättning. Med nästan 70% av den totala sysselsättningen inom dessa näringar har storstadsområdena dubbelt så hög andel som kommuncentra och ligger även 15 procentenheter högre än riksgenomsnittet. Stockholmsregionen med nästan 80% av regionens sysselsättning inom

servicenäringarna svarar för en stor del av storstadsområdenas höga andelstal. Det är främst den privata servicen som ger storstadsområdena höga värden.

Tabell 4: 2 Andel sysselsatta år 1975 inom privat och offentlig service inom ortstyper

Ortstyp	Andel av totalantal sysselsatta år 1975 inom		
	privat service %	offentliga tjänster %	summa service %
Storstadsområden	43,0	26,4	69,4
Primära centra	30,3	26,2	56,5
Regionala centra	24,3	21,2	45,5
Kommuncentra	19,8	15,5	35,3
Hela riket	31,6	23,6	55,2
därav inre stödområdet	26,8	23,7	50,5
yttre stödområdet	27,2	23,4	50,6
övriga riket	32,5	23,6	56,1

Vad gäller offentliga tjänster ligger storstadsområdena endast tre procentenheter över riksgenomsnittet mot tolv procentenheter för den privata servicen. Detta gäller även Stockholmsregionen. Det förtjänar att särskilt understrykas att det, trots den centrala statliga förvaltningens stora omfattning där, främst är den privata servicen som ger den mycket höga servicesysselsättningen i Stockholmsområdet. Den privata servicen spelar inte samma dominerande roll för den ojämnt fördelade servicesysselsättningen inom de olika länen. För både offentlig och privat service har primära centra ca tio procentenheter högre andelstal än kommuncentra. Snarast är den offentliga servicen något mera koncentrerad inom länen än den privata servicen.

Vid en analys av servicens fördelning mellan stödområdena och övriga riket framgår att spridningen mellan ortstyper är långt större än mellan stödområden. Det bör observeras att kommuner inom stödområdena jämfört med genomsnittet för resp. ortstyp nästan undantagglöst har den högsta andelen servicesysselsatta. Detta gäller både den privata och offentliga sektorn.

4.4 Möjligheter till sysselsättning

De regionala skillnaderna i möjligheterna till sysselsättning framgår tydligt av uppgifterna om hur stor del av befolkningen som förvärvsarbetar. År 1975 var t. ex. 60% av kvinnorna i Stockholmsregionen förvärvsarbetande mer än 20 timmar per vecka mot mindre än 40% genomsnittligt inom inre stödområdet.

Betydande är också de regionala skillnaderna i antalet arbetslösa och förtidspensionerade. Under de senaste åren har den registrerade arbetslöshe-

ten i t. ex. Norrbottens län varit två till tre gånger större än i riket i dess helhet och andelen förtidspensionerade är ca 70 % högre än riksgenomsnittet i Jämtlands län medan den är ca 30 % lägre i t. ex. Skaraborgs län.

En omfattande omflyttning mellan lokala arbetsmarknader sker hela tiden och berör ca 200 000 personer per år eller något mer än 100 000 förvärvsarbetande. En stor del av denna omflyttning torde främst ha att göra med antingen brist på arbete totalt sett eller att individens yrkesinriktning inte är anpassad till efterfrågan på arbetskraft. Man bör dock uppmärksamma att det naturligtvis även finns andra skäl till flyttning än förhållandena på arbetsmarknaden.

Sysselsättningsgraden varierar regionalt för både män och kvinnor. För män är skillnaderna mellan stödområdena och övriga delar av landet mycket stora medan variationerna mellan ortstyper är små. För kvinnor ligger sysselsättningsgraden lägre inom stödområdena, och särskilt inom det inre stödområdet. Dessa skillnader är emellertid mindre än variationerna mellan ortstyper. Som framgår av tabell 4:3 hade kvinnorna år 1975 ca 13 procentenheter lägre sysselsättningsgrad i kommuncentra än i storstadsområdena. För männen är förhållandet det omvända. Män i storstadsområdena har något lägre sysselsättningsgrad än i kommuncentra.

De regionala skillnaderna i männens sysselsättning är särskilt stora för män i de högre åldersgrupperna. Så hade t. ex. i de fyra nordligaste länen endast ca 65 % av männen i åldersgruppen 55–64 år sysselsättning mot närmare 80 % i södra och mellersta Sverige. Motsvarande skillnader, om än mindre, finns också för åldersgruppen 45–54 år medan i åldersgruppen 25–44 år männen i samtliga län har i stort sett samma sysselsättningsgrad.

Tabell 4:3 Sysselsättningsgrad åren 1970, 1975 och 1985 för män och kvinnor i åldern 15–64 år i %

	Män			Kvinnor		
	1970	1975	1985	1970	1975	1985
Storstadsomr.	77,5	78,3	76,9	51,6	58,3	64,4
Primära centra	79,9	79,8	77,9	46,1	52,5	59,6
därav i inre stödomr.	76,6	75,4	75,0	47,3	52,7	62,0
därav i yttre stödomr.	77,7	78,6	76,5	42,0	49,8	56,9
därav övriga riket	80,6	80,2	78,4	47,6	53,2	60,3
Regionala centra	80,5	80,9	78,9	41,2	48,4	55,7
därav i inre stödomr.	72,7	74,4	74,2	33,5	42,6	50,4
därav i yttre stödomr.	77,4	79,2	78,3	38,9	47,2	53,7
därav övriga riket	82,7	82,6	79,8	43,2	49,6	57,0
Kommuncentra	81,0	81,3	79,4	37,9	44,8	52,3
därav i inre stödomr.	71,4	72,7	73,5	29,2	39,1	47,5
därav i yttre stödomr.	79,4	79,4	78,4	36,2	43,6	50,3
därav i övriga riket	83,1	83,0	80,5	39,8	46,0	53,4
Hela riket	79,5	79,8	78,0	45,5	52,2	59,1

I tabell 4:3 lämnas uppgifter om sysselsättningsgrad för åren 1970, 1975 och 1985. Det framgår där att andelen sysselsatta för både män och kvinnor har utvecklats i stort sett parallellt i de olika ortstyperna under perioden 1971–1975 och att länsstyrelsernas prognoser för år 1985 förutser en motsvarande utveckling under perioden 1976–1985. Detta innebär att de olikheter mellan regioner som fanns år 1970 i stort sett kommer att kvarstå år 1985. Den enda tydliga avvikelser från denna bild finns i regionala centra och kommuncentra inom stödområdena där sysselsättningsgraden räknat i procentenheter har ökat något snabbare än i övriga landet.

Sysselsättningsutredningen har i sitt betänkande gjort beräkningar av tillgången på arbetskraft i olika avseenden. Kommittén finner därvid att den största andelen av ej ianspråktaga arbetskraftstillgångar finns i kommuncentra och regionala centra. I kommuncentra och regionala centra skulle sysselsättningen behöva öka med ungefär 15% för att komma i nivå med de regioner som har de högsta sysselsättningsgraderna. Kommittén påpekar att det även inom resp. ortstyp finns stora variationer. Spännvidden mellan kommunerna med de högsta och lägsta värdena på andelen sysselsatta kan räknas i flera tiotal procent. Det bör enligt kommittén uppmärksammas att de nya arbetstillfällen som behövs för att åstadkomma en utjämning, inte med nödvändighet måste lokaliseras till resp. ortstyp eftersom pendlingen kan utgöra en utjämnande faktor.

Den lokala arbetsmarknadens bredd i fråga om yrken påverkar individernas möjligheter att få ett arbete som stämmer med utbildning och yrkesinriktning. Den som inte kan finna den sökta typen av arbete flyttar till en annan arbetsmarknad, tar ett arbete utanför det yrkesområde som han eller hon är utbildad för eller stannar kvar i regionen utan nytt förvärvsarbete.

Den geografiska rörligheten är betydande. Mellan kommuner flyttar varje år ca 400 000 personer och mellan lokala arbetsmarknader flyttar ca 200 000 personer varje år. Som redan berörts har en del av denna rörlighet direkt med förhållandena på arbetsmarknaden att göra. Det finns klara belegg för att denna andel är förhållandevis stor. ERU har i en flyttningsstudie tagit fram uppgifter som visar att flyttningsens omfattning inom skilda yrkesområden är större ju mindre den lokala arbetsmarknaden är. Detta sammanhänger enligt flyttningsstudien främst med en obalans mellan tillgång och efterfrågan inom olika yrken i små lokala arbetsmarknader. En stor del av den geografiska rörligheten är således förknippad med den lokala arbetsmarknadens storlek. Eftersom en stor del av landets befolkning finns i förhållandevis små lokala arbetsmarknader, kommer således behovet av rörlighet allt framgent att vara stort.

Det finns naturligtvis ett starkt samband mellan graden av yrkesmässig specialisering i olika arbetsmarknader och det här beskrivna anpassningsproblemet. Ju mer arbetstillfällen och utbildning tenderar att specialiseras och ju svårare det blir att ta arbete i andra yrkesområden än dem man har utbildning för, desto färre blir antalet tillgängliga arbetstillfällen inom de

olika yrkesomradena. Detta gör i sin tur anpassningen mellan individ och arbete svårare. Omflyttningen inom små yrkesgrupper är också större än inom stora. I södra och mellersta Sverige är ett ensidigt näringsliv i en kommun oftast inte avgörande för om den lokala arbetsmarknaden är ensidig eller ej. Genom att pendlingsmöjligheterna är goda är det möjligt att nå arbetstillfällen inom angränsande kommuner.

1978 års långtidsutredning bedömer att en fortsatt strukturomvandling är nödvändig. En sådan omvandling innebär tillväxt och tillbakagång i skilda branscher och slår kraftigt igenom i de individuella företagens utveckling. En tillbakagång i en bransch koncentreras ofta till en del av branschens företag. Det förhållandevis stora antalet ensidiga lokala arbetsmarknader i främst mellersta och norra Sverige gör att sådana förändringar ofta drabbar lokala arbetsmarknader, där möjligheter att få annat arbete är liten. Kommuner som ensidigt är beroende av ett företag finns särskilt i Västmanlands län men också i Norrbottens, Kopparbergs, Östergötlands och Örebro län. Riskerna med en sådan ensidighet för människorna i berörd kommun måste bedömas utifrån möjligheterna att kunna få arbete i angränsande kommuner inom pendlingsavstånd.

5 Länsplanering

5.1 Länsplaneringens syfte och uppläggning

Huvudansvaret för samordningen inom regionalpolitiken lades på länsnivån redan genom 1964 års riksdagsbeslut om en aktiv lokaliseringspolitik. Det främsta motivet till detta var att detaljkunskap och överblick bäst kan förenas på den regionala nivån. Regionalpolitiken har byggts upp kring en regional utvecklingsplanering-länsplanering.

Genom riksdagens beslut år 1976 betonades länsplaneringens uppgifter i ett system för sysselsättningsplanering. Ett väsentligt regionalpolitiskt mål är att ge arbete åt alla. Därigenom kan sysselsättnings- och regionalpolitiken inte behandlas skilda från varandra eftersom sysselsättningspolitiken alltid har en regionalpolitisk dimension. I riksdagsbeslutet underströks vidare länsplaneringens roll som samordningsinstrument för den statliga sektorsplaneringen. Därvid anfördes att det är av största vikt att den statliga verksamheten inom olika sektorer i ökad utsträckning planeras från regionalpolitiska utgångspunkter.

Länsplaneringen har bedrivits sedan mitten av 1960-talet och har hittills genomförts i tre riksomfattande omgångar, nämligen länsplanering 1967, länsprogram 1970 och länsplanering 1974. Regeringen beslutade i juni 1978 att starta en ny fullständig länsplaneringsomgång – länsplanering 1980.

Enligt de riktlinjer för länsplanering 1980 som regeringen utfärdat skall i länsplaneringen de allmänna regionalpolitiska målen preciseras för resp.

län. Vidare skall anges de problem som måste lösas och vilka åtgärder som behövs för detta. På grundval härav utformas förslag till riktlinjer och handlingsprogram för regionalpolitiken i länet. Länsplaneringen är därmed ett viktigt led i utformningen och genomförandet av regionalpolitiken.

Länsplaneringen regleras f. n. av en särskild förordning (1977:88) om länsplanering.

Länsstyrelsen svarar för länsplanering, som skall bedrivas dels som fullständig länsplanering ungefär vart femte år, dels som en årlig uppföljning och utvärdering av länsplaneringen.

Arbetsgången vid fullständig länsplanering består i att länsstyrelsen i samverkan med statliga sektorsorgan, kommuner, landstingskommun, fackliga organisationer, näringsliv m. fl. utarbetar det underlag som behövs för planeringen. Detta underlag består bl. a. av nulägesbeskrivningar, prognoser och problembeskrivningar när det gäller befolknings- och sysselsättningsutveckling samt sammanställningar av sektorsplaner m. m. Av detta underlag skall framgå också hur riktlinjerna för den fysiska riksplaneringen påverkar förutsättningarna för befolknings- och sysselsättningsutvecklingen.

Kommuner, landstingskommun, fackliga organisationer, näringslivsorganisationer m. fl. ges tillfälle att framföra synpunkter på och komplettera underlaget. I detta stadium av länsplaneringen ges information till allmänheten om den regionalpolitiska planeringen för att åstadkomma en vidgad politisk debatt kring dessa frågor.

Länsstyrelsen utformar därefter förslag till program för utvecklingen i länet—länsprogram. Förslaget sänds på remiss till kommuner, landstingskommun, statliga sektorsorgan och regionala organisationer som representerar näringslivet och arbetsmarknadens parter. Sedan länsstyrelsen gjort de tillägg och ändringar som remissbehandlingen föranleder skall länsstyrelsen redovisa länsprogrammet och planeringsunderlaget till regeringen.

Arbetsgången vid fortlöpande uppföljning och utvärdering av länsplaneringen kan sammanfattas på följande sätt.

Det underlag i form av nulägesbeskrivningar, problemanalyser och prognoser över befolknings- och sysselsättningsutvecklingen m. m. som har tagits fram vid en fullständig länsplaneringsomgång hålls aktuellt genom successiv översyn. Översynens omfattning blir beroende av de problem som förekommer och av tillgången på aktuell information. Revisiörens av prognoser skall främst avse tidsperspektivet upp till fem år.

Med utgångspunkt i det aktualiserade planeringsunderlaget tar länsstyrelsen fortlöpande ställning till vilka åtgärder som behövs för att lösa regionalpolitiska problem. I detta arbete ingår en avstämning mellan åtgärder inom skilda statliga sektorer och åtgärder som det ankommer på kommuner och landstingskommun att vidta.

Resultatet av länsstyrelsens fortlöpande uppföljning och utvärdering sammanställs i en årlig rapport. Rapporten utarbetas i samverkan med

statliga länsorgan, kommuner, landstingskommun, fackliga organisationer och regionala näringslivsorganisationer.

Sysselsättningsutredningen anser att det är av särskild betydelse att göra länsplaneringen mer praktiskt åtgärdsinriktad och då också finna vägar för den offentliga sektorns medverkan i regionalpolitiskt motiverade åtgärder. Kommittén framhåller att de statliga myndigheterna genom sin samlade kunskap och erfarenhet bör kunna medverka till konstruktiva lösningar inom resp. verksamhetsområde även då det gäller regionalpolitiska frågor. Kommittén anser därför att de statliga myndigheternas verksamhetsplanering bör inrymma ett systematiskt hänsynstagande till regionalpolitiska faktorer. Detta förutsätter en samverkan med länsplaneringen, när det gäller både att skapa underlag för planeringen och då planerna skall genomföras. Kommittén föreslår att samordningen mellan den centrala sektorsplaneringen och länsplaneringen utvecklas vidare och att en konstruktiv samverkan kommer till stånd mellan sektorsmyndigheterna och länsstyrelserna.

Remissinstanserna ansluter sig allmänt till sysselsättningsutredningens förslag att samordna sektorsplaneringen och länsplaneringen bättre. Flertalet remissinstanser framhåller att en aktiv regionalpolitik förutsätter att statliga, kommunala och landstingskommunala organ verkar i samma riktning. Samtidigt framhålls också att en samverkan ställer krav på den regionalpolitiska planeringens innehåll och utformning. Vidare anför ett flertal remissinstanser att en större tonvikt bör läggas vid att genomföra de förslag till åtgärder som lämnas i länsplaneringen.

I likhet med sysselsättningsutredningen och flertalet remissinstanser anser jag att samordningen mellan länsplaneringen och verksamheten inom skilda samhällssektorer bör utvecklas vidare. Ett samspel bör ske med myndigheternas planering så att deras verksamhet med sina skilda förutsättningar vägs in i den regionalpolitiska planeringen och att regionalpolitiska hänsyn sedan tas i sektorernas planering.

De decentraliserade formerna för länsplaneringen har ökat länenes möjligheter att själva bestämma planeringens uppläggning och innehåll. En frihet för länen i detta avseende gör det möjligt att ta till vara erfarenheterna och kunskaperna i länen. Många frågor är speciella för resp. län och prioriteringar och riktlinjer för verksamheter inom länen torde i allmänhet bäst utformas på den regionala nivån. Men det yttersta ansvaret för regionalpolitiken vilar på riksdag och regering. Fördelning av resurser mellan större regioner och län måste beslutas centralt. Det är därför nödvändigt att riksdag och regering har ett bra planeringsunderlag som grund för sina regionalpolitiska beslut.

Länsplaneringens syfte är att klargöra hur de regionalpolitiska målen för arbete, service och miljö skall uppnås. Länsplaneringen skall därför omfatta alla sektorer som har betydelse för dessa mål. Enligt 1976 års riksdagsbeslut skall länsplaneringen också utgöra den långsiktiga sysselsättningsplaneringen på länsnivå.

De principer för länsplaneringens utformning som riksdagen då godkände bör enligt min mening gälla även i fortsättningen.

För att länsplaneringen skall bli ett effektivare regional- och sysselsättningspolitiskt samordningsinstrument bör emellertid vissa förändringar göras av länsplaneringens uppläggning. Jag lägger stor vikt vid att planeringen fungerar effektivt och utan onödig byråkrati. Det finns enligt min mening möjligheter att förenkla den nuvarande uppläggningsplaneringen genom att slå samman behandlingen av planeringsunderlaget och länsprogrammet.

Jag avser därför föreslå regeringen att remissbehandlingen i länen av planeringsunderlag och länsprogram slås samman redan i den nu pågående länsplanering 1980. Länsplaneringen är sedan flera år ett permanent inslag i samhällsplaneringen och planeringsarbetet genomförs i bred samverkan mellan länsstyrelsen och statliga länsorgan, kommuner, landstingskommun, samt arbetsmarknadens parter. Den omfattande behandlingen av planeringsunderlaget som har skett i tidigare länsplaneringsomgångar behövs därför enligt min uppfattning inte framöver. Jag bedömer att länsplaneringen vinner i slagkraft och styrka om behandlingen i länen kan koncentreras kring de riktlinjer för planeringen och förslag till åtgärder som skall redovisas i länsprogrammet. Planeringsunderlaget bör betraktas som ett bakgrundsmaterial och ett underlag för programmet. Självfallet skall planeringsunderlaget liksom nu vara tillgängligt för dem som önskar ta del av innehållet.

När det gäller den årliga länsrapporten måste enligt min uppfattning dess inriktning på åtgärder förstärkas. Rapportens åtgärdsförslag bör därvid redovisas så att de liksom hittills kan behandlas i budgetprocessen på kommunal, landstingskommunal och statlig nivå. Förslagen bör gälla konkreta åtgärder som överensstämmer med länsprogrammets riktlinjer.

Jag kommer senare (avsnitt 7) att ingående behandla de förslag till en aktivare medverkan från den offentliga sektorn i regionalpolitiken som lämnats av sysselsättningsutredningen.

5.2 Samordning med annan planering

De flesta verksamheter – såväl varuproduktion som service – har betydelse för att uppfylla regionalpolitikens mål om sysselsättning, service och miljö. Olika verksamheters roller i regionalpolitiken måste bedömas utifrån deras särskilda förutsättningar. Enligt sysselsättningsutredningen är den nationella servicen och tillverkningsindustrin minst bundna till någon bestämd del av landet. Verksamhet av sådant slag kan således enligt kommittén bäst utnyttjas för utjämning av sysselsättningsmöjligheterna mellan länen.

En förskjutning i andelen sysselsatta från industrin mot den offentliga sektorn har ägt rum under en följd av år och kan väntas fortsätta framöver.

Den kommunala och landstingskommunala verksamheten väntas svara för större delen av den framtida expansionen inom offentlig sektor. Stora delar av den offentliga sektorn är inriktad på service till en lokal befolkning och därför bunden vad gäller lokaliseringen medan andra delar har andra krav på befolkningsunderlag och tillgänglighet. Jag bedömer att det ändå bör finnas möjligheter att lokalisera verksamheter inom den offentliga sektorn så att det bidrar till att lösa inomregionala problem.

Industrins sjunkande sysselsättningsandel får emellertid enligt min mening inte medföra att industrins regionalpolitiska betydelse tonas ned. Samhällsintresset blir allt större av att åstadkomma en regionalpolitiskt önskvärd lokalisering av de industriprojekt som framöver kommer att vara lokaliseringsbara.

Huvudansvaret för att genomföra industripolitiken måste ligga på central nivå. Men för att de sysselsättningspolitiska målen skall kunna uppnås i alla delar av landet är det nödvändigt att det samspel mellan industripolitik och regionalpolitik som har vuxit fram under senare år inom länsplaneringen utvecklas vidare.

En samlad behandling av den regionala näringspolitiken bör enligt min mening ingå i länsplaneringen. En viktig uppgift för länsstyrelserna är därvid att utvärdera de regionala konsekvenserna av branschutredningar o. d. som tas fram centralt. Det material som utarbetas på regional nivå bör ligga till grund för länsvisa riktlinjer för den regionala utvecklingsfondens arbete, för prioriteringar av det regionalpolitiska stödet och för förslag till centrala insatser för att bl. a. komplettera industristrukturen i länet. Målet bör vara att i varje län åstadkomma en på sikt gynnsam industristruktur.

Vissa sektorer t. ex. bostäder och kommunikationer har avgörande inverkan på den regionala strukturen. Kopplingen till länsplaneringen är i dessa fall naturlig eftersom länsstyrelsen är direkt engagerad i beslutsprocessen. Länsstyrelsen fastställer således de kommunala bostadsförsörjningsprogrammen och fördelar de av statsmakterna beslutade ramarna för bostadsbyggandet mellan länets kommuner med vissa undantag i storstadslänen. Det system för vägplanering som tillämpas fr. o. m. år 1978 innebär bl. a. att länsstyrelsen fastställer planerna för länsvägnätet. Samordningen av vägplaneringen och länsplaneringen har därmed väsentligt förbättrats. Vad gäller persontrafikplaneringen kommer länsstyrelsens uppgifter, sedan en gemensam huvudman etablerats för den lokala och regionala trafiken i länet, främst att omfatta utformning av övergripande riktlinjer för trafikplaneringsarbetet i länet mot bakgrund av fastställda regionalpolitiska mål. Vidare kommer länsstyrelsen att tillhandahålla visst planeringsunderlag. Planeringen inom dessa sektorer kräver som underlag bl. a. uppgifter om befolkning och näringsliv.

Utbildningssektorn kan vidare tas som exempel på ett område där inte bara storlek och lokalisering utan också inriktningen har regional betydelse. Förutom att denna sektor ger ett stort antal arbetstillfällen och tillhan-

dahåller utbildning som service, har även fördelningen på olika utbildningsvägar och yrkesvägledningens inriktning stor regionalpolitisk betydelse genom att påverka anpassningen på regionernas arbetsmarknader.

Det regionala och lokala inflytandet på utbildningens inriktning har successivt förstärkts. Inom grundskolan har kommunernas frihet att disponera sina resurser ökat genom det nya bidragssystem som infördes den 1 juli 1978. För gymnasieskolan skall gymnasieutredningen (U 1976:10) studera bl. a. hur man kan decentralisera planeringen och öka samordningen mellan gymnasial yrkesutbildning, arbetsmarknadsutbildning och kommunal vuxenutbildning. För arbetsmarknadsutbildningen har arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen utarbetat ett förslag till omorganisation, som leder bl. a. till en decentraliserad planering. Förslaget bereds f. n. inom verken. Den nya högskoleorganisationen innebär också ett väsentligt ökat regionalt inflytande på planeringen.

I detta sammanhang vill jag stryka under behovet av att sysselsättningsplaneringen utvecklas till en planering i yrkestermer. Därigenom erhålls en naturlig koppling till bl. a. utbildningssektorns planering. Bl. a. i de regionala planeringsråden bör man kunna diskutera behovet av anpassning mellan utbildningens inriktning och arbetsmarknadens behov. I budgetpropositionen 1979 anvisas medel under utbildningsdepartementets huvudtitel för att inrätta sådana råd i flera län.

Vad gäller sambandet med arbetsmarknadspolitiken finns redan nu en utvecklad planeringssamverkan mellan länsstyrelse och länsarbetsnämnd. Nämnden finns företräd i den beredningsgrupp för länsplaneringen som länsstyrelsen utser. Vidare sker direkt samverkan när det gäller t. ex. det regionalpolitiska stödet och beredskapsarbeten av investeringskaraktär. Den kartläggning av lokala arbetsmarknader som länsstyrelsen på regeringens uppdrag skall göra sker vidare i samverkan med länsarbetsnämnden. Samverkan mellan länsstyrelse och länsarbetsnämnd bör kunna utvecklas ytterligare. I den mån arbetsmarknadspolitiska åtgärder har regionalpolitiska effekter bör de så långt möjligt ges en regionalpolitiskt önskvärd inriktning. Självfallet får inte arbetsmarknadspolitikens inriktning på individen åsidosättas. Samtidigt bör den kunskap om arbetsmarknaden som de arbetsmarknadspolitiska organen besitter mera systematiskt utnyttjas som underlag i länsplaneringen.

När det gäller samverkan mellan länsplaneringen och annan planering vill jag slutligen framhålla att en väsentlig del av arbetet med de regionalpolitiska frågorna är att i den fysiska planeringen åstadkomma en bebyggelsestruktur som ger goda lokala arbetsmarknader. Länsstyrelsen skall i dialog med kommunerna verka för att dessa bedriver en fysisk planering som leder till att lokaliseringen av bostäder, service och arbetsområden står i överensstämmelse med de övergripande regionalpolitiska målen. Länsstyrelsen bör ytterligare förstärka samverkan mellan länsplaneringen och den kommunala planeringen.

Jag har velat peka på dessa exempel för att stryka under bredden i regionalpolitikens uppgifter och de olika former av samordning som kan behövas mellan den regionalpolitiska planeringen och olika sektorer. De skilda sektorerna behöver många olika typer av riktlinjer och underlag för sin medverkan i regionalpolitiken. Detta ställer i sin tur krav på flexibilitet i länsplaneringen med möjligheter till ömsesidig anpassning för att samverkan med annan planering skall bli meningsfull och verklighetsförankrad. Bl. a. bör länsplaneringen så långt möjligt utnyttja underlag från såväl statliga myndigheter som kommuner och landstingskommuner.

5.3 Länsplaneringens genomförande

För att nå de regionalpolitiska målen behövs en aktiv medverkan från främst statliga organ, kommuner och landstingskommuner. Genomförandet av länsplaneringen består i att resp. organ inom sitt verksamhetsområde följer länsplaneringens riktlinjer. I många fall torde de riktlinjer som anges i länsprogrammet vara tillräckligt konkreta för att tjäna som utgångspunkt för arbetet inom skilda verksamheter. I andra fall kan ytterligare preciseringar av vissa förslag behövas.

I många län har därför projektarbete bedrivits i syfte att konkretisera de allmänna krav som har aktualiserats i länsplaneringen. De förslag till åtgärder som redovisades i arbetet med länsprogrammet behövde utvecklas och föras fram till mera konkreta åtgärder. De aktiviteter som bedrivs i projektgrupper i främst skogslänen har många likheter. En gemensam bakgrund är att stora delar av berörda län har betydande långsiktiga sysselsättningsproblem. Ett syfte med projektarbetet har varit att bredda underlaget för länsprogramarbetet genom att åstadkomma en bred samverkan och engagera regionala myndigheter, kommuner och landstingskommun samt övriga organ som har att svara för verkställighet och uppföljning av förslagen i länsprogrammet. Ett genomgående drag är att länsstyrelsen svarar för en samordnande roll samtidigt som beslut fattas av resp. organ i enlighet med gällande ansvarsfördelning. Projektorganen har undvikit att ägna sig åt allmän utredningsverksamhet av det slag som normalt bedrivs av de regionala organen. Arbetet har så långt möjligt förlagts inom det regionala organ där det normalt hör hemma. Därmed har personalen i de särskilda projektsekretariaten kunnat användas till antingen sådana "udda" projekt som inte har passat in i den ordinarie organisationen eller till att förstärka arbetet med vissa projekt inom befintliga regionala organ. I alla berörda län har därför regionala myndigheter varit representerade i lednings- och arbetsgrupper m. m.

För att samordna de regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärderna på orter som drabbas av sysselsättningsproblem till följd av strukturomvandlingen inom stål-, teko- och varvsindustrierna har berörda länsstyrelser fått i uppdrag att tillsätta särskilda arbetsgrupper med representan-

ter för olika länsorgan. På olika sätt har företrädare för berörda kommuner, företag och de anställda knutits till dessa grupper. Vidare fullgör Norrbotten- och Göteborgsdelegationerna samt den av länsstyrelsen i Värmlands län tillkallade Värmlandsdelegationen motsvarande uppgifter. Arbetet i dessa grupper går bl. a. ut på att kartlägga expansionsmöjligheter i länet hos företag som inte tillhör de angivna branscherna och att utarbeta konkreta förslag till sysselsättningskapande åtgärder.

Sysselsättningsutredningen har föreslagit att medel anvisas under särskilt anslag för att genomföra länsplaneringen. Enligt förslaget bör länsstyrelserna få ekonomiska resurser för att genomföra ett utrednings- och initiativarbete som inte i detaljerna är bundet till i förväg bestämda ändamål. Medlen skall kunna variera i storlek efter de regionala problemens svårigheter i olika delar av landet.

De remissinstanser som har behandlat förslaget ansluter sig till det. Riksrevisionsverket menar dock att eventuellt ökade resurser bör ges till klart angivna uppgifter med anknytning till länsprogrammen. Övriga remissinstanser, i första hand länsstyrelserna och vissa landstingskommuner, ser genom förslaget ökade möjligheter att genomföra länsplaneringens intentioner. Länsstyrelsen i Norrbottens län hänvisar till Norrbottendelegationens arbete och framhåller därvid att det tidigare länsprogramarbetet för Norrbottens läns del nu kan upplevas som meningsfullt i och med att man på den regionala nivån fått möjligheter att föra idéer och program vidare i konkret projektarbete. Enligt länsstyrelsen visar delegationens arbete också att länsprogramtanken är riktig om behovsinventering och program kan kompletteras med resurser för genomförande. En annan mycket viktig erfarenhet av delegationens arbete är enligt länsstyrelsen att de särskilda resurser som har tillförts länet har aktiverat den regionala nivån i betydande omfattning.

I likhet med flertalet remissinstanser anser jag att länsstyrelserna bör kunna ges vissa egna resurser för att genomföra initiativ och projekt i länen. Jag ser detta som ett sätt att följa upp förslag i länsplaneringen.

Det arbete som hittills har bedrivits i form av projekt har enligt min bedömning givit vissa positiva resultat. Till en del kan sysselsättningseffekter påvisas, även om det ofta kan vara svårt att hänföra effekterna just till projektorganens verksamhet. Det bredare samarbete i länen för att lösa problemen är emellertid enligt min bedömning ett väsentligt resultat. Det finns ett starkt intresse inom olika regionala organ att medverka i denna typ av verksamhet. Det gäller även kommuner och landstingskommuner som i betydande utsträckning har engagerat sig i det hittillsvarande arbetet.

När sysselsättningsproblem uppstår i regioner med svåra strukturproblem inom näringslivet måste tyngdpunkten i arbetet med att lösa dem bygga på initiativ från företag, kommuner och länsorgan. Detta har medfört att utredningsresurserna i vissa län tillfälligt har förstärkts. Så har

skett i län som berörs av nedskärningar inom stål-, teko- och varvsindustrin. Delegationer eller arbetsgrupper med uppgift att inom länet samordna regional- och sysselsättningspolitiska åtgärder har hittills inrättats i 14 län. Dessa grupper har tilldelats delvis mycket betydande resurser för att kunna bearbeta projekt av skilda slag.

Erfarenheterna av denna typ av verksamhet är goda och har inneburit påtagligt ökade förutsättningar att utveckla och genomföra projekt av väsentlig betydelse för sysselsättningen i berörda regioner. Erfarenheterna av de arbetsgrupper (s. k. problemortsgrupper) eller delegationer som arbetar i dessa län är även i övrigt goda. En motsvarande samordning bör därför eftersträvas i övriga län.

Jag förordar därför att länsstyrelserna skall kunna tilldelas särskilda resurser för bl. a. den typ av verksamhet som bedrivs inom delegationer, problemortsgrupper eller motsvarande.

Länsstyrelserna bör få disponera dessa resurser för att genomföra eller vidareutveckla förslag som redovisas i länsplaneringen. Länsstyrelserna bör enligt min mening härmed få utrymme för egna initiativ. Jag vill dock stryka under att detta inte får ändra den nuvarande ansvarsfördelningen mellan myndigheterna på länsplanet. Resurserna skall användas för att i länen skapa utrymme för en samordnad och effektivare verksamhet. Det innebär även en decentralisering av ansvar och befogenheter till länsnivån. Av regeringen särskilt tillsatta delegationer och grupper med uppgift att behandla sysselsättningsproblem till följd av strukturförändringar bör därmed kunna avsluta sitt arbete under budgetåret 1979/80.

Jag vill i det här sammanhanget stryka under att genomförande av länsplaneringen måste ges en vid innebörd, beroende på varierande förutsättningar att i länsprogrammet och länsrapporten konkretisera förslag till åtgärder inom alla de sektorer som har betydelse för den regionala utvecklingen. Åtgärder i anslutning till länsplanering kan därvid avse såväl sektorssamordning som konkreta investeringsprojekt, utredningar m. m.

En uppföljning av länsprogrammets riktlinjer kan ske i de årliga länsrapporterna. Där bör förslag till åtgärder redovisas som kan behandlas i den statliga, landstingskommunala och kommunala budgetprocessen. Detta förutsätter emellertid att förslagen är väl genomarbetade.

F. n. finns medel under flera olika anslag som efter framställning kan disponeras av länsstyrelserna för vissa typer av åtgärder. Dessa medel bör samordnas och förstärkas. Detta bör bl. a. möjliggöra en bättre överblick och underlätta en prioritering mellan olika angelägna projekt. Tillgängliga medel kan därmed utnyttjas effektivare än tidigare. Jag återkommer i det följande vid min behandling av anslagsfrågorna för nästa budgetår till medelsfrågan. Inom de resurser som anvisas bör bl. a. den typ av verksamhet som nu bedrivs inom problemortsgrupper eller motsvarande prioriteras. Medlen bör liksom hittills disponeras för projektarbete och bör fördelas efter sysselsättningsproblemens svårighetsgrad.

5.4 Länsplaneringens demokratiska förankring

En grundläggande demokratisk värdering är att länens invånare skall kunna utöva ett betydande inflytande över den regionala utvecklingen. Utbyggnaden av den regionala samhällsförvaltningen under senare årtionden har gett ökad tyngd åt kravet på en vidgad länsdemokrati. Med den utveckling av länsplaneringen som föreslås i denna proposition accentueras också behovet av att ge länsplaneringen en demokratisk förankring.

Frågan om formerna för ett ökat folkligt inflytande i länen övervägs f. n. av länsdemokratikommittén. I ett första delbetänkande (SOU 1978: 35) Regional utvecklingsplanering – länsplanering m. m. har kommittén lämnat förslag till utformning av den framtida länsplaneringen. En huvudlinje för kommittén har varit att stärka landstingskommunernas inflytande. I betänkandet behandlas den översiktliga regionala samhällsplaneringen. Kommittén har granskat den regionala utvecklingsplaneringen – länsplaneringen, den fysiska riksplaneringen, naturvårdsplaneringen och den regionala trafikplaneringen. I denna utredningsetapp behandlas dock främst länsplaneringen.

Länsdemokratikommittén har förordat principer för den framtida länsplaneringen som väsentligen överensstämmer med dem jag har förordat i detta avsnitt. Enligt kommittén bör länsplaneringen sålunda bedrivas dels som en fullständig länsplanering, som bör ske med vissa intervaller, dels som en fortlöpande översyn av planeringen med en årlig redovisning. Kommittén menar bl. a. att arbetet med den fullständiga länsplaneringsomgången skall vara inriktat på att upprätta dels ett planeringsunderlag, dels ett länsprogram. Vidare bör den årliga översynen av de fullständiga länsplaneringsomgångarna vara mera åtgärdsinriktade och ges en direkt anknytning till den statliga budgetprocessen. Kommittén föreslår att detta sker med utgångspunkt i en årlig rapport som direkt inriktas på de väsentliga problemen i resp. län. Rapporten bör färdigställas i sådan tid att den kan beaktas i de statliga myndigheternas anslagsframställningar.

En väsentlig punkt i kommitténs förslag är att landstingskommunen skall anta länsprogram resp. rapport med anledning av översynen av fullständig länsplanering och att landstingskommunen skall redovisa de antagna programmet resp. rapporten för regeringen. Kommittén föreslår en särskild lag om länsplanering, eftersom föreskrifter som innebär åläggande för kommun eller landstingskommun enligt 8 kap. 5 § regeringsformen skall ges i lag. I lagförslaget regleras planeringsprocessen ingående.

Kommitténs förslag har remissbehandlats. I fråga om landstingskommunernas förstärkta medverkan i den regionala samhällsplaneringen är remissopinionen splittrad. Vissa remissinstanser riktar kritik mot att regelsystemet för planeringen är onödigt komplicerat.

Efter samråd med kommunministern vill jag för egen del anföra följande. Jag är inte främmande för att utvecklingen mot en vidgad länsdemokrati .

kan främjas genom partiella reformer. Viktiga steg i denna riktning har tagits tidigare bl. a. genom förändringarna i sammansättningen av länsstyrelsernas styrelser. På ett så stort och komplicerat område som den regionala samhällsförvaltningen kan kravet på helhetslösningar knappast få stå i vägen för väl avvägda delreformer.

Det förslag som länsdemokratikommittén framlagt har också betydande förtjänster. Det ger en vidgad roll åt landstingskommunerna i länsplaneringen och ökar därmed möjligheterna för en offentlig debatt kring väsentliga regionala avvägningsfrågor. Flera av de invändningar som rests mot förslaget finner jag inte heller väga så tungt. Hit hör bl. a. de principiella betänkligheterna mot en sammanblandning av statliga och landstingskommunala funktioner, liksom farhågorna för att förändringen skulle lägga hinder i vägen för en fortsatt decentralisering av offentliga uppgifter.

Andra synpunkter talar emellertid för att en partiell reform av det slag som kommittén förordat f. n. inte bör aktualiseras. En konsekvens av den föreslagna lösningen synes kunna bli att det hos landstingskommunerna växer upp en särskild förvaltningsorganisation för att bereda de beslut som landstingskommunerna enligt förslaget skall fatta. Ett annat problem utgör kopplingen till de andra planeringssystem som länsdemokratikommittén nu undersöker. Vissa av de förändringar i länsplaneringen som jag föreslår kräver jämkningar i kommitténs förslag. Slutligen kan det finnas vissa skäl att avvakta erfarenheterna av just dessa förändringar innan beslutssystemet utvecklas.

Mot denna bakgrund har jag kommit till slutsatsen att tiden ännu inte är mogen för ett slutgiltigt ställningstagande till det förslag som kommittén framlagt i sitt första delbetänkande. Innan så sker är det angeläget att olika vägar mot en vidgad länsdemokrati undersöks. Det är inte säkert att en successiv överflyttning av funktioner från länsstyrelserna till landstingskommunerna härvidlag kommer att visa sig vara den bästa metoden att garantera ett folkligt inflytande över den regionala samhällsförvaltningen. En annan möjlighet är att vidga de regionalt valda förtroendemännens medverkan i de statliga länsorganen och på så vis fullfölja den "demokratisering" av den statliga länsförvaltningen som redan inletts.

Den tidigare skarpa gränslinjen mellan länsstyrelse och landstingskommun har försvagats under senare år. Landstingskommunernas verksamhet har i avsevärd utsträckning kommit att regleras av statliga normer. I länsstyrelserna är nu samtliga ledamöter utom ordföranden utsedda av landstingskommunen, och regionalt valda förtroendemen har också fått ett betydande inflytande i andra statliga länsorgan. På sikt kan den historiskt betingade klyvningen i en statlig och en kommunal regional förvaltningsapparat komma att te sig konstlad. På den primärkommunala nivån har den direkta statliga kontrollen av vissa funktioner efter hand inskränkts och mjukats upp. Även på länsnivå kan utvecklingen efter hand leda fram till en integrerad regional samhällsförvaltning med inslag såväl av statlig reglering som av ett vidgat regionalt självbestämmande.

Det är angeläget att olika modeller för ett vidgat folkligt inflytande på den regionala nivån studeras inom ramen för länsdemokratikommitténs arbete. Enligt vad jag erfarit avser chefen för kommundepartementet att ge kommittén tilläggsdirektiv.

5.5 Nordiskt samarbete kring regional planering

En av punkterna i det regionalpolitiska handlingsprogram, som Nordiska ministerrådet antog år 1972, behandlade önskemålet om en ökad enhetlighet i planeringsunderlag och metoder m. m. i den regionalpolitiska planeringen i Norden. Jag vill framhålla betydelsen av ett nordiskt samarbete i dessa frågor. Samarbetet bör därvid ske kring länsplaneringen och motsvarande verksamheter i våra nordiska grannländer. Det bör gälla dels innehållet i länsplanering och länsprogram, dels informationsutbyte om metodutveckling när det gäller planeringens utformning.

6 Ortsplan, planeringstal och stödområden som samordnings- och fördelningsinstrument

6.1 Inledning

För att kunna förverkliga regionalpolitikens övergripande mål är det viktigt att ha planeringsinstrument som gör det möjligt att få över landet enhetliga riktlinjer för hur de olika regionernas problem skall lösas i fråga om sysselsättning, service m. m. Först då blir det möjligt att prioritera och använda regionalpolitiska medel på bästa sätt för att lösa problemen. Därigenom kan också den planering som äger rum inom skilda samhällssektorer bättre anpassas till de regionalpolitiska målen. För att det skall vara möjligt att uppställa dessa gemensamma riktlinjer krävs en i sina grunddrag jämförbar analys av de regionalpolitiska problemen. En sådan analys av regionernas problem ger också förutsättningar för en rättvis fördelning av de regionalpolitiska insatserna. Ett krav som också bör ställas på de statliga planeringsinstrumenten är att de skall göra det möjligt att tydligt redovisa den statliga planeringen. Detta är av stort värde för inriktningen av kommunal och enskild planering.

En utgångspunkt för valet av planeringsinstrument är att den regionalpolitiska planeringen bör bedrivas och genomföras i så decentraliserade former som möjligt. Samtidigt måste det finnas en enhetlighet i politiken på riksnivå.

De nuvarande regionalpolitiska planeringsinstrumenten är ortsplan, planeringstal och indelning av landet i stödområden. De syftar till att påverka den regionala utvecklingen dels direkt genom att statliga organ åläggs att lägga dem till grund för sin verksamhet, dels indirekt genom att kommu-

ner, landstingskommuner och enskilt näringsliv i sin planering och verksamhet utnyttjar dessa instrument. Jag kommer att i det följande behandla dem i olika avsnitt, där jag redogör för hittillsvarande erfarenheter och de modifieringar som jag anser bör komma till stånd. Dessa frågor har delvis berörts av sysselsättningsutredningen. Mina överväganden i dessa delar överensstämmer i allt väsentligt med kommitténs och remissinstansernas.

6.2 Ortsplan

Nuvarande ordning och länsstyrelsernas utvärdering

Ortsplanen syftar till att översiktligt ange regionalpolitikens inriktning för landets samtliga kommuner. Varje kommun tillmäts i ortsplanen en roll i en regional struktur, där orter med olika funktioner kompletterar varandra vad gäller service och sysselsättning. Skillnaderna i funktioner återspeglar huvudsakligen det förhållandet att servicen är koncentrerad till orter som är lätt åtkomliga för en större regions invånare.

Ortsstrukturfrågorna togs upp i riksdagsbeslut år 1970 utifrån behovet att skapa storstadsalternativ till vilka en del av tillväxten i storstäderna kunde länkas. Uppdrag lämnades till länsstyrelserna att inom ramen för länsprogram 1970 lämna förslag till en ortsklassificering som omfattade samtliga kommuner.

Vid riksdagens behandling av regionalpolitiken år 1972 antog riksdagen en ortsplan. Riksdagen uttalade i detta sammanhang att storstädernas tillväxt måste dämpas. Den snabba ökningen av folkmängden i storstadsregionerna sågs i 1972 års ortsplan som ett hinder för balans i övriga delar av landet och som en orsak till miljöproblem i regionerna. I primära centra, av vilka det enligt ortsplanen i regel finns ett i varje län, är arbetsmarknaden oftast förhållandevis väl differentierad. Riksdagen förutsatte att en ökande del av ofrånkomliga befolkningsomflyttningar skulle kunna gå till sådana centra i stället för till storstadsområdena. Den beslutade omlokaliseringen av central statlig förvaltning sågs som en första åtgärd för att stärka primära centra.

Med regionala centra avsågs i ortsplanen orter som har betydelse i fråga om sysselsättning och service inte bara för den egna kommunen utan också för en eller flera omgivande kommuner. Riksdagen påpekade att det fanns större förutsättningar att åstadkomma likartade förhållanden mellan regionala centra i fråga om serviceutbud än i fråga om sysselsättning.

För kommuncentra borde enligt riksdagsbeslutet beaktas skillnaden i förutsättningar mellan ensamliggande kommuner och sådana som ligger nära primära eller regionala centra och därmed ingår i dessas arbetsmarknader. Den närmare planeringen inom sådana lokala arbetsmarknader skulle främst ske på länsplanet. Särskild uppmärksamhet borde ägnas kommuncentra med mera isolerade lägen i glest befolkade delar av landet.

I riksdagsbeslut år 1976 kompletterades 1972 års ortsplan med att ett an-

tal kommundelscentra utpekades inom ett antal ystora kommuner inom det inre stödområdet. Planens långsiktiga karaktär markerades. Åtgärder skulle utan hinder av ortsplänen kunna vidtas inom områden med akuta problem. Riksdagen uttalade att det visserligen är riktigt att varje län bör ha minst en väl differentierad arbetsmarknad av det slag som i allmänhet finns i primära centra, men att detta inte får leda till att de tillgängliga resurserna fördelas på ett sådant sätt att utvecklingen i mindre och medelstora orter hämmas. En av regionalpolitikens viktigaste uppgifter de kommande åren angavs vara att förbättra den inomregionala balansen.

Riksdagen uttalade vidare att ortsplänen har sin största betydelse för planeringen av servicefunktioner. Vid tillämpningen av ortsplänen för detta ändamål borde man välja så decentraliserade lösningar som var praktiskt och ekonomiskt möjliga.

I fråga om arbetsmarknaden uttalade riksdagen att de dittills gällande principerna för ortsplänen inte ger tillräcklig vägledning vid fördelning av sysselsättningspolitiska insatser och att planeringen på detta område borde utgå från redan existerande och väntade problem inom länen.

Riksdagen ansåg det vidare vara nödvändigt med en grundläggande bedömning av ortsplänens framtida roll och förordade att regeringen utvärderade systemet. Därvid borde självfallet regionala och kommunala instanser delta. Våren 1977 gav regeringen länsstyrelserna i uppdrag att göra en sådan utvärdering. Denna redovisades i 1978 års länsrapport.

De flesta länsstyrelser anser att ortsplänen bör bibehållas som ett hjälpmedel i planeringen. Nästan alla länsstyrelser understryker svårigheterna att efter kort tid utvärdera ett så långsiktigt planeringsinstrument som ortsplänen. Vidare pekas på problemet att renodla effekterna av ortsplänen. Flera länsstyrelser anser att de beskrivningar som finns i ortsplänen är otillräckliga och att dess målbeskrivning är diffus, vilket försvårar utvärderingen.

En mer exakt beskrivning av vad olika centra bör innehålla av service m. m. efterlyses av flera länsstyrelser. Några anser vidare att ortsplänen är ett alltför grovt planeringsinstrument och vill därför att den skall kompletteras med en mera detaljerad beskrivning av de olika orterna, där det eftersträvade sysselsättnings- och befolkningsläget tydligare påvisas.

De flesta länsstyrelser anser att ortsplänen har haft en viss styrande effekt vad gäller lokalisering av service. I några län anser man att ortsplänen inte bör ha en sådan styrande funktion och att ortsplänen endast bör utgöra en beskrivningsmodell. Någon större effekt av ortsplänen för att påverka lokaliseringen av sysselsättning har inte kunnat iakttas av länsstyrelserna. Servicelokaliseringens direkta och indirekta effekt på sysselsättningen påpekas dock av flera länsstyrelser.

För att ortsplänen skall kunna fungera som styrintstrument krävs, enligt flera länsstyrelser, att konkreta medel knyts till planen. Meningarna är dock delade om huruvida regionalpolitiskt stöd bör knytas närmare till ortsplänen eller inte.

Några länsstyrelser diskuterar mera ingående olika sätt att systematiskt komplettera och nyansera ortsplansens problembeskrivning. Länsstyrelserna i Stockholms och Västmanlands län ställer sig, efter en analys av skilda kriteriesystem, kritiska till regionalpolitiska prioriteringar som baseras på schematiska kvantitativa metoder och mätningar. Det krävs i stället mera kvalitativa beskrivningar av förutsättningarna i olika orter. Länsstyrelsen i Norrbottens län ger exempel på variabler som skulle kunna ingå i ett kriteriesystem. Därvid tillmäts förvärvsfrekvenserna för män och kvinnor stor betydelse liksom befolkningens åldersstruktur och utveckling.

Ortsplanens funktion

För egen del anser jag att ortsplänen, efter vissa kompletteringar och preciseringar, bör finnas kvar som ett planeringsinstrument i regionalpolitiken.

Jag utvecklar i det följande min syn på vilka förändringar som behövs.

Ortsplanen bör vara ett planeringsinstrument som är neutralt i förhållande till de mål som ställs upp för de olika ortstyperna. Det är således möjligt att ha en ortspan som främst främjar utvecklingen i länens centrala delar, men det är också möjligt att använda ortsplänen som ett instrument för att uppnå inomregional balans.

För att på ett rättvisande sätt återspegla de mellan regioner varierande förhållandena måste ortsplänen kompletteras med de mera detaljerade problembeskrivningar som lämnas inom ramen för länsplaneringssystemet. Vidare bör ortsplänen ses mot bakgrund av de beslut som fattas vad gäller planeringstal och skilda typer av stödområdesindelningar. Dessa planeringsinstrument kan sammantagna ge underlag för en regionalt nyanserad men ändå målinriktad regionalpolitik. De bör kunna ge den probleminriktade styrningen av regionalpolitiken som har legat bakom krav på att knyta särskilda kriterier till ortsplänen. Dessa krav bör därmed kunna vara tillgodosedda.

Ortsplanen bör ha sin främsta betydelse för statens och länsorganens planering inom resp. län. Den är ett viktigt instrument för att få till stånd inomregional balans. För avvägningar mellan landets olika delar skall främst stödområdesindelningen användas, även om denna naturligtvis måste återspegla också förhållandena inom länen. För storstadsregionerna har dock ortsplänen även betydelse för regionalpolitiken i stort. Landets primära centra kan utgöra realistiska alternativ för verksamheter som annars skulle lokaliseras till Stockholmsregionen.

I den regionalpolitiska planeringen måste regioner med samma förutsättningar behandlas på ett likartat sätt från statens sida vad gäller tillgång till service och skilda regionalpolitiska åtgärder. I ortsplänen anges översiktligt de för alla län gemensamma målen för servicens lokalisering och arbetsmarknadens kvalitet. Behovet av ett dylikt översiktligt vägledande pla-

neringsinstrument ökar i samma mån som beslut decentraliseras. Som jag redan har anfört behövs sådana riktlinjer för att planering och beslut inom statliga, kommunala och privata organisationer skall kunna anpassas till de regionalpolitiska målen.

Regionalpolitiken måste utformas med hänsynstagande till både lång- och kortsiktiga mål. Lösningarna av de just nu aktuella problemen påverkar den framtida utvecklingen och man måste hela tiden uppmärksamma riskerna för att skapa en regional struktur som inte kan fungera under ändrade framtida förhållanden. Ortsplanen är ett lämpligt instrument för att hålla de långsiktiga frågorna aktuella. Behovet av långsiktiga bedömningar betonas i riktlinjerna för den nu pågående länsplanering 1980. Ortsplanen måste liksom regionalpolitiken över huvud successivt kunna ges ett ändrat innehåll allt eftersom bedömningarna av framtiden förändras.

Den mängd åtgärder som måste knytas till orsplanen avgörs av de ambitioner för ortssystemet som ställs upp och hur väl dessa ambitioner står i samklang med politiken inom skilda sektorer. I samma mån som man har ambitioner att med hjälp av orsplanen åstadkomma ökad regional balans måste kraftigare medel användas för att styra verksamheter bort från de lokaliseringar som väljs spontant.

Som jag redan har nämnt uttalade riksdagen år 1976 att orsplanen fortsättningsvis bör ha sin största användning för planeringen av serviceutbudet. Flera länsstyrelser påpekar i 1978 års länsrapport att servicens effekter på sysselsättningen bör uppmärksammas. Med hänsyn till vikten av att inom regionerna utjämna möjligheterna till arbete bör sysselsättningseffekterna av serviceutbudet noga beaktas när beslut fattas om lokalisering av service. Det gäller främst den statliga servicen men också landstingskommunernas verksamhet måste enligt min uppfattning i ökad utsträckning planeras med utgångspunkt i önskvärdheten av att utjämna tillgången på arbete inom länen. Även primärkommunernas planering bör bedrivas på ett sådant sätt att den bidrar till att väl fungerande lokala arbetsmarknader kan skapas. I vilken utsträckning som detta kan komma till stånd blir beroende av beslut i de politiskt ansvariga organen, där avvägningar måste ske mellan olika angelägna behov inom ramen för det resursutrymme som står till buds.

Inomregional balans

En förbättrad balans inom länen är ett centralt mål för regionalpolitiken. Främst gäller det att få till stånd en utjämning av möjligheterna till arbete mellan länens primära centra och övriga kommuner. En sådan utjämning är, som sysselsättningsutredningen påpekar, också en förutsättning för att befolkningsförskjutningarna inom länen skall kunna ske i balanserade former.

Sysselsättningsläget är nästan alltid bättre i de regioner dit offentlig och privat service i första hand har lokaliserats. För att uppnå det mål om en

regional utjämning som jag vill ställa upp är det nödvändigt att eftersträva en balanserad utveckling i storstadsområdena. Vidare kan en avlänkning av eventuell expansion behöva ske från primära centra till regionala centra och kommuncentra. Nödvändigheten av att åstadkomma en utjämning mellan främst stödområdet och övriga delar av landet måste beaktas i detta sammanhang. Vid omlokaliseringar till primära centra måste, liksom hittills, de län prioriteras som allmänt sett har de största problemen.

Strävan att i varje län åstadkomma åtminstone en väl differentierad lokal arbetsmarknad är ett viktigt syfte med ortsplänen. Detta betonas också av sysselsättningsutredningen. Om detta syfte förverkligas ökas människornas möjligheter att stanna kvar i sin hemtrakt och den omflyttning som trots allt blir nödvändig kan ske över kortare avstånd. Detta måste fortfarande vara en väsentlig del av ambitionerna för ortssystemets utveckling och måste ses som ett medel att minska de påtvingade flyttningarnas omfattning och längd. En sådan differentiering kan enligt sysselsättningsutredningen uppnås också på mindre lokala arbetsmarknader. Detta bör enligt kommittén kunna ske genom en höjning av den allmänna sysselsättningsnivån liksom genom en fortsatt utbyggnad av service- och tjänstesektorn. Enligt kommittén bör en del förbättringar kunna nås också genom en medveten styrning av de ny- och omlokaliseringar som hela tiden sker på både industri- och servicesidan.

Självfallet måste dessa möjligheter tas till vara. Vid lokalisering av service måste emellertid alltid vägas in både servicens åtkomlighet och effekterna på sysselsättningen. Vad gäller de flesta former av sådan service som riktar sig till hela länet har länets primära centrum den bästa åtkomligheten. Det bör dock i flera fall vara möjligt att i länets regionala centra åstadkomma den bästa avvägningen mellan servicens och sysselsättningskrav på lokaliseringen.

Strävandena efter inomregional balans får enligt min mening inte minska primära centras möjligheter att fungera som nödvändiga centra för länets ekonomi. Detta är särskilt nödvändigt att beakta i de län som släpar efter i ekonomisk aktivitet. Utjämning inom länen måste därför ske i sådana former att det nödvändiga samspelet mellan centra med olika funktioner inte försvåras. Avvägningen mellan den nödvändiga förstärkningen av sysselsättning och service i regionala centra och kommuncentra och behovet av starka och väl utrustade primära centra i länen måste därför bli en väsentlig fråga för den fortsatta regionalpolitiska planeringen. Tyngdpunkten i denna avvägning kan naturligtvis behöva variera från län till län beroende på bl. a. befolkningsfördelning och näringslivets sammansättning. Den ökade självständigheten för länen i den regionalpolitiska planeringen ger ökade möjligheter att beakta sådana skillnader mellan län.

En balanserad utveckling i storstadsområdena

Regional balans förutsätter bl. a. att ingen del av landet växer på ett så-

dant sätt att regioner i andra delar av landet påverkas negativt. Det finns därför anledning att behandla avvägningen mellan storstadsregionerna och övriga landet. Detta var en väsentlig del av 1972 års riksdagsbeslut om ortsplänen där en positiv utveckling i primära centra sågs som en motvikt till en alltför snabb tillväxt i storstadsområdena.

En balanserad utveckling i storstadsregionerna bör således vara ett centralt mål i ortsplänen. Som jag redan har visat finns det påtagliga skillnader mellan förhållandena i å ena sidan Stockholmsregionen och å andra sidan Göteborgs- och Malmöregionerna. Sysselsättningsmöjligheterna är avsevärt bättre i Stockholmsregionen och det finns enligt bedömningar av länsstyrelsen i Stockholms län stor risk för att efterfrågan på arbetskraft i regionen blir större än den tillgång som finns inom regionen. Efterfrågan på arbetskraft för främst lokal och regional service väntas öka i snabb takt. Det sammanhänger särskilt med att antalet äldre ökar snabbare i regionen än i övriga delar av landet. I övriga delar av landet finns större möjligheter än i Stockholmsregionen att möta en ökad efterfrågan på arbetskraft med att öka sysselsättningsgraden bland kvinnorna. I Stockholmsregionen är andelen sysselsatta kvinnor redan mycket hög. Frågan om en ytterligare höjning av kvinnornas sysselsättningsgrad är också nära sammankopplad med fortsatt utbyggnad av barnomsorgen.

Som framgått kan det bli nödvändigt att söka dämpa ökningen av efterfrågan på arbetskraft i Stockholmsregionen. Det behövs enligt min mening medel som gör det möjligt att bättre styra den centrala statliga förvaltningens utveckling i Stockholmsregionen och påverka den privata servicens omfattning. Jag återkommer i det följande till formerna för hur detta skall kunna ske.

De tre storstadsregionerna ger genom sin storlek speciella förutsättningar för den inomregionala fördelningen av boende och arbetsplatser. Riksdagen uttalade år 1976 att man i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna, för att något minska behovet av arbetspendling, borde planera för s. k. regionala arbetsplatsområden. Regeringen fullföljde detta i de beslut som år 1977 fattades för varje län med anledning av länsplanering 1974. De berörda länsstyrelserna fick i uppdrag att avgränsa storstadsregionerna. För att bl. a. samordna en sådan planering i Göteborgsregionen – där tre länsstyrelser berörs – tillsattes Göteborgsdelegationen (I 1977:03). Inom dessa regioner finns stora skillnader främst i fråga om kvinnornas förvärvsmöjligheter. Planeringen av arbetsplatsområden bör därför fortsätta. Det är vidare väsentligt att berörda länsstyrelser och kommunala planeringsorgan uppmärksammar riskerna för att storstadsregionerna genom en utsträckt långpendling fortsätter att öka i omfattning. En decentralisering av arbetstillfällena inom regionerna kan utan medvetna planeringsinsatser få till följd att de ytterområden från vilken pendling sker ytterligare vidgas.

Pendlingsregioner

Ortsplanen bör anpassas till den lokala arbetsmarknadens sätt att fungera för de berörda människorna. I ortsplänen är mestadels enskilda kommuner de minsta enheterna. Undantag finns i storstadsregionerna och vissa primära centra, där en grupp av kommuner bedöms utgöra en funktionell enhet. Detta gäller även vissa primära centra, t. ex. Kalmar-Nybro och Sundsvall-Timrå, där den faktiska samhörigheten mellan de ingående kommunerna vad gäller bl. a. arbetsmarknaden har fått slå igenom i ortsplänen. Vissa andra centra, t. ex. Halmstad, Skövde och Karlstad, hör på liknande sätt samman med kringliggande kommuner utan att det beaktats i ortsplänen.

Jag har tidigare betonat att regionalpolitiken måste utgå ifrån människornas faktiska möjligheter att nå sysselsättning och service. Detta har varit en viktig utgångspunkt i länsstyrelsernas pågående arbete med att kartlägga lokala arbetsmarknader inom vilka pendling kan ske mellan bostadsort och arbetsplats. Hänsyn måste därvid naturligtvis tas till att möjligheterna till pendling varierar mellan individer och regioner.

Regionalpolitiken bör syfta till att i första hand hjälpa de människor som bor i områden där man inte kan nå några alternativa sysselsättningstillfällen inom rimligt pendlingsavstånd. Finns det arbete inom pendlingsavstånd från en ort måste arbetspendling ses som ett viktigt medel för att lösa sysselsättningsproblemet på denna ort. I ortsplänen bör därför göras en komplettering med den innebörden att områden mellan vilka pendlingen är omfattande, eller där pendlingsavstånden är rimliga bör behandlas sammanlagda. Sådana pendlingsregioner gör enligt min uppfattning ortsplänen till ett bättre instrument för att mera rättvist fördela regionalpolitiska insatser.

En avgränsning av pendlingsregioner får olika innebörd för kommunerna i skilda delar av landet. I Norrland bör det i vissa till ytan stora kommuner ofta vara möjligt att utskilja flera pendlingsregioner. Det är där ofta knappast möjligt att arbetspendla från den ena delen av kommunen till den andra. De kommunalscentra som finns utpekade i vissa kommuner i inre stödområdet kan ses som en uppdelning i pendlings- och servicemråden. I de delar av landet där kommunerna till ytan är förhållandevis små, dvs. främst i södra och mellersta Sverige, kan pendlingsregionerna ha en sådan utbredning att flera kommuner bör utgöra en sådan region. Det bör vara en väsentlig fråga inom länsplaneringen att avgränsa sådana pendlingsregioner som kan utgöra naturliga utgångspunkter för planeringen på olika nivåer.

Enligt sysselsättningsutredningen bör möjligheterna att få arbete beaktas bättre i den fysiska planeringen. Detsamma gäller möjligheterna att anpassa kollektivtrafiken för arbetspendling. I riktlinjerna för länsplanering 1980 uttalas att det är en central del av arbetet med de regionalpolitiska frågorna att i den fysiska planeringen åstadkomma en bebyggelsestruktur

som svarar mot högt ställda krav på goda lokala arbetsmarknader. Länsstyrelsen skall därvid arbeta med att ytterligare förstärka samverkan mellan länsplaneringen och den kommunala planeringen.

Arbetsplatser och bostäders lokalisering avgörs i den kommunala fysiska planeringen. Den kommunala planeringen har byggts ut under senare år. I många kommuner har gjorts överväganden om fördelningen av arbetsplatser och bostäder i olika orter i kommunen. I regeringens beslut i samband med planeringsskedet i den fysiska riksplaneringen (PM 1978-09-07) har uttalats att planeringsarbetet för enskilda tätorter där konflikt föreligger med intresset att bevara jordbruksmark bör innefatta överväganden om fördelningen av byggandet mellan olika orter inom resp. kommun. En sådan vidareutveckling av den översiktliga kommunala fysiska planeringen bör vara till fördel för de regionalpolitiska ambitionerna att öka tillgängligheten till arbetstillfällena inom olika pendlingsregioner. Vidare innebär uppdraget till länsstyrelserna att kartlägga lokala arbetsmarknader, som jag tidigare nämnt, en service åt kommunerna i arbetet med dessa frågor.

De överväganden som görs i den kommunala fysiska planeringen om fördelningen av arbetsplatser och bostäder i olika kommundelar bör kunna utgöra en väsentlig del i kommunernas medverkan i länsplaneringen. Länsstyrelserna bör i samband med länsplaneringen peka på behovet av samordning av den kommunala planeringen inom pendlingsregioner där fler kommuner ingår. De kommuner som ingår i en pendlingsregion bör själva överväga i vilka former ett interkommunalt samarbete t. ex. i samband med bebyggelseplaneringen bör bedrivas.

Enligt min mening är det angeläget med en klarare ansvarsfördelning mellan olika administrativa nivåer när det gäller sysselsättnings- och regionalpolitiska insatser av olika slag. I princip skall staten ha ansvaret för balansen mellan pendlingsregioner medan ansvaret för balansen inom dessa regioner vilar på berörda kommuner och statliga länsorgan. Denna ansvarsfördelning får emellertid inte hårdnas. Riktlinjerna för länens planering måste fortfarande arbetas fram i samarbete mellan de olika nivåerna. Det måste finnas en ömsesidig påverkan mellan kommunal, regional och central statlig planering. Staten har centralt tillgång till många av de medel som krävs för att förbättra situationen inom en pendlingsregion. Den ansvarsfördelning jag här förordar innebär att kommunerna i sin planering bör ta ett ökat ansvar för sysselsättningsfrågorna.

Enligt sysselsättningsutredningen kommer pendlingen inte att öka lika kraftigt framöver som under de senaste årtiondena. Antalet personbilar väntas inte öka i samma takt som tidigare och det kommer antagligen att bli avsevärt dyrare att köra bil på grund av höjda drivmedelspriser m. m. Det kan därför finnas anledning att redan nu se på hur en stagnerande och i framtiden t. o. m. minskande bilpendling kan påverka sysselsättningen. Jag ämnar i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt länsstyrelserna att i länsplanering 1980 behandla bl. a. denna fråga då de prövar olika lång-

siktiga framtidsalternativ. Jag ämnar också föreslå att länsstyrelserna i detta arbete skall beakta de förslag om vår framtida energiförsörjning som nyligen har förelagts riksdagen (prop. 1978/79:115).

6.3 Planeringstal

Riksdagen har genom beslut år 1972 och år 1976 fastlagt planeringstal i form av befolkningsramar för länen som ett underlag för den regionala utvecklingsplaneringen. Dessa ramar, som innehåller antaganden om befolkningsutvecklingen t. o. m. utgången av år 1985, skall statlig myndighet enligt cirkuläret (1973: 24) till statsmyndigheterna om iakttagande av beslutet om den regionala utvecklingen (ändrat senast 1977: 2), lägga till grund för planeringen inom sitt verksamhetsområde och för beslut av betydelse för samhällsutvecklingen.

Riksdagen uttalade år 1972 att befolkningsramarna skulle utformas med beaktande av utvecklingsmöjligheter och utvecklingstendenser i de skilda regionerna och med hänsyn till tillgängliga regionalpolitiska medel. I befolkningsramarna skulle finnas en inbyggd flexibilitet som medgav en planeringsberedskap för att möta de problem som uppstod om utvecklingen gick åt annat håll än vad man hade räknat med.

I riksdagens beslut år 1976 betonades att en utgångspunkt för planeringen bör vara att utvecklingsambitionerna för län och kommuner ansluter till de för landet som helhet gällande förutsättningarna. Planeringen för sysselsättning och serviceförsörjning skall därför utgå från vad som resp. år är ett realistiskt befolkningstal för hela riket.

Enligt cirkuläret skall, i enlighet med uttalanden från riksdagen, planeringen i resp. län i första hand inriktas på en viss del av ramen. För storstadslänen skall planeringen primärt inriktas på den undre delen av ramen. Planeringen i skogslänen och Gotland skall primärt inriktas på den övre delen av planeringsramen. För övriga län skall planeringen i första hand inriktas mot mellandelen av resp. befolkningsram.

År 1977 behandlade riksdagen (AU 1976/77: 23, rskr 1976/77: 295) en motion där det begärdes att riksdagen skulle undanröja de problem som skapades genom att fasta befolkningstal infördes i den regionala planeringen. Riksdagen framhöll därvid att riksdagens uttalande om vilken del av ramen som primärt skall ligga till grund för planeringen inte innebär att tekniken med ramar övergivits.

Planeringstal i form av befolkningsramar är enligt min mening en god grund för fördelnings- och dimensioneringsbeslut av betydelse för regionalpolitiken.

Ett av länsplaneringens viktigaste syften är att åstadkomma en samordning av planeringen inom olika samhällssektorer. För att nå de regionalpolitiska målen måste vissa gemensamma riktlinjer för sådan planering läggas fast. Som jag tidigare har framhållit är detta till en del en förutsättning för

att kunna decentralisera beslutsfattandet. Folkmängdens storlek, struktur och utveckling har stor betydelse för planering inom såväl offentlig som enskild verksamhet. Detta är givna utgångspunkter för planering av t. ex. bostadsbyggandet, utbildning, vägar och sjukvård.

Självklart måste även andra förhållanden än folkmängdens storlek påverka den översiktliga planeringen och dimensioneringen av service m. m. Dit hör exempelvis styrkan av människornas krav på god service och samhällets resurser och ambitioner att uppfylla kraven.

Arbetet med att i länsplaneringen ta fram planeringstal för länens befolkning sker genom kontakter mellan organ på central, regional och lokal nivå. Eftersom bedömningarna i de flesta fall grundas på gemensamma värderingar av förutsättningarna för demografiska förändringar, näringslivsutveckling m. m., kan man normalt enas om den sannolika framtida utvecklingen. Planeringstalen för länen måste som nämnts utgå från befolkningsutvecklingen i riket. Denna påverkas främst av variationerna i födelsetalen och invandringen. Födelsetalen har under de senaste åren fortsatt att minska, vilket har inneburit att den naturliga befolkningstillväxten i landet har gått ner.

Nettoinvandringen till Sverige har också minskat. Den har till mycket stor del kommit från Finland. Antalet invandrare från utomnordiska länder tenderar dock att öka. Invandringen från Finland har minskat från de extremt höga tal som nåddes åren 1969 och 1970. Trots den låga efterfrågan på arbetskraft i Sverige har emellertid nettoinvandringen därifrån såväl år 1976 som år 1977 överstigit 9 000 personer. År 1978 var nettoinvandringen från Finland ca 8 000 personer. Man måste räkna med att Finland kommer att försöka begränsa utvandringen till Sverige. Som har framgått är det också ett grundläggande mål för det nordiska regionalpolitiska samarbetet att verka för en i regionalt hänseende balanserad utveckling i Norden. En förutsättning för att detta mål skall nås är att nettoflyttningen mellan länderna kommer ned på en låg nivå.

Det finns således för landet som helhet flera viktiga faktorer som gör det svårt att exakt bedöma befolkningsförändringarna. När det gäller att bedöma utvecklingen för län och kommuner ökar svårigheterna genom att betydande regionala variationer finns i flyttningarna men också i födelsetal och dödstal.

Med hänsyn till svårigheterna att ange exakta planeringstal anser jag att dessa liksom hittills bör uttryckas i form av befolkningsramar. Eftersom den planering som de skall ligga till grund för avses bli mer inriktad på konkreta åtgärder, bör de dock vara så snäva som möjligt. Det är viktigt att planeringstal grundas på realistiska antaganden om de utvecklingstenden- ser och utvecklingsmöjligheter som gäller för regionerna. Vidare måste hänsyn tas till de regionalpolitiska medel som finns tillgängliga.

När det gäller de mer långsiktiga regionalpolitiska målen för befolkningsutvecklingen är det enligt min mening rimligt att som riktpunkt ha en

så långt möjligt oförändrad andel av rikets folkmängd i de olika länen. Vissa förändringar är dock svåra att undvika. En del län har en ålderssammansättning som kräver en stor nettoinflyttning för att ett negativt födelsenetto skall vägas upp. I många av dessa län är dessutom förvärvsverksamheten så låg att det kan vara svårt att få tillräckligt många arbetstillfällen för att åstadkomma både en höjd förvärvsverksamhet och en nettoinflyttning. I andra regioner är förhållandet det motsatta. Förvärvsverksamheten är där så hög att det kommer att behövas inflyttad arbetskraft för att klara grundläggande servicebehov för den befolkning som redan bor där.

Under 1970-talet har, som jag tidigare har redovisat, befolkningsförskjutningarna mellan och inom länen blivit mindre. En starkt bidragande orsak till detta har varit pendlingen, som har ökat både vad gäller antalet pendlare och pendlingsavståndens längd. Därigenom har sådana områden som ligger inom rimligt restidsavstånd från orter med ökat behov av arbetskraft kunnat behålla eller öka sin folkmängd.

Även med omfattande regionalpolitiska åtgärder måste det enligt min mening också i framtiden ske vissa befolkningsförskjutningar inom och mellan länen. Befolkningsutvecklingen påverkas av förändringar i antal arbetstillfällen och typ av arbete som erbjuds. Målet för framtiden måste vara att förändringar i folkmängdens storlek inte sker i en sådan takt och omfattning att konsekvenserna av dem inte kan överblickas.

Det är viktigt att planeringstalen ger uttryck för hur stor folkmängd som behövs och vilken ålderssammansättning som bör eftersträvas för att det skall vara möjligt att bibehålla eller uppnå en viss serviceförsörjning. Jag vill i detta sammanhang erinra om att regeringen i riktlinjer för länsplanering 1980 har angett bl. a. att länsstyrelserna vid behandlingen av sina förslag till planeringstal skall diskutera konsekvenserna för olika samhällssektorer av förändringar i befolkningens sammansättning, främst i de lägre och högre åldersgrupperna.

Länsstyrelserna har fått i uppdrag att i länsplanering 1980 lämna förslag till planeringstal för år 1990. Många samhällssektorer arbetar även med längre planeringsperioder. Länsstyrelserna kommer därför i länsplanering 1980 att bedöma den totala folkmängden och arbetskraftsefterfrågan i kommuner och län även för år 2000. Det är givetvis svårt att bedöma utvecklingen för en så lång period. Enligt min mening är det emellertid angeläget att länsstyrelserna inom länsplaneringens ram försöker belysa de regionala konsekvenserna av de beslut med långsiktiga bindningar som fattas i dag.

Förändringar kan inträffa som leder till så stora avvikelser från fastställda planeringstal att dessa i fortsättningen inte kan läggas till grund för planeringen. Det måste därför vara möjligt att ompröva fastlagda planeringstal.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Skaraborgs län har begärt att få höjda planeringstal för år 1985. Som skäl anges att folkmängden redan nu är så

hög att man närmar sig det övre ramvärdet i den av riksdagen fastställda ramen.

Planeringstalen anger långsiktiga ambitioner för den regionala utvecklingen. Det bör visserligen vara möjligt att ändra fastlagda planeringstal, men så bör inte ske annat än när de visar sig orealistiska att lägga till grund för planeringen. Tekniken med ramar gör att man kan beakta osäkerheten i den regionala utvecklingen. Riksdagens beslut år 1976 grundades på antaganden om fruktsamhet och invandring som resulterar i en totalfolkmängd för riket som ligger ca 80 000 personer högre än statistiska centralbyråns senaste prognos för riket.

Befolkningen beräknas nu öka mycket svagt till år 1985 och detta skulle tala för en måttlig nedjustering av ramarna för samtliga län. Önskemålen från Kristianstads och Skaraborgs län innebär en befolkningsutveckling som i båda länen skulle kräva en årlig nettoinflyttning, som med den befolkningsutveckling som kan väntas för riket i huvudsak måste komma genom nettoutflyttning från andra län. Jag kan mot denna bakgrund inte biträda de två länsstyrelsernas önskemål om förändrade planeringstal.

Jag är inte heller beredd att föreslå riksdagen allmänna nedjusteringar av de tidigare fastställda ramarna utan vill erinra om att regeringen i det nyss nämnda cirkuläret (1973: 24) föreskrivit att dessa skall hålla en planeringsberedskap för att möta de problem som kan uppstå om utvecklingen avviker från vad som har förutsetts. Planeringen måste exempelvis ta hänsyn till att det sannolikt kommer att födas ett väsentligt mindre antal barn under de kommande åren än vad vid har varit vana vid.

Också vissa av länsstyrelserna i skogslänen har berört planeringstalen i sina länsrapporter. De har konstaterat att utvecklingen knappast kan bli så gynnsam som planeringstalen förutsätter och att de därför i praktiska beslut väljer att utgå från något lägre värden. De största skillnaderna mellan befolkningsutvecklingen i aktuella prognoser och riksdagens ställningstagande föreligger för Norrbottens län. Regeringen har nyligen föreslagit riksdagen åtgärder för att främja sysselsättningen i Norrbotten (prop. 1978/79: 127). Effekterna av dessa och andra insatser som regeringen vidtagit bör enligt min mening leda till att skillnaden mellan utvecklingstendenserna och de av riksdagen antagna planeringstalen minskar.

Mot bakgrund av vad jag här redovisat finner jag således ingen anledning att föreslå någon ändring i de av riksdagen beslutade planeringstalen för tiden t. o. m. år 1985.

6.4 Stödområdesindelning

Det första beslutet om en geografisk avgränsning av ett stödområde för den lokaliseringpolitiska stödverksamheten fattades av riksdagen år 1964. Stödområdet har därefter utvidgats och differentierats vid flera tillfällen. För stödverksamheten finns idag ett allmänt stödområde, ett inre stödom-

råde och en s. k. grå zon. Det allmänna stödområdet omfattar Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands och Gotlands län samt delar av Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Kalmar län. Inre stödområdet omfattar Jämtlands län samt delar av Norrbottens, Västerbottens, Västernorrlands, Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län. Den s. k. grå zonen, slutligen, omfattar delar av Gävleborgs, Kopparbergs, Västmanlands, Örebro, Värmlands, Göteborgs och Bohus samt Uppsala län. Dessutom finns ett antal kommuner i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Älvsborgs län som t. o. m. den 30 juni 1979 i stödhänseende skall jämföras med kommunerna i den grå zonen. Nuvarande stödområdesindelning framgår av förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd. Det bör också nämnas att efter beslut av riksdagen hösten 1978 i anledning av prop. 1978/79: 49 särskilt regionalpolitiskt stöd temporärt utgår i varvsregionerna (Nu 1978/79:17, rskr 1978/79:115).

Sysselsättningsutredningen föreslår riktlinjer och bedömningsgrunder för en mer differentierad stödområdesindelning än den som gäller f. n. Kommitténs förslag innebär en indelning i inre stödområde 5 och 6, allmänt stödområde 3 och 4 samt övrigt stödområde 1 och 2. Den högre siffran i resp. stödområde markerar ett större behov av stödinsatser.

Kommittén framhåller att förhållandena hela tiden ändras och att det därför inte går att en gång för alla peka ut vilka regioner som skall räknas som problemområden. Ändringar i stödområdesindelningen bör dock inte ske alltför ofta, eftersom det är nödvändigt med en viss stabilitet i verksamheten. Sysselsättningsvårigheter som bedöms vara av övergående natur skall inte påverka beslut om ett områdes inplacering i stödområde.

Enligt sysselsättningsutredningen fungerar den nuvarande stödområdesindelningen i sina huvuddrag tillfredsställande. Den speglar i stort de skillnader som råder mellan olika regioner och ger också betydande möjligheter att särbehandla dem. Någon större förändring av den stödområdesindelning som har vuxit fram under drygt tio års praktiskt regionalpolitiskt arbete är inte motiverad. Enligt kommittén kan dock stödområdessystemet utvecklas vidare och kommittén anger vissa principer för detta. Dessa är i korthet följande.

Tyngdpunkten i stödinsatserna bör liksom hittills ligga på de s. k. skogslänen. Det finns dock även i södra och mellersta Sverige regioner med ett utsatt sysselsättningsläge som bör kunna hänföras till stödområdet. Det är väsentligt att stödområdessystemet ger ökat utrymme att påverka arbetstillfällenas lokalisering också inom länen. Inom en och samma kommun bör reglerna för det regionalpolitiska stödet i princip vara lika. Det finns emellertid ett antal vidsträckta kommuner vars delar skiljer sig åt så mycket att det är nödvändigt att kunna göra en mer nyanserad bedömning av behovet av stöd.

Stödbehovet bör enligt kommittén bedömas efter sysselsättningsgraden,

arbetslöshetssiffrorna över en längre period, befolkningsutvecklingen, det geografiska läget samt den allmänna sysselsättningsbilden i länet. Att en kommun i ett län med en allmänt sett låg sysselsättning har en i och för sig bra sysselsättningssituation bör inte hindra att den kan placeras i något av stödområdena.

Remissinstanserna godtar i stort de riktlinjer och bedömningsgrunder som kommittén föreslår för stödområdesindelningen. Remissinstanser, som företräder länen i Syd- och Mellansverige, anser att även regioner i dessa län bör kunna komma ifråga för regionalpolitiskt stöd medan de som företräder länen i norra Sverige anser att stödet måste koncentreras mer än tidigare till skogslänen. En koncentration av stödinsatserna förespråkar också AMS, LO, SAF och Sveriges industriförbund. De allra flesta remissinstanserna ansluter sig till kommitténs förslag om bedömningsgrunder för stödområdesindelningen. Några remissinstanser vill komplettera med bedömningsgrunder utöver dem som kommittén föreslagit.

För egen del ansluter jag mig i likhet med flertalet remissinstanser till förslagen om riktlinjer och bedömningsgrunder för stödområdesindelningen. Innan jag övergår till att redovisa ett förslag till inplacering av kommunerna i olika stödområden vill jag särskilt beröra några principiella frågor som kommittén tagit upp.

Behovet av nya arbetstillfällen för att utjämna sysselsättningsgraden måste enligt min mening ges stor tyngd vid en bedömning av vilka regionalpolitiska insatser som bör komma ifråga i olika regioner. Den viktigaste utgångspunkten för en sådan bedömning bör vara nuvarande och framtida behov av arbete för de människor som bor i regionen.

Sysselsättningssituationen i en kommun kan givetvis inte bedömas isolerad från läget i närbelägna kommuner och i länet som helhet. En kommuns geografiska läge, pendlingsmöjligheterna och den allmänna sysselsättningsbilden i den större region där kommunen ingår måste därför också beaktas vid indelningen i stödområden.

Befolkningsutvecklingen är en annan viktig faktor när det gäller att bedöma behovet av insatser i skilda kommuner. Folkmängdens storlek och struktur som underlag för service måste bedömas när man anger behovet av insatser för att öka antalet arbetstillfällen och därmed påverka befolkningsutvecklingen i en region. Snabba och omfattande befolkningsförändringar innebär också påfrestningar både för de människor som direkt berörs och för kommunernas inplacering i stödområden. Befolkningsutvecklingen – både bakåt och framåt i tiden – måste därför beaktas när behovet av regionalpolitiska stödinsatser skall bedömas.

Kommuner med en i och för sig god sysselsättningssituation men som ligger i län med en låg sysselsättningsnivå bör som sysselsättningsutredningen föreslår kunna komma ifråga för stöd. Därvid blir inte problemen på den egna orten, utan behovet av en allmän förstärkning av sysselsättningen i länet avgörande. Situationen uppkommer främst i de län som nu

ligger inom stödområdet eller den s. k. grå zonen. Det finns också kommuner med låg sysselsättningsgrad belägna i från sysselsättningssynpunkt förhållandevis bra län. Behovet av stödinsatser kan då vara mindre än för liknande kommuner som ligger i län med allmänna sysselsättningssvårigheter. Situationen är inte ovanlig i landets södra och mellersta delar.

Bedömningsgrunderna för stödområdesindelningen kommer att kräva underlag som gör det möjligt att skapa en riktig och rättvis indelning med utgångspunkt i situationen i olika delar av landet. Det är naturligt att sådant material redovisas i länsplaneringen. Genom anknytningen till länsplaneringen uppnår man att problembeskrivningar och målformuleringar bättre kopplas till förslag till åtgärder. Det blir vidare möjligt att avstämma det regionalpolitiska stödet med planeringen inom andra samhällsområden. Det kan som några remissinstanser har framfört vara önskvärt att vid inplacering i stödområde ibland tillämpa fler bedömningsgrunder än dem som jag har angivit här. Genom kopplingen till länsplaneringen bör dock goda möjligheter finnas att få fram fler omständigheter att beakta vid bedömningen.

Jag övergår så till frågan om inplaceringen av kommuner i stödområden.

Även om det i dag finns endast tre stödområden, har i den praktiska tillämpningen av systemet stöd meddelats efter en mer nyanserad bedömning. Detta är en naturlig utveckling med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder i olika områden. Stödområdssystemet måste avpassas härafter. Jag kommer att i det följande förorda en kraftig förstärkning av det regionalpolitiska stödet i de sysselsättningsmässigt sämst ställda kommunerna. Detta förutsätter en annan och mer differentierad indelning av kommunerna än den nuvarande. Det kräver också klart avgränsade stödområden. Viktigt är att stödområdesindelningen gör det lätt för myndigheter och företag att orientera sig om de faktiska stödmöjligheterna i olika kommuner. En preciserad stödområdesindelning ger också större möjligheter att decentralisera beslutsfattandet i stödärenden.

Jag förordar således i likhet med kommittén och mot bakgrund av den praxis som utvecklats att landet delas in i sex stödområden med de benämningar som kommittén föreslår.

Den nuvarande stödområdesindelningen bör vara utgångspunkt för indelningen också i fortsättningen. Tyngdpunkten i stödinsatserna bör därför liksom hittills ligga på skogslänen. Även utanför skogslänen kan det finnas kommuner som det finns skäl att placera in i något stödområde. Det skall då gälla sammanhängande områden av kommuner – närmast länsdelar – med uttalade och långsiktiga sysselsättningsproblem. Därutöver anser jag att regionalpolitiskt stöd liksom hittills varit fallet bör kunna ges även utanför stödområdena enligt nu gällande regler. Sådant stödgivning bör således kunna ske när avsevärda sysselsättningssvårigheter finns eller förutses till följd av industrinedläggning i samband med omfattande branschrationalisering eller av liknande orsak. Stöd bör kunna ges också

när särskilda skäl talar för att områden med ensidigt näringsliv eller isolerat läge bör tillföras industriell eller industriliknande verksamhet.

Vid indelningen i stödområden bör kommun bedömas som en enhet. Det finns emellertid ett mindre antal till ytan stora kommuner med mycket betydande skillnader inom sig, där det kan finnas skäl att differentiera stödet. I det förslag till stödområden som lämnas i det följande föreslår jag en uppdelning av Skellefteå, Vännäs och Örnsköldsviks kommuner. I dessa kommuner görs redan i dag i den praktiska handläggningen av stödärenden en differentiering mellan olika delar av resp. kommun. Utöver dessa kommuner föreslås inga andra uppdelningar.

För att få stadga i den regionalpolitiska stödverksamheten bör stödområdesindelningen i sina huvuddrag vara oförändrad över en längre tidsperiod. Utvecklingen i de skilda regionerna följs kontinuerligt upp inom länsplaneringen och förändringar i stödinsatserna bör naturligtvis anpassas till behoven. Ändringar i stödområdesindelningen bör göras endast när förhållandena förändras på ett för regionen avgörande sätt.

Länsstyrelserna har haft i uppdrag att utifrån sysselsättningsutredningens bedömningsgrunder föreslå inplacering av kommuner i stödområden. I de avlämnade förslagen har länsstyrelserna avvägt olika kommuners behov efter nuvarande befolknings- och sysselsättningssituation samt den beräknade utvecklingen fram till år 1985. Sammantaget innebär länsstyrelsernas förslag en väsentlig utvidgning av stödområdet.

En alltför kraftig utvidgning strider mot de principer som jag tidigare redogjort för bl. a. genom att tyngdpunkten i stödinsatserna skulle förskjutas. Jag föreslår därför en stödområdesindelning som ligger ganska nära den nuvarande. Däremot har länsstyrelsernas prioriteringar inom länen haft stor betydelse för mitt förslag till gränsdragning mellan olika stödområden.

Det stöd som utgår enligt förordningen (1979: 59) om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner avses gälla oberoende av den nu föreslagna stödområdesindelningen. Detta stöd är temporärt och utgår till följd av den svenska varvsindustrins omställningsproblem. Det bör därför inte jämföras med stödet till de föreslagna stödområdena.

Jag föreslår följande inplacering av kommuner inom de sex stödområdena. Kommunerna redovisas länsvis.

Uppsala län

Kommun

Stödområde

Tierp	Övrigt stödområde	2
Älvkarleby	Övrigt stödområde	2
Östhammar	Övrigt stödområde	2

Östergötlands län

Kommun	Stödområde	
Kinda	Övrigt stödområde	1
Ydre	Övrigt stödområde	1

Kronobergs län

Kommun	Stödområde	
Uppvidinge	Övrigt stödområde	1

Kalmar län

Kommun	Stödområde	
Borgholm	Övrigt stödområde	2
Mörbylånga	Övrigt stödområde	2
Högsby	Övrigt stödområde	1

Gotlands län

Kommun	Stödområde	
Gotland	Allmänt stödområde	4

Göteborgs och Bohus län

Kommun	Stödområde	
Munkedal	Allmänt stödområde	3
Sotenäs	Allmänt stödområde	3
Strömstad	Allmänt stödområde	3
Tanum	Allmänt stödområde	3

Älvsborgs län

Kommun	Stödområde	
Bengtsfors	Allmänt stödområde	3
Dals-Ed	Allmänt stödområde	3
Färgelanda	Allmänt stödområde	3
Mellerud	Allmänt stödområde	3
Åmål	Allmänt stödområde	3
Borås	Övrigt stödområde	1
Mark	Övrigt stödområde	1
Svenljunga	Övrigt stödområde	1
Tranemo	Övrigt stödområde	1
Ulricehamn	Övrigt stödområde	1

Värmlands län

Kommun	Stödområde	
Torsby	Inre stödområde	5
Eda	Allmänt stödområde	4
Filipstad	Allmänt stödområde	4
Hagfors	Allmänt stödområde	4
Munkfors	Allmänt stödområde	4

Storfors	Allmänt stödområde	4
Sunne	Allmänt stödområde	4
Arvika	Allmänt stödområde	3
Säffle	Allmänt stödområde	3
Årjäng	Allmänt stödområde	3
Forshaga	Övrigt stödområde	2
Grums	Övrigt stödområde	2
Hammarö	Övrigt stödområde	2
Karlstad	Övrigt stödområde	2
Kil	Övrigt stödområde	2
Kristinehamn	Övrigt stödområde	2
<i>Örebro län</i>		
Kommun	Stödområde	
Hällefors	Allmänt stödområde	3
Ljusnarsberg	Allmänt stödområde	3
Degerfors	Övrigt stödområde	2
Karlskoga	Övrigt stödområde	2
Lindesberg	Övrigt stödområde	2
Nora	Övrigt stödområde	2
<i>Västmanlands län</i>		
Kommun	Stödområde	
Fagersta	Övrigt stödområde	2
Heby	Övrigt stödområde	2
Norberg	Övrigt stödområde	2
Sala	Övrigt stödområde	2
Skinnskatteberg	Övrigt stödområde	2
<i>Kopparbergs län</i>		
Kommun	Stödområde	
Malung	Inre stödområde	5
Vansbro	Inre stödområde	5
Älvdalen	Inre stödområde	5
Mora	Allmänt stödområde	4
Orsa	Allmänt stödområde	4
Avesta	Allmänt stödområde	3
Borlänge	Allmänt stödområde	3
Falun	Allmänt stödområde	3
Gagnef	Allmänt stödområde	3
Hedemora	Allmänt stödområde	3
Leksand	Allmänt stödområde	3
Ludvika	Allmänt stödområde	3
Rättvik	Allmänt stödområde	3
Smedjebacken	Allmänt stödområde	3
Säter	Allmänt stödområde	3

<i>Gävleborgs län</i>		
Kommun	Stödområde	
Ljusdal	Inre stödområde	5
Bollnäs	Allmänt stödområde	3
Hofors	Allmänt stödområde	3
Hudiksvall	Allmänt stödområde	3
Nordanstig	Allmänt stödområde	3
Ockelbo	Allmänt stödområde	3
Ovanåker	Allmänt stödområde	3
Söderhamn	Allmänt stödområde	3
Gävle	Övrigt stödområde	2
Sandviken	Övrigt stödområde	2
 <i>Västernorrlands län</i>		
Kommun	Stödområde	
Sollefteå	Inre stödområde	5
Ånge	Inre stödområde	5
Örnsköldsvik		
Anundsjö, Björna, Skorpeds och Trehörningsjö församlingar	Inre stödområde	5
Kramfors	Allmänt stödområde	4
Härnösand	Allmänt stödområde	3
Sundsvall	Allmänt stödområde	3
Timrå	Allmänt stödområde	3
Örnsköldsvik		
Arnäs, Gideå, Grundsunda, Mo, Nätra, Sidensjö, Själevads och Örnsköldsviks församlingar	Allmänt stödområde	3
 <i>Jämtlands län</i>		
Kommun	Stödområde	
Strömsund	Inre stödområde	6
Berg	Inre stödområde	5
Bräcke	Inre stödområde	5
Härjedalen	Inre stödområde	5
Krokom	Inre stödområde	5
Ragunda	Inre stödområde	5
Åre	Inre stödområde	5
Östersund	Allmänt stödområde	4
 <i>Västerbottens län</i>		
Kommun	Stödområde	
Sorsele	Inre stödområde	6
Storuman	Inre stödområde	6
Vilhelmina	Inre stödområde	6

Åsele	Inre stödområde	6
Lycksele	Inre stödområde	5
Norsjö	Inre stödområde	5
Skellefteå		
Fällfors, Jörns och Kalvträsk's församlingar	Inre stödområde	5
Vindeln	Inre stödområde	5
Vännäs		
Bjurholms församling	Inre stödområde	5
Robertsfors	Allmänt stödområde	4
Skellefteå		
Bolidens, Bureå, Burträsk's, Byske, Kågedalens, Löfvångers, Sankt Olovs, Sankt Örjans och Skellefteå landsförsamlings församlingar	Allmänt stödområde	4
Nordmaling	Allmänt stödområde	3
Umeå	Allmänt stödområde	3
Vännäs		
Vännäs församling	Allmänt stödområde	3
<i>Norrbottens län</i>		
Kommun	Stödområde	
Arjeplog	Inre stödområde	6
Gällivare	Inre stödområde	6
Haparanda	Inre stödområde	6
Jokkmokk	Inre stödområde	6
Kalix	Inre stödområde	6
Kiruna	Inre stödområde	6
Pajala	Inre stödområde	6
Överkalix	Inre stödområde	6
Övertorneå	Inre stödområde	6
Arvidsjaur	Inre stödområde	5
Älvsbyn	Inre stödområde	5
Boden	Allmänt stödområde	4
Luleå	Allmänt stödområde	4
Piteå	Allmänt stödområde	4

7 Den offentliga sektorn och regionalpolitiken

7.1 Nuvarande förhållanden

Antalet anställda inom den offentliga sektorn har fördubblats under den senaste tioårsperioden och uppgick år 1976 till i runda tal 1,2 milj. Av

dessas var ca 540 000 anställda av staten eller i statsunderstödd verksamhet och ca 670 000 hos kommuner och landstingskommuner. Under tioårsperioden har antalet anställda i statlig och statsunderstödd verksamhet ökat med nära 100 000 medan antalet anställda i kommuner och landstingskommuner ökat med närmare 500 000.

Den regionala fördelningen av antalet anställda inom den offentliga sektorn visar på betydande variationer i serviceutbud och sysselsättning inom olika ortstyper. Storstadsområdena och primära centra har en större andel offentligt anställda än regionala centra som i sin tur har en större andel än kommuncentra.

Två tredjedelar av de anställda inom den offentliga sektorn är kvinnor. Av de statligt anställda är andelen kvinnor 47 %. Motsvarande andel av dem som arbetar för landstingskommuner och kommuner är 85 % resp. 75 %. Regionalt är andelen kvinnor anställda inom statlig verksamhet högre i storstadsområdena än i övriga ortstyper. Inom landstingskommuner och kommuner är förhållandet det omvända.

Den framtida sysselsättningsökningen kommer enligt 1978 års långtidsutredning till stor del att återfinnas inom den offentliga sektorn. Sysselsättningsökningen hos kommuner och landstingskommuner fram till år 1983 beräknas till 238 000 personer. För den statliga sektorn beräknas en sysselsättningsökning med 29 000 personer under samma period.

De regionalpolitiska målen och den offentliga sektorns roll i regionalpolitiken behandlades senast i samband med riksdagens beslut om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik hösten 1976. Därvid angavs bl. a. att det är av största vikt för att kunna uppfylla de uppställda målen om en hög sysselsättning i alla delar av landet att den statliga verksamheten inom olika sektorer i ökad utsträckning planeras med beaktande av regionalpolitiska krav.

Regeringen har vidtagit ett flertal åtgärder för att statliga myndigheter skall väga in regionalpolitiska aspekter i sin planering. Cirkuläret (1973: 24) till statsmyndigheterna om iakttagande av beslut om den regionala utvecklingen innebär att statlig myndighet inom sitt verksamhetsområde skall följa riktlinjerna för regionalpolitiken och verka för att de regionalpolitiska målen nås. Vidare har i förordningen (1977: 88) om länsplanering föreskrivits att statlig myndighet är skyldig att lägga resultatet av länsplaneringen till grund för sin planering. Myndighet skall varje år lämna länsstyrelsen redovisning av planering inom myndighetens verksamhetsområde som kan påverka utvecklingen i länet. De statliga myndigheterna har härvid ålagts att till berörda länsstyrelser redovisa uppgifter om myndighetens regionala sysselsättning och indirekta sysselsättningseffekter av myndighetens verksamhet. Uppgifter skall även lämnas om verksamhetens betydelse för bl. a. den regionala servicens utveckling.

De statliga myndigheterna skall i ett särskilt avsnitt i sina anslagsframställningar till regeringen redovisa sådan planering som kan påverka den

regionala utvecklingen. Myndigheterna skall därvid beakta de förslag till åtgärder som länsstyrelserna redovisar i de årliga länsrapporterna. Som tidigare har nämnts följs länsplaneringen upp och utvärderas i årliga länsrapporter. Länsrapporterna skall redovisa sådana ställningstaganden och prioriteringar som länsstyrelserna gjort för att uppfylla länsprogrammets mer långsiktiga riktlinjer. Härigenom kan de förslag till åtgärder som aktualiseras på regional nivå beredas i den statliga budgetprocessen och en samlad beskrivning av den regionala utvecklingen redovisas varje år i budgetpropositionen.

Länsstyrelsen kan enligt 38 § länsstyrelseinstruktionen (1971:460) påkalla att regeringen omprövar vissa beslut av central myndighet om länsstyrelsen finner att beslutet strider mot de regionalpolitiska målen för länet. Bestämmelsen avser beslut i frågor som rör lokalisering av anläggning eller fördelning av resurser inom länet. Den omfattar inte partsärenden och inte heller beslut av affärsdrivande verk.

Decentralisering i olika former har medverkat till att sprida statlig verksamhet till fler orter i enlighet med regionalpolitikens mål. Som medel har använts såväl omlokaliseringar som decentralisering av funktioner, dvs. uppgifter har överförts till administrativa organ på lägre nivå.

I regeringens beslut den 3 mars 1977 med föreskrifter och riktlinjer för länsstyrelsernas fullföljande av länsplanering 1974 anges att länsstyrelserna i samverkan med landstingskommunerna och berörda statliga myndigheter bör överväga möjligheterna till decentraliserad förläggning av arbetsuppgifter inom offentlig sektor i länet. Arbetet med detta har påbörjats i länen och en första redovisning har lämnats i 1978 års länsrapport.

7.2 Regionalpolitiska medel i statlig verksamhet

Sysselsättningsutredningen har föreslagit en rad åtgärder för att förstärka den offentliga sektorns medverkan i regionalpolitiken. Kommittén anser att statsmakterna här liksom för regionalpolitiken i övrigt måste ha ett övergripande ansvar. Vidare framhålls att länsstyrelserna bör ges ökade möjligheter att aktivt bevaka de regionalpolitiska intressena i den regionala statliga verksamheten.

Sysselsättningsutredningen framhåller att de regionalpolitiska frågorna i den statliga verksamheten behöver tas upp redan i myndigheternas verksamhetsplanering. Kommittén anser därför att myndigheterna vid denna planering systematiskt bör ta hänsyn till de regionalpolitiska målen. Därigenom kan de statliga myndigheterna redan från början aktivt medverka i regionalpolitiskt motiverade åtgärder.

I betänkandet understryks att de centrala statliga myndigheterna måste samverka med länsplaneringen för att kunna ta hänsyn till de regionalpolitiska faktorerna i sin planering. Det gäller både när underlaget för plane-

ringen skall tas fram och vid genomförandet. Som tidigare har nämnts finns f. n. vissa regler som syftar till en samordning mellan planeringen hos statliga myndigheter och den regionalpolitiskt inriktade länsplaneringen. Sysselsättningsutredningen föreslår att dessa samband utvecklas vidare och ges ett mera konkret innehåll.

Kommittén betonar att de affärsdrivande verkens verksamhet i hög grad påverkar förutsättningarna för näringslivets utveckling regionalt och lokalt. Sysselsättningsutredningen framhåller att det från dessa utgångspunkter är väsentligt att de affärsdrivande verkens verksamhet inte ensidigt får styras av hänsyn till den egna verksamheten utan att denna också måste anpassas efter övergripande regionalpolitiska mål. Som redan har nämnts finns f. n. administrativa regler som gör det möjligt för länsstyrelserna att på regionalpolitiska grunder hos regeringen begära omprövning av beslut av annan central myndighet än affärsverken. Sysselsättningsutredningen föreslår att denna bestämmelse skall tillämpas även på beslut av affärsdrivande verk.

Den statliga länsförvaltningen är enligt sysselsättningsutredningen en av förutsättningarna för att statlig verksamhet skall kunna bedrivas i decentraliserade former. Länsstyrelserna bör enligt kommittén ges ökade möjligheter att på grundval av det fastlagda länsprogrammet ta till vara de regionalpolitiska intressena i den statliga verksamheten. Kommittén föreslår att länsstyrelserna i detta syfte, på grundval av länsplaneringen, skall kunna meddela regionalpolitiskt motiverade anvisningar till statliga länsorgan.

Sysselsättningsutredningen framhåller att det från regionalpolitiska utgångspunkter finns särskild anledning att understryka att en decentralisering av statlig verksamhet kan medverka till en ökad regional utjämning. Lokaliseringen av offentlig service och sysselsättning blir därmed ett medel i regionalpolitiken. Decentralisering av statliga verksamheter på länsnivå bör enligt kommittén ske i samhällsekonomiskt försvarbara former utan att servicen till allmänheten försämras. Kommittén betonar att vid bedömningen måste hänsyn tas till arbetsmarknaden både i den region som behöver sysselsättningsstillskott och i den region som skall avstå från sysselsättningsstillfällen. Kommittén anser att det bör vara en uppgift för de inom varje sektor ansvariga myndigheterna att, med länsplaneringen som utgångspunkt, beakta möjligheterna till decentralisering i den fortlöpande planeringen.

Sysselsättningsutredningen framhåller vidare att det måste finnas ett samspel mellan de olika sektorernas krav och de regionalpolitiska kraven för att de regionalpolitiska målen skall kunna uppnås. Kommittén anser att detta samspel bör utökas och att det därför torde vara ofrånkomligt att vid sidan av de administrativa och planeringsmässiga styrmedlen också skapa ekonomiska styrmedel. En framkomlig väg är härvid att ta till vara den naturliga anknytning till budgetprocessen som länsplaneringens årliga läns-

rapporter möjliggör. Kommittén föreslår att detta sker genom att de regionalpolitiska aspekterna på ett systematiskt och samordnat sätt förs in i den statliga budgetbehandlingen.

Enligt kommittén skulle en sådan utformning av budgetprocessen innebära att man då budgeten fastställs kan ta de allmänna hänsyn till de regionalpolitiska faktorerna som kommittén förordar. Även vid ett sådant mera allmänt regionalpolitiskt hänsynstagande i budgetbehandlingen måste man räkna med att det i många fall kommer att kvarstå ett behov av mera riktade regionalpolitiska åtgärder. Kommittén föreslår därför att ett anslag ställs till regeringens förfogande för särskilda regionalpolitiska åtgärder i statlig verksamhet.

Jag delar sysselsättningsutredningens uppfattning att den offentliga sektorn i ökad utsträckning bör planeras från regionalpolitiska utgångspunkter. Denna uppfattning delas också av en bred remissopinion. Den offentliga sektorns starka samband med samhällsutvecklingen är enligt min mening ett tillräckligt motiv för en närmare samordning mellan den offentliga verksamheten och regionalpolitiken. Härtill kommer att den offentliga sektorn har fått en allt större betydelse för sysselsättningen och därmed också för den regionala utvecklingen. Det framstår därför som angeläget att i ökad utsträckning än tidigare föra in ett regionalpolitiskt tänkesätt i den offentliga verksamheten.

Jag har redan tidigare behandlat hur planeringen inom skilda samhällssektorer bör ske i samspel med länsplaneringen. I det sammanhanget har jag också uttalat mig för en mera åtgärdsinriktad länsplanering.

Det ankommer på regeringen att besluta om de administrativa styrmöjligheterna att påverka den statliga verksamheten i regionalpolitiskt syfte och att utfärda riktlinjer så att de regionalpolitiska aspekterna tillgodoses i den statliga budgetprocessen. Jag anser emellertid att riksdagen bör ta del av mina överväganden i anledning av kommitténs förslag i dessa delar.

Jag delar kommitténs uppfattning att statliga myndigheter bör beakta de regionalpolitiska faktorerna redan i sin verksamhetsplanering. Flertalet remissinstanser understryker detta krav. F. n. finns i cirkuläret (1973: 24) till statsmyndigheterna om iakttagande av beslutet om den regionala utvecklingen och i förordningen (1977: 88) om länsplanering, vissa bestämmelser om skyldighet för de statliga myndigheterna att följa de av riksdagen godkända riktlinjerna för regionalpolitiken och att lägga resultatet av länsplaneringen till grund för sin planering. Jag avser att föreslå regeringen att 1973 års cirkulär ersätts av en ny författning där bestämmelserna om de statliga myndigheternas skyldigheter med anledning av gällande riktlinjer för regionalpolitiken samlas och där tydligare än tidigare slås fast att myndighet inom sitt verksamhetsområde skall verka i enlighet med de regionalpolitiska målen för arbete, service och miljö. Det finns flera sätt för de statliga myndigheterna att mera aktivt väga in regionalpolitiska faktorer i sin planering. Bl. a. bör de beakta verksamhetens betydelse för den regionala

sysselsättningen och servicen samt fortlöpande och systematiskt gå igenom möjligheterna till decentralisering av verksamheten.

Hänsynstagande till regionalpolitiska faktorer i planeringen av statlig verksamhet förutsätter en samverkan med länsplaneringen både när det gäller planering och genomförande. Jag har redan tidigare understrukit att länsstyrelserna härvid har en aktiv roll och att denna planering i ökad utsträckning måste göras åtgärdsinriktad. Det räcker emellertid inte med att länsstyrelserna på detta sätt strävar efter en förbättrad samverkan med myndigheternas planering. I många fall fordras regionalpolitiska avvägningar mellan krav från olika län. Övergripande avvägningar mellan verksamheter och mellan län måste göras av regering och riksdag.

Det är enligt min mening av stor vikt att alla statliga myndigheter efter sina förutsättningar medverkar i regionalpolitiken. Det gäller också de statliga affärsverken. Flera av de stora affärsverken har på senare år omorganiserats med sikte på en väsentligt ökad decentralisering av verksamheten samt delegering av beslutsbefogenheter, marknads- och serviceinsatser. Således kan kunderna nu på det regionala planet samarbeta direkt med exempelvis teleområdenas och postområdenas personal i frågor som rör service, nya produkter o. dyl. som är av regionalpolitisk betydelse. På teleområdet har vidare nyligen beslutats om åtgärder som syftar till en ökad regional utjämning av taxorna. På postverkets område sker en fortlöpande utvidgning av lantbrevbärarservicen med därmed förknippade nya tjänster, vilket likaledes har betydelse för den enskildes välfärd främst på landsbygden. Inom luftfarten har en regional utjämning av flygtaxorna genomförts, liksom en omfördelning av luftfartsverkets avgifter till förmån för inrikestrafikanterna.

Det finns således många exempel på hur affärsverken redan i dag har anpassat verksamheten efter de regionala förutsättningarna men samspelet med regionalpolitiken kan ytterligare utvecklas. Jag anser emellertid inte att det är en lämplig metod att, som sysselsättningsutredningen föreslår, ge länsstyrelserna möjlighet att begära omprövning av beslut som verken har fattat. De regionalpolitiskt önskvärda resultaten bör för affärsverkens del kunna åstadkommas genom den tidigare omnämnda skyldigheten att verka i enlighet med de regionalpolitiska målen som skall gälla för alla myndigheter.

Som jag tidigare har framhållit ligger huvudansvaret för den löpande samordningen inom regionalpolitiken på länsnivån. Förslaget att ge länsstyrelserna ökade möjligheter att ta tillvara de regionalpolitiska intressena i den statliga verksamheten tillstyrks av flertalet remissinstanser. Enligt min mening bör ansvar och befogenheter inom regionalpolitiken ökas för länsnivån. Länsstyrelseinstruktionen ger redan idag länsstyrelserna möjligheter att påverka den statliga sektorns utveckling i länet. Enligt instruktionen har länsstyrelsen bl. a. i uppgift att verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet i länet samordnas och anpassas efter

de regionalpolitiska målen för länet. Genom den tydligare markeringen av de statliga myndigheternas skyldighet att verka i enlighet med de regionalpolitiska målen och anpassa sin planering efter länsplaneringen bör länsstyrelserna få bättre förutsättningar att driva de regionalpolitiska frågorna i länet.

Jag ansluter mig i likhet med flertalet remissinstanser till sysselsättningsutredningens uppfattning att decentralisering av statlig verksamhet många gånger kan vara ett verksamt medel i regionalpolitiken. Jag avser därvid decentralisering av såväl beslutsfattande som verksamheter.

Enligt min uppfattning kan en decentralisering i den statliga verksamheten från regionalpolitiska utgångspunkter omfatta både den centrala och den regionala statsförvaltningen. Decentralisering i den regionala statsförvaltningen kan på länsplanet innebära att arbetstillfällen i offentlig verksamhet överförs från primära centra till regionala centra och från regionala centra till kommuncentra. Primära centra kan i sin tur tillföras mera sysselsättning i offentlig verksamhet genom decentralisering av den centrala statsförvaltningen.

Decentraliseringsfrågorna behandlas i bil. 14 till prop. 1978/79:111 om åtgärder mot krångel och onödig byråkrati m. m. som nyligen förelagts riksdagen. Chefen för kommundepartementet anför där bl. a. att det bör övervägas att ge ett antal myndigheter i uppdrag att pröva möjligheterna att flytta ut beslutanderätt i ärendegrupper inom resp. myndighets verksamhetsområde. Enligt min mening är detta även från regionalpolitiska utgångspunkter väsentligt.

Jag har tidigare redovisat min uppfattning att en beredskap måste finnas för att kunna dämpa en alltför snabb tillväxt i Stockholmsregionen. I enlighet med vad jag tidigare anfört bör sådana åtgärder i första hand avse tjänstesektorn. Efter samråd med chefen för budgetdepartementet vill jag framhålla att någon ny omlokaliseringsetapp av statlig förvaltning inte är aktuell. Däremot bör regionalpolitiska aspekter vägas in då behovet av nya verksamheter prövas och i samband med omorganisationer eller utökningar av verksamheter.

Därutöver är det nödvändigt att målmedvetet bevaka möjligheterna till decentralisering i den fortlöpande planeringen av de statliga myndigheternas organisation och verksamhet. Som jag nämnt har länsstyrelserna fått i uppdrag att, i samverkan med landstingskommunerna och berörda statliga myndigheter, överväga möjligheterna att decentralisera arbetsuppgifter inom offentlig sektor i länet. Jag finner det angeläget att detta arbete fortsätter och intensifieras och att dessa frågor bevakas och avrapporteras inom länsplaneringen. I detta sammanhang bör konkreta förslag till ökat samarbete mellan myndigheterna kunna aktualiseras.

Budgeten är ett viktigt styrinstrument i myndigheternas verksamhetsutövning vilket också ett stort antal remissinstanser pekat på. I budgetbesluten har regering och riksdag möjlighet att åstadkomma den nödvändiga

regionalpolitiska inriktningen på myndigheternas verksamhet. Det är naturligtvis nödvändigt att avvägningarna mellan myndigheternas intressen och de regionalpolitiska kraven sker i ett sammanhang där dessa avvägningar kan grundas på politiska bedömningar.

Hösten 1977 fattade riksdagen beslut om en modernisering av det statliga budgetsyste­met (prop. 1976/77:130, FiU 1977/78:1, rskr 1977/78:19). Detta beslut innebär bl. a. att en budgetteknisk omläggning skall genomföras den 1 juli 1980 och att den ekonomiadministrativa nivån allmänt skall höjas i statsförvaltningen. Arbetet härmed har inletts. Förbättrade anvisningar för anslagsframställningar har utfärdats. Redovisningen och resultatanalysen i statlig verksamhet förbättras härigenom. Sammantaget medför dessa åtgärder att statsmakterna får ett bättre beslutsunderlag, vilket innebär att även de regionalpolitiska aspekterna kan beaktas bättre.

Detta förutsätter emellertid att länsplaneringen är konkret utformad och att den även tidsmässigt ger de statliga myndigheterna möjlighet att efter avstämning med sina länsorgan i anslagsframställningarna anknyta till den del av åtgärdsprogrammet i länsplaneringen som berör deras verksamhet.

Sysselsättningsutredningen anser att ett särskilt anslag för regionalpolitiska åtgärder inom statlig verksamhet bör ställas till regeringens förfogande. Jag är dock inte beredd att föreslå ett allmänt anslag för detta ändamål. Enligt min mening bör även fortsättningsvis sådana frågor underställas riksdagen för prövning i varje särskilt fall. Kostnader som förorsakas av regionalpolitiskt motiverade åtgärder kan om särskilda skäl föreligger ersättas i särskild ordning. Exempel härpå är det statliga stödet till SJ:s olön­ samma linjer och ersättningen för flygtrafiken på Gotland. Dessa beslut underställs alltid riksdagen. Enligt min mening bör ett sådant tillvägagångssätt fortsättningsvis kunna användas och även omfatta verksamheter som hittills inte har använts i regionalpolitiskt syfte.

Statliga stödinsatser administreras av en rad olika verk och myndigheter och det är i dag svårt att få klarhet i hur insatserna fördelas geografiskt och på sektorer. Jag avser föreslå regeringen att denna fråga utreds. Den typ av kunskaper som därigenom erhålls fordras enligt min mening för att kunna göra rationella avvägningar mellan olika stödåtgärder.

Mina förslag om den statliga sektorns infogande i regionalpolitiken förutsätter, liksom regionalpolitiken i övrigt, att regering och riksdag har ett övergripande ansvar för samhällsutvecklingen. Ett regionalpolitiskt åtgärds­system av det innehåll som jag nu har förordat bör sammantaget ge möjligheter till en effektivt fungerande regionalpolitik inom den statliga verksamheten.

7.3 Regionalpolitiska medel i kommunernas och landstingskommunernas verksamhet

Tidigare har beskrivits hur viktigt det är att de statliga myndigheterna i sin planering tar större hänsyn till de regionalpolitiska faktorerna. Syssel-

sättningsutredningen framhåller att detta i tillämpliga delar bör gälla även när man från regionalpolitiska utgångspunkter kommer in på kommunernas och landstingskommunernas verksamhet. De uppgifter som redan har lämnats beträffande den hittillsvarande och väntade sysselsättningsutvecklingen inom den offentliga sektorn visar att de flesta nya arbetstillfällena kommer att finnas i kommunernas och landstingskommunernas verksamheter. Detta understryker enligt kommittén behovet av att i större utsträckning föra in de regionalpolitiska faktorerna i kommunernas och landstingskommunernas planering. En utvecklad sysselsättningsplanering för kommunernas och landstingskommunernas verksamhet kan skapa ökade förutsättningar för att ge den regionalpolitiska planeringen ett mer konkret innehåll och göra regionalpolitiken mer åtgärdsinriktad.

Sysselsättningsutredningen framhåller att det från regionalpolitiska utgångspunkter är av stor betydelse att kommunerna kan medverka till en fysisk planering som leder till korta avstånd mellan bostäder och arbetsplatser, bättre trafiklösningar och till att förvärvshinder undanröjs. Kommittén framhåller att åtgärder måste sättas in för att underlätta för människorna att nå de arbeten som finns inom den egna regionen. Av största betydelse är härvid att sysselsättningsfrågorna beaktas bättre i den fysiska planeringen och att en kollektivtrafik byggs ut som också passar för resor till och från arbetet.

Kommittén ägnar särskild uppmärksamhet åt den regionalpolitiska betydelsen av att undanröja förvärvshinder. Kommittén framhåller bl. a. utbyggnaden av barnomsorgen, eftersom bristen på platser fortfarande är ett stort hinder för jämställdhet och valfrihet på arbetsmarknaden. Kommittén anser att statsbidragen till barnomsorgen i lämpligt sammanhang bör förstärkas med beaktande av kommunernas kostnader och möjligheter att åstadkomma lokalt anpassade lösningar.

Den från sysselsättnings- och servicesynpunkt dominerande verksamheten hos landstingskommunerna är hälso- och sjukvården. Sysselsättningsutredningen framhåller att den sjukvårdspolitiskt fastlagda inriktningen med en utbyggnad och omstrukturering av hälso- och sjukvården i riktning mot mera decentraliserade vårdformer, främst långtidssjukvården med lokalt belägna sjukhem och distriktssjukvården med lokalt förlagda vårdcentraler, står i överensstämmelse med de regionalpolitiska målen. Kommittén anser därför att det från regionalpolitiska utgångspunkter är av stort intresse att en utbyggnad och omstrukturering av hälso- och sjukvården med detta innehåll blir förverkligad och föreslår att det inom landstingskommunernas verksamhetsområde skapas effektivt fungerande styrmedel för att förverkliga dessa planer.

Utbyggnaden av landstingskommunernas verksamhet inkl. långtidsvården torde enligt sysselsättningsutredningen förutsätta ett statligt ekonomiskt stöd. Kommittén föreslår att ett statligt stöd till landstingskommunernas verksamhet kombineras med regionalpolitiskt motiverade villkor

som tar sikte på att i huvudsak förlägga långtidssjukvården till lokalt belägna sjukhem inte bara på de nuvarande sjukhusorterna utan också på mindre orter med tillräckligt befolkningsunderlag.

Kommittén betonar vikten av att i kommunal och landstingskommunal verksamhet liksom i statlig verksamhet i första hand söka beakta de regionalpolitiska faktorerna redan i verksamhetsplaneringen. Det kan därför också finnas anledning att i vissa fall knyta regionalpolitiskt motiverade villkor till ett statsbidrag t. ex. på det sätt som angivits ifråga om långtidssjukvården.

Kommittén anser vidare att det finns anledning att betona den stora betydelse som det statliga skattesystemet har för att ge kommunerna och landstingskommunerna mer likvärdiga möjligheter att bedriva sin verksamhet. Enligt sysselsättningsutredningens mening är därför genomförandet av en sådan förstärkning av skatteutjämningsbidragen till kommunerna och landstingskommunerna, som redovisas i kommunalekonomiska utredningens betänkande (SOU 1977: 78) Kommunerna – utbyggnad, utjämning, finansiering, angeläget även från regionalpolitiska utgångspunkter. Kommittén framhåller vidare att det är av stor betydelse att sådana faktorer som geografiskt läge, bebyggelsestruktur, åldersstruktur och befolkningsminskning inarbetas i det föreslagna nya skatteutjämningsystemet. Härigenom kommer skatteutjämningsbidragen att mer konsekvent anpassas till kommunernas strukturella olikheter både i olika delar av landet och inom samma län.

Den kommunalekonomiska utredningens förslag ligger till grund för det förslag om förstärkning av skatteutjämningsbidragen till kommunerna och landstingskommunerna som regeringen nyligen har förelagt riksdagen (prop. 1978/79: 95). Förslaget innebär bl. a. att skatteutjämningsbidragen kommer att innefatta ett mera konsekvent hänsynstagande till kommunernas strukturella olikheter. Förslaget i propositionen innebär vidare att möjligheterna till extra skatteutjämningsbidrag behålls. Vid prövning av extra skatteutjämningsbidrag till en kommun skall man liksom hittills även kunna beakta regionalpolitiska faktorer. Skatteutjämningsystemet anses dock inte i första hand vara något regionalpolitiskt styrmedel. Regionalpolitiskt stöd bör även fortsättningsvis främst ges i form av olika insatser vid sidan av skatteutjämningen.

Liksom flertalet remissinstanser delar jag sysselsättningsutredningens uppfattning att ett ökat hänsynstagande till de regionalpolitiska faktorerna i tillämpliga delar även bör gälla kommunernas och landstingskommunernas verksamhetsplanering. Jag anser också att en utvecklad sysselsättningsplanering för kommunernas och landstingskommunernas verksamhet skapar ökade förutsättningar för att göra regionalpolitiken mer åtgärdsinriktad även på dessa områden.

Jag delar också kommitténs uppfattning att det från regionalpolitiska utgångspunkter är av stor betydelse att kommunerna genom sin decentralise-

rade verksamhet kan medverka till att undanröja förvärvshinder bl. a. genom en fortsatt planmässig utbyggnad av barnomsorgen och en fysisk planering som leder till så kort avstånd som möjligt mellan bostäder och arbetsplatser. Vidare skall kommuner och landstingskommuner enligt riksdagens beslut (prop. 1977/78: 92, TU 1977/78: 28, rskr 1977/78: 364) samverka för att skapa goda trafiklösningar.

Hälso- och sjukvården är den från sysselsättnings- och servicesynpunkt dominerande verksamheten i landstingskommunerna. F. n. pågår en utbyggnad och omstrukturering av hälso- och sjukvården som är starkt inriktad på den decentraliserade öppna hälso- och sjukvården med lokalt förlagda vårdcentraler och på långtidssjukvården med lokalt belägna sjukhem. Socialstyrelsen har i olika sammanhang under senare år uttalat sig för att den helt övervägande delen av långtidssjukvårdens platsresurser bör tillgodoses genom lokalt förlagda sjukhem, anknutna till primärvården. Vid de nyligen slutförda förhandlingarna mellan staten och sjukvårdshuvudmännen har ett väsentligt resurstillskott avdelats för utbyggnad av långtidssjukvården. Genom att i enlighet med socialstyrelsens riktlinjer förlägga en betydande del av långtidssjukvårdens utbyggnad till lokalt belägna sjukhem ges möjligheter att tillföra orter med svaga lokala arbetsmarknader ett betydelsefullt tillskott av arbetstillfällen. Vidare bör betydande besparingar kunna åstadkommas vid utbyggnaden av långtidssjukvården genom en samlokalisering av vårdcentraler inom distriktsjukvården med därtill knutna resurser för hemsjukvården. Jag vill därför betona att det från regionalpolitiska utgångspunkter är av stor vikt att landstingskommunerna känner sitt ansvar för att de regionalpolitiska aspekterna vägs in i sjukvårdsplaneringen vid valet av lokaliseringsort för olika typer av sjukvårdsinrättningar.

8 Regionalpolitiskt stöd till näringslivet

8.1 Allmänna utgångspunkter

År 1964 beslöts om statligt lokaliseringsstöd som ett medel att påverka företagens lokalisering till orter och regioner där en förstärkning av näringsliv och sysselsättning ansågs önskvärd (prop. 1964: 185, BaU 1964: 48, rskr 1964: 408). Därefter har stödet förstärkts och vidareutvecklats genom beslut år 1970 och år 1973 (prop. 1970: 75, SU 1970: 103, BaU 1970: 40, rskr 1970: 270 och 304 samt prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248).

F. n. lämnas stöd i följande former enligt förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd.

- lokaliseringsbidrag vid byggnadsinvesteringar,
- avskrivningslån vid byggnadsinvesteringar och i vissa fall maskininvesteringar,
- lokaliseringslån vid byggnads- och maskininvesteringar,
- flyttningersättning för maskiner m. m.,

- lånegaranti för anskaffning av omsättningstillgångar m. m. ,
- introduktionsstöd vid nyanställning av personal i det allmänna stödområdet,
- sysselsättningsstöd vid nyanställning av personal i främst det inre stödområdet,
- utbildningsstöd för utbildning av nyanställd personal,
- flyttningsstöd till personal med kvalificerad yrkesutbildning.

Vidare lämnar regeringen efter beslut i varje särskilt fall stöd enligt den s. k. offertprincipen samt bidrag till kommunala industrilokaler (prop. 1976/77:100 bil. 17, AU 1976/77:23, rskr 1976/77:295).

Jag tar i det följande upp samtliga dessa stödformer utom flyttningsstöd till personal. Utöver vad jag nu har nämnt finns statliga stödåtgärder som riktas till näringslivet och har stor betydelse för den regionala utvecklingen. Jag tänker närmast på transportstödet, som nyligen har behandlats av chefen för kommunikationsdepartementet (prop. 1978/79:152), och uppbyggnaden av de regionala utvecklingsfonderna (prop. 1977/78:40 bil. 1, NU 1977/78:34, rskr 1977/78:110).

Sysselsättningsutredningen anger följande utgångspunkter för sina förslag till utformning av det regionalpolitiska stödet till näringslivet. En första utgångspunkt är att stödsystemet skall vara enkelt och knyta an till nuvarande stödformer. En andra utgångspunkt är att stödmedlen skall stå i samklang med andra åtgärder för att skapa en på sikt konkurrenskraftig industristruktur. En tredje utgångspunkt är att stödmedlen skall utformas så att de bidrar till att undanröja olika hinder för näringslivets utveckling i sysselsättningsvaga regioner.

Kommittén föreslår mot denna bakgrund att stödet koncentreras till följande stödformer.

Sysselsättningsstöd bör lämnas för att bidra till att täcka allmänna inkörs- och nystartkostnader i nystartad eller utvidgad verksamhet. Det nuvarande introduktionsstödet, som har i huvudsak samma syfte som sysselsättningsstödet, bör enligt kommittén slopas.

Utbildningsstöd bör lämnas, eftersom brist på utbildad personal är ett allvarligt hinder för utvecklingen inom stödområdena.

Avskrivningslån för investeringar främst i byggnader bör lämnas framför allt av det skälet att alternativvärdet av lokaler för industriell eller annan stödberättigad verksamhet ofta är lågt inom stödområdena. Nuvarande system med lokaliseringsbidrag för samma ändamål föreslås upphöra.

Lokaliseringslån bör lämnas för att bidra till att lösa lokaliseringsföretagens kapitalförsörjningsproblem i stort, varvid den nuvarande bindningen till investeringar i byggnader och maskiner föreslås upphöra. Något starkt motiv att behålla nuvarande system med lånegarantier i lokaliseringssyfte för anskaffning av omsättningstillgångar finns inte med en sådan utvidgning av ändamålet med lokaliseringslån. Kommittén föreslår därför att detta system avskaffas.

Stöd bör vidare kunna lämnas enligt *offertprincipen*.

Kommittén föreslår vidare att nuvarande system med flyttningsersättning för att täcka kostnader för nedmontering, transport och uppmontering av maskiner, arbetsredskap och verktyg vid flyttning av verksamhet till stödområdet slopas. För att finansiera sådana åtgärder kan enligt kommittén lokaliseringsslån i stället användas.

Liksom de flesta remissinstanserna bedömer jag att kommitténs utgångspunkter kan ligga till grund för utformningen av det regionalpolitiska stödet till näringslivet. De nuvarande regionalpolitiska styrmedlen är i huvudsak ekonomiska stimulansmedel, dvs. bidrag och lån som varierar regionalt och därmed påverkar företagens ekonomiska kalkyler. Jag anser att denna inriktning av styrmedlen bör behållas. När det gäller frågan om stödets varaktighet anser jag i likhet med sysselsättningsutredningen och flertalet remissinstanser att huvuddelen av stödet liksom f. n. bör ha karaktären av inledningsstöd.

Det har i olika sammanhang hävdats att regionalpolitiskt stöd som inriktas på kapitalkostnaderna skulle vara olämpligt, därför att det leder till att alltför kapitalintensiva produktionsmetoder används och därmed färre arbetstillfällen skapas. Å andra sidan har farhågor framförts för att ett stöd som inriktas på personalkostnaderna leder till en alltför personalintensiv och i vissa fall föråldrad produktionsstruktur. Gjorda utvärderingar tyder dock på att utformningen av stödet i detta avseende inte påverkar utformningen av företagens produktionsteknik. Liksom sysselsättningsutredningen och flertalet remissinstanser anser jag mot denna bakgrund att nivån på det stöd som inriktas på företagens investeringar bör behållas, samtidigt som en viss ökning av personalkostnadsstödet bör ske.

I likhet med kommittén finner jag vidare att huvuddelen av det regionalpolitiska stödet liksom hittills bör lämnas efter en individuell prövning i de enskilda stödärendena. Enligt min mening är detta en förutsättning för att stödet skall kunna inriktas mot verksamheter som bedöms vara på lång sikt konkurrenskraftiga. Jag kommer senare att förorda att stödet liksom hittills i dessa fall skall lämnas endast till verksamhet som bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge varaktig sysselsättning åt de anställda. Vidare kommer jag att förorda att det sammanlagda stödet inte skall vara större än vad som behövs för att verksamheten i fråga skall komma till stånd. Det ankommer på berörda myndigheter att göra en sådan prövning i varje stödärende.

Liksom huvuddelen av remissinstanserna anser jag det angeläget att stödsystemet görs mer lättöverskådligt. Kommitténs förslag att koncentrera stödet till fem stödformer finner jag därför välgrundat. Jag förordar sålunda att kommitténs förslag till principiell utformning av stödsystemet genomförs och återkommer i det följande med mer detaljerade förslag beträffande de olika stödformerna.

Jag vill vidare nämna att sysselsättningsutredningen har lämnat vissa förslag om användningen av investeringsfonder i regionalpolitiskt syfte.

Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor. Jag kommer därför inte att i det följande behandla dessa förslag.

8.2 Vissa gemensamma frågor för samtliga stödformer

Stödberättigad verksamhet

Jag övergår nu till att behandla vissa frågor som är gemensamma för samtliga stödformer. Först tar jag upp frågan om stödberättigad verksamhet. *Lokaliseringsstöd* i form av bidrag och lån vid investeringar kan f. n. lämnas till den som utövar eller ämnar utöva industriell eller industriliknande verksamhet, industriserviceverksamhet, viss partihandel och uppdragsverksamhet som har mer än lokal betydelse samt verksamhet inom turistnäringen. Lokaliseringsstöd kan dessutom lämnas till den som flyttar ut central privat förvaltningsenhet från storstadsområdena. Utanför kretsen av stödberättigade verksamheter har tidigare varit bl. a. gruvindustrin. Under våren 1978 beslutades emellertid att gruvföretag t. o. m. den 30 juni 1979 skulle jämföras med tillverkande industriföretag i fråga om möjligheter att få lokaliseringsstöd (prop. 1977/78:172, AU 1977/78:35, rskr 1977/78:306). Ärenden om stöd till gruvföretag skall prövas av regeringen. För *sysselsättningsstöd* gäller samma avgränsningar som för lokaliseringsstöd utom när det gäller verksamhet inom turistnäringen, som är undantagen från sysselsättningsstöd. F. n. pågår dock en försöksverksamhet med möjlighet för regeringen att efter prövning i varje enskilt fall bevilja sysselsättningsstöd till turistföretag. Inte heller lämnas sysselsättningsstöd vid utflyttning av central privat förvaltningsenhet från storstadsområdena. För *introduktions-* och *utbildningsstöd* finns däremot f. n. inga begränsningar i fråga om stödberättigad verksamhet.

Sysselsättningsutredningen anser att det knappast finns någon verksamhet av lokaliseringpolitiskt intresse som inte formellt omfattas av den regionalpolitiska stödverksamheten. Det kan dock enligt kommittén finnas enstaka projekt inom formellt icke stödberättigad verksamhet vilka genom stöd kan påverkas i sådan riktning att de bidrar till att uppfylla de regionalpolitiska målen. Kommittén föreslår därför att regeringen bör få medge stöd till verksamhet som vid en strikt bedömning inte faller inom ramen för stödberättigad verksamhet. En sådan undantagsregel skulle innebära bl. a. att verksamhet inom gruvnäringen även i fortsättningen kan ges regionalpolitiskt stöd efter prövning av regeringen i varje enskilt fall. När det gäller utbildningsstöd anser kommittén att det är olämpligt att splittra resurserna för den regionalpolitiska stödverksamheten genom att ge stöd till verksamheter med enbart lokal betydelse. Kommittén föreslår därför att samma begränsning som f. n. gäller för lokaliseringsstöd i fortsättningen skall gälla för alla former av regionalpolitiskt stöd.

Förslaget får i huvudsak stöd av remissinstanserna. Några remissinstanser anser dock att vissa verksamheter med anknytning till jord- och skogsbruk i större utsträckning skall kunna vara stödberättigade.

Enligt min uppfattning bör en avgränsning av vilka typer av verksamhet som skall kunna få regionalpolitiskt stöd grunda sig på en bedömning av om verksamheten ifråga kan påverkas i fråga om lokalisering eller omfattning genom ett stöd. Endast sådana verksamheter som kan påverkas i sådant avseende bör kunna få regionalpolitiskt stöd. Från denna utgångspunkt anser jag sysselsättningsutredningens förslag välavvägt. De allmänna reglerna för stödberättigad verksamhet har efter hand kommit att omfatta de olika typer av verksamheter som kan anses påverkbara från lokaliseringspolitisk utgångspunkt. En sådan undantagsbestämmelse som kommittén föreslår innebär vidare möjlighet att ge stöd åt de projekt som kan bedömas ha regionalpolitisk betydelse, men som vid en strikt prövning faller utanför ramen för stödberättigad verksamhet. Mot bakgrund av vad jag nu har anfört förordar jag att samma avgränsningar i fråga om stödberättigad verksamhet som f. n. gäller för lokaliseringsstöd i fortsättningen skall gälla för alla former av regionalpolitiskt stöd, dvs. sysselsättningsstöd, utbildningsstöd, lokaliseringsslån, avskrivningsslån och stöd enligt offertprincipen. Därutöver bör regeringen ha möjlighet att efter prövning i varje enskilt fall besluta om stöd till företag med annan verksamhet, om verksamheten har eller beräknas få särskild betydelse för näringslivet i regionen eller annars bedöms vara av särskild regionalpolitisk betydelse.

Förhandsbesked

F. n. finns möjlighet att hos regeringen begära förhandsbesked om en viss typ av verksamhet är stödberättigad eller ej. Endast verksamhetens art prövas i sådana ärenden. Ett positivt förhandsbesked innebär således inget löfte om stöd, utan bara att en eventuell ansökan om stöd inte skall avslås på grund av verksamhetens art.

Liksom sysselsättningsutredningen anser jag att ordningen med förhandsbesked bör bestå. Jag förordade nyss att regeringen skall få möjlighet att i undantagsfall besluta om stöd till verksamhet som inte normalt är berättigad till stöd. Förhandsbesked bör kunna ges också om arten av viss verksamhet är sådan att stöd kan lämnas enligt undantagsregeln.

Stödmottagare

F. n. gäller att regionalpolitiskt stöd kan lämnas till svenska och utländska fysiska och juridiska personer som bedriver stödberättigad verksamhet inom det enskilda näringslivet. Stöd kan i vissa fall lämnas också till fastighetsförvaltande företag som hyr ut lokaler till företag med stödberättigad verksamhet. Ett villkor är i sådana fall att äganderätten till förvaltningsföretaget skall ligga hos samma fysiska eller juridiska intressesekrets som dominerar industriföretaget. Vidare kan stöd lämnas till statliga företag, dvs. svenska juridiska personer som staten har bestämmande inflytande i. Stöd kan däremot inte lämnas till statliga myndigheter eller affärsdrivande verk.

Kommuner kan f. n. inte annat än i undantagsfall få lokaliseringsstöd. Undantagen gäller dels investeringar i turistanläggningar, dels att kommun kan få överta betalningsansvaret för lokaliseringsslån om kommunen, när ett stödföretag råkar i svårigheter, ser sig nödsakad att överta företagets fastighet. Vad jag nu har sagt om kommun gäller också kommunägt bolag och kommunal stiftelse. I de fall kommun direkt eller indirekt har ägt minoritetsposter i stödsökande aktiebolag, har det enligt praxis inte ansetts förhindra statligt stöd.

Frågan om kommunernas roll inom regionalpolitiken har behandlats av riksdagen både år 1964 och år 1972. Därvid uttalades att det måste vara en statlig uppgift att på olika sätt främja en lokalisering till de områden där behovet är störst. Sysselsättningsutredningen ansluter sig till denna bedömning och förordar att i huvudsak samma begränsningar som f. n. skall gälla beträffande mottagare av regionalpolitiskt stöd. På en punkt föreslår dock kommittén en förändring av reglerna. Det gäller i det fall en kommun söker stöd för att bygga lokaler för uthyrning till stödberättigad verksamhet. F. n. finns på statsbudgeten under industridepartementets huvudtitel upptaget ett särskilt anslag för bidrag till kommunala industrilokaler. Från detta anslag kan bidrag lämnas till kommun i det allmänna stödområdet för ny-, till- eller ombyggnad av lokaler som är avsedda för uthyrning till industri- eller industriserviceföretag. I första hand lämnas bidrag till kommun inom det inre stödområdet. Sysselsättningsutredningen föreslår att denna statsbidragsform avskaffas. I stället bör enligt kommittén en möjlighet öppnas att lämna kommuner inom allmänt stödområde 4 och inre stödområde 5 och 6 stöd i form av lokaliserings- och avskrivningsslån.

Kommitténs förslag stöds av de flesta remissinstanserna. I fråga om stöd till kommunala industrilokaler framhåller dock AMS att det är angeläget att denna verksamhet bedrivs restriktivt. Vidare framhåller AMS att det är angeläget att fastställa enhetliga riktlinjer för hyressättningen i industrihusen.

I likhet med sysselsättningsutredningen anser jag att någon allmän utvidgning av kretsen av stödmottagare inte är motiverad. Liksom f. n. bör stöd kunna lämnas till svenska och utländska fysiska och juridiska personer som bedriver stödberättigad verksamhet inom det enskilda näringslivet samt till statliga företag. Jag vill något utveckla frågan om möjlighet att ge stöd till fastighetsförvaltande bolag som hyr ut lokalerna till företag med stödberättigad verksamhet. Liksom f. n. bör sådant fastighetsbolag kunna få stöd om äganderätten till det ligger hos samma fysiska eller juridiska intressekrets som dominerar industriföretaget. Det kan också finnas fall där flera företag vill bygga en gemensam lokal. En sådan lokallösning kan vara rationell för främst mindre företag. De kan på så sätt gemensamt utnyttja t. ex. personalutrymmen och uppvärmningsanläggning och därigenom få en lägre lokalkostnad än om företagen hade byggt var sin anläggning. Enligt min mening bör regionalpolitiskt stöd kunna lämnas för att bygga såda-

na gemensamma lokaler både i det fall de rörelsedrivande företagen direkt äger lokalen och när ägandet utövas indirekt genom ett särskilt fastighetsförvaltande bolag.

När det gäller kommunernas roll i regionalpolitiken finner jag det inte motiverat att förorda någon ändring av nuvarande principer. Detta hindrar dock inte att jag liksom sysselsättningsutredningen anser att stöd även i fortsättningen bör kunna lämnas till vissa kommuner för att de skall kunna bygga industrilokaler för uthyrning. Kommitténs förslag att sådant stöd skall ges i form av avskrivnings- och lokaliseringsslån i stället för i form av särskilda statsbidrag är enligt min mening väl ägnat att förenkla stödgivningen. Jag förordar därför att den särskilda stödformen med bidrag till kommunala industrilokaler avskaffas och att i stället avskrivnings- och lokaliseringsslån får lämnas till kommuner inom allmänt stödområde 4 och inre stödområde 5 och 6. Liksom f. n. bör stödet avse främst mindre industrilokaler på mindre orter.

Samtidigt vill jag framhålla att denna ordning bör utnyttjas sparsamt tills ytterligare erfarenheter har vunnits av verksamheten med stöd till kommunala industrilokaler. Det finns flera skäl till detta. Ett omfattande byggande av sådana lokaler kan leda till att lokaler blir outhyrda under längre tid, vilket innebär kostnader för både stat och kommun. Vidare kan ett överskott av lokaler leda till konkurrens mellan kommunerna om företagens utbyggnader och etableringar. Detta kan i sin tur leda till att kommunerna lockas att hyra ut lokaler till verksamhet som under andra omständigheter inte skulle komma till stånd och som har små möjligheter att ge varaktig sysselsättning åt de anställda. Mot denna bakgrund förordar jag att regionalpolitiskt stöd till kommunala industrilokaler normalt lämnas endast om preliminärt hyresavtal finns tecknat åtminstone för en del av lokalen. Möjligheterna för tilltänkta hyresgäster att själva bygga lokaler bör prövas innan stöd beviljas till den kommunala industrilokalen. Vidare bör det ankomma på lokaliseringsmyndigheten att fastställa enhetliga riktlinjer för hyressättningen i industrihuset.

Sysselsättningsutredningen har tagit upp också frågan om att som villkor för statligt regionalpolitiskt stöd skall gälla att förhållandet mellan det stödmottagande företaget och dess anställda är reglerat genom kollektivavtal. Enligt kommitténs bör inriktningen vara att kollektivavtal skall finnas på de arbetsplatser där regionalpolitiskt stöd utnyttjas. Vissa problem kan dock uppkomma om ett ovillkorligt krav ställs på att kollektivavtal skall finnas för att ett företag skall få åtnjuta regionalpolitiskt stöd. Kommittén föreslår därför att det bör ankomma på beslutande myndighet att i de enskilda fallen avgöra vilka krav som i detta avseende skall ställas.

Av remissinstanserna stödjer bl. a. LO och TCO kommitténs förslag. Däremot avvisar bl. a. SAF, Industriförbundet, Svenska handelskammarförbundet och LRF uppfattningen att kollektivavtal skall vara en förutsättning för att regionalpolitiskt stöd skall lämnas.

För egen del vill jag i denna fråga erinra om vad jag anförde vid min målan (prop. 1978/79:73) om åtgärder för arbetshandikappade. Enligt min mening skulle det innebära krav på organisationstillhörighet att föreskriva att den anställde skulle omfattas av kollektivavtal. Ett sådant krav kan inte ställas. Däremot anser jag, att de anställda i företag som åtnjuter regionalpolitiskt stöd givetvis bör uppbära lön och andra anställningsförmåner som är jämförbara med dem som utgår enligt kollektivavtal inom branschen. I de fall kollektivavtal inte finns tecknat får det ankomma på det stödsökande företaget att styrka att så är fallet.

Könskvotering

F. n. pågår en försöksverksamhet med könskvotering vid vissa former av regionalpolitiskt stöd. Som villkor för lokaliseringstöd, introduktionsstöd och utbildningsstöd gäller att minst 40% av det antal arbetsplatser som tillkommer hos den som beviljas sådant stöd skall förbehållas vardera könet. Till ansökan om stöd skall fogas rekryteringsplan, som visar yrkesfördelning och möjligheter att sysselsätta både män och kvinnor i den nystartade eller utvidgade verksamheten. Planen skall utarbetas i samverkan mellan sökanden, länsarbetsnämnden samt berörda arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Befrielse helt eller delvis från villkoret om könskvotering kan beviljas, t. ex. om den nystartade eller utvidgade verksamheten ersätter verksamhet vid nedlagt företag eller företag som har inskränkt driften. Vid dispensgivning tas möjligheterna till vara så långt det går att närma könsfördelningen till den eftersträlvade 40%-regeln.

Sysselsättningsutredningen redovisar en undersökning som har gjorts inom AMS om hur försöksverksamheten med könskvotering har utfallit. Allmänt konstateras att andelen kvinnor har ökat i de företag som har fått stöd efter det att kvoteringsreglerna infördes. Även om det är svårt att exakt ange effekterna av könskvoteringen, råder det enligt AMS ingen tvekan om att den har bidragit till att öka sysselsättningen för kvinnor och minska den könsmässiga uppdelningen av arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund förordar sysselsättningsutredningen att systemet med könskvotering skall permanentas och byggas ut, så att även sysselsättningsstödet omfattas av kvoteringsreglerna. Könskvoteringskravet för sysselsättningsstöd behöver dock enligt kommittén endast avse de fall då sysselsättningsstöd lämnas utan samband med avskrivnings- eller lokaliseringslån. Om sådant samband finns blir sysselsättningsökningen ändå underkastad könskvoteringskrav genom villkoren för avskrivnings- eller lokaliseringslånet. Kommittén framhåller vidare de praktiska svårigheterna att knyta könskvoteringskrav till sysselsättningsstödet, men menar att värdet av kvoteringen mer än väl uppväger svårigheterna.

Liksom huvuddelen av remissinstanserna anser jag att erfarenheterna av försöksverksamheten med könskvotering är så goda att systemet bör bestå. När det gäller den föreslagna utvidgningen till sysselsättningsstöd de-

lar jag åsikten att de praktiska svårigheterna inte är så stora att man av det skälet bör avstå från att knyta könskvoteringskrav även till den stödformen. Jag kommer i det följande att förorda att sysselsättningsstödet ökas väsentligt. Även av den anledningen är det rimligt att ställa sådana krav på mottagaren av stödet att alla möjligheter tas till vara att öka jämställdheten mellan män och kvinnor på arbetsmarknaden. Jag vill också framhålla att behovet av ytterligare arbetstillfällen för kvinnor är särskilt stort i de områden där sysselsättningsstöd kan lämnas. Detsamma gäller för stöd enligt offertprincipen. Jag förordar sålunda att som villkor för alla former av regionalpolitiskt stöd skall föreskrivas att minst 40 % av det antal arbetsplatser som tillkommer hos stödmottagaren skall förbehållas vardera könet. Samma möjligheter till befrielse från könskvoteringskravet som finns f. n. bör finnas även i fortsättningen. Det ankommer på regeringen att närmare utforma reglerna för könskvoteringen och hur uppföljningen och kontrollen skall ske. Det kan därvid av praktiska skäl komma att bli nödvändigt att utforma kvoteringsreglerna annorlunda för sysselsättningsstöd än för övriga stödformer.

8.3 Sysselsättningsstöd

Bidragsregler

Jag har tidigare redovisat motiven för att med regionalpolitiskt stöd bidra till att täcka allmänna inkörningskostnader och därvid föreslagit att de nuvarande sysselsättnings- och introduktionsstöden slås samman till en ny stödform med detta ändamål. I det följande behandlar jag mer i detalj reglerna för det nya sysselsättningsstödet.

Sysselsättningsutredningen anser att det är viktigt att det vid en vidgad användning av sysselsättningsstödet skapas tillfredsställande garantier för att stödet används till sitt avsedda syfte. Samtidigt är det viktigt att administrationen av stödformen inte blir betungande för företag och myndigheter. Mot denna bakgrund föreslår kommittén följande ordning.

Liksom f. n. bör både företag som nyetablerar verksamhet och befintliga företag som bygger ut sin verksamhet kunna få stöd. Stödet bör på samma sätt som det nuvarande sysselsättningsstödet lämnas i form av dels förstaårsstöd, dels fortsatt stöd. Det bör enbart omfatta ökning av personalen och grunda sig på den genomsnittliga sysselsättningen under ett år. Förstaårsstöd bör lämnas för den ökning av sysselsättningen som har skett i förhållande till den högsta årssysselsättningen under de tre närmast föregående åren. På så sätt undviks att företag får stöd för tillfälliga sysselsättningsökningar till följd av konjunktursvängningar. Fortsatt stöd bör ges för kvarstående sysselsättningsökning som har berättigat till förstaårsstöd. Stödet bör differentieras mellan olika områden både i fråga om belopp och tid under vilken stöd lämnas.

Kommittén förordar vidare att prövningen om stöd skall lämnas eller ej

görs mer ingående än vad som gäller för det nuvarande sysselsättningsstödet. En förutsättning för att stöd skall lämnas bör vara att den utökning av företagets verksamhet som ligger till grund för sysselsättningsökningen kan väntas bli bestående. Konjunkturbetingade variationer i sysselsättningen eller nyanställningar till följd av tillfälliga leveranstoppar bör alltså inte föranleda sysselsättningsstöd. Det bör vidare vara möjligt för beslutande myndighet att göra näringspolitiska bedömningar så att stödet inte leder till överflyttning av sysselsättningsproblem från en ort till en annan, t. ex. på grund av överetablering inom en bransch. Av dessa skäl anser kommittén det nödvändigt att en förhandsprövning görs. När ett företag ansöker om avskrivnings- eller lokaliseringslån för ett projekt bör samtidigt en anmälan göras om företaget avser att också söka sysselsättningsstöd. I det samlade beslutet lämnas besked om företaget är berättigat till sysselsättningsstöd och vilka villkor som i så fall gäller för stöd. I dessa fall sker alltså en total prövning av företagets förutsättningar i samband med prövningen av stöd till investeringarna. Om ett företag önskar utnyttja sysselsättningsstöd utan samband med stöd till investeringar bör en motsvarande förhandsgranskning ske. Det slutliga beslutet om stöd fattas i båda fallen i efterhand. Företaget har då att dokumentera att villkoren är uppfyllda.

Kommitténs förslag till utformning av bidragsregler stöds av flertalet remissinstanser. Några remissinstanser anser dock att systemet med förhandsgranskning i samtliga sysselsättningsstödärenden innebär en så krånglig ordning att syftet med stödet delvis kommer att gå förlorat. Bl. a. framhålls att särskilt mindre företag med smärre utvidgningar kommer att missgynnas av ett sådant system.

Jag kommer i det följande att förorda att sysselsättningsstöd lämnas med betydande belopp i vissa områden. Inte minst av det skälet finner jag sysselsättningsutredningens förslag om förhandsprövning välgrundat. Samtidigt instämmer jag i att en obligatorisk förhandsgranskning kan innebära en så omfattande och betungande administration att syftet med stödet riskerar gå förlorat. Därför avser jag att senare föreslå regeringen följande ordning. Om ansökning gäller förstaårsstöd för högst tio årsarbetskrafter tillämpas nuvarande beslutsordning. Det innebär att beslut om stöd fattas i efterhand. Om ansökning om förstaårsstöd gäller mer än tio årsarbetskrafter blir stödbeloppet så stort och omfattningen av utbyggnads- eller nyetableringsprojektet så betydande att en särskild prövning bör göras. Prövningen bör kunna ske såväl i förväg som i samband med det slutliga beslutet om stöd. Beslutet bör avse om ett etablerings- eller utvidgningsprojekt berättigar till sysselsättningsstöd. Samma krav bör därvid ställas på lönsamhet och varaktig sysselsättning som vid stöd till investeringar. Jag återkommer i det följande till detta. Vidare bör i detta sammanhang kunna göras näringspolitiska bedömningar av det slag som kommittén pekar på. Det slutliga beslutet om sysselsättningsstöd bör liksom f. n. fattas i efterhand när den faktiska sysselsättningsökningen kan bestämmas.

Jag tillstyrker kommitténs förslag att förstaårsstödet skall grunda sig på en jämförelse mellan sysselsättningsnivån under kvalifikationsåret och det av de tre närmast föregående åren som visar den högsta sysselsättningsnivån. Därigenom undviks att företag får stöd för kortvariga sysselsättningsökningar till följd av konjunktursvängningar.

Däremot är jag inte beredd att tillstyrka förslaget om förskottsutbetalning av sysselsättningsstöd i vissa fall. Behovet av likviditetstillskott redan under kvalifikationsåret för sysselsättningsstöd bör kunna tillgodoses genom banklån eller lokaliseringlån. Jag vill här framhålla att jag i det följande avser att förorda att stödunderlaget för lokaliseringlån vidgas till att omfatta även behov av rörelsekapital.

När det gäller övriga regler för sysselsättningsstödet bör kommitténs förslag genomföras.

Sedan år 1976 kan sysselsättningsstöd lämnas i samband med lokaliseringsstöd vid investeringar till företag i skärgårdsområde där sysselsättningsstöd normalt inte lämnas. Sådant ärende skall prövas av regeringen. Hittills har ingen ansökan om sådant stöd gjorts. Stödformen har sålunda inte visat sig vara lämpad för att främja sysselsättningen i skärgårdarna. Jag förordar därför att denna ordning upphör. I stället vill jag hänvisa till de särskilda stödformer för sysselsättning i glesbygd som jag kommer att behandla i det följande.

Stödets storlek

Kommittén föreslår att sysselsättningsstöd skall kunna lämnas i allmänt stödområde 4 samt inre stödområde 5 och 6.

I allmänt stödområde 4 föreslås sysselsättningsstöd under tre år med sammanlagt 40 000 kr. för varje bestående ökad årsarbetskraft, varav 15 000 kr. i förstaårsstöd, 15 000 kr. i andraårsstöd och 10 000 kr. i tredjeårsstöd.

I inre stödområde 5 föreslås sysselsättningsstöd under fem år med sammanlagt 80 000 kr. för varje bestående ökad årsarbetskraft, varav 20 000 kr. i förstaårsstöd, 20 000 kr. i andraårsstöd, 15 000 kr. i tredjeårsstöd, 15 000 kr. i fjärdeårsstöd och 10 000 kr. i femteårsstöd.

I inre stödområde 6 föreslås sysselsättningsstöd under sju år med sammanlagt 130 000 kr. för varje bestående ökad årsarbetskraft, varav 25 000 kr. i förstaårsstöd, 25 000 kr. i andraårsstöd, 20 000 kr. i tredjeårsstöd, 20 000 kr. i fjärdeårsstöd, 15 000 kr. i femteårsstöd, 15 000 kr. i sjätteårsstöd och 10 000 kr. i sjundeårsstöd.

Förslaget att särskilt i de inre stödområdena kraftigt utöka sysselsättningsstödet får stöd av de flesta remissinstanserna. Några remissinstanser är dock tveksamma eller avvisande till en så stor ökning av stödet. Sålunda föreslår t. ex. SAF och Industriförbundet att nuvarande sysselsättningsstöd behålls till såväl omfattning som utformning, eftersom organisationerna bedömer att risken för missbruk och konkurrensnedvridande effekter

blir för stor med de belopp som kommittén föreslår. Av de remissinstanser, som i övrigt är positiva till utredningsförslaget, finns några som anser att stödet bör fördelas på högst fem år.

För egen del bedömer jag att en ökning av det sammanlagda regionalpolitiska stödet bör ske inom de områden som har de största sysselsättningsproblemen. Ökningen bör ske i form av höjt sysselsättningsstöd, eftersom inkörningskostnaderna är särskilt stora i dessa områden. Jag delar inte de farhågor som några remissinstanser framför om konkurrensnedvridande effekter av ett så stort stöd som kommittén föreslår. Eftersom stödet är begränsat till viss tid och en särskild prövning skall ske i de fall stöd söks med större belopp, bör sådana effekter kunna undvikas. Liksom huvuddelen av remissinstanserna anser jag kommitténs förslag om sysselsättningsstödet storlek välavvägt. Jag förordar sålunda att förslaget genomförs.

Övergångsregler

Det bör ankomma på regeringen att besluta om vilken ordning som skall tillämpas vid övergången till det nya systemet för sysselsättningsstöd. Jag avser därvid att föreslå i huvudsak följande.

De nya reglerna för sysselsättningsstödet bör tillämpas första gången för kvalifikationsåret 1980. För den som beviljas eller har beviljats sysselsättningsstöd enligt nuvarande regler i form av förstaårsstöd för år 1978 eller år 1979 bör fortsatt stöd enligt nuvarande regler lämnas för år 1980 resp. åren 1980 och 1981.

Det nuvarande introduktionsstödet bör upphöra i och med utgången av första halvåret 1979. Stöd som har beviljats dessförinnan bör betalas ut även för tid därefter, dock längst t. o. m. juni månad 1980.

8.4 Utbildningsstöd

Bidragsregler

Regionalpolitiskt utbildningsstöd kan f. n. lämnas till företag som nyanställer personal i samband med nyetablering eller utvidgning av verksamheten. Det krävs att verksamheten bedöms medföra varaktig sysselsättning för de anställda och få tillfredsställande lönsamhet. Stöd lämnas för det antal personer som nyanställts, dock högst för det antal som arbetsstyrkan ökar med. Vidare skall det finnas behov av särskilt kvalificerad utbildning.

Sysselsättningsutredningen förordar att reglerna för utbildningsstöd kvarstår oförändrade utom på tre punkter. För det första vill kommittén öppna en möjlighet att i undantagsfall lämna utbildningsstöd för redan anställd personal. Det bör i så fall vara fråga om ett behov att utbilda personalen för nya arbetsuppgifter i samband med omstrukturering eller ändrad inriktning av verksamheten. För det andra bör det enligt kommittén i undantagsfall kunna lämnas utbildningsstöd vid ersättningsrekrytering, t. ex.

om en person som nyligen har utbildats inom företaget slutar sin anställning. För det tredje menar kommittén att stöd i undantagsfall bör kunna ges under längre tid än ett år, om det motiveras av en utbildningsplan som avser en längre period.

Liksom kommittén och det övervägande antalet remissinstanser anser jag att reglerna för utbildningsstödet bör vara i huvudsak oförändrade. Förslaget att utbildningsstöd i undantagsfall skall kunna lämnas för redan anställd personal innebär enligt min mening att stödet i vissa fall kan utnyttjas på ett smidigare sätt än f. n. när det gäller att ge de anställda i stödföretagen ökad utbildning. Jag tillstyrker därför detta förslag. Däremot är jag inte beredd att tillstyrka kommitténs övriga förslag om utvidgning av stödmöjligheterna. Jag förordar således att reglerna för utbildningsstödet behålls och kompletteras så att stöd också kan ges i undantagsfall för utbildning av redan anställd personal. I detta sammanhang vill jag framhålla att det är viktigt att utbildningsstödet inte används för att ge ett allmänt ekonomiskt tillskott till regionalpolitiskt angelägna projekt. För det ändamålet bör användas andra stödformer, såsom sysselsättningsstöd och stöd enligt offertprincipen.

Stödets storlek

F. n. bestäms utbildningsstödet som ett belopp per elev och arbetstimme och fastställs av beslutande myndighet från fall till fall med hänsyn till bl. a. utbildningskostnaderna och det regionalpolitiska intresset av att utbildningen genomförs. Liksom sysselsättningsutredningen och de remissinstanser som har tagit upp frågan anser jag att stödet bör bestämmas på detta sätt även i fortsättningen.

8.5 Avskrivningslån

Stödunderlag m. m.

Som jag tidigare har förordat bör de nuvarande stödformerna lokaliseringsbidrag och avskrivningslån slås samman till en ny typ av avskrivningslån.

F. n. kan lokaliseringsbidrag/avskrivningslån lämnas för ny-, till- eller ombyggnad av lokal eller annan anläggning som är nödvändig för verksamheten. Vid bedömning om en viss anordning är att betrakta som byggnad tillämpas i princip skattelagstiftningens avskrivningsregler. Vidare kan industriföretag inom det inre stödområdet i vissa fall få avskrivningslån för investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg med beräknad avskrivningstid av mer än tre år. Det skall då vara fråga om att sådana investeringar utgör en betydande del av de totala investeringarna och att de leder till påtagligt ökad sysselsättning. Ofta är det fråga om större, fast monterade maskiner som inte utan svårighet kan flyttas. Som allmän förutsättning för att lokaliseringsbidrag/avskrivningslån skall beviljas gäller vidare

att verksamheten bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge varaktig sysselsättning för de anställda.

Varken sysselsättningsutredningen eller remissinstanserna har föreslagit några förändringar ifråga om stödunderlag för de nya avskrivningslånen. Kommittén föreslår att avskrivningslån skall kunna lämnas för vissa maskininvesteringar i samtliga stödområden.

Jag anser att avskrivningslån bör kunna lämnas för ny-, till- eller ombyggnad av lokal som är nödvändig för verksamheten. Beträffande möjligheterna att få avskrivningslån även för investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg vill jag anföra följande. När denna möjlighet infördes var motivet att bidrag/avskrivningslån enbart till byggnadsinvesteringarna ibland framstår som otillräckligt för att kompensera de inledningskostnader som är förbundna med en nyetablering eller betydande utbyggnad i det inre stödområdet. Detta ansågs i synnerhet vara fallet när investeringarna i maskiner, arbetsredskap och verktyg utgör en betydande del av de totala investeringarna, medan investeringarna i byggnader är begränsade eller inga alls på grund av att företaget hyr lokaler. Jag har nyss förordat att sysselsättningsstöd skall kunna lämnas med betydande belopp i de nya stödområden som motsvarar det nuvarande inre stödområdet. Även med ett sådant förhöjt sysselsättningsstöd anser jag dock att det finns anledning att ytterligare stimulera sysselsättningsskapande investeringar i dessa områden. Jag kommer i det följande att förorda att systemet med räntebefrielse på lokaliseringsslån avskaffas. För att inte helt utesluta möjligheten till subvention vid maskininvesteringar i övriga stödområden bör i stället avskrivningslån med måttliga belopp kunna ges för sådana investeringar. Jag förordar därför att avskrivningslån skall kunna lämnas även för investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg i samtliga stödområden. Någon begränsning i fråga om verksamheter som bör kunna få stöd finner jag därvid inte vara motiverad. I övrigt bör samma förutsättningar och begränsningar som f. n. gälla för avskrivningslån vid investeringar i maskiner, arbetsredskap och verktyg. Det ankommer på beslutande myndigheter att vid prövningen av dessa ärenden bl. a. uppmärksamma konkurrenssituationen inom den bransch, som det sökande företaget tillhör.

Liksom kommittén och remissinstanserna anser jag att som allmän förutsättning för avskrivningslån skall gälla att verksamheten bedöms få tillfredsställande lönsamhet och ge varaktig sysselsättning för de anställda.

Avskrivningsregler

De nuvarande avskrivningslånen är ränte- och amorteringsfria och skrivs regelmässigt av med en femtedel årligen. Något särskilt beslut om avskrivning behövs inte. Låntagaren skall i sina räkenskaper årligen skriva av tillgångar, som har anskaffats med stöd av lånet, med belopp som motsvarar minst den årliga avskrivningen av lånet.

För de nya avskrivningslånen föreslår sysselsättningsutredningen följande

de regler. Lånen är ränte- och amorteringsfria. Avskrivning sker normalt med halva lånebeloppet efter tre år och med återstoden efter sju år. För att avskrivning skall ske krävs beslut av myndighet i varje särskilt fall. Beslutande myndighet skall därvid ta hänsyn till hur syftet med stödet har uppfyllts, t. ex. i fråga om sysselsättningsutveckling. Det skall dock enligt kommittén inte vara fråga om någon strikt prövning där avskrivning sker endast om den faktiska sysselsättningsnivån överensstämmer med eller överträffar den planerade. Avskrivning bör således kunna ske även om planerade sysselsättningsmål inte har uppfyllts, t. ex. på grund av orsaker som ligger utanför företagets kontroll. Om avskrivning inte sker omvandlas lånet till lokaliseringsslån.

Kommitténs förslag får stöd av de flesta remissinstanserna. TCO anser dock att avskrivning skall ske strikt i proportion till hur de utfästa sysselsättningsmålen uppfylls. Flera remissinstanser varnar dock för en alltför rigorös kontroll i detta avseende.

För egen del anser jag att sysselsättningsutredningens förslag tillgodoser kraven på ökade möjligheter till kontroll av hur syftet med stödet uppfylls, samtidigt som hänsyn kan tas till förhållandena i det enskilda fallet. Med en sådan ordning kan det stödmottagande företaget räkna med att avskrivning skall ske under förutsättning att företaget gör vad det kan för att syftet med stödet skall uppfyllas. Jag förordar sålunda att kommitténs förslag till avskrivningsregler antas.

Stödets storlek

Storleken av nuvarande lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån anges som en högsta andel av stödunderlaget i form av kostnaderna för godkända investeringar. Vidare anges i bestämmelserna att det sammanlagda stödet inte får vara större än vad som behövs för att den verksamhet som stödet riktas till skall komma till stånd. Därvid skall hänsyn tas till sådana faktorer som investeringarnas omfattning och inriktning, företagets egna resurser och finansieringsmöjligheter i övrigt samt inte minst angelägenheten från samhällssynpunkt av att investeringen kommer till stånd på viss plats.

Efter hand har praxis utvecklats så att en differentiering av stödet sker efter företagets lokaliseringsort. Vidare har den planerade sysselsättningsökningen fått allt större betydelse när stödets storlek bestäms. Subvention i form av sammanlagt värde av lokaliseringsbidrag, avskrivningsslån och räntebefrielse på lokaliseringsslån per nytt arbetstillfälle beräknas i varje stödärende. Enligt praxis krävs särskilda skäl för att subventionen per nytt arbetstillfälle skall överstiga det riktvärde som lokaliseringsmyndigheten har beräknat för resp. stödområde.

Sysselsättningsutredningen anser att de nuvarande bestämmelserna och den praxis som har utvecklats har visat sig lämplig för att bestämma storleken av stödet vid investeringar och förordar att i huvudsak samma regler bör gälla för de nya avskrivningsslånen. Kommittén anser dock att en preci-

sering bör göras, så att högsta möjliga stöd i resp. stödområde anges i reglerna för stödet. Liksom f. n. bör storleken av stödet anges i form av en högsta andel av investeringskostnaderna. Inom denna ram får beslutande myndighet efter prövning i varje enskilt fall bestämma storleken av stödet.

Kommitténs förslag stöds av ett flertal remissinstanser. Några länsstyrelser och utvecklingsfonder kritiserar dock den praxis som innebär att subvention per nytt arbetstillfälle beräknas i varje stödärende. Enligt dessa remissinstanser innebär metoden en risk att beslutande myndigheter överbetonar betydelsen av en kortsiktig direkt sysselsättningseffekt, medan det i många fall är av lika stort samhällsintresse att bevara sysselsättningstillfällena som att skapa nya.

För egen del anser jag att nuvarande regler och praxis för att bestämma stödets storlek i huvudsak bör behållas. Liksom kommittén anser jag att stödet bör differentieras mellan de olika stödområdena och att klara regler om högsta möjliga stöd bör anges för resp. område. Det får sedan ankomma på beslutsmyndigheten att i varje enskilt fall bestämma storleken av stödet. Hänsyn kan då tas till sådana faktorer som investeringarnas storlek och inriktning, subventionen per nytt arbetstillfälle samt till hur angeläget det är från samhällsynpunkt att de genomförs. Liksom f. n. bör det sammanlagda stödet inte vara större än vad som behövs för att projektet skall komma till stånd.

Jag vill också beröra frågan om företagets egna resurser och övriga finansieringsmöjligheter, som skall påverka möjligheten till stöd. Enligt min mening är det en styrka för regionalpolitiken om sysselsättningskapande projekt genomförs av lönsamma och finansiellt starka företag. Sådana företag bör därför inte undantas från möjligheterna att genomföra regionalpolitiskt angelägna investeringar med stöd av avskrivningslån. Avskrivningslån bör sålunda kunna lämnas även till företag med goda finansiella resurser om detta är en förutsättning för att en angelägen investering skall genomföras.

Jag delar den bedömning som några remissinstanser gör att det i många fall är av lika stort samhällsintresse att bevara sysselsättningstillfällena som att skapa nya. Mot denna bakgrund vill jag något närmare behandla frågan om avskrivningslån vid investeringar som inte leder till ökad sysselsättning. Kraven på lönsamhet för att stöd skall ges innebär att stödföretagen normalt skall kunna genomföra ersättningsinvesteringar utan särskilt statligt stöd. Vid sådana investeringar och vid andra typer av rationaliseringsinvesteringar bör liksom f. n. stöd lämnas endast i undantagsfall. En annan typ av investeringar utan sysselsättningsökning i företaget är sådana som innebär att en väsentlig omläggning sker av verksamheten. Alternativet är då ofta nedläggning helt eller delvis av den tidigare verksamheten. I sådana fall bör investeringen kunna jämföras med en utbyggnadsinvestering när det gäller möjligheter till avskrivningslån. Vad jag nu har anfört bör i tillämpliga delar gälla också för lokaliseringlån.

Jag förordar i likhet med kommittén följande övre gränser för avskrivningslån i de olika stödområdena. I övrigt stödområde 1 högst 10% av godkända byggnads- och maskinanskaffningskostnader. I övrigt stödområde 2 högst 25% av godkända byggnadskostnader och högst 10% av godkända maskinanskaffningskostnader. I allmänt stödområde 3 och 4 högst 40% av godkända byggnadskostnader och högst 15% av godkända maskinanskaffningskostnader. I inre stödområde 5 högst 55% av godkända byggnadskostnader och högst 30% av godkända maskinanskaffningskostnader. I inre stödområde 6 högst 70% av godkända byggnadskostnader och högst 60% av godkända maskinanskaffningskostnader. Det bör också finnas en möjlighet att i undantagsfall besluta om högre stöd. Stödet bör dock i inget fall överstiga vad jag nyss angav som övre gräns för inre stödområde 6. Beslut om förhöjt stöd bör fattas av regeringen.

8.6 Lokaliseringslån

Stödunderlag m. m.

F. n. kan lokaliseringsslån lämnas för ny-, till- eller ombyggnad av lokal eller annan anläggning som är nödvändig för verksamheten. Lokaliseringslån kan lämnas också för förvärv av fabriksbyggnad eller annan byggnad av motsvarande slag som är avsedd för verksamheten samt för anskaffning av maskiner, arbetsredskap och verktyg med beräknad användningstid av mer än tre år.

Sysselsättningsutredningen ser denna låneform som ett medel att lösa lokaliseringföretagens behov av kapitalförsörjning i stort och inte enbart som en metod att stödja investeringar i byggnader och maskiner. Kommittén föreslår därför att lokaliseringsslån skall kunna lämnas för sysselsättningskapande och i vissa fall sysselsättningsbevarande projekt, oavsett om de innebär investeringar i anläggningstillgångar, marknadsföring, produktutveckling eller andra liknande åtgärder. Det avgörande vid bedömningen bör enligt kommittén vara om projektet ger varaktigt sysselsättning och om lånet behövs för att ge företaget en totalt sett lämplig finansiering.

Förslaget får starkt stöd av de flesta remissinstanserna. Särskilt framhålls värdet av att på detta sätt kunna finansiera marknadsföringsinsatser.

Även jag anser att stödformen lokaliseringsslån bör kunna användas med det vidare syftet att bidra till att ge företag som nyetablerar, bygger ut eller strukturerar om verksamheten en totalt sett lämplig finansiering. Många från regionalpolitisk synpunkt viktiga företag har svårt att finna finansieringsformer med tillräckligt högt risktagande. Lokaliseringslånen bör kunna fylla en sådan funktion inte bara vid projekt som medför investeringar i byggnader och maskiner. I framtiden torde det bli allt vanligare att andra kostnadsposter än fysiska investeringar blir betydande i utbyggnads- och omstruktureringprojekt. Jag förordar således att lokaliseringsslån skall

kunna lämnas för anskaffning av anläggnings- eller omsättningstillgångar eller för att främja verksamhetens utveckling på annat sätt. Detta innebär givetvis inte att lokaliseringslån kan lämnas för att täcka förluster eller för liknande ändamål.

Läneregler

Lokaliseringslån skall enligt nuvarande regler genom regelbunden avbetalning betalas åter inom viss tid, dock högst tio år efter utbetalningen. Om särskilda skäl finns får låntagaren medges längre amorteringstid, dock högst 20 år. Den genomsnittliga lånetiden för beviljade lokaliseringslån är ca 13 år. Regeringen fastställer räntan på lokaliseringslånen. Samtliga lokaliseringslån löper med samma ränta. F. n. uppgår räntan till det officiella diskontot ökat med 3,75 procentenheter. Om särskilda skäl finns kan f. n. räntefrihet beviljas för högst tre år. Vidare kan amorteringsansånd under högst fem år medges. Som allmän förutsättning för att lån skall beviljas gäller, liksom för avskrivningslån, att verksamheten skall bedömas få tillfredsställande lönsamhet och ge varaktig sysselsättning för de anställda.

Sysselsättningsutredningen anser att kravet på särskilda skäl för längre lånetid än tio år bör slopas. I stället bör stor hänsyn tas till låneobjektets ekonomiska livslängd och liknande förhållanden när lånetiden bestäms, så att t. ex. lån för finansiering av rörelsekapital betalas åter under mycket kort tid, medan däremot lån till byggnadsinvesteringar kan motivera en lång lånetid. Vidare anser kommittén att systemet med räntebefrielse på lokaliseringslån bör slopas. För att minska likviditetspåfrestningarna i inledningsskedet av nystartad eller utvidgad verksamhet föreslår kommittén att i stället anstånd med såväl räntebetalning som amortering får medges under högst fem år. Under anståndstiden ackumuleras räntebeloppet och läggs till kapitalsskulden för att sedan amorteras i samma takt som lånet i övrigt. Övriga regler för lokaliseringslån bör enligt kommittén vara oförändrade.

Kommitténs förslag får stöd av de flesta remissinstanserna. Statsföretag framhåller dock att systemet med anstånd med räntebetalning jämfört med nuvarande möjligheter till räntebefrielse innebär ökade resultatmässiga påfrestningar under de första åren.

Jag är medveten om att sysselsättningsutredningens förslag att slopa systemet med räntebefrielse på lokaliseringslån innebär ökade kostnader för företagen. Detta kompenseras dock av de ökade möjligheterna till avskrivningslån och sysselsättningsstöd som nu införs. Jag delar sålunda kommitténs uppfattning att en förenkling av stödgivningen bör ske så att ingen direkt subvention ges i samband med lokaliseringslån. En sådan ordning är enligt min mening en förutsättning för att den vidgning av stödunderlaget för lokaliseringslån som jag nyss förordade skall kunna genomföras. Även i fråga om lånetider och övriga läneregler instämmer jag i kommitténs bedömning. Den längsta lånetiden bör liksom hittills vara 20 år. Jag förordar sålunda att kommitténs förslag till regler för lokaliseringslån genomförs.

Stödets storlek

F. n. lämnas lokaliseringsslån med så stort belopp att det tillsammans med eventuellt lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån uppgår till högst två tredjedelar av stödunderlaget. Om det finns särskilda skäl kan denna gräns överskridas.

Varken sysselsättningsutredningen eller remissinstanserna har föreslagit några förändringar av principerna för att bestämma lokaliseringsslånen storlek. Kommittén har dock föreslagit en mindre justering så att den övre gränsen sätts till 70 % av stödunderlaget i stället för som nu två tredjedelar.

Jag förordar att lokaliseringsslån lämnas med så stort belopp att det tillsammans med eventuellt avskrivningsslån uppgår till högst 70 % av det godkända stödunderlaget. Regeringen bör liksom f. n. ha möjlighet att i undantagsfall överskrida detta belopp. Vidare vill jag framhålla följande. Praxis har utvecklats så att lån och lokaliseringsbidrag/avskrivningsslån i de flesta fall lämnas med två tredjedelar av stödunderlaget, dvs. med maximalt belopp. Som kommittén och flera remissinstanser har påpekat kan utökningen av stödunderlaget medföra kontrollproblem och svårigheter att avgränsa och beräkna stödunderlaget. En anledning till att lokaliseringsslån f. n. lämnas endast för byggnads- och maskininvesteringar är att det statliga stödet anses skapa förutsättningar för en bankmässig finansiering av övriga kreditbehov, eftersom säkerhetsutrymme i regel skapas genom investeringarna. Det förutsätts också att den totala kreditprövningen av ett projekt sker i ett sammanhang och i samråd mellan företagaren, dennes bankförbindelse och lokaliseringsorganen. Utvidgning av stödunderlaget för lokaliseringsslån medför enligt min mening att möjligheterna till bankfinansiering noga bör prövas i alla ärenden om lokaliseringsslån. Endast till den del projektet, till följd av exempelvis brist på bankmässiga säkerheter, inte kan finansieras på den gängse kreditmarknaden bör lokaliseringsslån lämnas. Jag räknar sålunda med att lokaliseringsslån med lägre än maximalt belopp i fortsättningen kommer att lämnas i det övervägande antalet ärenden. En sådan ordning ligger i linje med vad jag tidigare har anfört om att lokaliseringsslåneformen bör användas som ett finansiellt stöd, medan det direkta investeringsstödet ges i form av avskrivningsslån.

8.7 Offertprincipen

År 1977 beslöt riksdagen att lokaliseringsstöd skulle kunna lämnas enligt offertprincipen (prop. 1976/77:100 bil 17 s. 88, AU 1976/77:23, rskr 1976/77:295). Den innebär att det företagsekonomiska intresset förenas med det samhällsekonomiska genom att staten på offert från ett företag – privat, statligt eller kooperativt – betalar särskild ersättning till företaget för att det vidtar åtgärder som staten i regionalpolitiskt syfte önskar att företaget skall göra. Beslutet innebär att metoden fick användas i samband med ansträngningarna att förbättra sysselsättningsmöjligheterna i Norr-
7 Riksdagen 1978/79. I saml. Nr 112

botten och vid nyetableringar i skogslänens inre delar. Verksamheten fick bedrivas intill ett totalt belopp av 40 milj. kr. och uppnådda resultat skulle redovisas och utvärderas.

Stöd enligt offertprincipen har hittills lämnats endast i fyra fall. Genom stödet har investeringar kunnat genomföras som har inneburit att en produktionskedja har kompletterats eller att nya branscher med ny teknik har etablerats i Norrbottens län. Stödet har i något fall utformats så att speciella inkörningskostnader har täckts. I några fall har det varit fråga om att ge avskrivningslån vid maskininvesteringar utanför det inre stödområdet.

Sysselsättningsutredningen anser att offertprincipen bör användas även i fortsättningen som en regionalpolitisk stödform. Metoden bör dock enligt kommittén användas endast i undantagsfall och när övriga stödformer inte är tillämpliga. Utformningen av stödet bör avgöras av regeringen från fall till fall och ta formen av ett särskilt avtal mellan staten och det berörda företaget. Kommittén anser att stödet bör kunna ges även i form av driftstöd under en begränsad tid, högst fem år. Vidare förordar kommittén en geografisk begränsning av stödformen till inre stödområde 6. För projekt inom den privata tjänste- och servicesektorn, riksorganisationer och för administrativa funktioner inom större industriföretag bör dock enligt kommittén stödformen kunna användas i samtliga stödområden.

Enligt min mening är det ännu för tidigt att dra några bestämda slutsatser av den begränsade försöksverksamhet med stöd enligt offertprincipen som har bedrivits under de senaste åren. I likhet med sysselsättningsutredningen och flertalet remissinstanser anser jag att offertprincipen bör användas även i fortsättningen som regionalpolitisk stödform. De regler som jag tidigare har förordat för övriga stödformer innebär att offertprincipen inte längre behövs för att kunna ge ett förhöjt investeringsstöd. Liksom kommittén anser jag därför att metoden bör användas endast när det visar sig att övriga stödformer inte är tillämpliga. Jag delar också kommitténs mening att stödet bör kunna ha formen av ett allmänt inkörningsstöd under högst fem år. En förutsättning bör då vara att verksamheten bedöms kunna drivas vidare därefter utan sådant stöd. Liksom kommittén anser jag att utformningen av stödet bör avgöras av regeringen från fall till fall och så långt möjligt knytas till vissa klart angivna motprestationer av stödmottagaren. Jag tänker då i första hand på nya arbetstillfällen. En annan typ av motprestation kan vara att ett företag vidtar åtgärder som inte är företagsekonomiskt motiverade men som kan utnyttjas av andra företag och bidra till utvecklingen av den industriella miljön i området.

Liksom kommittén anser jag att offertprincipen bör kunna användas i samtliga stödområden när det gäller projekt inom den privata tjänste- och servicesektorn, riksorganisationer och för administrativa funktioner inom större industriföretag.

Kommitténs förslag till geografisk begränsning av användningen av offertprincipen för övriga typer av stödberättigad verksamhet är jag inte be-

redd att godta. Särskilt för åtgärder som är avsedda att utveckla den industriella miljön bedömer jag begränsningen till inre stödområde 6 som alltför snäv. Jag förordar i stället en begränsning till allmänt stödområde 4 samt inre stödområde 5 och 6. I det sammanhanget vill jag påpeka att stöd enligt offertprincipen inte behöver vara högre än enligt de övriga stödformerna. Skillnaden är endast att stödet ges på ett sätt som i det särskilda fallet bedöms vara lämpligare.

8.8 Stöd till företag inom turistnäringen

F. n. kan regionalpolitiskt stöd lämnas till företag inom turistnäringen. Vissa begränsningar gäller dock. Lokaliseringsstöd vid investeringar lämnas till sådana företag främst i områden där det inte finns förutsättningar för industriell expansion men väl för turism, dvs. i mer utpräglade glesbygder såsom fjällregionerna. I fråga om stödunderlag gäller för turistanläggningar, att lokaliseringsstöd inte kan lämnas vid investeringar i maskiner och inventarier eller vid förvärv av anläggning. Vidare gäller särskilda begränsningar för den försöksverksamhet som pågår med sysselsättningsstöd till turistföretag.

Erfarenheterna visar att den direkta sysselsättningseffekten av det regionalpolitiska stöd som har lämnats till turistnäringen har blivit jämförelsevis liten. Sådant stöd har dock lämnats främst i områden där alternativa sysselsättningsmöjligheter nästan helt saknas.

Sysselsättningsutredningen anser att det regionalpolitiska stödet till verksamhet inom turistnäringen så långt som möjligt bör lämnas enligt samma regler som gäller för andra stödberättigade verksamheter. Principen att stöd lämnas i första hand i områden där det inte finns förutsättningar för industriell expansion bör därför slopas. Däremot bör, enligt kommittén, stöd till turistnäringen normalt lämnas endast i inre stödområde 5 och 6 samt allmänt stödområde 4. Vid fråga om stöd i övriga stödområden bör regeringen besluta. På en punkt föreslår dock kommittén att särskilda regler skall gälla för stöd till turistföretag. Med hänvisning till att den ekonomiska livslängden hos turistanläggningar i de flesta fall är längre än för industribyggnader föreslår kommittén att den längsta lånetiden för lokaliseringsslån utsträcks till 25 år.

Förslaget om ökade stödmöjligheter för företag inom turistnäringen får stöd av flertalet remissinstanser. Viss tveksamhet redovisas dock av bl. a. AMS och LO. Några remissinstanser, bl. a. vissa länsstyrelser, är kritiska mot kommitténs förslag att samma principer för stödets storlek med hänsyn till beräknad sysselsättningsökning skall gälla för turistföretag som för t. ex. industriföretag. De menar att högre bidrag kan vara befogat för verksamhet i turistnäringen.

Jag instämmer i kommitténs uppfattning att samma regler som för annan

stödberättigad verksamhet bör gälla för stöd till turistföretag. Det innebär att skillnaderna i stödunderlag bör upphöra. De regler som jag tidigare har förordat för sysselsättningsstöd, utbildningsstöd, avskrivningslån och lokaliseringslån bör sålunda gälla också för företag inom turistnäringen. Det gäller också stödets storlek. Att, såsom några remissinstanser föreslår, allmänt medge högre bidrag i förhållande till sysselsättningsökningen vid stöd till turistföretag finner jag inte befogat. I fråga om geografisk avgränsning av stödets användning bör kommitténs förslag genomföras. För att uppnå bättre överensstämmelse mellan skattemässig avskrivningstid för turistanläggningar och amorteringstid för lån till sådana anläggningar förordar jag att lokaliseringslån skall kunna lämnas med upp till 25 års löptid till företag inom turistnäringen.

8.9 Stöd till företag inom den privata service- och tjänstesektorn

Som framgår av vad jag tidigare har anfört bör ökade ansträngningar göras att påverka den privata service- och tjänstesektorn med regionalpolitiska åtgärder. Inom de närmaste åren kommer, som framgår av 1978 års långtidsutredning, en betydande del av sysselsättningsökningen utanför den offentliga verksamheten att ske inom denna sektor. Mina tidigare förslag på olika punkter innebär ökade möjligheter till regionalpolitisk påverkan av företag inom den privata service- och tjänstesektorn. Jag vill nu göra en sammanfattning av vad förslagen innebär i detta avseende.

Det regionalpolitiska stödet har hittills i mycket liten utsträckning lämnats till privata service- och tjänsteföretag. Detta beror till stor del på att bestämmelserna om stödberättigad verksamhet helt undantar verksamhet med enbart lokal betydelse. På denna punkt är jag inte beredd att förorda några ändringar. Möjligheterna att varaktigt bedriva lokal serviceverksamhet är helt beroende av den lokala marknaden och därmed befolkningsunderlaget. Att direkt påverka lokaliseringen av sådana företag till orter där underlaget för verksamheten är svagt är därför inte meningsfullt. Däremot kan andra regionalpolitiska åtgärder bidra till att upprätthålla den lokala marknaden för serviceföretag och därigenom indirekt påverka tjänstesektorn. Mitt förslag om möjlighet för regeringen att besluta om undantag från de allmänna bestämmelserna om stödberättigad verksamhet innebär vidare att sådana tjänste- och serviceföretag som är av regionalpolitisk betydelse på ett smidigt sätt kan infogas i det regionalpolitiska stödsystemet.

En annan anledning till att så liten del av det regionalpolitiska stödet har lämnats till privata tjänste- och serviceföretag är sannolikt utformningen av stödformerna. Samma stödformer används för serviceföretagen och för industriföretagen. Stödformerna har dock utformats främst med tanke på industriföretag. Inriktningen på stöd vid investeringar är ett exempel på detta. Eftersom en utgångspunkt för mina förslag är att stödsystemet skall förenklas, är jag inte beredd att föreslå särskilda stödformer för tjänste-

och serviceföretag. I stället anpassas stödformerna till en vidare krets av företag. De föreslagna ändringarna av stödformerna innebär att tjänste- och serviceföretag i högre grad än hittills kan utnyttja det regionalpolitiska stödet. Jag tänker bl. a. på det nya sysselsättningsstödet och på möjligheterna att lämna lokaliseringsslån utan samband med investeringar i byggnader och maskiner.

Stöd till större lokaliseringsprojekt som avser privata tjänste- och serviceföretag eller administrativa funktioner inom stora industriföretag måste troligen specialutformas för varje särskilt fall, om en alternativ lokalisering skall komma till stånd. Stöd enligt offertprincipen bör kunna användas i sådana fall. Jag vill framhålla att stöd enligt offertprincipen bör kunna användas också för att påverka lokaliseringen inom ett län av enheter inom den privata tjänste- och servicesektorn. Hittills har sådan verksamhet främst lokaliserats till primära centra. Det finns dock fall där en lokalisering till mindre orter bör kunna övervägas.

För att de förbättrade möjligheterna till regionalpolitiskt stöd till den privata tjänste- och servicesektorn skall tas till vara på bästa sätt kommer jag i det följande att förorda att systemet med lokaliseringssamråd vidgas till att omfatta stora företag inom denna sektor. Det innebär att överläggningar kan tas upp genom delegationen för etableringsfrågor inom industridepartementet med dessa företag och med intresse- och idéella organisationer om möjligheter att förlägga viss verksamhet till stödområdena. Delegationen kan vidare vid sina överläggningar med industriföretag systematiskt ta upp fråga om att förlägga administrativa funktioner till dessa områden.

8.10 Säkerheter, bevakning m. m.

Enligt gällande bestämmelser för statligt regionalpolitiskt stöd skall för avskrivnings- och lokaliseringsslån finnas säkerhet. Denna skall anges i beslutet om lånet. När säkerhet fastställs tas hänsyn till låntagarens ekonomiska ställning och behov av rimlig ekonomisk rörelsefrihet.

Eftersom avskrivnings- och lokaliseringsslån är avsedda att vara utpräglade riskkrediter, har det för beslutet om lån skall lämnas i regel ingen betydelse vilka lånesäkerheter som kan erbjudas. Prövningen sker efter andra grunder, som jag tidigare har redogjort för. Om lån beviljas får dock låntagaren i regel ställa säkerheter i form av både pantbrev i den fastighet där verksamheten bedrivs och inteckningar i näringsverksamheten på fulla lånebeloppet. I lånebeslutet fastställs förmånslägen för dessa pantbrev och inteckningar direkt efter tidigare lämnade krediter och efter de säkerheter som krävs av andra kreditgivare i samband med investeringar. Att utrymme reserveras för säkerheter för framtida krediter godtas i regel inte. Även överhypoteken i pantbrev och inteckningar med bättre rätt tas i regel som säkerhet för avskrivnings- och lokaliseringsslånen. Om ytterligare säkerhetsutrymme efter en tid behövs för ökade bankkrediter, brukar i regel

medges att säkerheterna för avskrivnings- och lokaliseringslån ändras så att banken kan erbjudas pantbrev och inteckningar med bättre rätt. Däremot ändras i regel inte säkerheterna för att bereda andra riskkreditgivare, t. ex. utvecklingsfonderna, bättre säkerheter än de som har lämnats för avskrivnings- och lokaliseringslån.

Om låntagaren är aktiebolag eller annan juridisk person, där delägarna inte är personligt ansvariga, föreskrivs i regel borgen av ägarna. I fråga om aktiebolag tas borgen av de aktieägare som innehar betydande aktieposter eller har ledande funktioner i bolaget eller uppbär lön från bolaget. Om det företag som får stöd ägs av juridisk person eller har betydande ekonomiska mellanhavanden med närstående företag krävs i regel borgen även av dessa. Borgen av make till betydande aktieägare tas i regel inte, om det inte finns särskild anledning, såsom att maken också innehar betydande aktiepost i bolaget eller uppbär ersättning från bolaget med större belopp. När flera skall teckna borgen föreskrivs i regel solidarisk borgen såsom för egen skuld till dess full betalning sker. Begränsningar av borgensbeloppet sker ibland, t. ex. för minoritetsägare eller vid mycket stora lånebelopp.

Sysselsättningsutredningen anser att nuvarande praxis väl tillgodoser de anspråk som kan ställas på säkerheter för avskrivnings- och lokaliseringslån. Kommittén framhåller vidare att systemet med begränsat borgensansvar i många fall framstår som skäligt och realistiskt med tanke på borgensmannens ekonomiska situation. Syftet med personlig borgen är inte i första hand att förstärka realsäkerheterna utan att bidra till att borgensmannen gör ökade ansträngningar för att skydda kapitalet och därmed trygga en gynnsam utveckling för företaget. Eftersom detta syfte torde nås även med begränsat borgensansvar, förordar kommittén att den metoden används i ökad utsträckning.

Kommitténs förslag möter i stort inga invändningar från remissinstanserna. Några utvecklingsfonder anser dock att lån från utvecklingsfonder regelmässigt bör placeras med bättre säkerheter än avskrivnings- och lokaliseringslån. Flera remissinstanser framhåller fördelarna med att i ökad utsträckning föreskriva begränsad borgen.

Även jag anser att nuvarande ordning beträffande säkerheter för avskrivnings- och lokaliseringslån i huvudsak bör bestå. Jag anser sålunda inte att utvecklingsfondernas lån generellt bör säkerhetsmässigt placeras med bättre rätt än avskrivnings- och lokaliseringslån, eftersom det i båda fallen rör sig om utpräglade riskkrediter som i sista hand finansieras av staten. Av samma skäl som kommittén anser jag att systemet med begränsat borgensansvar bör kunna komma till ökad användning.

Sedan år 1973 arbetar en expertgrupp (EFSU) inom regeringskansliet med att som försöksverksamhet centralt samordna uppföljning och bevakning av statens fordringar i företag som har fått statligt stöd. Företagsobeståndskommittén (Fi 1976:03), som har till uppgift att utreda frågan om samordning av statliga åtgärder vid företags obestånd, skall enligt sina di-

rektiv pröva bl. a. om verksamheten vid expertgruppen kan samordnas med bevakningen av skatte- och avgiftsfordringar m. m. Kommittén beräknar lägga fram sina förslag senare under år 1979. I avvaktan på detta bör enligt min mening inga förändringar vidtas i fråga om organisationen av uppföljningen och bevakningen av statens fordringar i företag som har fått regionalpolitiskt stöd.

Sysselsättningsutredningen har lämnat några förslag som syftar till att förstärka bevakningen av företag som har fått statligt stöd. F. n. skall stödföretagen utan anmaning redovisa sin verksamhet till länsstyrelsen och utvecklingsfonden i länet och underrätta dessa organ om viktigare förändringar av verksamheten. Kommittén föreslår att de företag som får regionalpolitiskt stöd i fortsättningen måste förbinda sig att låta sina revisorer årligen till uppföljningsmyndigheten lämna en särskild granskningsrapport om huruvida stödet har använts för avsett ändamål. Stödföretaget skall också medge att revisorerna till uppföljningsmyndigheten lämnar all information som de har fått i sin egenskap av revisorer och som behövs för att pröva om stödet har använts på avsett sätt. Vidare föreslår kommittén att samtliga företag som utnyttjar regionalpolitiskt stöd skall ha av kommerskollegiet auktoriserade eller godkända revisorer.

Förslaget om särskild granskningsrapport möts av en delad remissopinion. Bland de remissinstanser som principiellt tillstyrker kommitténs förslag märks Föreningen auktoriserade revisorer (FAR), som dock påpekar att reglerna måste utformas så att revisorns uppgift i sammanhanget klart kan anges och ansvarsområdet avgränsas.

Även förslaget om att alla stödföretag skall ha auktoriserad eller godkänd revisor möts av en delad remissopinion. Bl. a. utvecklingsfonderna i de nordligaste länen påpekar att det finns få personer med sådan formell kompetens i dessa län.

För egen del delar jag kommitténs uppfattning att förslaget om revisorsrapport inte ensamt på något avgörande sätt förändrar möjligheterna till bevakning av det statliga stödet. Jag anser dock liksom kommittén att förslaget bör genomföras som ett komplement till övriga uppföljningsåtgärder. Liksom kommittén anser jag vidare att de anställdas fackliga organisationer skall få tillfälle att ta del av granskningsrapporten och i anslutning därtill lämna sina synpunkter. Det ankommer på regeringen att närmare besluta om vad rapporten skall innehålla och handläggningen av den.

Jag anser vidare liksom kommittén att auktoriserad eller godkänd revisor skall finnas i företag som får regionalpolitiskt stöd. Bl. a. av praktiska skäl bör dock undantag från regeln kunna medges, t. ex. i mycket små företag som har fått begränsat stöd, och när det är svårt att inom rimligt avstånd finna en revisor med den föreskrivna formella kompetensen. En förutsättning bör i så fall vara att företaget har annan revisor som av beslutande myndighet bedöms vara lämplig. Det ankommer på regeringen att besluta om vilka villkor om revisor som skall knytas till stödet.

8.11 Regler för återkrav av lämnat stöd

F. n. gäller att avskrivningslån och utbildningsstöd kan krävas åter inom tio år från utbetalningen om stödmottagaren genom oriktig eller vilseledande uppgift har föranlett att stöd har beviljats. Vidare kan den del av avskrivningslån som inte har skrivits av samt lokaliseringslån sägas upp till omedelbar betalning i vissa särskilt angivna fall, som innebär att stödet inte används på avsett sätt. I sådana fall kan också utbildningsstöd krävas åter inom två år från det utbildningen påbörjades.

Varken sysselsättningsutredningen eller remissinstanserna har förordat någon ändring av riktlinjerna för återkrav av beviljat stöd. Inte heller jag anser några förändringar i detta avseende påkallade.

Kommittén har i detta sammanhang tagit upp frågan om överlåtelse av företag som har fått regionalpolitiskt stöd. Gällande regler innebär att avskrivnings- och lokaliseringslån kan sägas upp till omedelbar betalning, om väsentlig ändring sker i äganderätten till stödföretaget. Kommittén konstaterar att ca 15 % av de företag som sedan år 1965 har fått lokaliseringsstöd har anmält ägandeförändring av väsentlig betydelse. Ofta har det varit fråga om generationsskiften i familjeföretag eller att företag som har råkat i svårigheter har tagits över av någon med bättre förutsättningar att driva verksamheten vidare. Enbart en överlåtelse av aktierna i ett bolag som har fått regionalpolitiskt stöd är därför, enligt kommittén, inte anledning att kräva stödet åter. Kommittén anser dock att vid varje större ägareförändring bör prövas hur överlåtelsen påverkar företagets möjligheter till fortsatt drift och därmed sysselsättning för personalen. En sådan prövning bör ligga till grund för bedömningen om företaget skall få åtnjuta stöd i fortsättningen. Därför förordar kommittén en ordning, som innebär att avskrivningslån automatiskt omvandlas till lokaliseringslån om väsentlig ändring sker i äganderätten direkt eller indirekt till stödföretaget. På ansökan av bolaget bör sedan berörd myndighet kunna besluta att åter omvandla lånet till avskrivningslån under förutsättning att bolaget på ett godtagbart sätt styrker att syftet med stödet inte förfelas genom överlåtelsen. En sådan prövning bör helst ske i god tid före överlåtelsen, så att det redan vid överlåtelse tillfället är klarlagt om avskrivningslånet skall omvandlas till lokaliseringslån eller ej. Liksom f. n. bör möjlighet också finnas att helt kräva åter stödet vid en överlåtelse.

Förslaget får stöd av de remissinstanser som har behandlat frågan.

Även jag anser att återkravsreglerna bör utformas i huvudsak på det sätt som kommittén angivit. Det ankommer på regeringen att besluta om den närmare utformningen av dessa.

8.12 Handläggnings- och beslutsordning i ärenden om regionalpolitiskt stöd

Det ankommer på regeringen att besluta om handläggnings- och beslutsordning i ärenden om regionalpolitiskt stöd. För kännedom vill jag dock

här redogöra för hur handläggnings- och beslutsordningen enligt min mening i fortsättningen bör se ut i sina huvuddrag. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till beslutsordning.

AMS är central myndighet i ärenden om regionalpolitiskt stöd och skall enligt sin instruktion bl. a. leda verksamheten ifråga om sådant stöd. På länsnivå har länsstyrelse, länsarbetsnämnd och utvecklingsfond viktiga uppgifter i den regionalpolitiska stödverksamheten. Länsstyrelsen har det samlade ansvaret för handläggningen på regional nivå av ärenden om lokaliseringsstöd vid investeringar. Länsarbetsnämnden har huvudansvaret för handläggningen av ärenden om utbildnings- och sysselsättningsstöd. Utvecklingsfonden medverkar främst i samband med den ekonomiska bedömningen i ärenden om regionalpolitiskt stöd. Vidare har fonden uppgifter i samband med tillsynen och uppföljningen av stödföretagens verksamhet.

Varken sysselsättningsutredningen eller remissinstanserna har föreslagit några förändringar av handläggningsordningen. Inte heller jag anser att några principiella ändringar behöver vidtas.

F. n. beslutar AMS om lokaliseringsstöd vid investeringar, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd. I vissa ärenden om sådant stöd beslutar dock regeringen. Vidare pågår en försöksverksamhet med beslutanderätt för länsstyrelse i fråga om vissa ärenden om lokaliseringsstöd vid investeringar och för länsarbetsnämnd i vissa ärenden om sysselsättningsstöd.

Huvudregeln för avgränsning av beslutanderätt mellan länsstyrelse, AMS och regeringen i ärenden om lokaliseringsstöd bygger på investeringskostnadens storlek. Beloppsgränsen är f. n. 3 milj. kr. för länsstyrelse och 8 milj. kr. för AMS. Vid större investeringar beslutar regeringen. Förutom genom beloppsgränsen inskränks länsstyrelsernas beslutanderätt genom att vissa industribranscher undantas från beslut på regional nivå, liksom ärenden som avser annan stödberättigad verksamhet än industri. Vidare skall alla ärenden som avser flyttning av verksamhet mellan orter i olika län beslutas centralt. Likaså skall beslut fattas centralt i ärenden om stöd vid etablering av nytt fristående arbetsställe i ort utanför det län där företaget bedriver sin huvudsakliga verksamhet. Däremot får länsstyrelse avgöra ärende om stöd, när ett företag vill etablera nytt fristående arbetsställe inom det län där det redan bedriver huvuddelen av sin verksamhet.

AMS får besluta om utbildningsstöd med högst 15 kr. per arbetstimme. Finner AMS att stöd bör lämnas med högre belopp, skall ärendet hänskjutas till regeringen.

Länsarbetsnämnderna får besluta i ärenden om sysselsättningsstöd om ansökningen gäller stöd till industriföretag.

Sysselsättningsutredningen anser att beslut bör fattas på länsnivå, om stödet påverkar förutsättningarna för sysselsättning m. m. endast inom ett län. Åtgärder som påverkar förhållanden i flera län bör däremot fattas på central nivå.

Enligt kommittén kan den hittillsvarande försökverksamheten ligga till grund för en permanent uppdelning av beslutsbefogenheterna mellan regional och central nivå i ärenden om regionalpolitiskt stöd. De ändringar av stödformerna som föreslås bygger på den tidigare verksamheten och har karaktären av en fortsatt stegvis utbyggnad av stödverksamheten. Av främst praktiska skäl bör avgränsningen av beslutsbefogenheter liksom f. n. göras i form av beloppsgränser med undantag av samma typ som i den nuvarande försöksverksamheten. Fördelarna i form av enkla och entydiga regler anser kommittén överväga riskerna att vissa beslut hamnar på fel nivå som finns med ett sådant schabloniserat system.

Erfarenheterna av försöksverksamheten liksom penningvärdesförändringen motiverar enligt kommittén en höjning av beloppsgränserna för beslut om avskrivnings- och lokaliseringsslån på länsnivå. Vidare anser kommittén att AMS bör besluta i huvuddelen av de stödärenden som skall avgöras på central nivå. Kommittén föreslår följande uppdelning av beslutsbefogenheter i ärenden om regionalpolitiskt stöd.

Beslut av länsstyrelse:

Avskrivnings- och lokaliseringsslån vid stödunderlag upp till sammanlagt 5 milj. kr. under förutsättning att ärendet avser

- industriell eller industrilikhande verksamhet inom bransch som inte genom särskilt beslut av regeringen undantas från länsstyrelsens prövning,
- utvidgning av befintlig verksamhet på den ort där verksamheten utövas eller etablering av nytt fristående arbetsställe på ort i länet av företag som bedriver sin huvudsakliga verksamhet inom länet,
- åtgärd som inte innebär överflyttning av verksamhet mellan olika län,
- stöd till företag som inte är, nyligen har varit eller inom kort kan väntas bli föremål för bevaknings- eller uppföljningsåtgärd,
- företag som inte omfattas av systemet för lokaliseringssamråd.

Beslut av länsarbetsnämnd:

Sysselsättningsstöd till företag som har fått avskrivnings- eller lokaliseringsslån under den senaste femårsperioden eller har fått förhandsbesked att det är berättigat till sysselsättningsstöd under förutsättning att ärendet inte avser

- företag som bedriver verksamhet i flera län,
- företag som bedriver olika stödberättigade verksamheter,
- företag som har obetalda förfallna ränte-, amorterings- eller återkravsbelopp avseende utgivet lokaliseringssöd,
- sysselsättningsökning beträffande vilken det råder tveksamhet om den är hänförlig till nyetablerad eller fortsatt verksamhet.

Beslut av AMS:

1. Avskrivnings- och lokaliseringsslån vid stödunderlag upp till sammanlagt 15 milj. kr. under förutsättning att

- ärendet inte faller under länsstyrelsens beslutanderätt enligt det föregående,
- ärendet inte avser företag som omfattas av systemet för lokaliseringssamråd.

2. Sysselsättningsstöd i de fall ärendet inte skall avgöras av länsarbetsnämnd enligt det föregående. Förhandsgranskning i ärenden om sysselsättningsstöd till företag som inte samtidigt ansöker om avskrivnings- eller lokaliseringsslån.

3. Utbildningsstöd med belopp som inte överstiger 20 kr. per person och utbildningstimme.

Beslut av *regeringen*:

1. Avskrivnings- och lokaliseringsslån vid stödunderlag som sammanlagt överskrider 15 milj. kr. samt övriga ärenden som avser företag som omfattas av verksamheten med samråd i lokaliseringsfrågor med industriföretag m. fl. Vidare bör regeringen ha möjlighet att avgöra sådana ärenden som normalt skulle ha beslutats av länsstyrelse eller AMS om ärendet ges direkt till regeringen.

2. Utbildningsstöd med belopp som överstiger 20 kr. per person och arbetstimme.

3. Stöd enligt offertprincipen.

4. Förhandsbesked om verksamheten är stödberättigad.

5. Ärenden om stöd utanför de fastställda stödområdena.

Liksom de flesta remissinstanserna anser jag att kommitténs förslag till avgränsning av beslutsbefogenheterna är väl avvägt. Den påbörjade decentraliseringen av beslutanderätt bör sålunda bli permanent och utvidgad. Några justeringar av kommitténs förslag är dock nödvändiga bl. a. med hänsyn till vad jag tidigare har förordat om prövning av ärenden om sysselsättningsstöd. Vidare finns det skäl att göra vissa inskränkningar i beslutanderätten för länsstyrelserna när det gäller dels stöd till kommunala industrilokaler, dels lokaliseringsslån utan samband med investeringar. Jag återkommer senare i vår till regeringen med förslag i dessa frågor.

AMS påpekar i detta sammanhang, att kommitténs förslag att ärenden som aktualiseras inom ramen för verksamheten med samråd i lokaliseringsfrågor med industriföretag m. fl., skall avgöras av regeringen kan få vittgående konsekvenser för styrelsens möjligheter att som centralt organ påverka lokaliseringsärendenas handläggning. När det gäller beslutsordningen vill jag framhålla att ärenden som aktualiseras genom samrådsverksamheten liksom hittills i många fall kommer att beredas och avgöras enligt gängse ordning. Regeringen bör ha möjlighet men inte skyldighet att besluta i ärenden som avser företag som omfattas av samrådsverksamheten.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om inflytande för de anställdas fackliga organisationer i samband med att ärenden om statligt regionalpolitiskt stöd beslutas av myndighet. I ärenden som avgörs av AMS eller länsarbetsnämnd finns möjlighet till sådant inflytande genom den representation som parterna på arbetsmarknaden har i dessa organ. I fråga om ärenden som beslutas av länsstyrelse finns inget motsvarande fackligt inflytande. Enligt gällande bestämmelser skall länsstyrelsen efter samråd med bl. a. länsarbetsnämnd och regional utvecklingsfond göra den utredning som behövs i ärendet. Kommittén föreslår att samrådet formaliseras och sker i den beredningsgrupp för samverkan mellan nämnda organ som skall finnas enligt förordningen (1977:88) om länsplanering. Enligt kommittén bör representanter för arbetsmarknadens parter knytas till gruppen när ärenden om regionalpolitiskt stöd behandlas. Vidare föreslår kommittén att det av ansökningshandlingarna skall framgå att information har lämnats till fackliga förtroendemän om att ansökan om stöd ges in.

Kommitténs förslag får stöd av flera remissinstanser, bl. a. AMS, LO och TCO. Andra remissinstanser, bl. a. flera länsstyrelser, anser att en formell ordning med beredningsgrupp skulle fördröja handläggningstiderna och pekar på att arbetsmarknadens parter genom länsarbetsnämnden har möjlighet att ge sina synpunkter till känna.

För egen del instämmer jag i kommitténs bedömning. Redan nu fungerar i regel ett smidigt samrådsförfarande mellan de berörda organen. Enligt min mening kan arbetsformerna även i en formell beredningsgrupp göras så flexibla att de inte behöver medföra längre handläggningstider. Vidare bedömer jag att de synpunkter från arbetsmarknadens parter som på detta sätt inhämtas, är av stort värde i ärendeberedningen. Jag avser att senare föreslå regeringen att meddela bestämmelser som reglerar dessa beredningsfrågor.

8.13 System för lokaliseringssamråd

Regeringen träffade i april 1976 en överenskommelse med Sveriges industriförbund om samråd i lokaliseringspolitiska frågor med koncerner/företag, som inom landet sysselsätter minst 500 industrianställda. Syftet med samrådet är att skapa förutsättningar för att regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska synpunkter beaktas på ett tidigt stadium vid planeringen av investeringar inom industrin. Under år 1976 undertecknade ca 150 industrikoncerner/företag en skriftlig förbindelse att delta i samrådet. Samtidigt inrättades inom regeringskansliet en särskild delegation för etableringsfrågor för att handlägga samrådsverksamheten.

Verksamheten startade under hösten 1976 i samband med att en skriftlig enkät om sysselsättnings- och investeringsplaner för den närmaste femårsperioden sändes ut till samrådsföretagen. Huvudmomentet i samrådet är dock muntliga överläggningar mellan företrädare för etableringsdelegationen och de enskilda företagen. I samband med dessa personliga kontakter har företagen möjligheter att informera om sina planer, speciellt sådana som rör investeringar och sysselsättning. I verksamheten ingår att informera företagen om samhällets regionalpolitiska mål och de statliga stödåtgärder som står till förfogande. Arbetet följs inom regeringskansliet av en arbetsgrupp med representanter för budget-, bostads-, arbetsmarknads- och industridepartementen. Vidare följs verksamheten av en referensgrupp med företrädare för fackliga organisationer, intresseorganisationer, vissa sammanslutningar inom näringslivet och berörda statliga myndigheter.

Riksdagen har godtagit att systemet för lokaliseringssamråd prövas men har uttalat att verksamheten bör bedrivas på försök och utvärderas efter någon tid. I samband därmed får bedömas om systemet skall bestå eller eventuellt förändras (prop. 1975/76: 211, AU 1976/77: 7, rskr 1976/77: 79).

Under hösten 1977 utvidgades samrådsverksamheten genom att rege-

ringen träffade överenskommelser om motsvarande samråd med KF och LRF. Överenskommelserna omfattar sammanlagt ca 50 företag inom dessa organisationer.

Sysselsättningsutredningen framhåller att de direkt påvisbara resultaten av etableringsdelegationens verksamhet är små, vilket dock bör ses mot bakgrund av att konjunkturläget har hållit tillbaka investeringarna. Kommittén bedömer att etableringsdelegationen har goda förutsättningar att på ett tidigt stadium komma in i diskussion med företagen om lokaliseringen av utbyggnader, eftersom delegationen har byggt upp goda kontakter med företagen. Kommittén anser därför att verksamheten bör fortsätta.

F. n. omfattar samrådsverksamheten större industriföretag och -koncerner inom den privata, kooperativa och statliga sektorn. Kommittén framhåller vikten av att den privata tjänste- och servicesektorn nås av den regionalpolitiska verksamheten. Verksamheten bör därför enligt kommittén byggas ut till att omfatta också större företag inom denna sektor samt större riksorganisationer. Vidare anser kommittén att särskilt bör prövas möjligheterna till alternativ lokalisering av administrativa funktioner inom de stora industriföretagen.

Även de flesta remissinstanserna betonar svårigheterna att bedöma samrådsverksamheten, eftersom den har bedrivits under kort tid och i ett sådant konjunkturläge att få utbyggnadsprojekt har varit aktuella. Ingen remissinstans är negativ till den nuvarande samrådsverksamheten. Flera remissinstanser anser dock att den bör ses över och utvärderas. LO erinrar i detta sammanhang om att organisationen tidigare har förordat att en fullmaktslag om etableringskontroll skall kopplas till verksamheten för den händelse den frivilliga överenskommelsen om samråd visar sig ineffektiv.

Förslaget om utvidgning av samrådsverksamheten till att omfatta också större företag inom den privata tjänstesektorn får stöd av de remissinstanser som har behandlat frågan.

Jag anser att det ännu är för tidigt att redovisa någon definitiv uppfattning om det system för lokaliseringssamråd som infördes år 1976. Erfarenheterna hittills tyder dock på att informationsutbytet i lokaliseringsfrågor mellan samhället och de större industriföretagen avsevärt har förbättrats genom systemet. Det förbättrade informationsutbytet bör i sin tur kunna ge ökade möjligheter att från regionalpolitisk synpunkt påverka expansiva investeringar inom industrin. Systemet för lokaliseringssamråd med industriföretag bör därför fortsätta med i huvudsak samma utformning och inriktning som f. n.

Liksom kommittén och de remissinstanser som har tagit upp frågan, anser jag att systemet för lokaliseringssamråd nu också bör prövas inom den privata tjänste- och servicesektorn. Jag har tidigare närmare berört motivet för detta. Jag avser sålunda att ta upp överläggningar i syfte att sträcka ut systemet för lokaliseringssamråd till att omfatta också större företag inom den privata tjänste- och servicesektorn.

8.14 Lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd

Efter beslut av riksdagen (prop. 1970:154, BaU 1970:69, rskr 1970:446) infördes lagen (1970:725) om lokaliseringssamråd. Det innebär att regeringen har bemyndigande att föreskriva skyldighet för företag, som planerar viss byggnadsåtgärd, att samråda med lokaliseringsmyndighet i fråga om lokalisering av den verksamhet som lokalerna är avsedda för. Lagen tillämpades under perioden den 1 april 1971—den 30 juni 1978 i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna. Lokaliseringssamrådet hade till syfte att garantera att företag, som övervägde att etablera eller utvidga viss verksamhet i de mest expansiva regionerna, fick ingående information om samhällets regionalpolitik, det statliga regionalpolitiska stödet och övriga lokaliseringsförutsättningar i olika delar av landet. Härigenom skulle företagen få underlag för en nyanserad bedömning av lokaliseringsfrågan. Meningen var att de skulle få denna information innan de fattade definitivt beslut om lokaliseringen av den nya eller utvidgade verksamheten. Avsikten var att företagen genom samrådsförfarandet skulle förmås att frivilligt gå med på en lokalisering utanför berörda regioner. Samrådsskyldighet förelåg så snart den tilltänkta byggnadsåtgärden medförde ett lokal tillskott av minst 500 m² våningsyta och lokalerna var avsedda att helt eller till huvudsaklig del användas för verksamhet inom partihandel, varuhandelsförmedling, bank- och annan finansieringsverksamhet, försäkringsverksamhet, fastighetsverksamhet och -förmedling samt uppdragsverksamhet. Till den 1 juli 1974 omfattades även tillverkningsindustrin av samrådsskyldigheten.

Jag vill erinra om de uttalanden som gjordes när det nya systemet för lokaliseringssamråd infördes år 1976 (prop. 1975/76:211, AU 1976/77:7, rskr 1976/77:79). Det förutsattes då att systemet med lokaliseringssamråd enligt 1970 års lag skulle fortsätta för företag inom service och handel i avvakten på ställningstagande till frågan om det nya systemet för lokaliseringssamråd skulle utsträckas till större företag av denna typ. På förslag av AMS beslöt regeringen att redan den 1 juli 1978 avskaffa samrådsskyldigheten för alla typer av företag, eftersom samrådsverksamheten bedömdes vara av ringa värde. Lagen om lokaliseringssamråd gäller dock alltså. Mot bakgrund av mina förslag att utvidga systemet för lokaliseringssamråd anser jag att tiden nu är mogen för att upphäva denna. Om en lagstiftning i dessa frågor i framtiden skulle bli aktuell, måste den utformas på ett annat sätt än den nuvarande lagen. Jag förordar sålunda att lagen om lokaliseringssamråd upphävs.

8.15 Produktsökning i regionalpolitiskt syfte

Till följd av strukturförändringarna inom stål-, teko- och varvsindustrin har bl. a. på regeringens uppdrag, som jag tidigare har nämnt, arbetsgrup-

per/delegationer tillsatts i 14 län med uppgift att föreslå konkreta insatser för att skapa sysselsättning inom resp. region och samordna åtgärder med regional- och sysselsättningspolitiskt syfte. En viktig uppgift för arbetsgrupperna är att söka produkter för befintliga företag.

Produktsökning för företag i regioner med sysselsättningsproblem har pågått några år, främst på länsnivå. Norrbottendelegationen (I 1976:04) har sedan sin tillkomst hösten 1976 använt medel för detta ändamål. Även en del andra liknande delegationer och arbetsgrupper har i egen regi sökt produkter. För att söka alternativ produktion till varven har en särskild utredare (I 1978:05) tillkallats. För stöd till sådan produktion vid Svenska Varv AB har riksdagen anvisat 200 milj. kr. (prop. 1978/79:49, NU 1978/79:17, rskr 1978/79:115). Statsföretag AB har tilldelats särskilda medel för att söka nya produkter till de regioner i Norrland och Västsverige där väsentliga sysselsättningsminskningar väntas inom den statliga textil- och konfektionsindustrin.

För att stödja och samordna arbetet på länsnivå har viss produktsökning organiserats centralt. Denna verksamhet samordnas av en arbetsgrupp inom den inom industridepartementet verksamma etableringsdelegationen. Med hjälp av särskilda experter söks i utlandet produkter som kan tillverkas i Sverige för en marknad i Norden eller Västeuropa.

En mångfald sysselsättningspolitiskt motiverade aktiviteter pågår sålunda i syfte att hitta nya produkter, som kan tillverkas av svenska företag. Sökning efter produkter i utlandet är en gemensam angelägenhet för ett flertal statliga organ. Samordning sker genom den nämnda arbetsgruppen.

Produktsökningen på central nivå har följande uppläggning. Sökandet bygger på företagens önskemål. Dessa kartläggs av de tidigare nämnda arbetsgrupperna i länen. Det praktiska arbetet handhas i flertalet län av utvecklingsfonden. Önskemål om nya produkter har anmälts av ca 500 företag i de 14 län som omfattas av verksamheten. Ett genomgående drag är att både stora och små företag har svårt att klart beskriva hurdana produkter de söker. Främsta skälet till detta är förmodligen att de inte har tillräcklig överblick över den tekniska utvecklingen inom sitt eget eller angränsande verksamhetsområden. Sökandet har därför till en början måst ges en jämförelsevis bred uppläggning.

Företagens önskemål har bearbetats och grupperats i s. k. företagsprofiler efter deras nuvarande produkter och önskemål om nya produkter. En företagsprofil omfattar företag med likartad produktion och likartade produktönskemål. På grundval av företagsprofilerna bedrivs produktsökning i bl. a. Förenta Staterna, Japan, Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike, Australien och Canada.

De produktförslag som kommer in genom detta sökande eller genom annan kontakt stäms av mot önskemål. Med ledning av resultatet fördelas produktförslagen på länen. Arbetsgrupperna i länen har därefter tre veckor på sig för att undersöka företagets intresse för förslagen. Produktförslag

som företagen bedömer sakna intresse sänds tillbaka varefter de efter avstämning mot andra företags önskemål eventuellt kan sändas vidare till ett nytt län osv.

Centralt granskas produktförslagen översiktligt i samarbete bl. a. med styrelsen för teknisk utveckling och patent- och registreringsverket. Det är emellertid företaget som har att med hjälp av utvecklingsfonden eller behövlig expertis avgöra om det finns marknad och andra förutsättningar för produktion.

Som framgår av min redogörelse ligger tyngdpunkten i verksamheten i länen. Det är på länsnivån som den närmaste kontakten med och den största kännedomen om de mindre och medelstora företagen och deras utvecklingsförutsättningar finns. En viktig roll i sammanhanget spelar de regionala utvecklingsfonderna, som också har egna medel för att stödja införandet av nya produkter i företagen. Jag har tidigare (avsnitt 5.3) förordat att särskilda medel skall kunna tilldelas länsstyrelserna för att fullfölja länsplaneringen. Dessa medel bör kunna användas bl. a. för fortsatt produktförmedling på länsnivå.

Försöksverksamheten har pågått knappt ett år och några säkra slutsatser om resultatet kan ännu inte dras. Stor möda läggs ned på att dokumentera olika moment för att göra en senare utvärdering möjlig. I proposition 1978/79:123 om riktlinjer för industripolitiken m. m. har regeringen föreslagit att verksamheten utvidgas i industripolitiskt syfte. Förslaget syftar till att utveckla former för att stödja import av ny teknik. Särskilda sakkunniga avses bli tillkallade för att leda denna verksamhet.

Jag återkommer i det följande med förslag om medel för produktökningsverksamheten under budgetåret 1979/80.

8.16 Industricentra

År 1973 påbörjades en försöksverksamhet med statliga industricentra i regionala centra i det inre stödområdet (prop. 1973: 50, InU 1973: 7, rskr 1973: 248). Syftet med verksamheten är att uppföra industrilokaler för uthyrning. Huvudman är Stiftelsen Industricentra, som har till uppgift att planera, uppföra, äga och förvalta industricenteranläggningar samt i övrigt verka för att skapa goda förutsättningar för verksamheten i anläggningarna. Stiftelsens förvaltning är lokaliserad till Skellefteå.

Hyran i industricenteranläggningarna skall ligga på en nivå som motsvarar de kostnader som företagen kan räkna med om de bygger egna lokaler med statligt lokaliseringsstöd. Finansieringen av byggnadsinvesteringarna har därför ordnats på ett sätt som ungefär motsvarar det statliga lokaliseringsstödet enligt de maximiregler som gäller för det inre stödområdet. Sålunda har lokaliseringsbidrag lämnats med 65 % av byggnadskostnaderna. Vidare har lån lämnats från anslaget för lokaliseringslån med ca 13 % av byggnadskostnaderna. Till skillnad från vanliga lokaliseringslån har dessa

lån lämnats i form av annuitetslån med de tre första åren ränte- och amorteringsfria. Återstoden av byggnadskostnaderna har täckts med eget kapital. Stiftelsen har inom ramen för den regionalpolitiska bidragsverksamheten hittills tillförts sammanlagt ca 21 milj. kr. i stiftelsekapital.

Stiftelsens administrationskostnader täcks delvis genom statsbidrag. Statsbidraget skall täcka de regionalpolitiskt motiverade kostnaderna för stiftelsens verksamhet, dvs. sådana kostnader som inte rimligen kan belastas hyresgästerna. De förvaltningskostnader som direkt hänförs till anläggningarna kalkyleras däremot in i hyrorna. För budgetåret 1978/79 uppgår det statliga administrationsbidraget till 935 000 kr. Stiftelsen har dessutom sedan budgetåret 1975/76 fått statsbidrag för att täcka driftsunderskott till följd av outhyrda lokaler.

I det kommittéförslag som låg till grund för beslutet om industricentra förordades att ett fullt utbyggt industricentrum skulle omfatta lokaler för ca 300 arbetsplatser, vilket bedömdes motsvara ca 12 000 m² lokalyta. Kommittén förordade dock en stegvis utbyggnad och att en första etapp borde omfatta halva lokalytan. Statsmakterna anslöt sig till kommitténs förslag om stegvis utbyggnad och beslöt år 1973 om att bygga etapp 1 i Strömsund och Lycksele. År 1976 beslöts att båda dessa anläggningar skulle byggas ut till full storlek (prop. 1975/76: 87, InU 1975/76: 27, rskr 1975/76: 167). Senare under år 1976 beslutades att bygga en första etapp av industricenteranläggningar i Haparanda och Ljusdal (prop. 1975/76: 185, InU 1975/76: 43, rskr 1975/76: 369). Svårigheter att i rådande konjunktur finna hyresgäster har medfört att av de år 1976 beslutade investeringarna endast etapp 2 i Strömsund och etapp 1 i Ljusdal påbörjades under år 1977.

De industricenteranläggningar som hittills har byggts består i huvudsak av standardiserade lokaler på ca 2 500–3 000 m² per byggnad. I den första etappen byggdes lokalerna utan att hyresgäster hade knutits till lokalerna redan i byggnadsskedet. Det uttalade syftet var också att genom ändamålsenliga, redan färdigställda lokaler utöva dragningskraft på expanderande industrier med akut lokalbehov. Erfarenheterna visade dock att lokalerna kom att stå outhyrda under ganska lång tid efter det att de hade blivit färdiga. För de följande utbyggnadsetapperna infördes därför en ordning som innebär att principbeslut först fattas om att en anläggning skall byggas. Därefter söker stiftelsen skaffa hyresgäster till ungefär hälften av de planerade lokalerna. Först när så har skett påbörjas investeringarna. Det har dock visat sig att denna ordning avsevärt försvårar stiftelsens möjligheter att träffa hyresöverenskommelser med intresserade företag, eftersom stiftelsen har svårt att ge definitiva tidsangivelser för byggstart och färdigställande av lokalerna. Med hänsyn till dessa svårigheter beslöt regeringen med stöd av riksdagens bemyndigande våren 1978 att uppföra anläggningen i Haparanda utan hinder av kravet på förhandsuthyrning (prop. 1977/78: 125 bil. 11, AU 1977/78: 34, rskr 1977/78: 305).

Sysselsättningsutredningen föreslår att verksamheten med industricentra byggs ut och att reglerna för verksamheten ändras i vissa avseenden.

Vid utbyggnad av industricenterverksamhet till nya orter gäller f. n. att riksdagen beslutar om varje enskilt projekt. Kommittén förordar en smidigare ordning som innebär att riksdagen beslutar om allmänna riktlinjer för verksamheten och i samband med budgetbehandlingen fastställer en ram för kapitaltillskott till stiftelsen för det kommande budgetåret. Enligt kommittén bör det därefter ankomma på regeringen att efter framställning från stiftelsen besluta om de olika byggnadsprojekten.

Som geografisk avgränsning av verksamheten föreslår kommittén inre stödområde 5 och 6, vilket i stort motsvarar nuvarande verksamhetsområde.

Finansiering av stiftelsens anläggningar bör enligt kommittén ske med avskrivnings- och lokaliseringsslån enligt gängse regler. Det innebär med de stödregler som jag tidigare har förordat att högst 70 % av investeringskostnaderna kan finansieras på det sättet. Återstoden får enligt kommitténs förslag finansieras genom stiftelsens egna kapital. Kommittén föreslår vidare att systemet med annuitetslån till stiftelsen avskaffas. I stället bör enligt kommittén lokaliseringsslån på vanliga villkor lämnas.

Värdet av att som regionalpolitiskt medel kunna erbjuda förhandsbyggda lokaler anser kommittén vara så stort att kravet på förhandsuthyrning bör slopas.

Kommittén anser slutligen att en möjlighet bör finnas att efter viss tid överlåta lokaler till hyresgäster om de så önskar. En sådan möjlighet bör dock enligt kommittén utnyttjas sparsamt.

Kommitténs förslag får stöd av de flesta av de fåtal remissinstanser som tar upp frågan. Stiftelsen Industricentra godtar förslaget i huvudsak och lägger fram ytterligare förslag om hur en utbyggd verksamhet kan underlättas. Sälunda föreslår stiftelsen att hyresfrihet i tre år skall kunna beviljas företag som nyetableras i stiftelsens anläggningar. Vidare vill stiftelsen ha möjlighet att i vissa fall hyra ut lokaler även till sådana serviceföretag som inte är berättigade till regionalpolitiskt stöd. Stiftelsen anser också att verksamhetsområdet bör utsträckas till att omfatta även orter inom allmänt stödområde 4. När det gäller finansieringen föreslår stiftelsen att avskrivningsslån med maximalt belopp enligt reglerna för inre stödområde 6 skall kunna lämnas för alla industricenteranläggningar inom inre stödområde 5 och 6. Vidare pekar stiftelsen på att en övergång från annuitetslån till lokaliseringsslån med vanliga villkor innebär försämring av möjligheterna för stiftelsen att erbjuda lokaler till konkurrenskraftig hyra.

För egen del vill jag anföra följande. Verksamheten med industricentra har två huvudsyften. För det första skall ändamålsenliga lokaler för uthyrning erbjudas sådana företag som vill bygga ut eller etablera verksamhet på regionalpolitiskt prioriterade orter utan att själva äga lokalerna. För det andra kan kraven på en god industriell miljö med olika former av företags-service tillgodoses snabbare i industricenteranläggningar än vid en spridd lokalisering av enstaka företag. Mot denna bakgrund bedömer jag, liksom

kommittén och den övervägande remissopinionen, att verksamheten med industricentra bör fortsätta.

I fråga om beslutsordning förordar jag att riksdagen liksom f. n. bör besluta om i vilka orter industricenteranläggningar skall byggas. Det får sedan ankomma på regeringen att besluta när bygget skall påbörjas och i samband därmed besluta om kapitaltillskott till stiftelsen samt övrigt regionalpolitiskt stöd till projektet.

Jag vill i detta sammanhang också ta upp frågan om vilka typer av orter och vilken storlek av anläggningar som skall komma i fråga för industricentra. I likhet med stiftelsen anser jag att industricenteranläggningar bör komma till stånd på orter, som är av strategisk betydelse för utveckling av den regionala strukturen och där behov följaktligen finns av större insatser. Enligt riksdagens beslut (InU 1975/76: 43, rskr 1975/76: 369) skall nya anläggningar byggas i första hand i Ånge och Vilhelmina vid en kommande utbyggnad av verksamheten. Beslut bör nu fattas om att nya anläggningar skall byggas i Ånge och Vilhelmina samt att insatserna i Lycksele, Strömsund, Ljusdal och Haparanda skall fullföljas med sikte på att nå målet ca 300 arbetsplatser i varje anläggning.

Jag bedömer att industricenteranläggningar bör dimensioneras för ca 300 arbetsplatser. Fördelen med den samlade lokaliseringen av arbetsplatser riskerar annars att gå förlorad. Hur stor lokalyta som behövs bör bedömas med utgångspunkt från företagets behov. Behovet av mindre industribyggnader för uthyrning kan enligt min mening tillgodoses genom att, som jag tidigare har förordat, kommuner skall kunna få avskrivnings- och lokaliseringsslån vid sådana investeringar.

Liksom kommittén och de remissinstanser som har yttrat sig i frågan anser jag att något krav på förhandsuthyrning av lokaler inte bör ställas för att industricenteranläggningar skall få börja byggas. Det bör ankomma på regeringen att efter förslag från stiftelsen besluta om storlek och utformning av de lokaler som byggs utan att hyresgäster finns kontrakterade. Jag räknar med att stiftelsen därvid i görligaste mån kartlägger och dokumenterar vilka företag som är seriöst intresserade av att hyra lokalerna.

I fråga om finansiering av stiftelsens verksamhet tillstyrker jag kommitténs förslag. Enligt min mening bör samma statliga stöd i form av avskrivnings- och lokaliseringsslån stå till förfogande oavsett om ett företag bygger egna lokaler eller om stiftelsen bygger lokaler för uthyrning. Av vad jag nu har sagt följer att jag inte kan förorda stiftelsens förslag om subvention i form av hyresfrihet i stiftelsens anläggningar under de första åren. Jag vill i detta sammanhang erinra om att företag som hyr lokaler i industricenteranläggningar givetvis själva kan utnyttja övriga regionalpolitiska stödformer såsom avskrivnings- och lokaliseringsslån samt sysselsättningsstöd och utbildningsstöd.

Liksom hittills bör lokalerna hyras ut till företag med sådan verksamhet som är berättigad till regionalpolitiskt stöd. Det kan dock, som stiftelsen

påpekar, finnas vissa serviceföretag utan rätt till regionalpolitiskt stöd som skulle kunna bidra till utbudet av industriservice i vid mening inom anläggningarna. Jag anser att stiftelsen i undantagsfall bör kunna få hyra ut lokaler till sådana företag. Denna möjlighet bör dock utnyttjas restriktivt, eftersom den innebär en fara för snedvridning av konkurrensen inom servicenätet med utpräglad lokal marknad.

Liksom kommittén finner jag att möjlighet bör finnas att i undantagsfall överlåta lokal till en hyresgäst, om det inte innebär någon nackdel för verksamheten inom den återstående delen av anläggningen.

9 Särskilda åtgärder för glesbygder

9.1 Nuvarande ordning och utredningsförslag

Under 1960-talet uppmärksammades alltmer den bristande balansen mellan landets regioner ifråga om befolkning och sysselsättning. I samband härmed ägnades också ett betydande intresse åt dem som bor i glesbefolkade områden. Den negativa befolkningsutvecklingen i vissa delar av riket kom i särskild grad att påverka förhållandena i de flesta glesbygderna. Antalet arbetstillfällen minskade och servicen blev sämre. Två arbetsgrupper för glesbygdsfrågor och en parlamentariskt sammansatt kommitté, glesbygdsutredningen, har sedan mitten av 1960-talet arbetat fram en rad förslag till åtgärder för att förbättra levnadsförhållandena för befolkningen i glesbygder.

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen beslutat om särskilda åtgärder för glesbygderna. Senast riksdagen tog ställning till glesbygdspolitik i ett övergripande sammanhang var år 1976 i samband med beslutet om samordnad sysselsättnings- och regionalpolitik. Sysselsättningsutredningen har därefter i delbetänkandet (SOU 1978: 62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel förordat en utveckling och utvidgning av nuvarande former för stöd till glesbygder. Den år 1977 inrättade glesbygdsdelegationen har till uppgift att bereda, samordna och intensifiera regeringens glesbygdsinsatser. Delegationen har föreslagit fortsatta insatser för att förbättra förhållandena för befolkningen i glesbygderna. Delegationen har utarbetat sina förslag i anslutning till sysselsättningsutredningens betänkande och länsstyrelsernas länsrapporter år 1978. Delegationens förslag överensstämmer i stort med sysselsättningsutredningens. Endast på ett par punkter skiljer sig förslagen åt.

Stödet till glesbygderna är en del av det regionalpolitiska stödet. De regional- och sysselsättningspolitiska insatser som görs, både när det gäller stöd till näringslivet och beslut inom den offentliga sektorn har dock ansetts behöva kompletteras för de mest glesbefolkade områdena. De stöd-

former som är särskilt inriktade på service och sysselsättning i glesbygderna spänner över ett stort område.

Enligt förordningen (1973:608, omtryckt 1978:186) om *statligt stöd till kommersiell service i glesbygd* utgår stöd för att upprätthålla en tillfredsställande försörjning med dagligvaror och drivmedel i glesbygd, skärgårdar och andra liknande områden. Stödet utgår i form av investerings- och driftsstöd till dagligvaruhandel och hemsändningsbidrag till kommuner. Konsumentverket har den övergripande tillsynen över stödverksamheten och beviljar stöd till dagligvaruhandeln och drivmedelshandeln sedan länsstyrelsen efter samråd med berörd kommun avgivit yttrande. En särskild glesbygdsnämnd bistår verket vid prövning av ärenden. Länsstyrelsen beviljar hemsändningsbidrag.

En särskild *försöksverksamhet beträffande samhällelig service i glesbygdsområden* tar sikte främst på åtgärder för vård och service åt äldre och handikappade samt aktiviteter för barn och ungdom. Verksamheten har pågått sedan år 1968. Stödet utgår främst till kommuner och landsting för särskilda insatser. Avsikten är bl. a. att underlätta för kommunerna i glesbygdsområden att säkerställa en rimlig vård- och servicenivå. Försöksverksamheten har gällt bl. a. förskoleverksamhet, snöröjning, färdtjänst, rehabiliteringsåtgärder, decentraliserad fritidsverksamhet för såväl äldre som barn och ungdom samt frågor om organisation av äldreomsorgen i glesbygdsområden. Socialstyrelsens glesbygdkonsulenter biträder kommunerna vid initiering av nya försöksprojekt. Regeringen beviljar kommun medel för visst projekt efter förslag från socialstyrelsen.

Särskilda stödåtgärder i glesbygder vidtas genom dels försöksverksamhet i form av stöd till hemarbete, dels bidrag till de regionala utvecklingsfonderna för genomförande av speciella projekt i syfte att främja företagsamhet i glesbygder och skärgårdar. Från anslaget bekostas vidare bidrag till vissa kommuner för inventering av lokalt tillgängliga arbetsobjekt samt planering och genomförande av sysselsättningsinsatser, s. k. intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser i glesbygd (IKS).

Bidrag till hemarbete utgår för att täcka kostnader som föranleds av att arbetet bedrivs som hemarbete, t. ex. kostnader för instruktion av hemarbetare, för transporter av arbetsmaterial och arbetsprodukter samt för arbetsverktyg och annan enklare utrustning för hemarbetet. Fråga om bidrag prövas av utvecklingsfonden i länet i samarbete med länsarbetsnämnden. Försöksverksamheten bedrivs inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. Statens industriverk fördelar anslagsmedlen i form av ramar för de olika länen.

Bidrag till de regionala utvecklingsfonderna för att genom speciella projekt främja företagsamhet i glesbygder beviljas av regeringen efter beslut i varje särskilt fall.

Bidrag till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS) bevil-

jas av regeringen efter beslut i varje särskilt fall efter ansökan av kommun.

Enligt förordningen (1978:465) om *särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder* lämnas stöd till lantbruksföretag och verksamhet som kan bedrivas i kombination med sådana företag. Stöd lämnas i form av kreditgarantier och statsbidrag. Lantbruksnämnderna beslutar om stöd och lantbruksstyrelsen utfärdar föreskrifter för verksamheten. Inom inre stödområdet anger länsstyrelserna de områden som bör omfattas av stödet. Inom landet i övrigt avgör regeringen efter förslag av länsstyrelserna inom vilka områden stöd kan utgå.

Enligt förordningen (1976:208) om *statligt stöd till skärgårdsföretag* lämnas stöd för att främja tillkomsten och utvecklingen av företag i skärgårdarna. Stöd lämnas i form av kreditgarantier och statsbidrag. Bestämmelserna överensstämmer i stort med vad som gäller för det nyss nämnda särskilda stödet till lantbruksföretag. Lantbruksnämnderna beslutar om stöd. I frågor som inte rör jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring eller fiske skall samråd ske med resp. utvecklingsfond och i frågor av större vikt med länsstyrelsen. Lantbruksstyrelsen utfärdar föreskrifter.

Utöver stöd i de här nämnda formerna görs en rad andra insatser för glesbygderna t. ex. ifråga om skolan och postens service genom lantbrevbärning.

Ansvar för de skilda stödformerna är, som har framgått av min beskrivning, utspritt på flera huvudmän och beslutsfattandet sker på såväl regional som central nivå. Sysselsättningsutredningen har förordat en bättre samordning av stödet till glesbygderna. Glesbygdsdelegationen framför liknande synpunkter och föreslår att de anslag som är avsedda att stödja sysselsättning och service i glesbygd, förs samman till ett anslag under det departement som har ansvaret för regionalpolitiken. Delegationen föreslår också att besluten rörande glesbygdsinsatserna så långt som möjligt decentraliseras till regional nivå.

Delegationens förslag innebär i övrigt att riksdagen godkänner riktlinjer för glesbygdsstödet och anvisar medel, som regeringen sedan fördelar i form av ramar för de olika länen. Besluten om stöd decentraliseras så långt möjligt till regional nivå, där länsstyrelsen får det samordnande ansvaret. Stöd bör kunna utgå till i huvudsak samma ändamål som sker f. n., men fördelningen mellan de skilda ändamålen bör göras med ledning av de riktlinjer för utvecklingen som fastställts inom länsplaneringen. Stödet bör regleras genom en särskild förordning. Glesbygdsdelegationen skall enligt förslaget lämna underlag till regeringen för beslut om medelsfördelning och utfärda föreskrifter för verkställighet av förordningen. Enligt förslaget skall delegationen vidare i samverkan med de centrala myndigheter som i dag har ansvaret för de skilda stödformerna ansvara för den centrala uppföljningen av stödet. Delegationen framhåller att sektorsmyndigheterna även i fortsättningen måste handlägga glesbygdsfrågor inom sitt område, t. ex. ifråga om utvecklingsarbete, forskning, beredskapsarbeten och rådgivning till jordbruket m. m.

Delegationens förslag bygger på ett samspel mellan kommunal, regional och central nivå. Sålunda har kommunen i förslaget ansvaret för den kommunala serviceplaneringen och planering av sysselsättning inom kommunens egen administration. I den kommunala serviceplaneringen bör enligt delegationen redovisas de problem som finns och anges behov av åtgärder för såväl den kommersiella som den offentliga servicen.

Delegationen föreslår vissa ändringar i stödbestämmelserna. Stödet till lantbruksföretag och skärgårdsföretag förs samman i en stödform som omfattar också andra småföretag, hemslöjd, hantverk, småvarv m. m. Stödet avses kunna utgå även till dem som i egen regi bedriver mindre verksamhet i form av hemarbete. Bidraget får enligt förslaget lämnas med högst 125 000 kr. för varje investeringstillfälle. Detta motsvarar vad som nu gäller för stödet till lantbruksföretag.

De intensifierade kommunala sysselsättningsinsatserna (IKS) bör enligt såväl sysselsättningsutredningen som delegationen utvidgas till fler kommuner med motsvarande förhållanden som dem som ingått i försöksverksamheten. Vidare föreslås att reglerna för bidrag anpassas till de regler som gäller för kommunala beredskapsarbeten. Bidrag bör sålunda utgå med högst 90% av det godkända bidragsunderlaget. I bidragsunderlaget bör kunna inräknas även resekostnader.

Sysselsättningsutredningen föreslår beträffande IKS-verksamheten att det skall ankomma på länsarbetsnämnderna att innan arbetena sätts igång godkänna arbetsobjekten. Den geografiska fördelningen av medlen på län för IKS bör i fortsättningen göras av AMS. Det får sedan enligt kommittén ankomma på länsarbetsnämnden att efter samråd med länsstyrelsen och på grundval av länsplaneringen göra fördelningen av medlen på kommunerna inom resp. län. Delegationen menar däremot att länsstyrelsen skall godkänna de utvalda arbetsobjekten och bevilja bidrag till verksamheten efter samråd med länsarbetsnämnden. Möjlighet att delegera godkännandet till länsarbetsnämnden bör enligt delegationen finnas.

Det särskilda stödet till de regionala utvecklingsfonderna för insatser i glesbygd bör enligt sysselsättningsutredningen upphöra. Behovet av medel för fonderna till insatser i glesbygd bör istället beaktas vid den vanliga medelstilldelningen till utvecklingsfonderna i landets norra delar.

Glesbygdsdelegationen föreslår vidare att försöksverksamheten med social service i glesbygd avslutas. Utvecklings- och forskningsverksamheten föreslås drivas vidare av socialstyrelsen medan medel för direkta insatser för social service föreslås anvisade under glesbygdsanslaget.

Glesbygdsdelegationen har också tagit upp frågan om servicegaranti som aktualiserades vid riksdagens behandling av regionalpolitiken år 1976 (prop. 1975/76:211, AU 1976/77:7, rskr 1976/77:79). Delegationen anser därvid att den geografiska avgränsningen kan diskuteras ur två aspekter. Det första synsättet utgår ifrån ett ortsrönemang där service garanteras för vissa orter. Frågan är dock vilken storlek på orten som skall vara ut-

gångspunkt. Skall det vara kommundelscentrum med service som apotek, systembolag, verkstäder och kemisk/tekniska butiker eller orter med t. ex. 200 invånare och service som livsmedelsbutik och låg- och mellanstadie-skola? Delegationen anser att en ordning av nämnt slag är olämplig och hävdar istället att serviceproblemen skall lösas där de finns "oavsett" boende eller servicens belägenhet. Delegationen anser vidare att centralt utarbetade generella kriterier är ett olämpligt system för att trygga serviceförsörjningen i glesbygd. Riksdagens intentioner tillgodoses enligt delegationen bäst genom att besluten om vilka åtgärder som skall vidtas läggs på lokal och regional nivå.

Enligt delegationen bör det i första hand vara kommunerna som ansvarar för att invånarna i kommunerna får en god service i olika avseenden. I vissa fall kan det dock vara nödvändigt att staten stöder kommunerna ekonomiskt för att de skall kunna uppfylla sitt ansvar. Beslut om statligt stöd bör enligt förslaget kunna fattas av resp. länsstyrelse inom ramen för tilldelade medel. En förutsättning för att statligt stöd skall kunna utgå bör bl. a. vara att kommunen har upprättat en plan för serviceförsörjningen.

Flertalet remissinstanser tillstyrker såväl sysselsättningsutredningens som glesbygdsdelegationens förslag om en bättre samordning av regeringens glesbygdsinsatser. I fråga om handläggningen av glesbygdsstödet har några remissinstanser redovisat kompletterande synpunkter som jag återkommer till i det följande.

9.2 Det framtida glesbygdsstödet

För egen del anser jag i likhet med sysselsättningsutredningen, glesbygdsdelegationen och flertalet remissinstanser att en fortsatt satsning på glesbygdsområdena är angelägen. Det gäller också att effektivisera de stödformer som redan finns eftersom dessa ofta måste anpassas till de regionala och lokala förhållandena. En samordning av de statliga insatserna i glesbygderna är därför nödvändig.

Glesbygdspolitiken ingår som en del av regionalpolitiken. De allmänna regional- och sysselsättningspolitiska åtgärderna är av grundläggande betydelse också för möjligheterna till arbete och service för dem som bor i glesbygd. De större orterna fungerar som stödjepunkter för kringliggande områden. Möjligheterna till pendling mellan och inom kommuner har förbättrats för både arbets- och serviceresor. Det finns dock områden som ligger utanför rimligt pendlingsavstånd till större orter. Det är åtgärder i dessa områden jag här kommer att behandla.

Glesbygdsinsatserna bör enligt min mening grundas på en samordnad kommunal och regional planering. Besluten bör fattas så nära de berörda människorna som möjligt. Det innebär att beslut så långt möjligt bör decentraliseras till regional nivå. Länsstyrelsen har det samordnande ansvaret för statliga insatser på regional nivå och det är därför enligt min mening

lämpligt att ytterligare decentralisera besluten till länsnivå i de ärenden som gäller glesbygdsstödet inom en av regeringen anvisad ram. Stödet bör som f. n. vara inriktat på olika ändamål. Länsstyrelsen bör fördela medlen mellan de skilda ändamålen mot bakgrund av de riktlinjer för utvecklingen i länet som fastställts i länsplaneringen. En sådan decentralisering bör enligt min bedömning leda till att det statliga glesbygdsstödet får bättre effekt. Prövningen av ärenden sker nära de berörda människorna, och därmed bör engagemanget för glesbygdsfrågorna öka i länen. Glesbygdsfrågorna bör på detta sätt få ökad tyngd i de regionala och kommunala organen. Vad jag här anfört innebär att jag i allt väsentligt ansluter mig till vad sysselsättningsutredningen och glesbygdsdelegationen har anfört i dessa frågor.

Innan jag går närmare in på glesbygdsstödet utformning vill jag redovisa min syn på frågan om statlig garanti för att upprätthålla servicen på vissa orter i de geografiskt större glesbygdskommunerna.

Jag ansluter mig i likhet med glesbygdsdelegationen och flertalet remissinstanser till uppfattningen att serviceproblemen i glesbygden inte alltid kan knytas till en ort och en viss befolkningsstorlek. Bedömningen av hur serviceproblemen skall lösas måste i stället ske från fall till fall och insatserna måste anpassas efter skilda lokala förutsättningar.

Servicefrågornas lösning knyts därmed till specifika serviceproblem snarare än till vissa serviceorters problem. Det innebär att enskilda människors eller vissa befolkningsgruppers möjligheter att få service så långt möjligt bör beaktas. Det finns dock naturligtvis en gräns för vad som är rimliga samhällsinsatser.

De medel som finns för serviceförsörjningen i glesbygd bör enligt min mening förbehållas stora sammanhängande områden där gles bebyggelse och långa avstånd försvårar möjligheterna att bibehålla en rimlig serviceförsörjning. Hänsyn bör tas även till hur stora de grupper av befolkningen är som berörs av en viss del av servicen, t. ex. äldre och barn i skolåldern. Jag vill dock betona att områden måste ses som en helhet, där tätort och glesbygd inte står i motsats till varandra. Den statliga glesbygdspolitikens ifråga om service bör, enligt min mening, liksom nu inriktas på de mest utpräglade glesbygdsområdena utanför rimligt pendlingsavstånd till större orter. Sådana områden finns företrädesvis i skogslänens inre delar och i skärgårdarna. I den mån jämförbara förhållanden och problem finns i andra delar av landet bör insatser liksom nu också kunna göras där.

Den nu angivna ordningen innebär ingen förändring i förhållande till de beslut riksdagen tidigare har fattat. Stöd till serviceförsörjningen bör i första hand syfta till att behålla befintlig service.

Jag vill i sammanhanget framhålla betydelsen av utvecklingsprojekt och försöksverksamhet i syfte att finna alternativa vägar att tillförsäkra befolkningen i glesbygdsområden bästa möjliga service och social omvårdnad.

Det arbete som konsumentverket har inlett för att åstadkomma en kom-

plettering av dagligvarubutikernas service i glesbygd är enligt min mening mycket angeläget. Insatser för att trygga serviceförsörjningen skulle således förutom butiken kunna omfatta även servicefunktionen. Om en butik saknas bör motsvarande servicefunktion kunna etableras vid något annat fast serviceställe. En stor flexibilitet är enligt min uppfattning nödvändig för att lösa serviceproblemen. Servicen måste dock stå i relation till befolkningsunderlaget och dess sammansättning i berört område. Någon garanterad omfattning eller tidsperiod för glesbygdssöd för viss service kan därför inte anges.

Jag anser i likhet med delegationen att ett system med preciserade, centralt utarbetade kriterier för när statligt stöd till service i glesbygd skall utgå är olämpligt.

Befolkningen i glesbygd bör så långt möjligt ha tillgång till olika former av kommersiell och samhällelig service. Sådan service kan antingen finnas på orten eller flyttas mellan orter så att den åtminstone tidvis är tillgänglig för alla. Ett annat sätt att öka tillgängligheten är att förbättra transportmöjligheterna till servicen. Följaktligen måste lösningarna på problemen anpassas till lokala förhållanden och till enskilda människors situation.

I serviceförsörjningen spelar givetvis orterna där de stationära enheter-na är lokaliserade stor roll inte bara för ortens invånare utan även för den omgivande bygdens befolkning. Vilken roll en viss ort spelar är beroende av en mängd faktorer, såsom ortens storlek, dess läge i förhållande till andra orter, omlandets befolkningstäthet, åldersstrukturen m. m. Förändringar i åldersstrukturen ger nya behov beträffande åldringsvård och skolor, liksom tillkomsten av en ny industri eller en nedläggning påverkar servicens storlek och bredd. Det måste därför finnas möjlighet att anpassa servicen till ändrade förhållanden. Att ort för ort eller område för område ange vilka slags serviceenheter som skall finnas är alltså inte möjligt.

Bedömningen av problemen och behoven av insatser för glesbygdssödet bör göras på lokal och regional nivå. Det är där man har den bästa kännedomen om förhållandena och problemen. Det gäller också frågan om vilka åtgärder som skall sättas in. Det bör framför allt ankomma på kommunen att bedöma de lokala serviceförhållandena. De statliga organen har emellertid också ett ansvar. Det bör främst utövas av länsstyrelsen som har det regionalpolitiska ansvaret i länet. Länsstyrelsen bör tillsammans med kommunerna noga följa utvecklingen av serviceförsörjningen och göra de bedömningar och prioriteringar som behövs. Inte minst viktig är samordningen av olika kommunala och statliga insatser.

Stödet till service i glesbygd, dvs. stöd till kommersiell service och stöd till social service och omvårdnad är inriktat på särskilda ändamål. För att få fram den mest effektiva användningen av medlen anser jag i enlighet med vad jag redan har anfört att det är nödvändigt att flexibiliteten i användningen ökas och att samordningen av insatserna förbättras.

Serviceproblem i glesbygd har ett nära samband med sysselsättningsut-

vecklingen. En utbyggd service ger arbetstillfällen som gör det möjligt för människorna att bo kvar i bygden. Delegationens förslag att samordna stöden till service och sysselsättning och att decentralisera beslutanderätten bör kunna ge större möjligheter att behandla dessa frågor i ett sammanhang. Samtidigt är det uppenbart att det möter särskilda svårigheter och kostnader för kommunerna att organisera en social service och omvårdnad i utpräglade glesbygdsområden. Det är därför angeläget att behovet av särskilda insatser i sådana områden för de äldre samt för barn och ungdom liksom f. n. beaktas.

Jag ansluter mig sålunda till förslaget att föra samman de anslag som f. n. är inriktade på att stödja sysselsättning, service och social omvårdnad i glesbygd, och att regeringen fördelar medlen i form av ramar för de berörda länen. Möjligheterna att samordna och intensifiera glesbygdsinsatserna bör därmed öka. Jag kommer i det följande vid min behandling av anslagsfrågorna för nästa budgetår föreslå att huvuddelen av de nuvarande anslagen för glesbygdsstöd förs samman till ett nytt anslag.

Stödet bör som delegationen föreslagit utgå i huvudsak i samma former som f. n. Nuvarande bestämmelser bör i huvudsak gälla även i fortsättningen. Vissa ändringar bör dock göras. Sålunda bör, som delegationen och flertalet remissinstanser anser, det regionalpolitiska jordbruksstödet, skärgårdsstödet och den del av stöd till hemarbete som inte inordnas i stiftelserna för skyddat arbete (prop. 1977/78: 30, AU 1977/78: 16, rskr 1977/78: 74) slås samman till en stödform. Stödet bör därmed kunna lämnas till olika former av s. k. kombinationssysselsättning. Bidrag bör, i enlighet med delegationens förslag, lämnas med högst 125 000 kr. Det bör ankomma på regeringen att med utgångspunkt i gällande bestämmelser för de tre stödformerna utforma enhetliga regler för den nya stödformen, som bör benämnas *stöd till företag i glesbygder*.

Enligt min uppfattning bör liksom f. n. bidrag kunna utgå till de regionala utvecklingsfonderna för genomförande av speciella projekt för att främja företag i glesbygder. Jag delar således inte sysselsättningsutredningens uppfattning i denna del.

IKS-verksamheten har givit mycket positiva erfarenheter. Jag förordar därför att verksamheten som sysselsättningsutredningen har föreslagit bör kunna utvidgas till kommuner med liknande förhållanden som de som har ingått i försöksverksamheten. Riktlinjer om avgränsning av stödområden och stödobjekt bör utarbetas inom ramen för länsplaneringen. På detta sätt erhålls också en naturlig samordning med andra stödformer som är riktade till glesbygderna.

För att åstadkomma en bättre samordning mellan IKS-verksamheten och de kommunala beredskapsarbetena förordar jag att IKS-verksamheten i bidragshänseende jämföras med beredskapsarbetena för vilka normalt 75 % bidrag av lönekostnaderna utgår. Vidare bör resekostnaderna för de sysselsatta kunna räknas in i bidragsunderlaget. Jag vill dock understryka att detta inte får leda till att arbetena i ökad omfattning förläggs till kommu-

nernas större orter. De måste alltså i första hand förbehållas befolkningen i glesbygdsområdena.

Det är av stor vikt att arbetsobjekt väljs med utgångspunkt från de arbetssökandes yrkesbakgrund och förutsättningar i övrigt. Länsstyrelsernas arbete med kartläggningen av lokala arbetsmarknader i glesbygd kan i detta sammanhang vara ett värdefullt underlag för att få ökade kunskaper om människornas förutsättningar och önskemål.

Stödet till *kommersiell service* bör liksom f. n. utgå som investeringar och driftstöd till dagligvaruhandeln och som hemsändningsbidrag till kommuner. Investeringsstödet bör liksom f. n. utgöras av avskrivningslån, investeringslån och kreditgaranti. Stödet till *social service och omvårdnad* bör liksom f. n. utgå till kommun för visst projekt.

Det ankommer på regeringen att besluta om stödets administration. För riksdagens information vill jag dock mot bakgrund av synpunkter som har kommit fram vid remissbehandlingen i det följande något beröra vissa frågor rörande handläggningsordningen.

Den handläggningsordning för glesbygdsstödet som glesbygdsdelegationen har föreslagit finner jag i sina huvuddrag väl avvägd. Förslaget bygger på ett samspel mellan kommuner, länsorgan och centrala organ och är enligt min mening en förutsättning för att glesbygdsinsatserna skall ge största möjliga effekt. Jag vill i sammanhanget särskilt peka på behovet av en åtgärdsinriktad kommunal serviceplanering som ett värdefullt beslutsunderlag för servicestödet. De kartläggningar av lokala arbetsmarknader som görs inom länsplaneringen är vidare ett viktigt underlag för att bedöma behovet av sysselsättningsinsatser i glesbygderna.

Länsstyrelsen bör som jag tidigare har framhållit ha det samordnande ansvaret för glesbygdsstödet och besluta om hur den av regeringen anvisade medelsramen för länet skall fördelas geografiskt och på de olika ändamålen. Genom att riktlinjer för glesbygdspolitikerna läggs fast i länsprogrammet garanteras kopplingen till den regionalpolitiska verksamheten i övrigt.

Fördelningen av medlen på län bör ske efter framställning från resp. länsstyrelse. I regleringsbrev och genom ställningstagande till länsprogram har regeringen möjlighet att ge riktlinjer för hur glesbygdsstödet bör fördelas.

Glesbygdsdelegationen föreslår att delegationen skall lämna underlag till regeringen för beslutet om medelsfördelningen och utfärda anvisningar för glesbygdsstödet. Vidare bör delegationen, enligt förslaget, i samverkan med de centrala myndigheter som idag har ansvaret för de skilda stödformerna, ansvara för den centrala uppföljningen av stödet. Jag är emellertid inte beredd att ge glesbygdsdelegationen denna utökade roll. Det bör ankomma på regeringen att utfärda närmare föreskrifter. Jag vill emellertid understryka vikten av att de kunskaper och erfarenheter som byggts upp vid de centrala verken tas till vara vid utformningen av anvisningar för glesbygdsstödet. Vidare bör verken även i fortsättningen ha ansvaret för

forsknings- och utvecklingsarbete t. ex. ifråga om att utveckla serviceplaneringen, samt för uppföljning av glesbygdssstödet.

Glesbygdsdelegationens förslag går, som jag förut har nämnt, ut på att länsstyrelserna efter samråd med berörda länsorgan skall besluta i de enskilda stödärendena. Länsstyrelserna skall enligt förslaget också ha möjlighet att delegera ärenden eller grupp av ärenden. Lantbruksstyrelsen, vissa länsstyrelser och LRF anser att lantbruksnämnderna bör besluta i sådana stödärenden som rör lantbruksföretag. Som skäl härför anges behov av samordning med bl. a. andra stödformer till jordbruk och trädgårdsnäring samt med jordförvärvslagstiftningen. Vidare framhålls att problem kan uppstå för företagen att avgöra vilken myndighet de skall vända sig till, eftersom man först efter prövning av det enskilda ärendet kan avgöra vilken stödform som är tillämplig och mest fördelaktig.

För egen del finner jag i enlighet med vad jag förut sagt att länsstyrelsernas primära uppgift bör vara att inom ramen för länsplaneringen ange inom vilka områden stöd bör lämnas, fördela den ram som ställs till förfogande på de olika stödformerna och i övrigt ange regionala riktlinjer för hur medlen skall användas. Besluten i enskilda ärenden bör givetvis fattas på ett sådant sätt att handläggningen inte onödigtvis kompliceras och så att medlen får bästa effekt.

Stödet till företag i glesbygder torde till övervägande del komma att avse areella näringar. Likartat stöd till dessa näringar handhas av lantbruksnämnderna. Lantbruksnämnderna har stor erfarenhet av rådgivning och stöd till ensamföretagare med små företag. Nämnderna har vidare bl. a. genom sina ortsombud god lokal kännedom och förankring. Genom den satsning på lokalrådgivare i de bygder där glesbygdssöd kommer att lämnas, som föreslås i budgetpropositionen 1979, kommer denna förankring att öka. Efter samråd med jordbruksministern avser jag att föreslå regeringen att ärenden rörande det nya stödet normalt prövas av lantbruksnämnden. Härigenom säkerställs samordningen med jordbrukspolitiken. Liksom nu skall nämnderna ha erforderligt samråd med olika organ och myndigheter i ärenden som inte berör jordbruk, trädgårdsnäring eller rennäring. Om i något län en stor mängd ärenden har anknytning till verksamheten vid ett annat länsorgan, t. ex. den regionala utvecklingsfonden, bör ärenden som inte berör jordbruksfastigheter kunna handläggas där.

Övriga stödärenden bör prövas av länsstyrelsen. Ansökningar om stöd till kommersiell service bör remitteras till en representativ köpmannaorganisation och till konsumdistriktet i länet. Vad gäller IKS-verksamheten bör länsarbetsnämnderna besluta om godkännande av arbetsobjekt.

Stödet till glesbygden är riktat till glesbygdsområden. Det ankommer på länsstyrelsen att avgöra vilka områden inom länet som stöd kan utgå till. Detta bör göras mot bakgrund av riktlinjerna i länsprogrammet. Givetvis gör regeringen en motsvarande bedömning för hela riket då medlen fördelas på de olika länen efter glesbygdssproblemens omfattning. Glesbygdssdelegationens karaktäristik av ett glesbygdsområde med framför allt långa

avstånd till service och sysselsättning samt gles bebyggelse både vad gäller enskild bebyggelse och ett ringa antal tätorter anser jag vara tillräckligt vägledande för styrningen av glesbygdsinsatserna. Det bör understrykas att några skarpa gränser mellan glesbygdsområden och andra områden inte finns. De största glesbygdsproblemen finns fortfarande i skogslänens inre delar och i vissa skärgårdsområden. Det är också viktigt att se större områden som enheter, där glesbygd och tätort inte står i motsats till varandra.

I det utredningsarbete som har föregått det nyligen presenterade förslaget till nytt nordiskt regionalpolitiskt handlingsprogram har pekats på angelägenheten av riktade nationella insatser för att stödja nordiskt samarbete i gränsregioner och gränskommunala samarbetsområden. Tillräckliga insatser i dessa hänseenden kan inte alltid beräknas komma till stånd med stöd av nordiska ekonomiska medel, bl. a. med hänsyn till att de nordiska länderna är i olika omfattning engagerade i sådant gränssamarbete. Glesbygdsstödet bör kunna användas även för projekt som innebär samarbete över riksgräns.

10 Regionalpolitisk forskning

10.1 Organisationen av den regionalpolitiska forskningen

Expertgruppen (In 1967:24) för regional utredningsverksamhet (ERU) är en med stöd av regeringens bemyndigande tillkallad kommitté, i vilken företrädare för departement, myndigheter, centrala fackliga organisationer och forskningen ingår.

ERU inrättades den 1 juli 1965 för att dels biträda lokaliseringsberedningen vid uppläggningsav den regionala utredningsverksamheten, dels biträda forskningsberedningen med att samla information om och föreslå koordinering av forskningsverksamheten.

Med åren har ERU:s arbete alltmer inriktats på forskningsfrågor medan arbetet att utveckla metoder för det regionalpolitiska planeringsarbetet i allt större utsträckning har kommit att bedrivas inom det departement, där regionalpolitiska frågor handläggs.

ERU:s forskningsinriktade verksamhet består i att initiera och samordna forskning. ERU samverkar därvid med forskare vid universitet och högskolor. ERU har endast i begränsad omfattning finansierat forskning. Verksamheten har i stället varit inriktad på att samordna den forskning som bedrivs. ERU har därvid kring olika delprogram bildat arbetsgrupper med forskare från olika ämnen. De forskningsprojekt inom ERU:s program som bedrivits vid universitet och högskolor har huvudsakligen finansierats genom anslag från Riksbankens Jubileumsfond och forskningsråden.

Sedan sin tillkomst har ERU arbetat även med uppföljning och utvärdering av det regionalpolitiska stödet till industrin.

ERU:s verksamhet har hittills organiserats i etapper om 4–5 år. Varje etapp har avrapporterats i ett betänkande till vilket bidrag har fogats från enskilda forskare och grupper av forskare och planerare. Därutöver har lägesrapporter från den pågående verksamheten publicerats. Vid två tillfällen har publicerats s. k. professorsböcker där forskare redovisat sin syn på regionalpolitiska frågor.

Den forskningsetapp som ERU nu arbetar med skall i huvudsak vara avslutad vid utgången av budgetåret 1978/79.

ERU har överlämnat promemoriorna (Ds I 1978: 40) Förslag till ERU:s framtida organisation och (Ds I 1979: 3) Regionalpolitisk forskning på 1980-talet.

Under arbetet med översynen av organisationen har ERU haft samråd med bl. a. företrädare för forskningsråd, forskningsfonder, forskningskoordinerande organ, centrala myndigheter och organisationer. Organisationsförslaget har diskuterats också i regionalpolitiska rådet.

ERU har föreslagit att kommitténs huvuduppgift i framtiden skall vara att initiera, samordna, utvärdera och presentera forskning på det regionalpolitiska området. Vidare bör kommittén även fortsättningsvis medverka i det internationella forskningsarbetet på det regionalpolitiska området, men också åta sig ett ökat nationellt ansvar för sådan verksamhet samt svara för den svenska medverkan i den nordiska arbetsgruppen för regionalpolitisk forskning (NordREFO). Kommittén skall också utarbeta förslag till forskningsprogram och svara för den övergripande samordningen och sammanhållningen av forskningsprogrammet. Slutligen blir enligt förslaget en ny och viktig uppgift för kommittén att bistå de s. k. regionala samverkansgrupperna med information om pågående forskning m. m.

Enligt ERU:s uppfattning finns för den fortsatta verksamheten inte anledning att föreslå annan verksamhetsform än kommittéformen.

För att svara för kontakt- och informationsutbytet mellan forskning, planering och beslutsfattande på regional och lokal nivå, samt för att föra fram förslag till lämpliga forskningsprojekt, föreslår kommittén att regionala samverkansgrupper bildas med företrädare för forskning, länsstyrelser, kommuner, landstingskommuner, fackliga organisationer och näringslivsorganisationer. Varje samverkansgrupp föreslås få en heltidsanställd sekreterare. Tillgängliga resurser, gruppernas verksamhetsinriktning och kopplingen till forskningen innebär att högskoleregionerna enligt kommittén kan utgöra en lämplig regionindelning för dessa grupper. Kommittén föreslår därför att sex samverkansgrupper bildas – en i varje högskoleregion.

Kommittén föreslår att ett forskningsprogram byggs upp så att huvuddelen av forskningen kan samordnas i ett antal delprogram över olika teman. Kring varje sådant delprogram bör ERU liksom hittills bilda särskilda

forskningsgrupper. I dessa bör i första hand ingå forskare från olika regioner som medverkar i de projekt som ingår i resp. delprogram.

Med anledning av ERU:s förslag vill jag anföra följande.

ERU har verkat under en lång period och enligt min mening spelat en viktig roll för att initiera och samordna den regionalpolitiska forskningen och utvärdera effekterna av den regionalpolitiska stödverksamheten. ERU har genom sitt arbete medverkat till att för regionalpolitiken viktiga forskningsresultat har kunnat utnyttjas vid utformningen av regionalpolitiken. I samband med att ERU:s pågående forskningsstapp avslutas under år 1979 finner jag det lämpligt att överväga formerna för den framtida regionalpolitiska forskningen. Förutsättningarna och formerna för regionalpolitiken har ändrats sedan ERU inrättades i mitten av 1960-talet. Vidare har erfarenheter vunnits under den långa period som ERU har verkat. Det finns skäl att ta hänsyn till detta och göra vissa förändringar av ERU:s verksamhet. Enligt min mening skulle det därvid vara av stort värde, om ERU:s verksamhet kan ges en mer permanent karaktär än tidigare.

De organ som har ansvaret för den regionalpolitiska planeringen har under den senaste tioårsperioden ökat sina kunskaper om de regionala problemen och även fått förbättrade möjligheter att omsätta forskningsresultat i praktisk planering. Ett arbete med att utveckla metoder på regionalpolitikens område bedrivs i nära samverkan mellan industridepartementet och i första hand länsstyrelserna. Den organisation som finns för det regionalpolitiska arbetet ger goda möjligheter att förmedla forskningsresultat på regionalpolitikens område till dem som praktiskt arbetar med regionalpolitiska frågor. Vidare vill jag peka på att det regionalpolitiska forskningsprogram som jag i det följande redovisar fortlöpande skall kunna kompletteras. Därigenom finns goda möjligheter att initiera ny forskning av intresse för regionalpolitiken.

Regeringen avser, som jag tidigare har redovisat, att förbättra möjligheterna att få en fortlöpande systematisk redovisning av hur olika typer av regionalpolitiska insatser fördelas geografiskt och på sektorer.

De förhållanden jag här har pekat på måste enligt min mening påverka ERU:s framtida arbetsuppgifter och organisation.

ERU har verkat som kommitté sedan år 1965. Denna organisationsform har visat sig ge förutsättningar för flexibilitet i arbetets uppläggning och inriktning. ERU har dock inte de utredande uppgifter som normalt gäller en kommitté. Organisationsformen bör därför anpassas härtill. Det är dock viktigt att behålla den flexibilitet som präglat ERU:s hittillsvarande arbete. Det ankommer på regeringen att besluta i dessa frågor. Kostnaderna för verksamheten bör dock även i fortsättningen bestridas från fjortonde huvudtitelns anslag Kommittéer m. m.

Kommitténs viktigaste uppgifter skall vara att initiera och samordna forskning på regionalpolitikens område samt se till att forskningsresultaten blir kända och tillgängliga för beslutsfattare, planerare och andra intres-

senter. Kommittén skall därvid lämna förslag till kompletteringar av forskningsprogrammet. Vidare bör en viktig uppgift för kommittén vara att kontinuerligt följa det forskningsarbete som bedrivs i de forskningsgrupper kommittén tillsätter, liksom att initiera en successiv avrapportering av forskningsprogrammen.

ERU bör hålla nära kontakt med forskningsrådsnämnden, som har att initiera forskningsprojekt av såväl inomvetenskaplig som samhällelig relevans. Kontakter med forskningsorgan inom angränsande forskningsområden, såsom social- och arbetsmarknadsområdena, bör kontinuerligt hållas för utbyte av erfarenheter och forskningsrön.

En väsentlig uppgift för ERU blir också att hålla kontakten med de regionala samverkansgrupperna och ge dem service och information om bl. a. pågående forskning inom andra regioner.

Regionalpolitiken bedrivs i decentraliserade former och regionernas problem varierar mellan olika delar av landet. Jag anser därför att en utbyggnad av ERU:s organisation med regionala samverkansgrupper – en i var och en av landets sex högskoleregioner – blir en mycket betydelsefull länk mellan forskare och planerare på regional nivå. En av samverkansgruppernas viktigaste uppgifter inom ERU:s verksamhet blir att för regionens del peka ut viktiga forskningsområden och forskningsprojekt. Det finns ett ömsesidigt behov av kontakter mellan beslutsfattare och planerare på det regionalpolitiska området och forskare inom för regionalpolitiken intressanta områden. De regionala samverkansgrupperna bör därför verka för ett kontinuerligt informations- och kontaktutbyte mellan forskare och planerare. Därutöver bör de var och en för sig utveckla de former och det innehåll i verksamheten som de regionala intressenterna anser passar dem bäst. Jag har tidigare (avsnitt 5.3) förordat att särskilda projektmedel anvisas för genomförandet av länsplaneringen. Dessa bör länsstyrelserna i särskilda fall kunna använda bl. a. för att genomföra angelägna utredningsuppgifter som har en direkt anknytning till genomförandet av länsplaneringen.

I samverkansgrupperna avses ingå bl. a. forskare, planerare från såväl statlig som landstings- och primärkommunal verksamhet samt företrädare för arbetstagarernas och näringslivets organisationer. Enligt min mening kommer dessa grupper att bli en viktig del i ERU:s organisation.

Samverkansgruppernas verksamhet bör utvärderas efter en tvåårsperiod.

Erfarenheterna av de arbetsgrupper med i första hand forskare som ERU tidigare har bildat kring olika delforskningsprogram är mycket goda. Enligt min mening är det viktigt att ERU även i det fortsatta arbetet tar initiativ till att sådana forskningsgrupper bildas. De kan fylla flera viktiga funktioner i ERU:s verksamhet. I arbetet med initiering av forskning kan de, som ERU föreslår, utarbeta "paraplyprogram" under vilka flera forskningsprojekt kan samlas när ansökningar om medel från forskningsråd och

fonder görs. Den löpande samordningen av pågående forskning kan också ske i grupperna. Forskningsgruppernas sammansättning och verksamhetsinriktning gör att en betydande del av den utvärdering av forskningen och utvecklingen av nya synsätt som är ett av de väsentligaste inslagen i ERU:s verksamhet kan ske i dessa grupper.

Jag ser det som viktigt att forskningsgrupperna i genomförandet av forskningsprogram ges en betydande frihet i själva forskningsarbetet. Forskningens inriktning bör påverkas genom de forskningsprogram som läggs fast och genom att ERU följer arbetet i forskningsgrupperna. Även med oförändrade resurser bör ERU kunna anslå en stor del av sina ekonomiska resurser till forskare. Dessa medel skall bl. a. kunna användas för att utveckla mera detaljerade program för delar av forskningsprogrammet samt att ta fram projektbeskrivningar som underlag för ansökningar till skilda medelsbeviljande organ. Jag vill framhålla att den regionalpolitiska forskningen bör bedrivas inom högskolans ram. Det är viktigt att universitetet kan fungera som de centrala forskningsorganisationerna för den regionalpolitiska forskningen.

Det ankommer på regeringen att besluta om hur ERU:s verksamhet skall bedrivas. Jag avser att föreslå regeringen att organisera verksamheten i huvudsak på det sätt som jag här har redovisat.

Kostnaderna för ERU bör bestridas från kommittéanslaget. Jag beräknar medelsbehovet till 2,9 milj. kr.

10.2 Regionalpolitiskt forskningsprogram

Som nämnts har den forskning vid universitet och högskolor som ERU har initierat inom ramen för sitt forskningsprogram, i huvudsak finansierats genom anslag från Riksbankens Jubileumsfond och forskningsråden.

ERU:s nu pågående forskningsetapp, som skall avslutas under år 1979, omfattar forskning om ortsbundna levnadsvillkor och hushållens värderingar, den offentliga sektorns roll samt de regionala struktursambandens betydelse i regionala utvecklingsförlopp.

Det av ERU framlagda förslaget till regionalpolitiskt forskningsprogram för 1980-talet bygger på förslag som kommit fram i de provisoriska regionala samverkansgrupper med forskare och planerare, som ERU i enlighet med tilläggsdirektiv (dir. 1978:35) tagit initiativ till i de sex högskoleregionerna (Umeå, Uppsala, Stockholm, Lund, Linköping och Göteborg). ERU:s förslag till forskningsprogram baseras också på tankar och idéer, som har kommit fram vid diskussioner med arbetsmarknadens parter samt vissa ämbetsverk och forskningsorganisationer. ERU:s nuvarande arbetsgrupper har också bidragit med förslag. Som underlag för förslaget har därutöver tjänat ett av NordREFO under år 1978 utarbetat förslag till nordiskt forskningsprogram på regionalpolitikens område (NU A 1978:2). ERU:s förslag har vidare diskuterats i regionalpolitiska rådet.

ERU föreslår att ett nytt forskningsprogram skall omfatta två huvudområden:

- Effekter av regionalpolitiska åtgärder och regional planering.
- Regionala konsekvenser av ändrad specialisering, arbetsfördelning och teknikval.

Det första huvudområdet omfattar enligt ERU:s förslag forskning inom ett antal projektområden om

- det regionalpolitiska stödets effekter på arbetskraftsströmmarna,
- samhällsekonomiska bedömningar av regionalpolitiska insatser,
- forskning om beslutsprocesser och den regionala planeringen.

Till detta huvudområde kan föras projekt om effekter av regionalpolitiken och av olika regionala planeringssystem. Flera samverkansgrupper har lämnat förslag till forskning inom området. Forskning om medborgarnas medverkan i den regionala planeringen kan nämnas som exempel.

Det andra huvudområdet omfattar forskning inom projektområdena

- effekterna på företagssektorns lokalisering och sysselsättning av fortsatt specialisering, arbetsfördelning och teknikval,
- den offentliga sektorns verksamheter i skilda orter och regioner vid förändrad arbetsfördelning,
- utvecklingen av välfärden i skilda orter och regioner i samband med förändrad arbetsfördelning och specialisering i produktion av varor och tjänster.

Detta huvudområde kan enligt ERU, liksom det första, omfatta många delprojekt. En viktig utgångspunkt för forskningen bör vara att studera strukturomvandlingen som ett resultat av förändringar i den internationella arbetsfördelningen. Specialisering inom produktion, ökad arbetsfördelning mellan samhällets sektorer och teknikval utgör här viktiga delkomponenter. Det gäller att se hur dessa faktorer påverkar hushållens levnadsförhållanden, företagets produktionsmiljö, den offentliga sektorns utveckling i skilda regioner och den totala sysselsättningens fördelning på olika samhällssektorer.

ERU:s förslag till forskningsprogram återspeglar önskemål och synpunkter inom ett ganska brett fält av samhället. Allmänt sett finner jag att förslaget är en lämplig ram för ERU:s fortsatta arbete. Jag utvecklar i det följande mina synpunkter på programmets olika delar. Jag kommer därvid att ange ytterligare ett projektområde, där de regionala aspekterna på skilda framtidsalternativ bör belysas.

När jag nu går över till att behandla det regionalpolitiska forskningsprogram, som bör vara utgångspunkten för ERU:s arbete under de närmaste åren finner jag det lämpligt att anknyta till den av ERU angivna indelningen.

ERU:s förslag till forskningsprogram omfattar sex delprojekt. Vart och ett av dessa bör bedrivas under ledning av en sådan forskningsgrupp som jag tidigare har redogjort för. Min bedömning av förslaget i denna del grundas på följande överväganden. Som jag redan har anfört bör i fortsättningen forskningsprogrammet successivt kompletteras. Eftersom ERU skall arbeta inom ramen för oförändrade resurser, finns det både admini-

strativa men främst ekonomiska gränser för hur många forskningsgrupper som bör startas. Det är enligt min mening inte möjligt att under budgetåret 1979/80 sätta igång mer än en del av dessa projekt. Det är inte heller möjligt att göra en klar prioritering mellan de olika projekten. Det beror bl. a. på de förutsättningar som gäller för ERU:s forskningsinitiering. Eftersom ERU endast i begränsad utsträckning har tillgång till egna medel för att bekosta forskningsprojekt, måste ERU finna forskare vid universitet och högskolor som är intresserade av att medverka i forskningsprogrammen. Det är därför svårt att på förhand ta ställning till hur ett forskningsprogram bör avgränsas i detta skede. ERU bör därför utarbeta mera detaljerade forskningsprogram för delprojekten. Detta bör, som jag tidigare har redovisat, ske genom att ERU anslår medel till forskare, vars uppgifter blir att utarbeta detaljerade projektbeskrivningar inom ramen för den forskningsinriktning jag förordar i det följande.

Forskningsprogrammet hör också, som jag tidigare har framhållit, successivt kompletteras. Förslag till sådana kompletteringar bör utarbetas i nära samverkan med de regionala samverkansgrupperna samt arbetsmarknadens parter, vissa ämbetsverk, forskningsorganisationer och forskningsrådsnämnden. Förslagen skall föreläggas regeringen.

Jag övergår nu till att lämna synpunkter på ERU:s förslag till forskningsprogram.

Delprogrammet om det regionalpolitiska stödets effekter på arbetskraftsströmmarna återspeglar bl. a. att vissa regioner som erhåller regionalpolitiskt stöd kan ha en inte oväsentlig nettoinflyttning, samtidigt som många människor är arbetslösa eller förtidspensionerade och sysselsättningsgraden för kvinnor fortfarande är låg. De regionalpolitiska åtgärderna för att förbättra förhållandena i dessa avseenden måste således vara bättre avpassade till de människor man vill hjälpa -- ofta lokalt bundna personer -- och samordnas med sysselsättningspolitiska åtgärder för att bryta ner förvärvshinder. Med denna uppläggning kan projektet ge ett förbättrat underlag för samverkan mellan lokaliseringspolitiska och sysselsättningspolitiska åtgärder.

Forskning kring beslutsprocessen och den regionala planeringen anknyter till en central del av regionalpolitiken. Länsplaneringen har under senare år allt mer inriktats mot att påverka verksamheter inom skilda delar av den offentliga sektorn att ta regionalpolitiska hänsyn. Det föreslagna programmet rör delvis frågan om sättet att presentera de regionalpolitiska kraven för att dessa skall kunna vägas in i olika samhällssektorer beslut. Det rör alltså utformningen av den regionalpolitiska planeringen. En annan väl så viktig fråga gäller vilka metoder som kan användas inom resp. sektor för att väga sektormålen mot de regionalpolitiska målen så att en anpassning kan ske till såväl sektorns som regionalpolitikens krav. Erfarenhetsmässigt är sådana anpassningar svåra att göra på kort sikt, medan möjligheterna till anpassning ökar om de regionalpolitiska kraven beaktas redan på ett tidigt

stadium i sektorns utveckling av nya organisationssystem, program etc. Tekniken för denna typ av planering är dock bristfällig både vad gäller det material som länsplaneringen kan ställa till förfogande och den analys som bör ske inom resp. sektor. Forskning inom området bör lämpligen ske med utgångspunkt i de förhållanden och förutsättningar som gäller för varje sektor. Vård- och utbildningssektorerna är därvid särskilt intressanta. Vis-a delar av delprojektet rörande den offentliga sektorn kan aktualiseras i detta sammanhang.

Delprogrammet som behandlar specialiseringens, arbetsfördelningens och teknikvalets betydelse för företagssektorns lokalisering och sysselsättning får sitt alldeles särskilda intresse genom den förutsedda fortsatta strukturomvandlingen inom svensk industri. För att skapa möjligheter till en ökad framförhållning i planeringen är det enligt min uppfattning mycket angeläget att få fram metoder med vars hjälp det kan vara möjligt att tidigare och mera säkert än nu peka ut framtida problembanscher.

Erfarenheterna visar att det inom en bransch med allmänt sett dålig utveckling oftast finns mycket stora skillnader mellan företagen. Även här krävs ett underlag för att mera exakt än f. n. kunna bedöma vad det är för faktorer hos företagen och regioner som skapar dessa skillnader.

Tendenser mot ökad specialisering och arbetsfördelning finns även vad gäller den offentliga sektorn. Som jag redan har påpekat finns det anledning att i detta sammanhang observera anknytningen till forskningen kring beslutsprocessen.

Delprogrammet om utvecklingen av välfärden i skilda orter berör flera väsentliga frågor. Jag vill särskilt peka på en sak som ERU framhåller, nämligen den att det vid regionala välfärdsjämförelser mellan regioner måste uppmärksammas att likartade kriterier vid mätningen av välfärd kan ha helt olika innebörd i olika typer av regioner. Man kan med andra ord ha en jämförbar välfärdsnivå totalt sett samtidigt som välfärdsprofilen varierar mellan regioner. I ERU:s förslag till program markeras på denna punkt också vikten av social förankring för människorna i form av stabila sociala kontaktmönster. Specialisering och arbetsdelning i arbetslivet och samhället påverkar både den geografiska och yrkesmässiga rörligheten. Rörlighetens omfattning skiftar mellan lokala arbetsmarknader av olika storlek. Det är mycket angeläget att ERU försöker initiera en fördjupad forskning kring rörlighetsfrågorna. Uppläggningsprogrammet i denna del bör ske efter samråd med andra forskningsorgan inom arbetsmarknadsområdet, t. ex. expertgruppen (In 1968:14) för utredningsverksamhet i arbetsmarknadsfrågor (EFA).

Som jag redan har anfört finns det ett forskningsområde, som ERU inte berört, men som bör ges hög prioritet i det fortsatta arbetet. Det rör projekt där de regionala effekterna av skilda framtidsstudier behandlas. Bakgrunden till att jag vill ge sådana projekt särskild vikt är dels att regionalpolitiken måste vara långsiktig om den skall kunna påverka de förutsättningar

som ytterst styr den regionala utvecklingen, dels att studier som har genomförts vid sekretariatet för framtidsstudier endast i begränsad utsträckning har kunnat beakta den regionala aspekten. Uppläggningsen av ett sådant projekt bör ske i nära samarbete med sekretariatet.

Jag har för avsikt att i annat sammanhang föreslå regeringen att ge ERU till uppgift att initiera och samordna forskning inom de områden som jag här har redogjort för.

10.3 Tjänst som professor i regionalekonomi

I Sverige finns inga högre forskartjänster i regionalekonomi vid universiteten. Sverige skiljer sig därvid från andra europeiska länder där sådan forskning redan är etablerad. Som jag tidigare har redovisat finns det en rad angelägna forskningsområden inom regionalpolitiken. ERU har där en betydelsefull uppgift i att initiera och samordna för regionalpolitiken intressant och viktig forskning vid universitet och högskolor. Jag anser det också vara viktigt att stärka den regionalekonomiska forskningen i landet. En tjänst som professor i regionalekonomi bör därför inrättas. Vid universitetet i Umeå har sedan många år bedrivits regional forskning bl. a. i samarbete med ERU.

Universitetet i Umeå har hemställt att en tjänst som professor i regionalekonomi inrättas vid universitetet den 1 juli 1979. Universitetet har i sin framställning anfört att inrättandet av nämnda tjänst skulle göra det möjligt att till den svenska regionalpolitiska forskningen knyta docenten Åke E. Andersson.

En tjänst som professor i regionalekonomi vid universitetet i Umeå skulle stärka den regionalekonomiska forskningen i landet och medföra en betydelsefull breddning av universitetets nuvarande regionalpolitiska forskningsverksamhet. Det skulle dessutom innebära en värdefull förstärkning av forskningen kring de regionala problemen i Norrland. Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet förordar jag med hänsyn till det anförda att en tjänst som professor i regionalekonomi inrättas vid universitetet i Umeå den 1 juli 1979. Förslaget innebär att nionde huvudtitelns anslag Samhällsvetenskapliga fakulteterna bör tillföras 300 000 kr. utöver vad som har angivits i budgetpropositionen 1979 (prop. 1978/79:100 bilaga 12, s. 547). Vid bifall till förslaget avser chefen för utbildningsdepartementet i annat sammanhang föreslå regeringen att utnämna docenten Åke E. Andersson till förste innehavare av tjänsten.

11 Tjänster för regionalpolitisk verksamhet

Jag har tidigare redovisat förslag till åtgärder för att uppnå de regionalpolitiska målen. För att kunna bedriva en målmedveten och effektiv regionalpolitik krävs enligt min mening även förstärkta personella resurser.

Riksdagen har vid flera tillfällen tidigare konstaterat att kraven på översiktighet och detaljkunskaper bäst kan förenas på länsnivån och jag har tidigare redovisat min uppfattning att tyngdpunkten i den regionalpolitiska verksamheten även i fortsättningen måste ligga på länsstyrelserna. De skall svara för länsplaneringen och den nödvändiga sektorssamordningen på regional nivå.

Under de senaste åren har resurserna på den regionala nivån förstärkts och arbetsuppgifterna har ökat. Företagareföreningarna i resp. län har ombildats till regionala utvecklingsfonder, länsarbetsnämnderna och lantbruksnämnderna har fått större resurser till sitt förfogande. Inom det allmänna stödområdet har länsstyrelserna givits ökade befogenheter på det regionalpolitiska fältet. Jag har tidigare förordat att länsstyrelserna ges ökade uppgifter när det gäller det regionalpolitiska stödet och glesbygdstödet. Jag har också uttalat mig för en mera åtgärdsinriktad länsplanering. Jag är införstådd med att detta kan komma att medföra ett behov av ytterligare resurser vid länsstyrelsernas regionalekonomiska enheter. Denna fråga torde få prövas närmare i höstens budgetarbete.

12 Upprättat lagförslag

Som framgår av mina överväganden i avsnitt 8.14 förordar jag att lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd skall upphävas. I enlighet därmed har inom industridepartementet upprättats förslag till lag om upphävande av nämnda lag.

13 Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställer jag att regeringen

dels föreslår riksdagen att anta förslaget till

1. lag om upphävande av lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd,

dels föreslår riksdagen att godkänna

2. de allmänna riktlinjer för regionalpolitiken som jag har förordat,
3. det förslag till rikets indelning i stödområden som jag har förordat,
4. de ändrade grunderna för regionalpolitiskt stöd som jag har förordat att tillämpas fr. o. m. budgetåret 1979/80,
5. de ändrade riktlinjerna för verksamheten med industricenteranläggningar som jag har förordat,
6. de riktlinjer för åtgärder i glesbygder som jag har förordat,

dels föreslår riksdagen att bemyndiga regeringen att

7. besluta om uppförande av industricenteranläggningar i Ånge och Vilhelmina.
8. inrätta en tjänst som professor i regionalekonomi i enlighet med vad jag har förordat.

dels föreslår riksdagen att

9. till *Samhällsvetenskapliga fakulteterna* för budgetåret 1979/80 under nionde huvudtiteln anvisa ett i förhållande till prop. 1978/79:100 med 300 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 106 911 000 kr.,

dels ock bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad jag har anfört om

10. den offentliga sektorns betydelse i regionalpolitiken,
11. ortsplänen i anledning av riksdagens beslut om utvärdering av ortsplanssystemet,
12. ordningen med lokaliseringssamråd i anledning av riksdagens beslut att utvärdera densamma efter någon tid,
13. inriktningen av den regionalpolitiska forskningen.

Ärendet bör behandlas under innevarande riksmöte.

14 Anslagsfrågor för budgetåret 1979/80

DRIFTBUDGETEN

FJORTONDE HUVUDTITELN

A. Industridepartementet m. m.

A 6. Åtgärder i etableringsfrämjande syfte i vissa län

1977/78 Utgift	—	Reservation 13 000 000
1978/79 Anslag	5 500 000 ¹	
1979/80 Förslag	12 600 000	

¹ Anvisat på tilläggsbudget 1.

Från anslaget bestrids f. n. kostnaderna för att samordna de regionalpolitiska och sysselsättningspolitiska insatserna på orter som drabbas av sysselsättningsproblem till följd av strukturförändringar i stål-, teko- och varvsindustrierna. En redovisning för omkostnaderna har lämnats tidigare (avsnitt 8.15).

Vissa kostnader som f. n. bestrids från detta anslag bör nästa budgetår anvisas under anslaget Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering. Under förevarande anslag bör anvisas medel för sökande efter produkter på

central nivå m. m. och för viss administration. Jag beräknar medelsbehovet för budgetåret 1979/80 till 12.6 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder i etableringsfrämjande syfte i vissa län* för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 12 600 000 kr.

C. Regional utveckling

C 1. Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet

1977/78 Utgift	190 654 796
1978/79 Anslag	273 300 000
1979/80 Förslag	423 300 000

Från anslaget bestrids f. n. utgifterna för de i programbudgeten för AMS under programmet Regionalpolitiska stödåtgärder upptagna delprogrammen Lokaliseringsbidrag (inkl. avskrivningslån och infriande av statliga garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsåtgärder), Utbildningsstöd, Introduktionsstöd och Sysselsättningsstöd. Verksamheten regleras av förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1978:573, ändrad senast 1978:977).

	1977/78 Utgift	1978/79 Anslag	1979/80 Beräknad ändring	
			AMS	Föredragen
Lokaliseringsbidrag/avskrivningslån	132 967 000	174 000 000	+ 10 000 000	+ 122 300 000
Utbildningsstöd	18 057 000	35 000 000	—	—
Introduktionsstöd	10 888 000	23 000 000	—	— 13 000 000
Sysselsättningsstöd	18 004 000	35 000 000	—	—
Offertprincipen	—	—	—	+ 40 000 000
Infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital m. m.	5 300 000	1 000 000	—	—
Förvaltningskostnader	5 439 000	5 300 000	+ 600 000	+ 700 000
	190 655 000	273 300 000	+ 10 600 000	+ 150 000 000

Riksdagen beslutade år 1978 att regionalpolitiskt stöd under budgetåren 1973/74–1978/79 fick beviljas – utöver outnyttjat utrymme av de ramar för beslut om regionalpolitiskt stöd som har fastställts för treårsperioden 1970/71–1972/73 – inom en ram av 4 800 milj. kr. (prop. 1977/78:100 bil. 17 s. 97 och 102, AU 1977/78: 23, rskr 1977/78: 304). Av ramen beräknades

1 000 milj. kr. för lokaliseringsbidrag/avskrivningslån, 380 milj. kr. för utbildnings- och introduktionsstöd, 180 milj. kr. för sysselsättningsstöd, 40 milj. kr. för bidrag till Norrlandsfonden och 3 200 milj. kr. för lokaliseringslån.

Beslut om lokaliseringsbidrag/avskrivningslån har under budgetåret 1977/78 fattats för 139 milj. kr. Dessutom har beslutsramen belastats med 6,9 milj. kr. för kapitaltillskott och administrationskostnader till Stiftelsen Industricentra.

Under budgetåret 1977/78 deltog 2 400 personer i utbildning med utbildningsstöd. Beslut har under budgetåret fattats om utbildning av 700 personer till en kostnad av sammanlagt 10 milj. kr.

Ca 3 000 nyanställda deltog under budgetåret 1977/78 i introduktion och inträning för vilken introduktionsstöd har beviljats. Beslut om introduktionsstöd har under budgetåret fattats för 21 milj. kr., vilket motsvarar inträning av 2 400 personer.

Följande sammanställning visar det beviljade sysselsättningsstödet för kalenderåren 1974–1977.

År	Beviljat sysselsättningsstöd (milj. kr.)	Antal årsarbetskrafter
1974	26,8	4 314
1975	27,8	4 652
1976	23,5	4 123
1977	15,6 ¹	2 680

¹ Beviljat t. o. m. den 30 juni 1978

Sysselsättningsstöd kan i vissa fall utgå till företag i skärgård utanför det inre stödområdet. Inget sådant stöd har dock utgått för år 1977.

Garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital har infriats till ett belopp av 5,3 milj. kr. under budgetåret 1977/78. Beslut om garantier för lån till rörelsekapital har under samma tid fattats med 7,3 milj. kr. Inga garantier för lån till marknadsföringsåtgärder har beviljats.

Beslut om bidrag till kommunala industrilokaler fattades under budgetåret 1977/78 i fyra ärenden med totalt 6,6 milj. kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Lokaliseringsbidrag. Vid oförändrad utformning av stöden beräknar AMS för budgetåret 1979/80 medelsbehovet för lokaliseringsbidrag till 185 milj. kr. Härav avser 1 milj. kr. infriande av statlig garanti för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital m. m. och 4 milj. kr. bankavgifter.

Utbildningsstöd. AMS räknar med att antalet personer i utbildning för vilken utbildningsstöd beviljas kommer att öka till 3 000 under budgetåret 1979/80. Utbetalningarna beräknas under samma tid uppgå till 35 milj. kr.

Introduktionsstöd. AMS räknar med att introduktionsstöd kommer att beviljas under budgetåret 1979/80 för 5 800 personer. Medelsbehovet under budgetåret beräknas under denna förutsättning till 23 milj. kr.

Sysselsättningsstöd. Medelsbehovet för budgetåret 1979/80 beräknas till oförändrat 35 milj. kr.

Det totala medelsbehovet för anslaget – inkl. förvaltningskostnader 5,9 milj. kr. – beräknar AMS i anslagsframställningen till 283,9 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Bidrag till kommunala industrilokaler. AMS föreslår i avvaktan på resultat av pågående översyner av verksamheten för budgetåret 1979/80 en oförändrad medelstilldelning för detta anslag om 30 milj. kr.

Föredraganden

Jag har tidigare (avsnitt 8.1) förordat att det regionalpolitiska stödet skall koncentreras till fem stödformer. Med hänsyn till vad jag har anfört i denna fråga förordar jag att en ny beslutsram på sammanlagt 7 400 milj. kr. fastställs för dessa stödformer för femårsperioden 1979/80–1983/84. Av den nya ramen beräknar jag 1 500 milj. kr. för avskrivningslån, 200 milj. kr. för utbildningsstöd, 1 000 milj. kr. för sysselsättningsstöd, 200 milj. kr. för offertprincipen och 4 500 milj. kr. för lokaliseringlån. Vid beräkningen har jag tagit hänsyn till dels att utnyttjat utrymme av nuvarande flerårsram får tas i anspråk, dels att beslut om stöd som inte inom föreskriven tid tas i anspråk får återföras till ramen, varvid motsvarande belopp kan användas för nya beslut.

Från föreliggande anslag bör under budgetåret 1979/80 bestridas utgifter för stödformerna avskrivningslån, utbildningsstöd, introduktionsstöd, sysselsättningsstöd och offertprincipen. Dessutom bör medel tas upp för införande av garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsåtgärder samt för förvaltningskostnader.

Jag har tidigare (avsnitt 8.2) förordat att stöd till kommuner för att uppföra industrilokaler för uthyrning skall kunna lämnas i form av avskrivnings- och lokaliseringlån. Medel för ändamålet behöver därför i fortsättningen inte anvisas under ett särskilt anslag. Behållningen vid utgången av budgetåret 1978/79 på reservationsanslaget Bidrag till kommunala industrilokaler bör disponeras för att betala ut bidrag som dessförinnan har beslutats.

De medel som tas upp för *avskrivningslån* bör utnyttjas för dels utbetalning av avskrivningslån, inkl. lokaliseringsbidrag och avskrivningslån beviljade enligt förordningen (1970:180) om regionalpolitiskt stöd, dels ersättning till banker för deras administrering av beviljat lokaliseringsstöd, inkl. lokaliseringsstöd beviljat enligt förordningen (1979: 59) om särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner, dels kapitaltillskott och administrationskostnader m. m. för Stiftelsen Industricentra. Jag beräknar

292.3 milj. kr. för utbetalning av avskrivningslån m. m. under budgetåret 1979/80. För ersättning till banker beräknar jag 4 milj. kr. Totalt beräknar jag medelsbehovet för de angivna ändamålen till 296,3 milj. kr. nästa budgetår.

Till *utbildningsstöd* beräknar jag i enlighet med AMS bedömning oförändrat 35 milj. kr. för budgetåret 1979/80.

Jag har tidigare (avsnitt 8.3) föreslagit att *introduktionsstödet* skall upphöra i och med utgången av första halvåret 1979. För stöd som har beviljats dessförinnan beräknar jag medelsbehovet för budgetåret 1979/80 till 10 milj. kr.

Sysselsättningsstödet har jag tidigare (avsnitt 8.3) förordat skall kraftigt förstärkas i vissa delar av landet. Jag räknar med att medelsbehovet på grund av stödets konstruktion kommer att stegvis öka under en sjuårsperiod. Jag kommer att föreslå att de nya reglerna för stödet skall tillämpas första gången för sysselsättningsökningar under år 1980. Ökat medelsbehov beräknar jag därför kommer att uppstå först för budgetåret 1980/81. För budgetåret 1979/80 beräknar jag ett oförändrat medelsbehov av 35 milj. kr.

Stöd enligt *offertprincipen* har jag tidigare (avsnitt 8.7) förordat skall kunna utgå i ökad utsträckning beträffande både branscher och geografiska områden. Jag beräknar här ett medelsbehov av 40 milj. kr. för nästa budgetår.

Systemet med statliga garantier för lån i lokaliseringssyfte till rörelsekapital och marknadsföringsinsatser har jag tidigare (avsnitt 8.1) förordat skall avskaffas. För att täcka förluster som kan uppkomma på grund av tidigare utfärdade garantier för dessa ändamål beräknar jag liksom AMS för budgetåret 1979/80 ett medelsbehov av 1 milj. kr.

För *förvaltningskostnader* vid AMS beräknar jag 6 milj. kr.

Med hänvisning till vad jag har anfört och till sammanställningen hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåren 1979/80–1983/84 regionalpolitiskt stöd får beviljas – utöver outnyttjat utrymme av den ram för beslut om regionalpolitiskt stöd som har fastställts för perioden 1973/74–1978/79 – med sammanlagt högst 7 400 000 000 kr. med den huvudsakliga fördelning som jag har angett i det föregående.
2. medge regeringen att från anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet avsätta medel för kapitaltillskott till Stiftelsen Industricentra och att ta i anspråk medel för att täcka stiftelsens administrationskostnader.
3. till *Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 423 300 000 kr.

C 2. Åtgärder i glesbygder

Nytt anslag (förslag) 74 000 000

F. n. utgår medel för sysselsättning och service i glesbygder från följande anslag.

Huvudtitel/ fond	Anslag	1977/78 Utgift	1978/79 Anslag
V	A 3 Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet ¹	6 000 000	6 000 000
X	B 15 Stöd till skärgårdsföretag	3 529 922 ²	3 000 000 ³
X	B 16 Särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder	—	10 000 000 ⁴
XII	D 7 Bidrag till kommersiell service	420 739	2 500 000
XIV	C 2 Särskilda stödåtgärder i glesbygder därav för	18 847 587	21 000 000
	1 Hemarbete m. m. }	(5 726 587)	(5 000 000)
	2 Stöd till regionala utvecklingsfonder }		(2 000 000)
	3 Kommunala sysselsättningsinsatser	(10 698 000)	(12 000 000)
	4 Särskilda sysselsättningsinsatser	(2 423 000)	(2 000 000)
		28 798 248	42 500 000
Fonden för låneunderstöd	V 8 Lån till investeringar för kommersiell service	3 674 754	6 000 000
		32 473 002	48 500 000

¹ Del av anslaget för särskilda stödinsatser för vård och service i glesbygdsområden.

² Ram för statsbidrag till skärgårdsföretag högst 4 000 000 kr.

³ Ram för statsbidrag till skärgårdsföretag högst 6 000 000 kr.

⁴ Ram för statsbidrag till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder högst 10 000 000 kr.

En redovisning för nuvarande stödformer, för vilka medel anvisas under de angivna anslagen, och för gällande regler har lämnats tidigare (avsnitt 9.1). I det följande lämnas en redovisning av myndigheternas förslag beträffande anslagen m. m. för budgetåret 1979/80.

Lantbruksstyrelsen

Anslaget Stöd till skärgårdsföretag bör föras upp med 5 milj. kr. och ramen för statsbidrag till skärgårdsföretag höjas med 1 milj. kr. till 7 milj. kr.

Anslaget Särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder föreslås bli uppfört med oförändrat 10 milj. kr. Ramen för statsbidrag bör höjas med 5 milj. kr. till 15 milj. kr.

Konsumentverket

Anslaget Bidrag till kommersiell service föreslås bli uppfört med oförändrat belopp.

Under anslaget Lån till investeringar för kommersiell service föreslås bli anvisade 11 milj. kr.

Särskilda stödåtgärder i glesbygder

Statens industriverk

Hemarbete m. m. Industriverket bedömer att utbetalningarna under budgetåret 1978/79 kommer att uppgå till 6,4 milj. kr. Med hänsyn till att ingående reservation under anslagsposten därmed bedöms vara helt förbrukad beräknar industriverket medelsbehovet för budgetåret 1979/80 till 7 milj. kr.

Stöd till regionala utvecklingsfonder. Industriverket bedömer att utbetalningarna under budgetåret 1978/79 kommer att uppgå till 3 milj. kr. Reservationen vid utgången av budgetåret 1978/79 beräknas uppgå till 0,8 milj. kr. För budgetåret 1979/80 beräknas medelsbehovet till 3 milj. kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Kommunala sysselsättningsinsatser. I avvaktan på resultatet av sysselsättningsutredningens översyn av verksamheten föreslår AMS oförändrad medelstildelning nästa budgetår.

Särskilda sysselsättningsinsatser. AMS föreslår oförändrad medelstildelning.

Föredraganden

Jag har tidigare (avsnitt 9.2) förordat att insatser för sysselsättning och service i glesbygd bör samordnas och förstärkas. Samtidigt har jag redovisat vilka principer och villkor som bör gälla för bidragsgivning och handläggning av glesbygdssstödet i fortsättningen.

Efter samråd med cheferna för jordbruks-, handels- och socialdepartementen förordar jag att medlen för verksamheten förs samman och anvisas över ett särskilt reservationsanslag benämnt Åtgärder i glesbygder. Medlen under detta anslag bör disponeras för följande ändamål.

- Stöd till företag i glesbygder,
- stöd till regionala utvecklingsfonder för speciella projekt som främjar företagsamhet i glesbygder och skärgårdar,
- stöd till kommun för intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS).
- hemsändningsbidrag till kommun som subventionerar hemsändning av dagligvaror,

- driftstöd till försäljningsställen för dagligvaror och drivmedel.
- stöd till kommun för social service och omvårdnad.

Medelsbehovet för dessa ändamål har jag för nästa budgetår beräknat till sammanlagt 74 milj. kr. Den behållning som vid utgången av juni 1979 kan finnas på det nuvarande reservationsanslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder bör – med undantag av den behållning som hänför sig till särskilda sysselsättningsinsatser – föras över till förevarande anslag.

Från den under anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder uppförda anslagsposten Särskilda sysselsättningsinsatser bekostas åtgärder i syfte att skapa ökad sysselsättning i glesbygder. Dessa medel bör i fortsättning- en anvisas under ett särskilt anslag. Jag återkommer härtill i det följande.

För lån till investeringar för kommersiell service beräknar jag nästa budgetår 8 milj. kr. Dessa medel bör liksom hittills anvisas under ett särskilt investeringsanslag. Jag återkommer härtill i det följande.

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Åtgärder i glesbygder* för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 74 000 000 kr.

C 3. Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.

Nytt anslag (förslag)   1 000

F. n. utgår stöd i form av statlig garanti för lån till skärgårdsföretag enligt förordning (1976:208, ändrad senast 1977:169) och till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder enligt förordning (1978:465). Vidare utgår statlig garanti för lån till anskaffning av varulager enligt förordning (1973:608, omtryckt 1978:186).

Lantbruksstyrelsen föreslår att ramen för statlig kreditgaranti för lån till skärgårdsföretag nästa budgetår höjs med 3 milj. kr. till 9 milj. kr. och ramen för statlig kreditgaranti för lån till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder med 5 milj. kr. till 15 milj. kr.

Konsumentverket föreslår att statlig kreditgaranti för lån till anskaffning av varulager nästa budgetår får lämnas med oförändrat högst 2 milj. kr.

Föredraganden

Med hänvisning till vad jag nyss har anfört vid min anmälan av anslaget *Åtgärder i glesbygder* och vad jag tidigare har förordat (avsnitt 9.2) bör en särskild ram för statlig kreditgaranti för lån till företag i glesbygder och för lån till anskaffning av varulager tas upp. Jag förordar för nästa budgetår en ram av sammanlagt högst 26 milj. kr.

Ett särskilt förslagsanslag, benämnt Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m., bör föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1979/80. Från anslaget bör bestridas utgifter för att infria garantier som har lämnats till företag i glesbygder och till lån för anskaffning av varulager. Med hänsyn till osäkerheten beträffande förlusterna bör anslaget nästa budgetår tas upp med ett belopp av 1 000 kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att under budgetåret 1979/80 statlig kreditgaranti för lån till företag i glesbygder och för lån till anskaffning av varulager beviljas med sammanlagt högst 26 000 000 kr.,
2. till *Täckande av förluster på grund av kreditgarantier till företag i glesbygder m. m.* för budgetåret 1979/80 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 kr.

C 4. Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering

Nytt anslag (förslag) 35 000 000

Jag har tidigare (avsnitt 5.3) förordat att länsstyrelserna erhåller särskilda medel för åtgärder i anslutning till länsplaneringen. Jag har angivit även vissa riktlinjer för denna verksamhet.

F. n. utgår medel från fjortonde huvudtitelns anslag Kommittéer m. m. och Åtgärder i etableringsfrämjande syfte i vissa län samt från femtonde huvudtitelns anslag Länsstyrelserna m. m. till bl. a. vissa projekt och kostnader för arbetsgrupper med uppgift att behandla sysselsättningsfrågor. Från anslagsposten Särskilda sysselsättningsinsatser under fjortonde huvudtitelns anslag Särskilda stödåtgärder i glesbygder betalas vidare åtgärder för att skapa ökad sysselsättning i glesbygder. Under budgetåret 1978/79 har sammanlagt 22,9 milj. kr. disponerats för dessa ändamål från de angivna anslagen.

Efter samråd med chefen för kommundepartementet förordar jag att ett särskilt reservationsanslag Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering, tas upp för dessa ändamål på statsbudgeten för budgetåret 1979/80. Medelsbehovet under anslaget beräknar jag till 35 milj. kr.

Verksamheten bör utvärderas under budgetåret 1980/81.

Behållningen vid utgången av budgetåret 1978/79 på den under anslaget Särskilda stödåtgärder i glesbygder uppförda anslagsposten Särskilda sysselsättningsinsatser bör tillföras förevarande anslag.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

- att till *Åtgärder m. m. i anslutning till länsplanering* för budgetåret 1979/80 anvisa ett reservationsanslag av 35 000 000 kr.

KAPITALBUDGETEN

V. FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD

V: 13. Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån

1977/78 Utgift	478 773 444	Behållning	377 763 484
1978/79 Anslag	600 000 000		
1979/80 Förslag	1 050 000 000		

Från anslaget bestrids utgifterna för det i programbudgeten för AMS under programmet Regionalpolitiska stödåtgärder upptagna delprogrammet Lokaliseringslån som lämnas enligt förordningen (1970:180) om statligt regionalpolitiskt stöd (omtryckt 1978: 573, ändrad senast 1978: 977).

För sexårsperioden 1973/74–1978/79 har fastställts en beslutsram för lokaliseringsslån av 3 200 milj. kr. Dessutom får outnyttjat utrymme av den beslutsram som fastställdes för treårsperioden 1970/71–1972/73 – 79 milj. kr. – samt beslut som inte tas i anspråk inom föreskriven tid utnyttjas. Under budgetåret 1977/78 har beslut om lokaliseringsslån fattats med 512 milj. kr.

För lokaliseringsslånen har under budgetåret i genomsnitt beviljats 1,5 års räntefrihet och 2,2 års amorteringsfrihet. Den beviljade räntefriheten motsvarar en statlig subvention om drygt 70 milj. kr. I räntor och avbetalningar har under budgetåret 1977/78 inbetalats 158 resp. 134,5 milj. kr. Utestående fordringar på lokaliseringsslån uppgick den 30 juni 1978 till 2 813,5 milj. kr.

Arbetsmarknadsstyrelsen

Medelsbehovet för budgetåret 1979/80 beräknas till 700 milj. kr.

Föredraganden

Beträffande ny beslutsram för det regionalpolitiska stödet hänvisar jag till vad jag har anfört under anslaget Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet. Jag har därvid beräknat en delram för lokaliseringsslån om 4 500 milj. kr. för femårsperioden 1979/80–1983/84.

Jag har tidigare (avsnitt 8.6) beträffande verksamheten med lokaliseringsslån förordat å ena sidan att ändamålen till vilka sådana lån kan utgå skall utvidgas, å andra sidan en skärpning av nuvarande praxis beträffande lånens storlek.

För budgetåret 1979/80 beräknar jag medelsbehovet för lokaliseringsslån till 1 050 milj. kr.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Regionalpolitiskt stöd: Lokaliseringslån* för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 1 050 000 000 kr.

Lån till investeringar för kommersiell service

1977/78 Utgift	3 674 754 ¹	Behållning	3 053 745 ¹
1978/79 Anslag	6 000 000		
1979/80 Förslag	8 000 000		

¹ Anslaget Lån till investeringar för kommersiell service i glesbygd

Med hänvisning till vad jag nyss har anført vid anmälan av anslaget Åtgärder i glesbygder hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att till *Lån till investeringar för kommersiell service* för budgetåret 1979/80 anvisa ett investeringsanslag av 8 000 000 kr.

15 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

BILAGOR

Bilaga 1

Sammanfattning av sysselsättningsutredningens delbetänkande (SOU 1978: 62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel

1 Bakgrund

Sysselsättningsutredningens huvuduppgift är att utreda frågan om den framtida sysselsättningspolitiken. Enligt direktiven skall utredningen bedöma bl. a. vilka krav som riksdagens mål och riktlinjer för regionalpolitiken ställer på den allmänna sysselsättningspolitiken.

Sysselsättningsutredningen fick våren 1976 tilläggsdirektiv om en översyn av den regionalpolitiska stödverksamheten. I tilläggsdirektiven betonas att de nuvarande stödformerna även i framtiden bör bilda stommen i verksamheten och att utredningen därför främst bör undersöka möjligheterna att effektivisera dessa medel.

Utredningen skall lägga fram sitt slutbetänkande vid årsskiftet 1978/79. Av flera skäl har det varit nödvändigt att lägga ett särskilt delbetänkande om de regionalpolitiska medlen redan nu. Det skall framhållas de begränsningar som ligger i ett sådant förfarande med tanke på de samband som finns med insatser på andra områden vilka kommer att behandlas först i slutbetänkandet.

I betänkandet pekas på de många kopplingar som finns till andra politikområden. Vilka förslag utredningen där kan komma med går emellertid nu inte att ange eftersom diskussionen på dessa områden fortfarande pågår inom utredningen.

2 Regionalpolitikens förutsättningar

Förutsättningarna för regionalpolitiken har förändrats under de senaste åren – på flera punkter i negativ riktning. Sysselsättningsminskningen och den snabba strukturomvandlingen inom industrin liksom den svaga tillväxten i ekonomin innebär begränsningar på många områden och det gäller också för regionalpolitiken.

I början av 1970-talet uppnåddes en förbättrad regional balans vad gäller befolkningsutvecklingen. Förbättringen har dock stannat av och i många fall förbyts i flyttningsförluster. Prognoser tyder på ökade spänningar mellan landets olika delar.

Det räcker inte med balans på befolkningssidan. En utjämning är också nödvändig av sysselsättningsmöjligheterna mellan olika delar av landet. Annars finns risken att man återigen kommer i en situation med stor omflyttning och stora nettoförskjutningar mellan landets olika delar.

Vissa befolkningsförskjutningar mellan och inom länen torde man ha att räkna med också i framtiden. Dessa förskjutningar bör dock kunna ske i balanserade former, men då är en förutsättning att man får till stånd en väsentlig höjning av sysselsättningsgraden i regioner där den idag ligger lågt.

Det gäller emellertid inte bara att skapa fler sysselsättningstillfällen. Människor ställer också kvalitativa krav vad gäller valfrihet, trygghet m. m. Mycket talar för att dessa krav kommer att bli än mer uttalade i framtiden.

Många av de små och isolerade arbetsmarknader som finns i landet kommer även efter en förbättring vara så begränsade och dåligt differentierade att många människor framför allt beroende på sin yrkesinriktning sannolikt kommer att föredra arbetsmarknader med bredare yrkesutbud. Å andra sidan finns det också människor som väljer sitt yrke och arbete så att de kan få sin utkomst på en mindre ort som de vill bo kvar på eller flytta till.

Några möjligheter att göra alla orter lika vad gäller arbetsmarknadens sammansättning och storlek finns inte. Arbetet måste därför inriktas på att i de skilda länen bygga upp väl differentierade arbetsmarknader som kan tillgodose människors krav på valmöjligheter m. m.

Därmed ökas människornas möjligheter att stanna kvar i sin hemtrakt och den omflyttning som trots allt blir nödvändig kan ske över kortare avstånd och i huvudsak inom det egna länet. Större orters arbetsmarknader kan genom förbättrade kommunikationer fungera som stödjepunkter för kringliggande mindre orter. En ökad differentiering kan allmänt sett också uppnås på mindre orters arbetsmarknader genom höjningar av den allmänna sysselsättningsnivån, en fortsatt utbyggnad av service- och tjänstesektorn och en medveten styrning av de ny- och omlokaliseringar som hela tiden sker både på industri- och servicesidan.

Mycket stora insatser kommer att krävas för att klara de mål som ställts upp om regional balans och utjämnade sysselsättningsmöjligheter regionerna emellan. En kraftig förstärkning av samhällets medel är nödvändig. Det gäller de regionalpolitiska medlen men också inom näringspolitiken, arbetsmarknadspolitiken etc.

I detta delbetänkande begränsas diskussionen till en förstärkning av de regionalpolitiska medlen: den regionalpolitiska stödverksamheten till näringslivet och regionalpolitisk påverkan av den offentliga sektorn. Men det skall kraftigt understrykas att en förstärkning även på andra områden är en förutsättning för en aktiv och kraftfull regionalpolitik.

Regionalpolitiken är en del av den ekonomiska politiken och den samlade sysselsättningspolitiken. Samtidigt som regionalpolitiska insatser innebär kostnader för samhället måste man också se regionalpolitiken som ett medel att totalt sett öka sysselsättningen och produktionen i samhället.

Regionalpolitiken innefattar avvägningar mellan olika delar av landet. Detta ställer krav på en för hela landet av de centrala statsmakterna sammanhållen sysselsättningspolitik.

3 Det regionalpolitiska stödet till industrin och den privata service- och tjänstesektorn

Detta kapitel behandlar den regionalpolitiska stödverksamheten till näringslivet. Ledorden är förstärka, förenkla och rikta. Det gäller både utformningen av de olika stödmedlen och stödområdesindelningen.

Betänkandet är direkt inriktat på slutsatser och förslag om stödet i framtiden. När det gäller beskrivningar och analyser av den hittillsvarande stödverksamheten hänvisas till det av Expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU) nyligen presenterade betänkandet Att främja regional utveckling (SOU 1978: 46 och 47).

Stödmedlen

Översynen av de regionalpolitiska stödmedlen har gjorts utifrån följande utgångspunkter:

- Stödet skall vara enkelt och knyta an till nuvarande stödformer
- Stödmedlen skall stå i samklang med andra åtgärder för att på sikt skapa en konkurrenskraftig industristruktur
- Medlen skall utformas så att de bidrar till att undanröja olika hinder för näringslivets utveckling i sysselsättningssvaga regioner
- Huvuddelen av det regionalpolitiska stödet bör som hittills ha karaktären av inledningsstöd
- Stödet inriktas också i fortsättningen både på kapitalstöd och arbetskraftsstöd. Den föreslagna förstärkningen av stödet läggs dock i huvudsak på arbetskraftsstödet
- Huvuddelen av det regionalpolitiska stödet bör som hittills lämnas efter en individuell prövning i de enskilda stödärendena.

En förstärkning och vidareutveckling av den regionalpolitiska stödverksamheten förordas. Stödet föreslås koncentrerat till följande stödformer:

- lokaliseringsslån
- avskrivningsslån
- sysselsättningsstöd
- utbildningsstöd
- offertprincipen

Förslaget innebär att följande stödformer slopas:

lokaliseringsbidrag (ersätts av avskrivningsslån)

flyttningersättning för flyttning av maskiner (ersätts av lokaliseringsslån)

lånegaranti (ersätts av lokaliseringsslån)

introduktionsstöd (ersätts av sysselsättningsstöd)

- *Lokaliseringsslånen*, som för närvarande lämnas endast för investeringar i byggnader och maskiner, utvidgas att gälla också marknadsföringsåtgärder, produktutveckling och andra liknande åtgärder. Räntan bör

som hittills vara marknadsanpassad. Möjligheten till räntebefrielse slopas. Däremot kan anstånd med räntebetalning liksom med amortering medges under upp till fem år. Ränteskulden läggs då till lånet och amorteras sedan i samma takt som lånet i övrigt. Lånetiderna bör variera och bestämmas med utgångspunkt i ändamålet med lånet. Längsta lånetid blir 20 år (för turistanläggningar 25 år).

- En ny typ av *avskrivningslån* för investeringar främst i byggnader införs i stället för nuvarande lokaliseringsbidrag och avskrivningslån. Det nya avskrivningslånet är ränte- och amorteringsfritt och skrivs av med hälften efter tre år och återstoden efter sju år efter prövning bl. a. med hänsyn till uppnädd sysselsättningseffekt.
- *Sysselsättningsstödet* höjs kraftigt i de sysselsättningssvagaste delarna av landet. En differentiering av stödet mellan olika områden föreslås. Företag i svagaste områdena skall sammanlagt på sju år kunna få upp till 130 000 kr. för varje årsarbetare varmed sysselsättningen ökar. Stödet gäller ökning av sysselsättningen i förhållandet till högsta antalet sysselsatta under de tre närmaste föregående åren. En ny typ av prövning införs. Bl. a. skall en näringspolitisk bedömning göras vid en förhandsgranskning så att t. ex. stödet inte leder till en överflyttning av sysselsättningsproblem från en ort till en annan. Sysselsättningsökningen måste vidare bedömas som varaktig. Förskottsutbetalning av stöd skall i vissa fall kunna ske.
- *Utbildningsstödet* föreslås lämnas enligt i huvudsak oförändrade regler. På några punkter föreslås dock förändringar. Det gäller att stöd i vissa fall skall kunna lämnas också för utbildning av redan anställd personal och vid ersättningsrekrytering. Vidare att stöd också skall kunna lämnas under längre tid än ett år.
- *Offertsystemet* innebär att staten på offert från ett företag betalar särskild ersättning till ett företag för att det genomför sådana åtgärder som staten önskar att bolaget skall göra. Det skall användas endast i undantagsfall och när övriga stödformer inte är tillämpliga. Utformningen av stödet beslutas av regeringen från fall till fall och regleras i särskilt avtal mellan staten och det berörda företaget. Stödet bör så långt möjligt knytas till vissa klart angivna motprestationer t. ex. vad gäller antal arbets-tillfällen.

För samtliga stödformer föreslås *gemensamma regler om vad som skall räknas som stödberättigad verksamhet*. Stöd skall kunna lämnas till företag inom följande verksamhetsområden:

industri
 industriliknande verksamhet
 industriservice
 viss partihandel
 viss uppdragsverksamhet
 turistnäringen.

Stödområdesindelningen

Det finns en koppling mellan stödmedlens och stödområdessystemets utformning. Den förordade förstärkningen av det regionalpolitiska stödet ställer också skärpta krav på stödområdesindelningen. Kraven kan sammanfattas i följande punkter:

- Stödområdessystemet skall vara så utformat att stödet kan förstärkas och ytterligare differentieras mellan olika regioner.
- Stödområdesindelningen skall underlätta för myndigheter och företag att orientera sig om stödmöjligheterna i olika kommuner.
- Stödområdessystemet skall medge en indelning av kommunerna med hänsyn till sysselsättnings- och befolkningsförhållandena såsom de redovisas bl. a. i länsplaneringen.
- Det skall vidare vara möjligt att inom systemet göra ändringar i stödområdesindelningen när förhållandena så påkallar.

Mot denna bakgrund föreslås en övergång till ett system med sex stödområden, benämnda:

inre stödområde	6
inre stödområde	5
allmänt stödområde	4
allmänt stödområde	3
övrigt stödområde	2
övrigt stödområde	1

Tyngdpunkten av stödinsatserna bör som hittills ligga på de s. k. skogslänen och den nuvarande stödområdesindelningen bör därför bilda utgångspunkt för indelningen också i fortsättningen. Samtidigt bör stödet förstärkas och då främst i de sysselsättningsmässigt sämst ställda kommunerna. För att tillgodose dessa två krav – ett bibehållande av den nuvarande avvägningen mellan olika landsdelar och mellan länen samtidigt som man ökar möjligheterna att differentiera stödet inom dessa större områden – föreslås följande allmänna riktlinjer för indelningen i stödområdesgrupper:

- Kommunerna inom det nuvarande inre stödområdet placeras huvudsakligen i inre stödområde 5 och 6 där område 6 förbehålls de sämst ställda kommunerna. Det kan här finnas ett mindre antal kommuner där en placering i allmänt stödområde 3 och 4 bör övervägas.
- Kommunerna inom det nuvarande allmänna stödområdet placeras huvudsakligen i allmänt stödområde 3 och 4 där kommuner med begränsad och ensidig arbetsmarknad hänförs till område 4. Enstaka kommun eller del av kommun med uttalade sysselsättningssvårigheter och gränsande mot inre stödområde kan placeras i inre stödområde 5. Det kan här också finnas kommuner där en placering i övrigt stödområde 1 eller 2 bör övervägas.

- Kommunerna inom den ursprungliga grå zonen placeras huvudsakligen i övrigt stödområde 1 och 2. I vissa fall kan det vara motiverat med en inplacering i allmänt stödområde 3 och 4 liksom det i andra fall kan vara riktigt att placera kommuner inom den nuvarande grå zonen utanför grundindelningen i stödområden.
- Kommuner i landet i övrigt kan där speciella skäl föreligger placeras i övrigt stödområde 1. Det skall då gälla sammanhängande områden av kommuner – närmast länsdelar – med uttalade och långsiktiga sysselsättningsproblem.
- Möjlighet skall liksom nu finnas för regeringen att gå in med regionalpolitiskt stöd även utanför stödområdena. Likaså skall finnas möjlighet att i enskilda stödärenden kunna göra avsteg från grundsystemet där särskilda skäl föreligger, t. ex. vad gäller stödets storlek.

Kommunerna bildar enligt huvudregeln minsta byggstenar i det regionalpolitiska arbetet, vilket också gäller indelningen i stödområden. Möjligheter skall dock finnas att differentiera stödet i ytmässigt stora kommuner om förhållandena så påkallar.

Inplaceringen i stödområden skall ske med hänsyn till den allmänna sysselsättningssituationen som normalt råder i respektive kommun. Indelningen i stödområden bör för att få stabilitet i verksamheten ligga fast mellan de stora länsplaneringsomgångarna. Ändringar däremellan bör ske endast i undantagsfall när förhållandena i en region förändrats högst påtagligt.

Bedömningsgrunder vid indelningen i stödområden

Det föreslagna systemet för stödområdesindelningen kommer att ställa krav på ett underlag som gör det möjligt till en riktig och rättvis stödområdesindelning utifrån situationen i olika delar av landet. Ett sådant material bör som tidigare antytts ingå som en del i en rullande åtgärdsinriktad länsplanering.

Det är svårt att mer precist ange vilka faktorer som bör belysas i en diskussion om stödområdesindelningen. För jämförbarhetens skull är det nödvändigt att man i länsrapporterna för diskussion om stödområdesindelningen utifrån ett enhetligt sätt att beskriva och analysera situationen i de enskilda kommunerna. Det viktiga är att det finns en gemensam bas för beskrivningen av de olika kommunerna. I övrigt måste det finnas en betydande frihet för länen vad gäller såväl problembeskrivningar som mål och åtgärdsdiskussioner. Det skall i detta sammanhang betonas att bedömningen av vilka stödåtgärder som bör sättas in i skilda regioner till sist är en politisk fråga, där det gäller att väga samman och värdera olika faktorer.

Detta är några väsentliga bedömningsgrunder vid indelningen i stödområden:

- *Behovet av nya arbetstillfällen* i en region för att nå den eftersträlvade långtgående utjämningen av *sysselsättningsgraden*. Detta beräknas på basis av en för varje kommun uppställd befolkningsram och en målsättning beträffande sysselsättningsgraden för de människor som bor i kommunen och med hänsyn också till förhållandena i kringliggande kommuner och pendlingsutbytet kommunerna emellan. En redovisning bör också göras av vad som behöver åstadkommas inom de verksamheter till vilka det regionalpolitiska stödet lämnas dvs. industrin, turismen och den privata tjänstesektorn.
- *Arbetslöshetsnivån* sedd över en längre period och i relation till antalet lediga platser.
- *Befolkningsutvecklingen*.
- En kommuns *geografiska läge* i förhållande till andra orter och sysselsättningssituationen i dessa.
- *Den allmänna sysselsättningsbilden i länet*.

Orter som drabbas av akuta sysselsättningssvårigheter, t. ex. i samband med strukturförändring inom industrin, men som allmänt sett har en förhållandevis bra sysselsättningssituation bör inte placeras in i stödområdes-systemet. Möjlighet skall finnas att där gå in med regionalpolitiskt stöd men problemen bör i första hand mötas med arbetsmarknads- och näringspolitiska medel. Det skall understrykas att också dessa medel måste förstärkas. Förslag härom kommer att redovisas i utredningens slutbetänkande.

Stödet i de olika stödområdena

- *Övrigt stödområde 1.* Avskrivningslån med upp till 10 % av byggnadskostnaderna och 10 % av vissa maskinanskaffningskostnader. Lokaliseringsslån jämte i förekommande fall avskrivningslån på upp till 70 % av kapitalbehovet. Utbildningsstöd.
- *Övrigt stödområde 2.* Samma regler som ovan men avskrivningslån med upp till 25 % av byggnadskostnaderna.
- *Allmänt stödområde 3.* Samma regler som ovan men 40 % av byggnadskostnaderna i avskrivningslån, 15 % för vissa maskinanskaffningskostnader.
- *Allmänt stödområde 4.* Samma regler som ovan plus ett sysselsättningsstöd med totalt 40 000 kr. på tre år för varje bestående nettoökning av antalet årsarbetare.
- *Inre stödområde 5.* Samma regler som ovan men avskrivningslån med upp till 55 % av byggnadskostnaderna och 20 % av vissa maskinanskaffningskostnader. Sysselsättningsstöd med totalt 80 000 kr. på fem år för varje bestående nettoökning av antalet årsarbetare.
- *Inre stödområde 6.* Samma regler som ovan men avskrivningslån upp till 70 % av byggnadskostnaderna och 60 % av maskinanskaffningskost-

naderna. Sysselsättningsstöd med totalt 130 000 kr. på sju år för varje bestående nettoökning av antalet årsarbetare.

Offertprincipen skall när det gäller industrin kunna användas som regionalpolitiskt medel i stödområde 6. För projekt inom den privata tjänste- och servicesektorn, vissa riksorganisationer och för administrativa funktioner inom större industriföretag/koncerner skall den dock kunna utnyttjas i samtliga stödområden.

Statliga industricentra skall kunna byggas på orter i stödområdena 5 och 6.

Regionalpolitiskt stöd skall i vissa fall kunna lämnas till kommuner för att bygga *kommunala industrilokaler för uthyrning* i stödområdena 4, 5 och 6.

Generellt frisläpp av *investeringsfonderna* för investeringar i stödområde 6. I övriga stödområden bör frisläpp vidare kunna medges efter prövning av regeringen i varje enskilt fall. Möjlighet att kombinera investeringsfundsmedel och lokaliseringsstöd i första hand i stödområdena 4, 5 och 6.

För *transportstödet* gäller en särskild stödområdesindelning.

Beslutsordning för regionalpolitiskt stöd

Systemet med decentraliserad beslutsrätt föreslås permanentat och utvidgat. Avgränsningen vad som skall avgöras av regeringen, AMS och länsnivån bör som hittills göras i form av beloppsgränser kompletterade med vissa branschundantag och inskränkningar när det gäller verksamhet som påverkar förhållanden i mer än ett län.

- *Länsstyrelse* beslutar – med vissa undantag – om avskrivningslån och lokaliseringsslån vid investeringar upp till 5 milj. kr.
- *Länsarbetsnämnd* beslutar – med vissa undantag – om sysselsättningsstöd.
- *AMS* beslutar – med vissa undantag – om avskrivnings- och lokaliseringsslån vid investeringar upp till 15 milj. kr., utbildningsstöd på upp till 20 kr. per person och arbetstimme samt sysselsättningsstöd i de fall länsarbetsnämnden inte beslutar.
- *Regeringen* beslutar om avskrivnings- och lokaliseringsslån vid investeringar som överskrider 15 milj. kr. liksom ärenden som aktualiseras genom etableringsdelegationens verksamhet, utbildningsstöd på över 20 kr. per person och arbetstimme, stöd enligt offertprincipen, förhandsbesked om en verksamhet är stödberättigad samt ärenden om stöd utanför stödområdena.

Uppföljning av företag som fått regionalpolitiskt stöd

För avskrivnings- och lokaliseringsslån bör som hittills tas säkerheter i form av pantbrev, företagsinteckningar och borgen. Begränsat borgensansvar bör dock kunna användas i ökad utsträckning.

Förslag läggs om att revisorerna årligen i de företag som får stöd skall lämna en särskild granskningsrapport till uppföljningsmyndigheten. I rapporten skall anges om stödet har använts för avsett ändamål. De anställdas fackliga organisationer skall ges möjlighet att ta del av denna granskningsrapport och i anslutning därtill framföra sina synpunkter. Krav på auktoriserade eller godkända revisorer i samtliga företag som får regionalpolitiskt stöd. Vid överlåtelse av företag som fått stöd förordas ett system där ev. erhållna avskrivningslån automatiskt omvandlas till lokaliseringlån. Möjlighet skall sedan finnas att efter ansökan från bolaget åter omvandla detta lån till avskrivningslån. Bolaget får då styrka att överlåtelsen inte är till nackdel för sysselsättningen i företaget.

Insyn och inflytande för de anställda i företag som får/har fått regionalpolitiskt stöd

Kraven på information om utvecklingen av verksamheten bör ställas högt för företag som har fått regionalpolitiskt stöd. Förstärkningar föreslås här på följande punkter:

- I samband med att stöd prövas skall även vid länsstyrelsernas prövning de fackliga organisationerna delta i beredningen av ärendena.
- I samband med uppföljningen av lämnat stöd skall de anställdas representanter ha möjlighet att ta del av och ge synpunkter i anslutning till den revisorsrapport som skall lämnas till uppföljningsmyndigheten.
- Kollektivavtal bör finnas vid de företag som får regionalpolitiskt stöd.
- Facklig förtroendeman bör få information om viktiga kontakter mellan företag och myndigheter i frågor som avser regionalpolitiskt stöd. Av ansökningshandlingarna bör framgå att sådan information om ansökningen har lämnats.

Frågan om facklig insyn m. m. berör också formerna för information till de anställda om företag och branschförhållanden vilket kommer att behandlas i slutbetänkandet i anslutning till den näringspolitiska planeringen.

Krav på personella resurser

Det räcker inte med att se på de stödmedel med vilka regionalpolitiken skall bedrivas. En förutsättning för ett effektivt arbete är också att det finns tillräckliga personella resurser på de organ som skall handha dessa medel. Då det i slutbetänkandet kommer att läggas förslag om förstärkta insatser också på andra områden, bl. a. vad gäller näringspolitiken, som berör samma organ görs nu inte någon isolerad bedömning av behovet av personalförstärkningar för den regionalpolitiska stödverksamheten. En samlad bedömning av denna fråga kommer i stället att göras i slutbetänkandet.

Utvärdering av den regionalpolitiska stödverksamheten

En bättre samordning bör ske när det gäller uppföljningen och utvärderingen av den regionalpolitiska stödverksamheten. Det övergripande ansvaret för detta ligger på de enheter inom industridepartementet som handlägger de regionalpolitiska frågorna. Uppföljningen och utvärderingen bör i övrigt ses som en naturlig del i arbetet med dessa frågor på AMS, på länsarbetsnämnderna och länsstyrelserna.

4 Den offentliga sektorn och regionalpolitiken

Den offentliga sektorns sysselsättning har sedan mitten av 1960-talet fördubblats och uppgick 1976 till omkring 1 200 000 anställda. Det motsvarar ca 30 % av det totala antalet sysselsatta i landet.

Hittills under 1970-talet har ökningen av de anställda inom den offentliga sektorn varit större än nettoökningen av den totala sysselsättningen i landet. Även den framtida sysselsättningsökningen kommer till stor del att återfinnas inom den offentliga sektorn, främst hos kommunerna och lands-tingen.

Genom den offentliga sektorns ökade betydelse för sysselsättningen ökar också skälen för att förstärka den offentliga sektorns samband med regionalpolitiken. Liksom för regionalpolitiken i övrigt måste statsmakerna här ha ett övergripande ansvar. Grundläggande beslut måste fattas centralt av statsmakterna. Länsstyrelsen bör på länsplanet ges ökade möjligheter att aktivt bevaka de regionalpolitiska intressena i den regionala statliga verksamheten.

Förslagen beträffande den *statliga verksamheten* kan sammanfattas i följande punkter:

- Statliga myndigheter blir skyldiga att beakta de regionalpolitiska faktorerna redan i sin verksamhetsplanering.
- Myndigheternas planering samordnas med den regionalpolitiskt inriktade länsplaneringen, som görs mera åtgärdsinriktad.
- Länsstyrelsens möjligheter att på regionalpolitiska grunder i vissa fall begära regeringens omprövning av statlig myndighets beslut utvidgas.
- Regionalpolitiskt motiverade anvisningar till statliga länsorgan skall kunna meddelas på grundval av det till länsplaneringen knutna länsprogrammet. Planeringen av den regionala kollektivtrafiken får ökad betydelse.
- Den statliga budgeten används som ett medel för att få de regionalpolitiska aspekterna beaktade i myndigheternas verksamhet. Detta förutsätter bl. a. ett samband mellan länsplaneringen och budgetbehandlingen.
- I den årliga budgetpropositionen lämnas en konkret redovisning av de olika samhällsfunktionernas betydelse för den regionala utvecklingen.

Vid realfördelningen av statsutgifterna belyses även de totala statsutgifternas regionala fördelning.

- För att även över sektorsgränserna kunna bedriva en åtgärdsinriktad regionalpolitik i den statliga verksamheten ställs ett särskilt regionalpolitiskt anslag i statsbudgeten på inledningsvis 100 milj. kr. per år till regeringens disposition. Syftet med dessa medel skall vara att stödja sådana åtgärder i statlig verksamhet och annan verksamhet som enligt den regionalpolitiska planeringen är av särskild betydelse för att förbättra den regionala utvecklingen och levnadsbetingelserna för befolkningen. Vid medelsdispositionen ställs en viss del av anslaget direkt till länsstyrelsernas förfogande med ett decentraliserat ansvar för prioriteringen av de ändamål som anses mest angelägna inom länen.
- Ett handlingsprogram för decentralisering i den centrala och regionala statsförvaltningen kombineras med ett åtgärdssystem som knyts till den årliga budgetprövningen och samordnas med den regionalpolitiska planeringen. Ett decentraliseringsmål skrivs också in i verksstadgan. Enligt en inom statskontoret gjord genomgång av verksamhetsstrukturen hos olika centrala statliga myndigheter torde decentraliseringsmöjligheterna där grovt kunna uppskattas till omkring 10 000 årsverken med successivt genomförda åtgärder under 5–10 år. Härtill kommer ganska betydande möjligheter till en decentraliserad förläggning inom länen av arbetstillfällena inom den regionala statsförvaltningen. Decentraliseringen måste genomföras i former som tillgodoser de anställdas krav på trygghet och utvecklingsmöjligheter.

Förslagen beträffande *kommunernas och landstingens verksamhet* kan sammanfattas i följande punkter:

- Genom en utvecklad sysselsättningsplanering för kommunernas och landstingens verksamhet skapas ökade förutsättningar för att göra regionalpolitiken mera åtgärdsinriktad även på dessa områden.
- På det kommunala området ägnas de regionalpolitiska faktorerna särskild uppmärksamhet i den verksamhet som är av betydelse för att undanröja förvärvshinder. Detta gäller bl. a. utbyggnaden av barnomsorgen, där bristen på platser fortfarande är ett stort hinder för jämställdhet och valfrihet på arbetsmarknaden. Statsbidragen till barnomsorgen bör därför i lämpligt sammanhang förstärkas med beaktande av kommunernas kostnader och möjligheter att åstadkomma lokalt anpassade lösningar.
- Inom landstingens verksamhetsområde skapas effektivt fungerande styrmedel för att förverkliga planerna på en även från regionalpolitiska utgångspunkter önskvärd utbyggnad och omstrukturering av hälso- och sjukvården i riktning mot mera decentraliserade vårdformer. Detta gäller framför allt långtidsjukvården med lokalt belägna sjukhem och distriktssjukvården med lokalt förlagda vårdcentraler.

- Statligt stöd till landstingens verksamhet kombineras med regionalpolitiskt motiverade regler som tar sikte på att i huvudsak förlägga långtidssjukvården till lokalt belägna sjukhem inte bara på de nuvarande sjukhusorterna utan även på mindre orter med erforderligt befolkningsunderlag.
- De statliga skatteutjämningsbidragen till kommunerna och landstingen har utöver sin kommunalekonomiska betydelse också stor regionalpolitisk betydelse. Skatteutjämningsystemet utformas på ett sådant sätt att det innefattar ett hänsynstagande till kommunernas strukturella olikheter både i olika delar av landet och inom samma län.
- De extra skatteutjämningsbidragen – som kompletterar den ordinarie bidragsgivningen till kommunerna och landstingen – skall efter prövning i varje enskilt fall kunna utgå även för speciella åtgärder som enligt den regionalpolitiska planeringen är av särskild betydelse. Därigenom tillskapas inom ramen för ett befintligt bidragssystem en smidig form för att genomföra på särskilda ändamål inriktade regionalpolitiska åtgärder i kommunernas och landstingens verksamhet.

5 Särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygd

De regionalpolitiska insatser som diskuterats i kapitel 3 och 4 når i allmänhet inte ut till de mest glesbefolkade områdena. Där är det nödvändigt att vidta särskilda åtgärder. Det gäller både den långsiktiga sysselsättningen och arbeten av beredskapskaraktär.

En utvidgning och vidareutveckling av stödet för särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygden förordas:

- *Det särskilda stödet till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder* – som syftar till att underlätta olika former av kombinationssysselsättning i dessa områden och som handhas av lantbruksstyrelsen/lantbruksnämnderna – föreslås få en vidgad användning. Begränsningen att en del av verksamheten skulle ha anknytning till jord- och skogsbruk föreslås slopad. Stödformen kan med en sådan förändring slås samman med det s. k. skärgårdsstödet till ett *enhetligt stöd till lantbruksföretag och andra näringar i vissa glesbygder*. Därvid bör också övervägas en överflyttning av administrationen av stödet till organ som har ett mer sektorsövergripande arbetsområde.
- Huvuddelen av *det regionalpolitiska stödet till hemarbete i glesbygd* överförs till de nya stiftelserna för den skyddade verksamheten. Den del av detta stöd som lämnas till personer som i egen regi bedriver mindre industriverksamhet och hantverk, hemslöjd o. dyl. bör kunna täckas upp med det ovannämnda utvidgade stödet till företag i glesbygd.

- *Det särskilda stödet till de regionala utvecklingsfonderna för insatser i glesbygd* – service till småföretag m. m. – bör vägas in i den allmänna medelstillelningen till fonderna.
- *Det särskilda stödet till utredningar rörande glesbygder* bör kunna föras in i ett allmänt anslag till länsstyrelserna för olika typer av specialutredningar o. dyl. av det slag som decentraliseringsutredningen föreslagit.
- *Verksamheten med intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser för ortsbunden arbetskraft i glesbygd (IKS)* utvidgas till andra kommuner med liknande förhållanden som de som ingått i försöksverksamheten. En bättre samordning bör ske med de kommunala beredskapsarbetena. Vidare förordas återgång till det tidigare system där bidrag lämnas endast för lönekostnader och där materialkostnaderna betalas av den som får stödet. Bidraget föreslås bli 90% av lönekostnaden. Ökade ansträngningar måste göras för att få fram arbetsuppgifter som svarar mot arbetskraftens krav och förutsättningar så att t. ex. också kvinnor utan större arbetslivserfarenhet skall kunna ta ett arbete. En geografisk avgränsning bör ske så att stödet inriktas på glesbygdsområden på betydande avstånd från kommunernas centralorter. Samordningen med de kommunala beredskapsarbetena gör att stödet i fortsättningen bör administreras av länsarbetsnämnderna och AMS.

6 Kostnader för en förstärkt regionalpolitik

Förstärkta regionalpolitiska insatser kommer att ställa krav på ökade ekonomiska resurser i statsbudgeten. Som tidigare betonats skall regionalpolitiken emellertid inte enbart ses som en kostnad för samhället utan också som ett aktivt medel för att öka sysselsättningen och den samlade produktionen i landet. Fler människor i arbete – bl. a. genom en utbyggd regionalpolitik – innebär också ökade inkomster för stat och kommun. Det skall därför strykas under att de utgiftsökningar i statsbudgeten som redovisas i det följande endast visar den ena sidan av de statsfinansiella effekterna av den förstärkta regionalpolitik som här föreslås.

De föreslagna förstärkningarna och förändringarna av *det regionalpolitiska stödet till näringslivet* kommer att påverka anslagsbehovet på två sätt. Ändringarna av regler och belopp kommer i sig att ställa ökade anspråk på vissa anslag medan andra anslagsposter kan minskas eller helt slopas. Detta sker även vid en helt oförändrad volym av stödverksamheten. Nu är naturligtvis syftet med förslagen att åstadkomma fler utbyggnader och nylokaliseringar. Förslagen bör sålunda medföra ökad efterfrågan på regionalpolitiskt stöd och därmed en volymökning av stödverksamheten.

Förslagen för att i ökad utsträckning få in de regionalpolitiska aspekterna även i *den offentliga sektorns verksamhet* ställer också krav på ekonomiska insatser från staten.

Följande tablå visar en schematisk beräkning av anslagsbehoven per år för de olika stödformerna jämfört med anslagen för budgetåret 1978/79. I tablå har summeringar gjorts av anslag på stödformer som i det nya systemet kommer att sammanföras, t. ex. lokaliseringsbidrag och avskrivningslån liksom introduktionsstöd och sysselsättningsstöd.

Ändamål	Nuv. anslag (milj. kr. per budgetår)	Beräknat anslags- behov (milj. kr. per budgetår)
Avskrivningslån	245	345
Utbildningsstöd	35	45
Sysselsättningsstöd	60	200
Offertprincipen	—	25
Stiftelsen Industricentra	—	6
IKS	12	60
Glesbygdsföretag	15	20
Särskilda glesbygdsinsatser	4	4
Offentlig sektor, statlig verks.	—	100
Räntebefrielse på lokaliseringslån	80	—
Delsumma bidrag	451	805
Lokaliseringslån	533	815
Summa	984	1 620

Beloppet för offentlig sektor avser förslaget om ett särskilt anslag över sektorsgränserna för statlig verksamhet. Därtill kommer andra för den offentliga sektorn regionalpolitiskt motiverade kostnader i statsbudgeten dels för statliga myndigheter, dels för kommunernas och landstingens verksamhet.

Här skall också nämnas länsorganens behov av ekonomiska resurser för utrednings- och utvecklingsarbeten i anslutning till regionalpolitiken. Det förslag som decentraliseringsutredningen nyligen lagt fram innebär att varje länsstyrelse skall tillföras 1–5 milj. kr. per år för sådan verksamhet.

7 Reservation

Till betänkandet har fogats reservationer av ledamöterna Karl-Olof Faxén, Erik Ransemar, Sten Svensson och Margareta af Ugglas samt särskilda yttranden av ledamöterna Gösta Rehn, Sten Svensson och Margaretha af Ugglas.

Bilaga 2

Remissyttranden över sysselsättningsutredningens delbetänkande (SOU 1978: 62). Regionalpolitiska stödformer och styrmedel

1 Inledning

Sysselsättningsutredningens delbetänkande (1978: 62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel remissbehandlades hösten 1978.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddstyrelsen, bostadsstyrelsen, domänverket, konjunkturinstitutet, konsumentverket, lantbruksstyrelsen, samtliga länsstyrelser, postverket, riksrevisionsverket (RRV), sjöfartsverket, skogsstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), socialstyrelsen, statens industriverk, statens invandrarverk, statens järnvägar (SJ), statens naturvårdsverk, statens personalnämnd (SPN), statens planverk, statens vattenfallsverk, statens vägverk, statistiska centralbyrån (SCB), statskontoret, televerket, överbefälhavaren (ÖB), överstyrelsen för ekonomiskt försvar, Stockholms, Norrtälje, Enköpings, Tierps, Eskilstuna, Katrineholms, Norrköpings, Jönköpings, Vetlanda, Ljungby, Uppvidinge, Gotlands, Karlskrona, Olofströms, Hässleholms, Höörs, Malmö, Kungsbacka, Göteborgs, Borås, Åmåls, Gullspångs, Karlstads, Arvika, Örebro, Köpings, Sala, Borlänge, Ljusdals, Sundsvalls, Kramfors, Östersunds, Skellefteå, Storumans och Luleå kommuner, samtliga landstingskommuner, Centerns kvinnoförbund, Centerns ungdomsförbund, Centralorganisationen SACO/SR, decentraliseringsutredningen, expertgruppen för forskning om fysisk planering och bebyggelse, expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), Folkpartiets kvinnoförbund, Folkpartiets ungdomsförbund (FPU), Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Landsstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Moderata ungdomsförbundet (MUF), Statsföretag AB, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska handelskammarförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation – Familjeföretagen (SHIO-Familjeföretagen), Sveriges industriförbund, Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Stiftelsen Industricentra, Föreningen Auktoriserade Revisorer (FAR), utvecklingsfonderna i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Göteborg och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt

Sveriges Grossistförbund, Svenska Sparbanksföreningen och Svenska Bankföreningen. Dessutom har yttrande inkommit från göteborgsdelegationen.

2 Regionalpolitikens förutsättningar

Regionalpolitikens mål

Behandlingen av regionalpolitikens mål och förutsättningar är i utredningen – i enlighet med direktiven – förhållandevis kort. Några remissinstanser, bl. a. *LO* och *TCO* ser detta som en brist. *LO* menar för sin del att det med hänsyn till de senaste årens ekonomiska utveckling hade varit befogat med en ordentlig genomgång av regionalpolitikens förutsättningar och mål. *TCO* ser ett behov av principdiskussioner beträffande regionalpolitiken och dess koppling till samhällets utveckling i stort.

Utredningen konstaterar att en kraftig förstärkning av samhällets medel är nödvändig för att klara de mål som ställs upp om regional balans och utjämnade sysselsättningsmöjligheter regionerna emellan. Flertalet remissinstanser – främst de lokala och regionala – som tar upp denna övergripande fråga, instämmer i utredningens konstaterande. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser det nödvändigt att kraftigt förstärka medlen för regionalpolitiken och att utvidga medlen till att omfatta även den offentliga sektorn. *Länsstyrelsen* konstaterar vidare att utredningens förslag innebär en sådan förstärkning och utvidgning men anser att man bör gå längre, främst vad avser medlens effekt för den inomregionala balansen. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* finner att regionalpolitiken bör ges en större del av det totala ekonomiska utrymmet. Även *Svenska kommunförbundet* konstaterar att den hittillsvarande regionalpolitiken inte i önskad utsträckning har lyckats utjämna skillnaderna mellan olika regioner och kommuner. Förbundet delar utredningens uppfattning att det krävs betydande insatser för att klara målen om regional balans och utjämning.

Några länsstyrelser, bl. a. *länsstyrelserna i Norrbottens, Jämtlands och Gävleborgs län* anser att det finns ett gap mellan mål och medel i regionalpolitiken. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* anför därvid att de av utredningen framlagda förslagen inte kommer att avsevärt förbättra möjligheterna att uppnå de uppsatta regionalpolitiska målen. *SAF* och *Sveriges industriförbund* uttalar i sitt gemensamma yttrande en skepsis beträffande möjligheterna att nå alla de mål som formulerats för regionalpolitiken och ifrågasätter det ändamålsenliga i att skapa förväntningar, som det saknas ekonomiska förutsättningar att uppfylla. De båda organisationerna menar att målsättningen är överambitiös vad gäller sysselsättningens regionala och inomregionala fördelning och att tendensen under senare år har varit att i uttolkningen ytterligare öka ambitionerna. Dessa ambitioner kan endast tillfredsställas vid en kraftigt positiv utveckling vad gäller såväl effektivitet och sysselsättning inom det svenska näringslivet.

Utredningen uttalar att ekonomisk tillväxt är en viktig förutsättning för en kraftfull regionalpolitik. Flera näringslivsorganisationer, liksom några länsstyrelser, understryker betydelsen av generellt verkande åtgärder med syfte att stärka den allmänna tillväxten för att därigenom ge utrymme för regionalpolitiska satsningar. De regionalpolitiskt motiverade insatserna måste enligt *Svenska handelskammarförbundet* kombineras med en allmän stimuleringspolitik för näringslivet i hela landet. Selektiva stödåtgärder bör därför ses som komplement till en sådan generell politik. Bl. a. *SAF* och *Sveriges industriförbund* anför liknande synpunkter. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* konstaterar att en väsentlig förutsättning för en framgångsrik regionalpolitik är att de generella villkoren för företagande ges en sådan utformning att en hög tillväxttakt främjas och en hög sysselsättning därmed kan uppnås. *KF* delar utredningens uppfattning att vad som kan uppnås på det regionalpolitiska området är starkt beroende av det totala ekonomiska utrymmet i landet. Enligt *socialstyrelsen* innebär betonandet av ekonomisk tillväxt som en förutsättning för en kraftfull regionalpolitik en tolkning av de regionalpolitiska målen som ej är självklar. Det allmänna målet om att människorna i olika regioner skall erbjudas bl. a. likvärdiga sysselsättningsmöjligheter måste, enligt styrelsen, anses gälla även i tider av ringa eller ingen tillväxt i samhället. Med detta synsätt är behovet av en kraftfull regionalpolitik större vid svag än vid stark regionalekonomisk tillväxt.

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att utredningen inte är entydig när det gäller frågan om "regionalpolitiken skall ses som ett av medlen att åstadkomma ett, i vid mening, rationellt utnyttjande av landets samlade tillgångar eller om regionalpolitiken skall upplevas som motstridig andra nationella mål, ekonomiska osv. Det senare synsättet är enligt länsstyrelsens mening alltför vanligt." Enligt länsstyrelsen skall de regionalpolitiska stödformerna ses som hjälpmedel i en sammanhållen och konsekvent utvecklingspolitik mot övergripande samhällsmål. *SAF* och *Sveriges industriförbund* tar upp samma fråga som länsstyrelsen och anför att kostnaderna för regionalpolitiken bör motsvaras av en intäktssida som tidsmässigt förskjuten väl motsvarar de resurser som tagits i anspråk. En förutsättning för detta är enligt de två organisationerna dock "att man tar tillvara och utvecklar de expansiva regioner som finns inom stödområdet genom att kanalisera insatserna på ett samlat och målinriktat sätt till de områden som har de bästa förutsättningarna för en expansion".

AMS ifrågasätter lämpligheten av att använda länsvisa befolkningsramar i planeringen. De allmänna målen med avseende på sysselsättning, service och miljö är i förhållandevis ringa grad kopplade till invånarantalet i resp. län. Befolkningsramar kan enligt styrelsen i själva verket befaras dra uppmärksamheten från de egentliga problemen. Sysselsättningsgraden för män och kvinnor utgör inom arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsområde den väsentliga mätaren på hur de regionalpolitiska målen uppfylls.

Även *SAF* och *Sveriges industriförbund* berör denna avvägningsfråga och organisationerna "kan inte acceptera att den nuvarande befolkningsfördelningen inom landet skulle vara i någon mening optimal och att förändringar i förhållande till denna beskrivs som obalans". *KF* anför liknande synpunkter, men understryker liksom utredningen att befolkningsförskjutningar inom och mellan länen bör ske i balanserade former.

Behovet av geografisk och yrkesmässig rörlighet berörs av några verk och organisationer på central nivå. *SAF* och *Sveriges industriförbund* menar "att de snabba strukturförändringarna inom svenskt näringsliv har sina huvudsakliga orsaker utanför landets gränser och i allmänhet inte kan påverkas. För att minska effekterna i form av störningar i sysselsättningsmönstret är det nödvändigt att på olika sätt vidga arbetsmarknaderna, vilket också ställer krav på ökad såväl yrkesmässig som regional rörlighet. Även om de regionalpolitiska medel som syftar till en ökad rörlighet av kapitalet förbättras torde enligt organisationerna dessa inte vara tillräckliga för att ensamma klara sysselsättningsproblemen om inte den tröghet som i dag präglar arbetsmarknaden kan överbryggas. Organisationerna menar att den rörlighetsstimulerande politiken måste ägnas stor uppmärksamhet."

SACO/SR framhåller att en förstärkt regionalpolitik inte enbart kan väntas få positiva produktionseffekter. I den mån som rörligheten på arbetsmarknaden minskar blir det också fråga om negativa effekter på produktionsresultatet. Det är angeläget att söka klarlägga båda dessa effekter för att möjliggöra mer fullständig avvägning mellan för- och nackdelar av en förstärkt regionalpolitik." Enligt *SÖ* underlättas både yrkesmässig och geografisk rörlighet om de individer som kan beröras av omställningskrav har en bred grundutbildning. Detta talar alltså emot att man alltför snävt skall inrikta utbildningsutbudet mot en begränsad lokal arbetsmarknad. *Socialstyrelsen* anför i detta sammanhang att det är angeläget att ta hänsyn till de sociala kostnaderna på kort och lång sikt för den oönskade omflyttningen. Flera regionala remissorgan, bl. a. *landstinget i Skaraborgs län* understryker behovet av en planering som innebär ökade möjligheter för länsinvånarna att stanna kvar i sin hemtrakt och som medför att den pendling, som trots allt blir nödvändig, kan ske över kortare avstånd.

De flesta remissinstanser understryker behovet av en samordning mellan regionalpolitiken och näringspolitiken. Några remissinstanser kritiserar därvid den uppdelning i delbetänkande och huvudbetänkande som utredningen varit nödsakad att göra. *SHIO-Familjeföretagen* menar att denna uppdelning av utredningens arbete har lett till att de regionalpolitiska frågorna och förslagen inte får sin naturliga plats inom den totala sysselsättningspolitiken. *Statens industriverk* anför liknande kritik. *MUF* "understryker att satsningarna på små företag och på jord- och skogsbruk har stor regionalpolitisk betydelse. Här har regeringen sedan 1976 gjort betydande insatser som torde ge regionala effekter utan att insatserna som sådana rubricerats som regionalpolitik."

Länsstyrelserna är genomgående positiva till utredningens principiella ställningstagande om behovet av samverkan med näringspolitiken och arbetsmarknadspolitiken. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* betonar starkt "sysselsättningsutredningens slutsats att en förstärkning av de regionalpolitiska medlen inte ensamt kan klara en utjämning av sysselsättningen mellan olika regioner. Stora insatser kommer också att krävas på arbetsmarknadspolitens område. Av stor betydelse för utvecklingen i skilda regioner blir också näringspolitiska åtgärder av olika slag." *Länsstyrelserna i bl. a. Västmanlands, Gävleborgs och Västernorrlands län* framför motsvarande synpunkter. Flera länsstyrelser berör i detta sammanhang behovet av regionala näringspolitiska program och *länsstyrelsen i Uppsala län* anför att "de regionala näringslivsprogrammen inte bara skall vara en nedbrytning av den på riks nivå framtagna näringspolitiken utan även innehålla riktlinjer för hur olika näringsgrenar och branscher bör utvecklas för att de regionalpolitiska målen för länet skall kunna förverkligas".

KI tar i detta sammanhang upp frågan om planeringsunderlaget räcker till för den föreslagna samordningen. För att det regionalpolitiska "stödet skall kunna fogas in i en allmän näringspolitik, där de regionala effekterna beaktas", skulle man – enligt institutet – "behöva tillgång till en *regional input-output-statistik*. Trots de stora ambitionerna vad avser regionalpolitik har man i Sverige inte ens börjat planera någon sådan statistik."

Ortsplanen

Flera remissinstanser instämmer i utredningens konstaterande att det inte går att göra alla arbetsmarknader lika vad det gäller arbetsmarknadens sammansättning. Några av dessa, som t. ex. *landstinget i Jönköpings län*, understryker samtidigt vikten av att strävandena inriktas på att bygga upp väl differentierade lokala arbetsmarknader i alla delar av länet. *Landsförbundet* uttalar att det måste vara en strävan att bygga upp eller vidmakthålla ett nät av sinsemellan kompletterande orter. Genom att bygga upp ett antal väl differentierade arbetsmarknader kan större orter fungera som stödjeppunkter för mindre.

LO behandlar i sitt yttrande utförligt ortssystempolitiken, som organisationen i olika sammanhang har stött och anför att "tyngre regionalpolitiska insatser måste koncentreras till vissa orter som kan tjäna som stödjeppunkter för andra orter både vad gäller sysselsättning och service. LO finner att utredningen helt har avstått från att diskutera den s. k. ortsplänen. Det är enligt organisationen svårt att avgöra huruvida detta skall ses som uttryck för en vilja att ändra inriktning på regionalpolitiken mot ökad geografisk spridning av resurserna. Om så är fallet så förefaller det enligt LO uppenbart att det på längre sikt kommer att få allvarliga effekter vad gäller befolkningsutveckling och sysselsättningsmöjligheter i de sysselsättnings-svaga länen. De senaste årens ekonomiska problem och de förändrade för-

utsättningar för regionalpolitiken torde innebära att kravet att bygga upp differentierade och robusta orter med motståndskraft mot strukturförändringar är angelägnare än någonsin.”

Några länsstyrelser och kommuner, bl. a. *länsstyrelsen i Skaraborgs län* och *Karlskrona kommun* finner att Ortsplanen hittills i mycket ringa utsträckning varit vägledande för regionalpolitiska ställningstaganden. *Karlskrona kommun* påpekar att det borde varit självklart att samtliga primära centra skulle ha getts sådana resurser att de kunnat fungera på avsett sätt. *LRF* finner att den tillämpade ortsklassificeringen på ett olyckligt sätt har bidragit till avfolkning av de mindre orterna och lett till koncentration framför allt till primära centra. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *Norrhälje kommun* och *Centerns kvinnoförbund*. *LRF* tar även upp frågan om regionalpolitikens utformning inom till ytan stora kommuner. Enligt förbundet bör regionalpolitiken inriktas på att skapa fungerande lokala arbetsmarknader. Arbetsstillfällena skall alltså kunna erbjudas inom rimligt pendlingsavstånd. De stora kommunerna måste enligt *LRF* i dessa sammanhang delas upp i flera lokala arbetsmarknader.

Länsstyrelsen i Kalmar län pekar på ”de svårigheter, som föreligger att kombinera mål i fråga om arbetsmarknadens differentiering med höjda yrkesverksamhetsgrader och att skapa fler nya arbetstillfällen. I många fall kan enligt länsstyrelsen en etablering eller utvidgning leda till ökad sysselsättning men minskad differentiering. Det är då mycket svårt och ev. felaktigt att i ett kortare perspektiv verka för en annan lokaliseringssort, där också differentieringsmålet skulle kunna uppfyllas. Den för en hel region bästa lösningen ligger enligt länsstyrelsens uppfattning i att försöka åstadkomma relativt stora robusta arbetsmarknader, som inom sig kan klara omställningar både mellan branscher och mellan geografiska delområden.”

Några remissinstanser, främst inom stödområdet, framför farhågor för en urholkning av stödet till norra Sverige. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* finner att regionalpolitiken allt mer har utvidgats utanför de områden som ursprungligen skulle stödjas med regionalpolitiska insatser. *Landstinget i Västernorrlands län* konstaterar med oro att medel till strukturella förändringar inom olika branscher i södra och mellersta Sverige vida överstigit de regionalpolitiska insatserna. I motsats till dessa synpunkter anför *länsstyrelsen i Skaraborgs län* att ”de lång- och kortsiktiga problemen rörande sysselsättningen som uppkommer i kommuner utanför det hittillsvarande stödområdet regelmässigt borde behandlas på samma sätt som i kommuner inom stödområdet. För hela landet huvudsakligen likartade kriterier borde sålunda gälla när det gäller regionalpolitiska insatser.”

Vad gäller utvecklingen i Stockholmsområdet finner *LRF* att beslutet om utlokalisering av vissa statliga verk endast har fått temporär betydelse eftersom kvarvarande institutioner tillåtit att expandera. ”Någon egentlig utjämning av sysselsättningsgraderna mellan olika regioner för resten av 70- och 80-talet förutses inte med de regionalpolitiska medel som finns för

närvarande." Mot denna bakgrund finner LRF det nödvändigt att statsmakterna även fortsättningsvis har det övergripande ansvaret för den mellanregionala fördelningen. *Socialstyrelsen* finner i detta sammanhang att "svårigheter kan komma att uppstå i storstadsområden och primära centra när det gäller att rekrytera personal till av samhället prioriterade serviceområden, dvs. framför allt barnomsorg, äldreomsorg och långtidssjukvård. Det är, enligt socialstyrelsens uppfattning, nödvändigt att beakta denna utveckling när det gäller utformningen av den framtida regionalpolitiken."

Länsplanering

Bland remissinstanserna finns en markant uppslutning kring sysselsättningsutredningens förslag till en bättre samordning mellan sektorsplaneringen och länsplaneringen. En lika stor enighet finns om kravet på en mer åtgärdsinriktad länsplanering.

Sålunda vill *Folkpartiets kvinnoförbund* "understryka vikten av en effektiv regionplanering med målmedvetna insatser från samhällets sida. Därvid måste myndigheternas planering samordnas med den regionalpolitiskt inriktade länsplaneringen. Genom en utvecklad sysselsättningsplanering för kommunernas och landstingens verksamhet skapas ökade förutsättningar för att göra regionalpolitiken mera åtgärdsinriktad på dessa områden." Likaså uttalar sig *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* för "att planeringen liksom själva regionalpolitiken måste göras mera åtgärdsinriktad".

Landstinget i Gävleborgs län framhåller "att länsplaneringen får en annan inriktning än hittills. Planeringen under de senaste tio åren har lett till att kartlägga och systematisera de olika regionala förutsättningarna i landet. En rad åtgärder har också presenterats för att omsätta planerna. Arbetet med plangenomförandet har dock inte givit de önskvärda resultaten. Enligt förvaltningsutskottets uppfattning är det därför angeläget att den fortsatta länsplaneringen får en delvis annan inriktning. Planeringen måste övergå från alltför mycket beskrivande till att bli mera åtgärdsinriktad för ökad sysselsättning." Liknande uttalanden har gjorts av ett *flertal landskommuner och länsstyrelser* samt många kommuner. Samtidigt som man som t. ex. *länsstyrelsen i Jämtlands län* har pekat "på ett stort gap mellan de mål som angivits för regionalpolitiken och viljan att avsätta tillräckliga medel i syfte att nå dessa mål" betonar man kravet på en åtgärdsinriktad länsplanering. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* vill därvid "starkt understryka vikten av att länsplaneringen och insatserna i övrigt på länsplanet ges en alltmer åtgärdsinriktad betoning".

Bl. a. *Uppvidinge kommun* delar "utredningens uppfattning om den offentliga verksamhetens roll i regionalpolitiken. Stor vikt måste dock läggas vid de regionala myndigheternas (länsstyrelsens och landstingets) planeringsansvar. Genom sektorssamverkan, lokaliseringsprövning och decen-

tralisering av beslutsfunktioner bör förutsättningar kunna skapas för en omfördelning av den offentliga verksamheten."

Landstinget i Uppsala län anför att "en aktiv regionalpolitik i första hand förutsätter att olika samhällsorgan verkar i samma riktning."

"Att bryta den ensidiga sektorsplaneringen är sannolikt en process som kommer att ta avsevärd tid" framhåller *länsstyrelsen i Norrbottens län* och fortsätter att det gäller "att finna former för detta som är praktiskt hanterbara så att ansträngningarna i denna riktning inte resulterar i en byråkratins rundgång. En betydande risk för detta finns om den samverkan som eftersträvas byggs upp i huvudsak genom skriftväxling mellan myndigheter och genom rutinerade informationssystem. Överläggningar myndigheter emellan och diskussioner där sakfrågorna behandlas och man lär känna varandras argument kan antas vara att föredra i många sammanhang."

Flera statliga myndigheter har också behandlat samma tema. Bl. a. anför *konsumentverket* att "en samordning mellan främst sektorsmyndigheters planering och den regionalpolitiskt inriktade länsplaneringen bör vara naturlig. Detta förutsätter dock att länsplaneringen – som utredningen föreslår – får en mer åtgärdsinriktad utformning." *Lantbruksstyrelsen* "välkomnar den tyngdpunktsförskjutning som skett i länsplanering 1980 jämfört med tidigare planeringsomgångar. Sammanfattningsvis är enligt lantbruksstyrelsens bedömning förutsättningarna för regionalpolitiskt motiverad samordning mellan lantbruksverkets och andra statliga myndigheters planering och verksamheter goda."

Naturvårdsverket anser "att miljöfrågorna endast fått ett obetydligt utrymme i den hittills genomförda länsplaneringen. En ändring härvidlag – i enlighet med länsplaneringsförordningens 1 § – är en förutsättning för en ökad samordning mellan verkets sektorplanering och länsplaneringen. Det är som utredningen framhåller också angeläget att länsplaneringen blir mer åtgärdsinriktad och därmed lättare att ta ställning till."

Statskontoret menar att "länsstyrelsernas uppgift att utöva sin samordnande roll och tillvarata länsintressena har varit önskvärd. Statskontoret anser att de regionala samordningsintressena nu är väl tillgodosedda och vill därför ifrågasätta lämpligheten i att ytterligare koncentrera beslut till länsstyrelserna. Detta kan leda till att centrala sektorsmyndigheter blir ovilliga att decentralisera verksamhet till regional nivå då alternativet till eget beslutsfattande är att en annan självständig myndighet får beslutsansvaret."

Överstyrelsen för ekonomiskt försvar uttalar att "lokalisering från beredskapssynpunkt av befolkning, näringsliv och annan samhällsverksamhet behöver vägas mot olika samhällsintressen. En sådan avvägning bör med fördel kunna göras, när de regionalpolitiska målen och medlen diskuteras."

RRV anför att "det ligger i sakens natur att det kan förekomma motstri-

diga krav mellan sektorintressen och regionala intressen. Därför är det angeläget att sådana motsättningar klarläggs och redovisas. Detta bör ske under arbetet med länsplaneringen."

I detta sammanhang vill *landstingsförbundet* "peka på vikten av samverkan kring planeringsfrågorna. Såväl regionalpolitiken som hälso- och sjukvårdspolitiken har allt att vinna på en strävan till ömsesidighet. Styrningen får inte enbart vara inriktad på att få sjukvårdsplanerarna att beakta regionalpolitiska mål. Även de som ansvarar för andra sektorer bör i högre grad vara beredda att i sin planering ta del av och beakta hälso- och sjukvårdens erfarenheter och synpunkter för att begränsa behovet av vård och omsorg."

AMS konstaterar, när det gäller den landstingskommunala verksamheten, "att denna under lång tid har undergått en stark centralisering till större länscentra. Styrelsen har det intrycket att denna utveckling mindre har varit ekonomiskt betingad och mera har styrts av allmänna attityder till stordriftsfördelar i vårdarbetet. Redan en ökad medvetenhet om de regionalpolitiska målsättningarna i landstingens planering torde betyda mycket för att vända den hittillsvarande utvecklingen. Det bör naturligen ankomma på länsstyrelserna att överlägga med landstingen i dessa frågor."

Olika aspekter på sysselsättningsfrågorna behandlas av så gott som samtliga remissinstanser. Bl. a. vill *länsstyrelsen i Kalmar län* "peka på de svårigheter, som föreligger att kombinera mål i fråga om arbetsmarknadens differentiering med höjda yrkesverksamhetsgrader och att skapa fler nya arbetstillfällen. I många fall kan en etablering eller utvidgning leda till ökad sysselsättning men minskad differentiering. Det är då mycket svårt och kanske också i ett kortare perspektiv felaktigt att verka för en annan lokaliseringsort, där också differentieringsmålet skulle kunna uppfyllas. Den för en hel region bästa lösningen ligger enligt länsstyrelsens uppfattning i att försöka åstadkomma relativt stora robusta arbetsmarknader, som inom sig kan klara omställningar både mellan branscher och mellan geografiska delområden."

Länsstyrelsen i Västmanlands län menar att sysselsättningsutredningen "i betänkandet kanske glömt bort regionbegreppet. Man talar till exempel om länet som helhet och att stödområdesindelningen skall vara knuten till kommunbegreppet. Med region avser då länsstyrelsen i första hand de A-regioner som är uppbyggda kring regionala centra. I Västmanlands län har man i såväl planeringssammanhang som i konkret handlande ett utpräglat regionalt tänkande. Regionen och dess betydelse som lokal arbetsmarknad m. m. får därför inte glömmas bort, inte minst från kvinnornas och ungdomarnas synpunkt. Varje region i länet skall erbjuda en stabil och allsidig arbetsmarknad."

Även *länsstyrelsen i Värmlands län* påpekar A-regionens lämplighet som planeringsområde.

Socialstyrelsen "stöder utredningens krav på differentierade arbets-

marknader. En viktig del i en differentierad arbetsmarknad – en del som ofta glöms bort – är, enligt socialstyrelsens uppfattning, de arbeten som inte ställer särskilda utbildnings- och/eller erfarenhetskrav på de sökande.”

SPN ”delar utredningens uppfattning om vikten av att man ökar sysselsättningstillfällena och skapar differentierade arbetsmarknader på orter med låg och/eller ensidig sysselsättning.” *SPN* anför vidare ”att en viss rörlighet på arbetstagersidan är nödvändig i en fungerande arbetsmarknad. *SPN* är emellertid inte säker på att utredningens slutsats att den grupp människor som är beredda att flytta för att få ett visst arbete tenderar öka. *SPN*:s erfarenheter från sitt arbete med personalrörlighetsfrågor pekar snarare på en motsatt utveckling, i vart fall för statsförvaltningens del.”

SÖ vill ”betona betydelsen av att planeringen för lokala arbetsmarknader ges stor vikt. En liten och odifferentierad arbetsmarknad ger inte tillräckliga valmöjligheter, vilket ofta leder till utflyttning. Jämsides med arbetet att skapa fungerande lokala arbetsmarknader är det således nödvändigt att vidta åtgärder som underlättar yrkesmässig och geografisk rörlighet.”

Invandrarverket betonar ”vikten av att den regionala planeringen tar hänsyn till de invandrare och minoriteter som finns i landet samt till de nya invandrare som kan väntas till olika regioner. Inte minst gäller det att följa situationen på arbetsmarknaden och vidta de åtgärder som krävs för att inte invandrarna och minoriteterna skall bli den regulator som i första hand får bära bördan av de omställningar som väntar.”

ÖB vill ”framhålla den ur försvarspolitisk synvinkel stora vikt som måste tillmätas en aktiv regionalpolitik syftande till en jämnare fördelning av arbetskraft och arbetstillfällen. Sett mot den bakgrunden är *ÖB* positiv till betänkandets inriktning och delar i stort målsättningen utan att för den skull ta ställning i enskilda sakfrågor.”

Åtskilliga remissinstanser tar upp näringspolitikens roll för den regionala utvecklingen. Sålunda vill *länsstyrelsen i Kopparbergs län* ”i likhet med utredningen framhålla behovet av en ökad samordning mellan regional- och näringspolitiken. Samordningen skulle bland annat kunna förbättras genom en utbyggd näringspolitisk planering i länet enligt den modell som skisseras av utredningen. Planeringen bör uttryckas i näringspolitiska program i länen.”

Landstinget i Uppsala län anser att ”regionalpolitiska och näringspolitiska åtgärder måste tillsammans med arbetsmarknadspolitiska åtgärder samordnas och inriktas på en ökad utjämning mellan och inom regioner”. Flera remissinstanser behandlar därvid de regionala utvecklingsfondernas roll, däribland *landstinget i Västernorrlands län*: ”De regionala utvecklingsfonderna har här en stor uppgift att fylla. Landstinget anser att utvecklingsfonden är ett organ som på regional nivå har mycket goda förutsättningar att stimulera de mindre och medelstora företagen. Utvecklings-

fonderna bör också enligt landstinget vara ett lämpligt organ för en vidareutveckling av regionalpolitiken."

Lantbruksstyrelsen "delar utredningens slutsats att sysselsättningsminskningen i jord- och skogsbruket har varit en förutsättning för den ekonomiska och sociala välfärdsutvecklingen i landet. Däremot anser styrelsen att en fortsatt minskning i de utpräglade glesbygderna inte innebär några samhällsekonomiska fördelar. Det skulle nämligen i dessa områden krävas mycket betydande samhälleliga stödåtgärder för att kompensera de brister i sysselsättning och service som uppstår vid en för låg befolknings-täthet på landsbygden."

Skogsstyrelsen menar att "planeringen för skogsbruket måste vara väl samordnad med den regionalpolitiska planeringen i övrigt. I några län har utvecklingsprojekt startats i syfte att skapa program för skogsbrukssektorn."

Flera remissinstanser framhåller i likhet med *statens vägverk* "kommunikationsledningens stora betydelse för sysselsättnings- och regionalpolitiken". Bl. a. menar *landstinget i Västmanlands län* att "kommunikationerna måste planeras med hänsyn till att allt fler medlemmar i samma hushåll ofta arbetar på olika håll".

I första hand länsstyrelserna och några landsting har behandlat och ställt sig bakom sysselsättningsutredningens förslag om att bevilja särskilda medel för genomförande av länsplaneringen. *RRV* anser "att man i första hand bör söka bereda utrymme för utrednings- och initiativarbete genom omfördelning av de resurser som redan nu står till förfogande. I den mån ökade resurser anses behövas, bör de inom ramen för den årliga budgetprocessen ställas till förfogande för klart angivna uppgifter med anknytning till länsprogrammen."

Landstinget i Västmanlands län menar att "förslaget om ett fritt disponibelt anslag till länen för vissa regionalpolitiska insatser får ses som ett steg i rätt riktning, när det gäller att uppfylla länsplaneringens intentioner". *Landstinget i Östergötlands län* anser att "allra viktigast i detta sammanhang är utredningens förslag om att särskilda medel anvisas till länsstyrelserna för planering och genomförande av regionalpolitiskt betingade åtgärder av sysselsättningsfrämjande art."

Länsstyrelsen i Västerbottens län anför: "Mot bakgrund av erfarenheten av Utveckling AC:s verksamhet tillstyrker länsstyrelsen sysselsättningsutredningens förslag om att landets länsstyrelser skall beviljas särskilda medel för planering och genomförande av angelägna projekt. På grund av sysselsättningsproblemen förordas en prioritering av skogslänen vid fördelning av anslag.

Åtgärdsinriktad regional planering är ej endast en angelägenhet för landets länsstyrelser. Erforderliga resurser bör därför stå till förfogande för liknande verksamhet på central nivå."

Länsstyrelsen i Norrbottens län har utförligt behandlat detta förslag:

''Nästa steg i den regionala utvecklingsplaneringen måste därför från samhällets sida vara att ge den regionala nivån vissa årliga resurser för konkret projektarbete. En sådan åtgärd innebär ett ytterligare förverkligande av de intentioner som låg bakom 1964 års beslut om en utbyggd samhällsplanering. Med denna grundsyn på hela planeringssystemet är det med stor tillfredsställelse som länsstyrelsen kan konstatera att såväl decentraliseringsutredningen som sysselsättningsutredningen pekat på sådana regionala utvecklingsresurser som intressanta medel för samhället att uppnå övergripande mål.'' Länsstyrelsen föreslår att ''storleken av de utvecklingsmedel som ställs till en regions förfogande bör relateras till regionens behov av konkreta åtgärder. Det synes därvid vara logiskt att den statliga insatsen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder i en region är den indikator som speglar dessa behov.'' Det bör, enligt länsstyrelsens uppfattning, åvila länsstyrelsen att ''årsvis utifrån länsprogrammet fördela de erhållna medlen på sådana projekt som länsstyrelsen bedömer befämja utvecklingen i länet i enlighet med antagna mål. Projektansvaret kan i den mån det inte lämpligen handhas direkt av länsstyrelsen anförtros andra länsorgan såsom den regionala utvecklingsfonden, lantbruksnämnden, skogsvårdsstyrelsen, länsarbetsnämnden, turisttrafikförbundet etc.''

3 Det regionalpolitiska stödet till industrin och den privata service- och tjänstesektorn

Stödmedlen

Översynen av de regionalpolitiska stödmedlen har gjorts utifrån sex utgångspunkter. Beträffande dessa anför AMS: ''Styrelsen kan allmänt ansluta sig till förslagen att begränsa antalet stödformer och starkare knyta stödet till sysselsättningen. Det är de konkreta resultaten i det sistnämnda hänseendet som utgör det primära intresset i den regionalpolitiska verksamheten och det är viktigt att detta kommer till uttryck i stödets utformning. Mot den bakgrunden tillstyrker styrelsen i huvudsak utredningens förslag beträffande stödmedlens framtida utformning.''

Även LO yttrar sig om några av utgångspunkterna och anför att ''LO kan således i stort biträda förslagen men vill särskilt understryka betydelsen av att stödet utformas så att det på lång sikt bidrar till en konkurrenskraftig industri. Detta innebär bl. a. att stödet som hittills endast bör ges till verksamhet som kan bedömas bli lönsam och ge varaktig sysselsättning. Det innebär vidare att stödet i huvudsak bör ges i former av inledningsstöd, liksom att stödet i huvudsak bör ges efter individuell prövning.''

SAF och Sveriges industriförbund framför i sitt gemensamma yttrande ''att det regionalpolitiska stödet principiellt skall motsvara den merkostnad som blir följden av en lokalisering som inte är företagsekonomiskt motiverad. Såväl kapitalstöd som sysselsättningsstöd innebär risker för en

alltför hög subventionsgrad och snedvriddningseffekter. ERU:s utvärdering anger att hittillsvarande kapitalstöd inte lett till en befarad överkapitalisering av stödföretag och att kapitalstödet varit effektivare än sysselsättningsstödet när det gäller att skapa sysselsättning. Mot denna bakgrund menar organisationerna att tyngdpunkten i det regionalpolitiska stödet även fortsättningsvis bör ligga på kapitalstödet. En rimlig förutsättning för stöd är att varje projekt måste vara lönsamt i den meningen att det genom ökad produktiv sysselsättning genererar tillräckliga skatteintäkter för att efter en övergångstid vara mer än självbärande för stat och kommun. I princip bör därför enligt organisationernas mening huvuddelen av stödet ha karaktären av initialstöd och vara klart avgränsat såväl till belopp som till den tid under vilken det skall utgå. En fortgående subventionering av enskilda företag kan fördröja den nödvändiga anpassningen till ett förändrat konkurrensläge och bygger på sikt upp strukturproblem som kan vara svårare att komma till rätta med än den situation i vilket stödet tillkom."

Att den föreslagna förstärkningen av stödet i huvudsak läggs på arbetskraftsstödet finner annars stort gensvar bland övriga remissinstanser.

Beträffande utgångspunkten, att huvuddelen av stödet – liksom hittills – bör lämnas efter en individuell prövning i de enskilda stödärendena, är åsikterna inte så entydiga. TCO är positiv och framhåller att "ERU visar med all önskvärd tydlighet att de positiva regionalpolitiska effekterna åstadkommit genom framför allt selektiva åtgärder. Därför är det av vikt att betona betydelsen av att regionalpolitiska satsningar i framtiden till dominerande del kommer att vara selektiva."

Liknande synpunkter anför av länsstyrelsen i Södermanlands län och landstingen i Jönköpings och Örebro län. Att både generella och selektiva åtgärder måste komma till användning menar dock länsstyrelsen i Västernorrlands län och KF medan exempelvis utvecklingsfonden i Kronobergs län anser att "Vad gäller det riktade stödet bör man från berörda myndigheter vara medvetna om de negativa effekter som ett omfattande bruk av selektiva riktade insatser kan få."

Beträffande övriga utgångspunkter är så gott som samtliga remissinstanser som yttrat sig positiva. Vissa, exempelvis länsstyrelsen och landstinget i Västernorrlands län samt Skellefteå och Östersunds kommuner, ifrågasätter dock om de föreslagna stödformerna och de beräknade anslagen kommer att visa sig tillräckliga för att stödinsatserna skall få tillräcklig effekt.

Möjligheten att kunna stödja omflyttning av företag betonas exempelvis av länsstyrelsen i Västernorrland: "Dessutom krävs att de regionalpolitiska stödmedlen konsekvent utnyttjas för att underlätta omflyttningar av företag, även under lågkonjunkturer och i tider då den totala industrisysselsättningen minskar i landet. De negativa konsekvenserna för de mer sysselsättningsstarka områdena måste accepteras om regionalpolitiken ska kunna ge verkliga resultat."

Liknande synpunkter framförs av *länsstyrelserna i Jämtlands och Norrbottens län*.

Förslaget att lokaliseringsstödet skall utvidgas till att gälla också investeringar i marknadsföringsåtgärder, produktutveckling och andra liknande åtgärder mottas positivt av samtliga remissinstanser som yttrat sig. Ett flertal instanser betonar vikten av att reglerna för avgränsning och beräkning av stödunderlaget klargörs och inte görs för snäva. Ett utbrett önskemål är vidare att lånetiden inte blir för kort. *FAR* tillstyrker också förslaget men påpekar att god redovisningssed kan innebära svårigheter för vissa företag, eftersom de investeringar som utgör stödunderlag för dessa lån i regel måste kostnadsföras.

Beträffande lånetiderna anser exempelvis *SAF* och *Sveriges industriförbund* att "det allvarligt bör övervägas att ange vissa hållpunkter för fastställande av amorteringstidens längd" medan *SHIO-Familjeföretagen* anser att lånetiden vid lokaliseringsslån bör vara 30 år.

SlopanDET av räntebefrielsen godtas av de flesta remissinstanser, dock inte av *länsstyrelsen i Västernorrlands län* som bl. a. anser att "Det bör dessutom noga övervägas om inte räntebefrielse skall kunna beviljas under de första fem åren av ett lokaliseringsslåns löptid om temporära lönsamhets- och likviditetsproblem uppkommer."

SAF och *Sveriges industriförbund* föreslår att möjligheten att erhålla anstånd med räntebetalning och amortering begränsas till högst tre år. Anstånd med räntebetalning kan enligt *Statsföretag AB* – jämfört med nuvarande praxis – innebära ökade resultatmässiga påfrestningar under de första åren, eftersom dessa ränteutgifter bör kostnadsföras.

LRF befarar att kapitaltillgången kommer att vara otillräcklig även framöver och anser det därför angeläget att möjligheterna till kreditgaranti bibehålls.

En ny typ av avskrivningsslån skall enligt utredningens förslag ersätta nuvarande bidrag och avskrivningsslån. Lånet skall vara ränte- och amorteringsfritt och avskrivnas efter tre år med hälften och efter sju år med återstoden efter prövning bl. a. med hänsyn till sysselsättningseffekten.

Remissinstanserna är i allmänhet positiva till detta förslag eftersom det innebär dels en förenkling, dels en ökad möjlighet att följa upp stödets effekt.

TCO anser att "avskrivning skall ske i proportion till hur de utfästa sysselsättningsmålen uppfylls. Enligt *TCO*:s mening bör denna prövning vara strikt och i de fall sysselsättningsmålen inte uppfylls bör avskrivningsslånen överföras till lokaliseringsslån."

Denna uppfattning delas inte av *KF*, *länsstyrelsen i Västernorrlands län* m. fl. Exempelvis anför *SAF* och *Sveriges industriförbund*: "Det finns emellertid anledning varna för en alltför rigorös kontroll av att stödvillkoren uppfyllts. Vi vill därvid särskilt peka på de utfästelser som företaget lämnar om en viss sysselsättningsutveckling. Det är allmänt känt att det är

utomordentligt svårt att förutsäga sysselsättningen under ett antal år framåt, framför allt i ett nystartat företag. Har antalet anställda i företaget ökat i långsammare takt än vad som förutsatts på grund av svårigheter att finna avsättning för produkterna eller lönsamhetsproblem är det knappast särskilt rationellt att lägga sten på börda genom att påföra företaget kostnader för ränta och amortering. Har sysselsättningsökningen blivit mindre än beräknat på grund av att företaget tvingats rationalisera i snabbare takt än vad man räknade med vid ansökningstillfället kan det också vara tveksamt att förvandla bidraget till ett lån."

Förslaget om en kraftig höjning av sysselsättningsstödet i vissa delar av landet mottas olika av remissinstanserna. Positiva till förslaget i stort är exempelvis *domänverket*, *KF. länsstyrelserna i Gotlands, Värmlands, Västernorrlands och Jämtlands län* samt *Skellefteå kommun*.

SAF och *Sveriges industriförbund* anser att stödformen är enkel och har en generell karaktär vilket är positivt men menar däremot att "risken för missbruk och överkompensationer med konkurrenssnedvridande effekter blir betydande om stödet når den storlek som föreslagits av utredningen. Organisationerna avstyrker därför förslaget och föreslår i stället att nuvarande sysselsättningsstöd bibehålls till såväl utformning som omfattning."

Inte heller *SHIO-Familjeföretagen* är beredd att godta utredningens långtgående förslag.

Länsstyrelsen i Norrbottens län betraktar sysselsättningsstödet som ett alltför passivt stödmedel. Man anser visserligen att man i dag inte kan undvara stödåtgärden men vänder sig mot "en systematisk överflyttning av budgetmedel till defensiva åtgärder på bekostnad av offensiva satsningar".

Förslaget om förhandsgranskning via AMS av sysselsättningsstödet biträdades av *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, *utvecklingsfonden i Gävleborgs län* och *Norrköpings kommun*. Förslaget avstyrks dock av *länsstyrelsen i Västerbottens län*, *utvecklingsfonden i Kopparbergs län* och *Borlänge kommun*. Likartade synpunkter anförs av *länsstyrelsen*, *landstinget* och *utvecklingsfonden i Jämtlands län*. Sistnämnda instans menar exempelvis att "den ökade byråkratisering som en förhandsprövning innebär medför med stor sannolikhet att mindre företag kommer att få svårare att erhålla sysselsättningsstöd. De mindre företagens sätt att fungera medför att en ordning med förhandsansökan passar dessa företag dåligt. Härmed kan ifrågasättas om utredningens förslag totalt sett kommer att ge de starkt förbättrade stödmöjligheter för de sysselsättningssvagaste områdena, som är utredningens avsikt. Mot angiven bakgrund bedömer utvecklingsfonden att en förutsättning för att det kraftigt förbättrade sysselsättningsstödet skall ge avsedd effekt är att stödet lämnas mera generellt efter prövning i efterhand, i huvudsak enligt de nu gällande reglerna." Utvecklingsfonden anser vidare att stödet bör fördelas på högst fyra till fem år.

Beträffande förslaget om möjlighet till förskottsutbetalning anför *AMS*: "Styrelsen kan ansluta sig till systemet med förskottsutbetalning av sys-

12 *Riksdagen 1978/79. I saml. Nr 112*

selsättningsstöd. Förfarandet är dock inte problemfritt, eftersom den faktiska sysselsättningsutvecklingen i enskilda fall radikalt kan understiga den förväntade. Utfallet av rörelsen kan exempelvis ha blivit sämre än väntat och det är i sådana fall uppenbara svårigheter att återfå utgivna förskott. Utgivandet av förskott bör därför begränsas till de fall där sysselsättningsutvecklingen med någorlunda säkerhet kan överblickas."

Förslaget till utbildningsstödet framtida utformning tillstyrkes av så gott som samtliga remissinstanser som yttrat sig i frågan. Endast *länsstyrelsen i Östergötlands län* vänder sig mot den föreslagna skärpningen av praxis så att endast särskilt kvalificerad utbildning skall stödjas. Enligt *utvecklingsfonden i Skaraborgs län* bör stödet inte utgå generellt, utan vara målinriktat mot s. k. bristyrken.

Förslaget om offertsystemet accepteras av de flesta remissinstanser. Några, exempelvis *AMS*, *SAF* och *Sveriges industriförbund* samt *Statsföretag AB* kan tänka sig en utvidgning av den geografiska begränsning utöver inre stödområde (6) som utredningen föreslår när det gäller industriprojekt. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* anser förslaget att offertmetoden skall kunna användas när det gäller vissa projekt inom den privata tjänstesektorn särskilt intressant och att det bör kunna medverka till att decentralisera besluts- och styrfunktioner.

För samtliga stödformer föreslår utredningen gemensamma regler om vad som skall räknas till stödberättigad verksamhet. Utredningens förslag biträdades i stort av remissinstanserna. *Landstinget i Västmanlands län* förordar att reglerna för vad som är stödberättigad verksamhet skall tillämpas lika i alla stödområden. *Skogsstyrelsen*, *länsstyrelsen i Gotlands län* och *LO* anser att verksamheter inom jord- och skogsbruk i större utsträckning skall kunna vara stödberättigade.

Förslaget om utvidgat stöd till turistnäringen mottas positivt av de flesta remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Gotlands och Värmlands län*, *utvecklingsfonden i Gotlands län* samt *Skellefteå* och *Åmåls kommuner*. Delvis avvikande synpunkter anförs av *LO* som "främst på principiella grunder känner en viss tveksamhet mot förslaget att utvidga stödmöjligheterna till turistnäringen". Även *AMS* framför liknande synpunkter och "ser för sin del risker för en påtaglig skärpning av konkurrensproblemen som följd av en sådan breddning. Den föreslagna kombinationen av regionalpolitiskt och rekreationspolitiskt motiverat stöd liksom fortsatt möjlighet till kommunalt engagemang kan i den förutsatta omfattningen komma att mycket hårdhänt beröra de företag som inte blir delaktiga av stödet."

Övriga remissinstanser, som yttrar sig i denna fråga, är i huvudsak kritiska mot utredningens förslag att praxis för stödets storlek med hänsyn till beräknad sysselsättningsökning bör gälla även för turistföretag. Bland dessa kan nämnas *länsstyrelserna i Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län*, *landstinget i Västerbottens län* samt *Storumans kommun*. Även *Svenska handelskamarförbundet* anför liknande synpunkter: "För

turistföretag i det inre stödområdet kan en alltför snäv tillämpning av subventionsberäkningarna innebära risker för att investeringarna över huvud taget inte kommer till stånd.”

Beträffande förslaget om att könskvotering i fortsättningen skall tillämpas på allt regionalpolitiskt stöd har remissinstanserna en delad uppfattning. Förslaget stöds av bl. a. *AMS*, *TCO*, *socialstyrelsen*, *SÖ*, *Centerns kvinnoförbund*, *Folkpartiets kvinnoförbund*, *Sveriges socialdemokratiska kvinnoförbund* samt ett flertal landstingskommuner. Däremot avvisar *SAF* och *Sveriges industriförbund*, *Svenska handelskammarförbundet*, *Moderata ungdomsförbundet*, *Borlänge* och *Höörs kommuner* förslaget. Ett antal instanser är tveksamma till antingen den administration som könskvotering för sysselsättningstödet kan komma att innebära eller till att uppnåendet av sysselsättningsmålen försvåras genom en för strikt tillämpad kvotering. Bland de instanser som hyser sådan tveksamhet finns *domänverket*, *konjunkturinstitutet*, *länsstyrelserna i Gävleborgs* och *Västernorrlands län* samt ett flertal utvecklingsfonder. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* föreslår i sammanhanget införandet av någon form av ”ungdomskvot” med tanke på den stora ungdomsarbetslösheten.

Utredningen föreslår att verksamheten med industricentra byggs ut. Den enda instans bland det fåtal som yttrat sig över detta förslag som är negativ är *LRF* som anför bl. a. att ”förbundet ställer sig tveksamt till en utbyggnad av verksamheten vid Stiftelsen Industricentra, framför allt då stiftelsens verksamhet inriktar sig på stora anläggningar. Det är enligt förbundets uppfattning mest angeläget att satsningar görs på många små anläggningar eftersom dessa lättare kan ges en tillräcklig geografisk spridning. Dessutom anser *LRF* att utredningens förslag om att stöd skall kunna utgå till kommuner för att bygga mindre lokaler i sysselsättningssvaga kommuner bör kunna täcka in området under förutsättning att lokalerna inte enbart förlägs till kommunernas huvudorter.”

Stiftelsen Industricentra lägger själv i ett detaljerat yttrande fram ett flertal förslag om hur verksamheten i fortsättningen bör bedrivas. Stiftelsen utgår därvid från att verksamheten inte längre skall ha försökskaraktär utan utgöra ett permanent regionalpolitiskt medel. Man noterar vidare med tillfredsställelse att kravet på förhandsuthyrning av lokalerna föreslås slopat och framför ett antal ytterligare förslag om hur en utbyggd verksamhet kan underlättas. Det beräknade anslaget för verksamheten anser stiftelsen därvid bör höjas väsentligt. Slutligen finner stiftelsen det angeläget att verksamheten kan profileras i relation till stödet till kommuner för uppförande av industrilokaler och efterlyser bl. a. riktlinjer om vilken typ av orter som kan komma ifråga för de olika slagen av anläggningar.

Beträffande det ovannämnda stödet till kommunala industrilokaler anför *AMS*: ”Möjligheten att erbjuda färdiga industrilokaler utgör otvivelaktigt ett bra argument när det gäller att intressera företag för att etablera sig på en viss ort. Med den utveckling som redan har skett på detta område synes

det också nödvändigt att fortsätta stödja uppbyggnaden av kommunala industrihus. Det är dock enligt styrelsens mening angeläget att denna verksamhet bedrivs med betydande restriktivitet. Möjligheten att bygga sådana industrihus bör begränsas till kommuner och orter med mycket allvarliga sysselsättningsproblem.

Valet av orter där stöd skall utgå till kommunala industrihus bör också bedömas utifrån möjligheterna att på orterna ifråga på sikt trygga sysselsättningen. Investeringar i näringslivet medför ofta krav på utbyggnader av bostäder och service av minst samma storleksordning. Sådana engagemang bör skäligen förutsätta en godtagbar omfattning och stabilitet av det lokala näringslivet.

Det är slutligen angeläget att fastlägga enhetliga riktlinjer för hyressättningen i industrihusen. En tillämpning som i praktiken ger stora hyressubventioner utöver vad som uppnås genom de statliga subventionerna medverkar till den konkurrens mellan kommunerna som enligt utredningen bör undvikas."

LO är tveksam till detta stöd till kommunerna. *SAF* och *Sveriges industriförbund* anser sig kunna acceptera förslaget med hänvisning till den stora roll för en lokaliseringstillkomst som tillgången på lediga lokaler redan före etableringen visat sig spela. Förslaget tillstyrks vidare av bl. a. *SHIO-Familjeföretagen*, *Svenska kommunförbundet* samt ett stort antal länsstyrelser, landstingskommuner, utvecklingsfonder och kommuner. Många av dessa anser det viktigt att det krav på förhandsuthyrning av lokalerna, som föreslås slopat för Stiftelsen Industricentra, inte heller skall gälla för kommunala industrilokaler. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* och några kommuner, *Borlänge*, *Norrälje* och *Uppvidinge*, anser att ytterligare satsningar bör göras på denna stödform.

Angående utredningens förslag om investeringsfondernas fortsatta användning i regionalpolitiskt syfte delar *AMS*: utredningens uppfattning "att den resurs som investeringsfonderna utgör bör kunna användas för regionalpolitiska satsningar och tillstyrker förslaget i detta hänseende. Det bör då särskilt betonas, att förutsättningarna och villkoren för investeringsfondsanvändningen blir sådana att man så långt möjligt uppnår den regionalpolitiska styreffekten. Härvid utgår dock styrelsen från att investeringsfonderna även fortsättningsvis i främsta rummet skall användas som ett konjunkturpolitiskt medel."

Endast ett fåtal andra remissinstanser har yttrat sig över denna fråga. Dessa är till övervägande del positiva.

Beträffande systemet med lokaliseringpåverkan betonar de flesta remissinstanser den korta tid och det konjunkturläge under vilket det har bedrivits. Ingen instans är negativ till den samrådsverksamhet som förekommer. Ett flertal instanser önskar däremot att samrådet skall bli föremål för översyn och samhällets styrmedel utökas. *LO* erinrar exempelvis om att man tidigare förordat att en fullmaktslag skall kopplas till verksamheten

för den händelse den frivilliga överenskommelse som samrådet bygger på visade sig ineffektiv. Utvidgningen av samrådet till att omfatta även större företag inom den privata tjänstesektorn m. m. anses värdefull av de som yttrat sig om detta.

Stödområdesindelningen

Flertalet remissinstanser tillstyrker i stort utredningens krav på stödområdesindelning. Det gäller den större geografiska differentieringen av det regionalpolitiska stödet, kopplingen mellan stödverksamheten och länsplaneringen samt att stödområdesindelningen bör ligga fast mellan de stora länsplaneringsomgångarna. Meningarna är däremot delade beträffande fördelningen av det regionalpolitiska stödet mellan nuvarande stödområde och områden utanför detta. I huvudsak anser länsstyrelser och landstingskommuner i Syd- och Mellansverige att regionalpolitiskt stöd också skall kunna utgå i dessa delar av landet medan länsstyrelser och landstingskommuner i norra Sverige anser att stödet skall koncentreras mer till denna del av landet. *AMS, LO, SAF* och *Sveriges industriförbund* förordar också att utredningens förslag inte får leda till en mer generell geografisk spridning av stödet. Av de remissinstanser som förespråkar att stöd skall kunna utgå även utanför de avgränsade stödområdena understryker *länsstyrelsen i Jönköpings län* vad sysselsättningsutredningen säger om "att det även fortsättningsvis måste finnas möjligheter att gå in med regionalpolitiskt stöd även utanför de avgränsade stödområdena, exempelvis vid etablering av en ersättningsindustri på en ort som drabbats av sysselsättningsminskning".

Länsstyrelsen i Blekinge län "betraktar indelningen i sex stödområden som ett steg i den riktning länsstyrelsen tidigare har förespråkat". Länsstyrelsen vill samtidigt med skärpa understryka "att utredningens förslag inte får stanna vid att det nuvarande stödområdssystemet bibehålls men med andra beteckningar. I så fall kan länsstyrelsen inte tillstyrka förslaget."

Länsstyrelsen framhåller vidare att i de regioner där regionalpolitiskt stöd kan påräknas "används dock stödet ofta för att lösa strukturellt betingade sysselsättningsproblem" och att "det regionalpolitiska stödet idag fungerar både som ett regionalpolitiskt och ett näringspolitiskt instrument. Detta förhållande förstärker ytterligare gränsen mellan stödområden och utanför liggande områden."

Avvägningen mellan den ursprungliga och den temporära grå zonen tas upp av *länsstyrelsen i Älvsborgs län* som anser att utredningen inte "angivit något bärande argument för att göra åtskillnad mellan den ursprungliga och den temporära grå zonen. Situationen i den temporära grå zonen är väl så allvarlig som situationen i många av de kommuner som ingår i den ursprungliga grå zonen."

Länsstyrelsen framhåller vikten av att även fortsättningsvis i särskilda fall kunna ge regionalpolitiskt stöd utanför stödområdena men att det i så fall sker i form av koncentrerade insatser i regioner med svåra strukturproblem.

Landstinget i Stockholms län anser att det i princip är självklart att stödområdena, för det regionalpolitiska stödets effektivitet, inte omfattar en för stor del av landet. Mycket talar därför för en stark begränsning av antalet kommuner som hänförs till stödområdena. Landstinget fortsätter emellertid och säger att "I praktiken är en sådan begränsning emellertid inte möjlig. Det finns goda skäl för regionalpolitiskt stöd i olika former även utanför skogslänen och de hittillsvarande stödområdena. Även i Stockholms län finns glesbygd och regionalpolitiska problem."

Köpings kommun anser att utredningens förslag beträffande stömdrådesindelningen är relativt stelbent uppbyggt samt "ger i huvudsak endast hjälp åt de kommuner som har blivit placerade inom ett stödområde. Fortfarande föreligger dock behov av hjälp åt orter som både enligt det nuvarande och det nya föreslagna systemet har hamnat utanför någon av de angivna typerna av stödområden."

Av de remissinstanser som förordar att stödinsatserna koncentreras till skogslänen undstryker *länsstyrelsen i Värmlands län* "att den framtida regionalpolitiken liksom den hittillsvarande måste inriktas på skogslänen. Det är därför med stor tillfredsställelse som länsstyrelsen noterar SU:s slutsats att tyngdpunkten av stödinsatserna som hittills bör ligga på dessa län."

Utredningens förslag om ett system med sex stödområden innebär enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* "en konfirmering av det alltför utvidgade stömdrådesbegreppet".

Även *länsstyrelsen i Västerbottens län* är kritisk till det sätt på vilket stödet fördelats och framhåller: "Regionalpolitiskt stöd har, som framgår av ERU:s betänkande, under senare år i allt större utsträckning beviljats företag utanför stömdrådet. Länsstyrelsen har i olika sammanhang framhållit att denna utveckling innebär en klar försvagning av regionalpolitiken. För skogslänens del påverkas antalet nyetableringar negativt, då det nuvarande stömdrådet ej upplevs som klart prioriterat i stödhänseende."

Enligt *länsstyrelsen i Norrbottens län* "bör den nuvarande grå zonen utgå som stömdråde för att en bättre balans än för närvarande skall åstadkommas och en fortsatt indelning i sex områden bli meningsfull". Oro för den utveckling som inneburit att alltfler regioner inordnats i stömdrådet uttrycker *landstinget i Jämtlands län*, som menar att den geografiska avgränsningen av stömdrådena borde vara striktare och endast omfatta landets norra del.

AMS anför följande: "Styrelsen har i princip ingenting att invända mot den föreslagna indelningen i sex stömdråden. I praktiken har det, som utredningen framhåller, visat sig befogat att i vissa regioner sträcka sig myc-

ket långt för att få till stånd angelägna sysselsättningsskapande investeringar, och det är till fördel om insatserna kan schabloniseras. Beträffande frågan om förhållandena i primärkommunen skall utgöra utgångspunkt för inplacering i stödområde finns dock skäl att framhålla de mycket stora skillnaderna mellan norra Sverige resp. Syd- och Mellansverige vad gäller den kommunala strukturen. Skillnader i fråga om storlek och avstånd mellan befolkningscentra gör, att vanligen förekommande statistiska jämförelser inte alltid blir meningsfulla. Erfarenheterna visar, att förhållandena avseende exempelvis förvärvsverksamhet och arbetslöshet i tämligen begränsade områden i Syd- och Mellansverige tas till intäkt för anspråk på en utvidgning av stödområdet, som i sista hand beskär möjligheterna att förbättra förhållandena i de värst utsatta regionerna. Styrelsen kan ansluta sig till vad utredningen har anfört i dessa hänseenden men vill särskilt framhålla, att uppdelningen i ett större antal stödområden inte får leda till en mera generell spridning av stödmöjligheterna."

LO anser att det regionalpolitiska stödet måste koncentreras. "Innebörden av *LO*'s inställning är att det, försiktigt uttryckt, ingalunda är självklart att den på längre sikt bästa sysselsättningsutvecklingen och regionala balansen uppnås om subventionsgraden står i direkt proportion endast till de aktuella problemen utan hänsynstagande till långsiktiga utvecklingsmöjligheter. Ett kraftfullt regionalpolitiskt stöd till de större orter i skogslänen där förutsättningarna att skapa väldifferentierad och robust arbetsmarknad är goda framstår som kanske nödvändigare än någonsin."

SAF och *Sveriges industriförbund* har också uppfattningen att stödet måste koncentreras och organisationerna anser "att en översyn av stödområdesindelningen bör leda till att det regionalpolitiska stödet kan koncentreras hårdare till de regioner där behovet är störst och inom dessa till de orter där förutsättningarna är bäst. Områdesindelningen bör periodiskt omprövas."

Organisationerna som också är tveksamma till utredningens förslag att låta kommunen vara den minsta enheten i stödområdessystemet framhåller att kommunernas "storlek och struktur varierar alltför mycket mellan olika delar av landet för att det skall vara meningsfullt att göra jämförelser mellan dem när det gäller arbetslöshet etc. Kommungränsen torde sällan utgöra någon naturlig gräns mellan olika arbetsmarknader, som hade varit den naturliga indelningsgrunden."

Organisationerna avslutar med att framhålla att utredningens förslag om en uppdelning i ett större antal stödområden inte får leda till att stödmöjligheterna ges en vidare geografisk spridning.

Flera kommuner har i sina remissvar tagit upp sysselsättningsutredningens förslag till stödområdesindelning. I de flesta fall har kommunerna därvid lagt synpunkter på den egna kommunens inplacering.

FPU anför i sitt yttrande att man "skulle vilja förorda en enklare indelning, t. ex. i enbart tre områden, där kommunerna indelas efter vissa fast-

slagna kriterier, beroende på arbetslöshet och befolkningsläge i första hand”.

Centerns kvinnoförbund ”som anser att nuvarande stödområdesindelning inte är ändamålsenlig, tillstyrker utredningens förslag och förutsätter att en kontinuerlig uppföljning och utvärdering sker i samband med länsplaneringen”.

Förbundet anför vidare att bedömningen av stödinsatser i skilda regioner ytterst är ”en politisk fråga, där det gäller att lägga samman och värdera olika faktorer. De stödåtgärder som föreslås bör framför allt förbehållas de områden som klassas som 6 och 5, då dessa områden är i störst behov av stöd.”

Bedömningsgrunder vid indelningen i stödområden

De föreslagna bedömningsgrunderna för stödområdesindelningen tillstyrks av flertalet remissinstanser. Några av dessa föreslår emellertid vissa kompletteringar och preciseringar. Exempelvis anser *länsstyrelsen i Uppsala län* att utredningens förslag till bedömningsgrunder för inplacering av kommunerna i stödområdessystemet är riktiga men knapphändiga. ”Länsstyrelsen vill i detta sammanhang peka på en av många viktiga faktorer i analysarbetet, nämligen målsättningen beträffande sysselsättningsgraden. För att länsstyrelsernas beräkningar inte skall bli vilseledande borde utredningen ha angivit ett antal alternativa målsättningar beträffande sysselsättningsgraden för män och kvinnor. Exempelvis kunde målsättningen sättas lika med den högsta sysselsättningsgraden för män respektive kvinnor i länet eller i riket eller utgå från principen arbete åt alla.”

Länsstyrelsen i Kalmar län anser att ytterligare bedömningsgrunder utöver de som utredningen anger bör beaktas. Till dessa hör industriinvesteringarnas storlek och lönenivån i olika industribranscher.

Flera remissinstanser framhåller att indelningen i stödområden måste bygga på objektiva grunder. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* uttrycker det på följande sätt: ”Det är därför av avgörande betydelse för hur det nya regionalpolitiska stödet skall utfalla att noggranna bedömningar görs vid val av de kriterier som skall ligga till grund för indelning av kommuner i de sex föreslagna stödområdena. Indelningen måste verkligen göras på objektiva grunder. Som utgångspunkt bör gälla att arbetslöshetstal, yrkesverksamhetsgrader och befolkningsförändringar skall vara självklara som kriterier.”

LO framhåller nödvändigheten av att stödområdesindelningen måste grundas på långsiktiga bedömningar och menar ”att det är helt nödvändigt att klara riktlinjer utformas på central nivå för länsstyrelsernas arbete med att ta fram underlag för placering av kommunerna i stödområdena. Indelning i stödområden och differentiering av stödmedlen måste ske utifrån grunder som kombinerar en bedömning av olika orters problem med en be-

dömning av både utvecklingsmöjligheter och funktion i ortssystemet på lång sikt. Att enbart göra en bedömning av problemen och bortse från de senare aspekterna skulle föra regionalpolitiken tio år bakåt och sannolikt leda till en på längre sikt förödande fördelning av de knappa regionalpolitiska resurserna.”

Jönköpings kommun tar upp möjligheterna för kommuner utanför stödområdet att få del av det regionalpolitiska stödet. Följande synpunkter uttrycker vad flera kommuner tagit upp i sina yttranden: ”Nuvarande system ger mycket små möjligheter för kommuner utanför stödområdet att få del av stödet. På samma sätt som föreslagits då det gäller skatteutjämningsbidrag hör i hög grad strukturella olikheter och förutsättningar få bli avgörande. Befolkningsstrukturen, behovet av arbetstillfällen för att utjämna sysselsättningsgraden, näringslivsstruktur och djupgående försämring av sysselsättningsläget inom skilda sektorer bör tillmätas stor vikt då det gäller att avgöra om en kommun skall bli delaktig av regionalpolitiskt stöd.”

Stödet i de olika stödområdena

Utredningens förslag som innebär att de s. k. skogslänen även fortsättningsvis prioriteras biträdes i stort av de remissinstanser som yttrat sig. *Svenska handelskammarförbundet* delar uppfattningen ”att det regionalpolitiska stödet har tunnats ut och spritts över för stor del av landet” och anför att: ”De regionalpolitiska medlen får inte användas som ett medel för att hjälpa orter med akuta strukturproblem.” Liknande åsikt har även exempelvis *länsstyrelsen i Jämtlands län* som ”känner en betydande oro inför att det regionalpolitiska stödet kommer att ställas till förfogande för företag i större delen av landet”.

Gentemot dessa synpunkter anför exempelvis *länsstyrelserna i Östergötlands och Jönköpings län* att de stödvillkor som föreslås för de lägst prioriterade stödområdena måste förstärkas för att inomregional utjämning skall kunna bedrivas.

Remissorganens synpunkter på förslaget om offertprincipen har tidigare redovisats liksom förslaget att principen skall kunna tillämpas även utanför det av utredningen föreslagna stödområde 6 när det gäller industrin. Liknande önskemål om utökning av de föreslagna användningsområdena för statliga industricentra, kommunala industrilokaler för uthyrning och stöd till turistnäringen föreslås av ett stort antal remissinstanser. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* föreslår beträffande turistnäringen att en koppling till de primära rekreationsområdena bör övervägas.

Enligt praxis beräknas i varje stödärende subvention per nyanställd, och subventionens storlek avvägs efter i vilket stödområde investeringen sker. Utredningen förordar att denna praxis behålls. Förslaget kritiserar av ett antal remissinstanser exempelvis *länsstyrelsen i Västernorrlands län*, som

anser att stödets storlek måste bestämmas utifrån omständigheterna i varje enskilt fall och med beaktande av fler aspekter än den kortsiktiga, direkta sysselsättningseffekten. Det kan i många fall vara av lika stort samhällsintresse att bevara sysselsättningsstillfällena som att tillskapa nya. Då subvention per nytt arbetstillfälle som mått på stödets storlek har visat sig ge effekter som omintetgör investeringsplaner och försvarar lokaliseringspolitikerna anser länsstyrelsen det olämpligt att använda beräkningsmetoden i fortsättningen och avstyrker bestämt utredningens förslag."

Liknande synpunkter anförs av länsstyrelserna i Värmlands och Västerbottens län samt utvecklingsfonden i Jämtlands län.

Beslutsordning för regionalpolitiskt stöd

Systemet med decentraliserad beslutsrätt föreslås permanentat och utvidgat. Utredningens förslag biträdes av de flesta remissinstanser, exempelvis landstingsförbundet, statskontoret, decentraliseringsutredningen, FAR samt ett stort antal länsstyrelser.

Ytterligare delegering av beslutsrätten till framförallt länsstyrelsen föreslår bl. a. domänverket, LRF, länsstyrelserna i Östergötlands, Göteborgs och Bohus, Västernorrlands och Västerbottens län, utvecklingsfonden i Östergötlands län samt Ljusdals kommun. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län föreslår att även i fråga om de s. k. branschundantagen bör länsstyrelsen kunna besluta efter att ha remitterat ärendet till statens industriverk. Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser att samrådsplikt med det centrala verket kan ersätta centrala beslut.

Några utvecklingsfonder exempelvis Stockholms läns anser att länsstyrelserna bör få möjlighet att delegera beslutsfattandet i viss utsträckning till utvecklingsfonderna då dessa i många avseenden är bättre rustade att handha ifrågavarande stödärenden. Åmåls kommun finner det mycket märkligt att utredningen inte beaktat frågan om samråd med kommunerna i stödärenden.

Det saknas emellertid inte negativa synpunkter på decentraliseringen. Statens industriverk menar att förslagen i vissa avseenden kan få olyckliga konsekvenser från industripolitisk synpunkt.

Industriverket drar vidare, mot bakgrund av förslagen, den slutsatsen att "utredningen funnit att försöksverksamheten givit positiva resultat. En väsentligt mer utförlig utvärdering av försöksverksamheten borde enligt verkets mening ha redovisats i betänkandet. Enligt utredningen kan man emellertid räkna med att behovet av branschundantag för länsstyrelsernas beslutanderätt blir mindre om ett system med regionala näringslivsprogram byggs ut. Så länge ett sådant system saknas menar verket att ytterligare utvidgning av länsstyrelsernas beslutanderätt inte bör övervägas."

SAF och Sveriges industriförbund "är tveksamma till utvidgningen av länsstyrelsernas beslutanderätt bl. a. med hänsyn till svårigheterna för ett

länsorgan att, när det t. ex. gäller branscher med överetablering eller andra svårigheter, beakta konsekvenserna för sysselsättningen inom andra län. Det bör under alla omständigheter finnas möjligheter att frågor om lokaliseringstöd för vissa branscher direkt prövas av arbetsmarknadsstyrelsen som första instans.”

En del utvecklingsfonder har också avvikande ståndpunkt. *Utvecklingsfonden i Jönköpings län* föreslår att beslut om regionalpolitiskt stöd sker lägst hos arbetsmarknadsstyrelsen.

AMS anser att förslaget om att ”ärenden som aktualiseras genom etableringsdelegationens verksamhet skall avgöras av regeringen kan få vittgående konsekvenser för arbetsmarknadsstyrelsens möjligheter att som centralt ansvarigt organ över huvud taget påverka lokaliseringens handläggning. Detta gäller så mycket mer som kontakterna med företagen i lokaliseringsfrågan kommer att ske inom ramen för delegationens arbete. Mot den bakgrunden kan det enligt styrelsens mening finnas skäl att närmare överväga etableringsdelegationens arbetsätt och inplacering i den statliga administrationen.”

LO anför i detta sammanhang att något slag av remissförfarande till AMS bör tillämpas så att även arbetsmarknadsorganisationerna ges en möjlighet att delta i prövningen.

Uppföljning av företag som fått regionalpolitiskt stöd

Utredningens förslag att begränsat borgensansvar bör kunna användas i ökad utsträckning tillstyrks av samtliga remissinstanser, som yttrat sig i frågan. Några utvecklingsfonder anser att utvecklingsfondernas krediter regelmässigt bör prioriteras i säkerhetsavseende gentemot säkerheterna för avskrivnings- och lokaliseringsslån.

Vidare förslag läggs om att revisorerna i de företag som får stöd skall lämna en särskild granskningsrapport till uppföljningsmyndigheten. Detta förslag mottas synnerligen delat av remissinstanserna. LO tillstyrker utredningens förslag om skärpt uppföljning av företag som beviljats regionalpolitiskt stöd och anser att en bättre uppföljning är nödvändig. Ytterligare en rad remissinstanser ställer sig positiva till förslaget om särskild granskningsrapport, bl. a. *TCO, RRV, länsstyrelserna i Uppsala, Östergötlands, Blekinge, Malmöhus, Västernorrlands och Västerbottens län samt utvecklingsfonderna i Kalmar, Örebro och Norrbottens län*. Även FAR tillstyrker förslaget under förutsättning att reglerna utformas så att revisorns uppgift i sammanhanget klart kan anges och ansvarsområdet avgränsas.

Avvisande eller tveksamma till värdet av granskningsrapporten ställer sig däremot bl. a. *SAF och Sveriges industriförbund, Svenska handelskammarförbundet, domänverket, Statsföretag AB, länsstyrelsen i Kopparbergs län samt utvecklingsfonderna i Kronobergs, Kopparbergs, Jämtlands och Västerbottens län*.

Kravet på auktoriserade eller godkända revisorer i företag som får regionalpolitiskt stöd anser FAR inte bör omfatta de allra minsta företagen som ej drivs i aktiebolagsform. Bl. a *utvecklingsfonderna i Västerbottens och Norrbottens län* finner kravet svårt att genomföra då antalet personer med denna formella kompetens är begränsat. *SHIO-Familjeföretagen* avstyrker förslaget. *Utvecklingsfonden i Gävleborgs län* och *Borlänge kommun* hälsar däremot förslaget med tillfredsställelse.

Beträffande bevakning och möjligheter till återkrävande av stöd förordar vidare *länsstyrelsen i Norrbottens län* generellt att hårdare krav än för närvarande skall kunna ställas i de fall företag medvetet använder stödet i strid med de regionalpolitiska målen.

Landstingsförbundet anser att länsorganen bör tilldelas resurser för bl. a. självständigt agerande i samband med rekonstruktioner av företag.

Insyn och inflytande för de anställda i företag som får/har fått regionalpolitiskt stöd

AMS "vill starkt understryka betydelsen av utredningens förslag att i ökad utsträckning utnyttja de anställdas kunskaper och erfarenheter i samband med uppföljningen av lokaliseringföretagen. De anställda kan med fog sägas vara den viktigaste intressenten i den regionalpolitiska verksamheten, som primärt syftar till att förbättra förhållandena just för dem. Det är därför synnerligen angeläget att garantier skapas för de anställda att inte bara få information om stödets omfattning och användning samt villkoren för stödet utan också möjlighet att aktivt bevaka att syftet med stödet blir tillgodosett. I detta sammanhang bör bl. a. beaktas vad utredningen anfört beträffande kravet på kollektivavtal vid de arbetsplatser där regionalpolitiskt stöd utnyttjas."

Positiva till ett utökat inflytande för de anställda i företag som får regionalpolitiskt stöd är vidare bl. a. *socialstyrelsen, domänverket, LRF, länsstyrelserna i Östergötlands, Jämtlands och Västerbottens län* samt *utvecklingsfonderna i Östergötlands och Jönköpings län. SAF* och *Sveriges industriförbund* samt *landstinget och utvecklingsfonden i Kronobergs län* anser dock att nuvarande lagstiftning tillförsäkrar arbetstagarna tillräcklig insyn.

Remissinstanserna har delade meningar om huruvida kollektivavtal bör eller skall finnas i företag som får stöd. Att ett sådant villkor skall finnas tillstyrks av *LO, TCO, länsstyrelsen i Östergötlands län* samt *Skellefteå kommun*. Att kollektivavtal bör finnas anser bl. a. *länsstyrelserna i Stockholms och Kopparbergs län*.

Avvisande till att kollektivavtal skall vara villkor för stöd är *SAF* och *Sveriges industriförbund, SHIO-Familjeföretagen, Svenska handelskammarförbundet, LRF, Kronobergs läns landsting* och *MUF*.

AMS påpekar beträffande förslaget att de fackliga organisationerna skall

delta i beredningen av ärendena att "i styrelsens egen handläggning av lokaliseringsstödsärenden tar båda parterna på arbetsmarknaden aktiv del, vilket styrelsen för sin del bedömer som mycket betydelsefullt. Mot den bakgrunden vill styrelsen starkt tillstyrka förslaget att till länsstyrelsens beredningsgrupp knyta representanter för arbetsmarknadsparterna för handläggningen av ärenden om regionalpolitiskt stöd."

Även *LO* och *TCO* tillstyrker att de fackliga organisationerna bereds tillfälle att delta i besluten i enlighet med utredningens förslag.

Ett antal remissinstanser, bl. a. *länsstyrelserna i Östergötlands, Kalmar, Älvsborgs, Västernorrlands och Västerbottens län* är kritiska till utformningen av utredningens förslag främst därför att det skulle öka handläggningstiderna och därför att inflytandet redan nu anses tillfredsställande genom bl. a. remissförfaranden och medbestämmandelagstiftning.

Personella resurser

Sysselsättningsutredningens uppfattning att det inte räcker med att se på de stödmedel med vilka regionalpolitiken skall bedrivas utan att en förutsättning för ett effektivt arbete är att det finns tillräckliga personella resurser på de organ som skall handha dessa medel, delas av de länsstyrelser som behandlar resursfrågorna. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* menar att "behovet av personella resurser emellertid måste prövas i samband med ett eventuellt genomförande av utredningens förslag och framhåller följande:

- Länsstyrelsens regionalekonomiska enhet har under 1970-talet successivt erhållit ökade arbetsuppgifter utan att några nya tjänster inrättats.
- Antalet beslutsärenden ifråga om regionalpolitiskt stöd kan väntas öka väsentligt till följd av utredningens förslag. Dessa ärenden kräver regelmässigt längre handläggningstid. Dessutom kan en allmän ökning av antalet ansökningar väntas på grund av de förslag som presenteras.
- Tilldelning av medel för planering och genomförande av angelägna projekt måste rimligen ställa krav på personella resurser, om dessa medel skall kunna utnyttjas på ett riktigt sätt.
- Arbetsuppgifter i anslutning till glesbygdsstödet kan väntas öka väsentligt dels till följd av sysselsättningsutredningens förslag, dels till följd av förslag som presenteras av glesbygdsdelegationen. I detta sammanhang erinrar länsstyrelsen om att glesbygdsdelegationen föreslår inrättandet av en särskild tjänst för dessa arbetsuppgifter.

Det är ingen överdrift att påstå att regionalekonomiska enhetens arbets-situation kommer att bli ohållbar, om samtliga förslag genomförs utan personalförstärkning."

Länsstyrelsen i Stockholms län påpekar att "eftersom utredningen avser att komma med förslag även på andra områden, bl. a. vad gäller näringspo-

litiken, som berör samma organ, vill utredningen inte göra någon isolerad bedömning nu. Länsstyrelsen delar denna uppfattning men kan redan nu konstatera att resurserna för den redan existerande verksamheten är otillräckliga."

Även *RRV* och *SPN* tar upp personalresurserna och behandlar möjligheterna och problemen vid omfördelning av personella resurser. *RRV* "förutsätter att man i detta sammanhang prövar i vilken utsträckning en vertikal omfördelning av personalresurser kan äga rum med hänsyn till den centraliserade beslutsordning som utredningen föreslår".

4 Den offentliga sektorn och regionalpolitiken

Bland remissinstanserna finns en stor uppslutning kring utredningens grundläggande förslag om en förstärkt och till den offentliga sektorn utvidgad regionalpolitik och flertalet remissinstanser framhåller att den offentliga sektorns verksamhet måste ges en mer aktiv roll i en åtgärdsinriktad regionalpolitik.

Statlig verksamhet

Flertalet remissinstanser biträder utredningens förslag att regionalpolitiska faktorer skall beaktas i de statliga myndigheternas verksamhetsplanering. Flera remissinstanser framhåller att en förutsättning för att regionalpolitiken skall kunna bli effektiv inom statlig förvaltning är att regionalpolitiska synpunkter vägs in i den löpande verksamheten. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* framhåller att "en grundförutsättning för att man inom den offentliga förvaltningen skall kunna lägga regionalpolitiska hänsyn på sin planering är att de regionalpolitiska målen är så preciserade och uttryckta i sådana termer att de kan läggas till grund för ställningstaganden inom olika sektorer". Några remissinstanser är tveksamma till förslaget att i verkstadgan och i myndigheternas instruktioner ta in en föreskrift om ett systematiskt hänsynstagande till de regionalpolitiska faktorerna. *SÖ* anför att "innan man för in sådana föreskrifter borde man överväga vilka andra hänsynstaganden, av samma karaktär som de föreslagna, som borde skrivas in för att en balanserad samhällsplanering skall nås". *SJ* avstyrker förslaget och framhåller att "under förutsättning att utredningens förslag till budgetmässig styrning genomförs och *SJ* får tillämpa offertprincipen blir också utredningens förslag att införa bestämmelser i *SJ*-instruktionen om regionalpolitiska hänsyn i verksamhetsplaneringen obehövligt".

Flertalet remissinstanser biträder utredningens förslag att nu gällande regler för länsstyrelserna att på regionalpolitiska grunder hos regeringen begära omprövning av central myndighets beslut utvidgas till att även omfatta affärsverken. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* framhåller att "det

emellertid är mindre tillfredsställande att denna möjlighet begränsas till en anmälan för affärsverkens del. Länsstyrelsen vill för sin del förorda befogenhet att begära en reell omprövning även av affärsverkens beslut."

Ett fåtal myndigheter avstyrker förslaget. *Postverket* anför att verket "garanterar alla en postal basservice som inom ramen för vad statsmakterna ålagt Postverket uppfyller de krav i fråga om den egentliga postservicen som kan ställas ur regionalpolitisk synpunkt. Skäl saknas därför för en omprövningsmöjlighet för länsstyrelserna då det gäller Postverkets verksamhet."

Statens vattenfallsverk framhåller att "verket redan idag har ett omfattande samarbete med regionala och lokala organ av skilda slag vid lokalisering av anläggningar inom sitt ansvarsområde. Statsmakterna har dessutom på olika vägar många möjligheter att påverka lokaliseringen av verkets anläggningsobjekt. På grund härav anser Vattenfall att motiv för verkets del saknas för en föreskrift, som gör det möjligt för länsstyrelse att på regionalpolitiska grunder hos regeringen begära omprövning av Vattenfalls beslut. Enligt verkets uppfattning skulle en föreskrift med angiven innebörd innebära en formalisering och byråkratisering av beslutsprocessen som i sina praktiska konsekvenser även skulle kunna begränsa verkets handlingsfrihet och försvåra dess möjligheter att uppfylla kraven på affärsmässig verksamhet."

Flertalet remissinstanser ansluter sig till förslaget att länsstyrelserna bör få ökade möjligheter att i överensstämmelse med länsprogrammet kunna meddela regionalpolitiskt motiverade anvisningar till de statliga länsorganen. *SÖ* framhåller dock att "det förutsätts att dessa anvisningar blir förenliga med övriga bestämmelser som styr skolans verksamhet och nödvändig övergripande planering samt att de ej tillåts strida mot de grundläggande utbildningspolitiska målen".

RRV "finner det oklart vilken status utredningen anser att sådana anvisningar skall få. *RRV* förutsätter att eventuella anvisningar inte skall vara bindande för sektorsmyndigheterna utan att i händelse av olika uppfattningar mellan sektorsmyndigheten och länsstyrelsen frågan skall underställas regeringens prövning."

Lantbruksstyrelsen understryker att "detta inte får innebära att ett regionalt sektorsorgan får till vissa delar motstridiga anvisningar från sin centrala chefsmyndighet å ena sidan och från länsstyrelsen å andra sidan".

En bred remissopinion ansluter sig till förslaget att statsbudgeten mer aktivt används som ett instrument för att få de regionalpolitiska aspekterna beaktade i myndigheternas verksamhet. Vissa remissinstanser framhåller att ett samband mellan länsplaneringen och det statliga budgetarbetet är nödvändigt för att få garantier för att myndigheterna i sin verksamhet tar regionalpolitiska hänsyn. I flera yttranden framhålls att detta kräver att de förslag till åtgärder som inom länsplaneringens ram förs fram till myndigheterna måste vara konkret utformade och väl motiverade.

Lantbruksstyrelsen poängterar "att det är särskilt viktigt att de årliga länsrapporterna i framtiden begränsas till några för den regionala utvecklingen väsentliga problem inom länet".

Arbetskyddsstyrelsen ifrågasätter "införande av generella redovisningsregler, utformade utan hänsyn till olika verks uppgifter, eftersom det kan medföra ett improduktivt merarbete. Lämpligt avpassade anvisningar för aktuella myndigheters regionalpolitiska redovisning bör i stället kunna ges i de särskilda anvisningar till enskilda myndigheter som utfärdas för dessas budgetarbete."

ÖB framhåller att "de skyldigheter, utredningen vill ålägga statliga myndigheter i samband med anslagsframställningarna, vad avser redovisning av planerings- och beslutsunderlag för regionalpolitiska beslut, kan från olika utgångspunkter te sig rimliga. Sett utifrån försvarsmaktens organisation och villkor ter det sig dock svårt att tillgodose de av utredningen ställ- da kraven."

Enligt *landstinget i Västmanlands län* "bör den statliga budgeten utnyttjas för regionalpolitisk styrning. Metoder för detta behöver utvecklas i samband med försök, som följs av en noggrann utvärdering och omprövning. Det finns annars påtagliga risker för att det som varit en god idé reduceras till en betydelselös formalitet."

Endast ett fåtal remissinstanser behandlar särskilt utredningens förslag om en regionalisering av statsbudgeten.

Planverket framför följande uppfattning: "En regionalisering av statsbudgeten är enligt planverkets uppfattning ett intressant förslag. Verket är medvetet om de många svårigheter som kommer att vara förknippade med förslaget genomförande. För många verksamheter kommer det att innebära krav på långt gående samarbete mellan länen samt metodutveckling i fråga om kostnadsfördelning. Planverket anser att en regionalisering av statsbudgeten närmare bör studeras för lämpliga regioner, t. ex. bestående av grupper av län."

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län framhåller att "utredningen redovisar en mycket detaljerad studie av den offentliga sysselsättningens regionala fördelning. Denna understryker behovet av de åtgärder som föreslås. Det behövs enligt länsstyrelsens uppfattning emellertid också en sammanställning av hur de totala ekonomiska resurserna inom den statliga sektorn fördelats. Ett sådant underlag är mycket angeläget dels för att göra en avvägning av hur stor del av det föreslagna anslaget som resp. länsstyrelse bör tilldelas, dels för att ge en utgångspunkt för den regionala åtgärdsdiskussionen."

En stor majoritet av remissinstanserna stöder i princip förslaget om särskilda regionalpolitiska budgetmedel. I många yttranden framhålls att större delen av dessa medel bör kunna ställas till länsstyrelsernas förfogande.

Svenska kommunförbundet anför att "det särskilda regionalpolitiska anslaget i statsbudgeten ger länsstyrelserna vissa möjligheter att genomföra

konkreta åtgärder över sektorsgränserna. Enligt styrelsens mening vore det önskvärt att avsätta större resurser för detta ändamål."

Statskontoret framhåller att "först när en myndighet gjort vad som kan anses ankomma på den för att uppfylla det regionalpolitiska målet kan den tilldelas medel via det särskilda anslaget. Statskontoret vill peka på risken att myndigheter kan komma att begära medel från detta anslag för verksamhet som normalt borde åvila den. Statskontoret ansluter sig ändå i princip till uppfattningen att medel bör ställas till myndigheternas förfogande för att de regionalpolitiska målsättningarna skall kunna förverkligas. Detta kräver dock en annan handläggningsordning än den som utredningen föreslagit.

En samordning måste ske mellan det av sysselsättningsutredningen föreslagna stödet och de medel som skulle ställas till länsstyrelsernas förfogande för utvecklings- och utredningsinsatser i enlighet med decentraliseringsutredningens förslag. Det bör finnas en klar knytning mellan handläggningen av de olika stöden eftersom de utredningsinsatser som vidtas regionalt kan leda till konkreta åtgärder."

SJ anser "att en viss precisering och utveckling av förslaget är erforderligt för ett genomförande" och *RRV* "finner det inte klart hur utredningen tänker sig att dessa medel skall disponeras och hur avgränsningen skall göras gentemot regionalpolitiskt betingade åtgärder som finansieras av myndigheternas ordinarie anslag. I den mån sådana medel skall anvisas bör de enligt *RRV*'s mening avse konkreta åtgärdsprogram på grundval av genomförda uppföljnings- och utvärderingsstudier eller eget initierat utredningsarbete. *RRV* är därför inte berett att f. n. tillstyrka utredningens förslag."

Bland remissinstanserna finns en stor uppslutning kring förslaget om decentralisering. Flera centrala myndigheter framhåller att de förslag som utredningen framlagt sammanfaller med den grundsyn och tillämpning av formerna för decentralisering som myndigheter driver som en kontinuerlig process. Länsstyrelserna framhåller att det föreslagna handlingsprogrammet för decentralisering inom den statliga sektorn utgör en viktig regionalpolitisk åtgärd.

Svenska kommunförbundet framhåller att "det finns betydande decentraliseringsmöjligheter i den centrala och regionala statsförvaltningen. En decentralisering kan medverka till en önskvärd regional utjämning."

Statskontoret understryker att "kostnaderna för decentralisering kan bli höga – åtminstone relativt andra stödformer till den offentliga sektorn – och anser därför "att det noga bör övervägas från fall till fall om inte en bättre regionalpolitisk effekt kan nås om medlen används på något alternativt sätt." Enligt statskontoret bör de föreslagna författningsändringarna inte ske utan decentralisering bör främjas genom anvisningar och andra selektiva åtgärder som berör vissa myndigheter."

SJ framhåller "att en lämpligt avvägd decentralisering som ett viktigt

medel i strävandena att effektivisera verksamheten mer att decentralisera som motverkar dessa strävanden inte i sig bör anges som mål för företag och förvaltningar”.

Vägverket ”är tveksamt till förslaget att ett decentraliseringsmål skrivs in i verksamhetsplaneringen och myndighetens instruktion”.

Bostadsstyrelsen ”anser det vara tveksamt om decentraliseringen inom statsförvaltningen i nämnvärd grad kommer att främjas av ett av statsmakterna fastlagt handlingsprogram för decentralisering”.

Kommunal och landstingskommunal verksamhet

Sysselsättningsutredningen understryker vikten av att de regionalpolitiska faktorerna beaktas redan i den primär- och landstingskommunala verksamhetsplaneringen. Vidare framhåller utredningen att det på den kommunala och landstingskommunala sidan finns anledning att ytterligare utveckla metoder för en sysselsättningsplanering. Flertalet remissinstanser ansluter sig till dessa ståndpunktstaganden men avvaktar sysselsättningsutredningens slutbetänkande innan man i detalj yttrar sig över förslagen.

Landstingsförbundet framhåller att ”den inriktning mot en ökad decentralisering av hälso- och sjukvården som finns verkar således i en riktning som ur regionalpolitisk synpunkt bör kunna ge positiva effekter. Detta gäller främst om man ser till möjligheterna att nå en bättre balans inom varje län.”

Landstinget i Västmanlands län anser att det ”på den kommunala och landstingskommunala sidan finns anledning att ytterligare utveckla metoder för sysselsättningsplanering. En sådan kan tjäna två viktiga syften. Dels att ge underlag för sysselsättnings- och utbildningsplanering på läsnivå, dels att vara ett led i den egna långsiktiga verksamhetsplaneringen. Den försöksverksamhet som sysselsättningsutredningen beskrivit i SOU 1978: 42 bör i samarbete med kommun- och landstingsförbunden kompletteras med rekommendationer och mer utförliga metodbeskrivningar för hur planeringen kan utformas.”

Landstinget i Älvsborgs län framhåller att ”hänsynen till de regionalpolitiska effekterna får emellertid enligt förvaltningsutskottets uppfattning inte tillmätas helt avgörande betydelse vid lokaliseringen av landstingsinstitutioner i länet. Eftersom de ekonomiska möjligheterna är begränsade måste landstinget prioritera utbyggnadsprogrammet. Vid dessa överväganden måste de behovsmässiga aspekterna av sjukvårds- och annan service tillmätas avgörande betydelse. Endast då behovet av service är likvärdigt bör sysselsättningsmässiga skäl få betydelse.”

Utredningens förslag att statligt stöd för kommunal verksamhet kombineras med regionalpolitiskt motiverade anvisningar tillstyrks av flera remissinstanser, som framhåller angelägenheten av att kommunalekonomis-

ka utredningens förslag om en förstärkning av skatteutjämningsbidraget snarast genomförs.

Landstinget i Uppsala län framhåller att "landstinget i olika sammanhang har riktat kritik mot att det nuvarande skatteutjämningsystemet är onyanserat och tar för lite hänsyn till strukturella olikheter mellan kommunerna – som exempelvis i Uppsala län – samt att den lägsta skattekrafts-garantin är för låg. Det är därför väsentligt att kommunalekonomiska utredningens förslag snarast genomförs och att skatteutjämningsystemet ger mer individuell rättvisa åt primärkommuner och landsting."

Landstingsförbundet anser att "eftersom det rimligen bör ligga i huvudmännens intresse att fördela tillgängliga resurser för primärvård så jämnt som möjligt i relation till behovet på olika orter borde ett ekonomiskt stöd, som är inriktat på att generellt skapa bättre ekonomiska förutsättningar för att förverkliga den planerade utbyggnaden av de lokala sjukhemmen och den övriga primärvården vara tillräckligt som regionalpolitiskt styrmedel."

Flertalet remissinstanser delar i princip utredningens uppfattning att det extra skatteutjämningsbidraget även skall kunna fungera som ett effektivt instrument då det gäller att genomföra på särskilda ändamål inriktade regionalpolitiska åtgärder i kommunernas och landstingens verksamhet.

Svenska kommunförbundet hänvisar till sitt yttrande över kommunalekonomiska utredningens slutbetänkande och anför att "den kommunala sektorns möjlighet till finansiering av sin verksamhet är av stor betydelse för möjligheterna att bedriva en aktiv regionalpolitik".

Skellefteå kommun framhåller att "till ytan stora kommuner som Skellefteå, där enbart en kommundel motsvarar hela kommuner i andra delar av landet, skulle ett sådant system kunna vara mycket värdefullt. Systemet skulle t. ex. kunna ge utrymme för kompensation för merkostnader som kan sammanhånga med eventuell spridning av kommunal verksamhet och förvaltning. Ett sådant bidrag borde givetvis omfatta såväl primär- som landstingskommuner."

Karlskrona kommun är däremot tveksam beträffande förslaget att "extra skatteutjämningsbidrag skall kunna utgå även till särskilda regionalpolitiska åtgärder. I princip bör skatteutjämning och regionalpolitik hållas isär. I stället kan en höjning ske av de anslag som föreslås ställas till länsstyrelsernas förfogande. Kommunen förordar därför att nämnda anslag ges en sådan storlek att länsstyrelserna kan göra effektiva insatser."

Landstinget i Norrbottens län anser att förslaget kommer att "få ytterst marginella effekter. Vad som istället behövs är ett skatteutjämningsystem som tar större hänsyn till regionala olikheter i form av exempelvis varierande bebyggelsestäthet och avstånd. I glesbygder med långa avstånd löser begränsade extra skatteutjämningsbidrag inga problem på sjukvårds- och trafikområdet."

5 Särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygd

Flertalet remissinstanser har även yttrat sig över glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978:37) Sysselsättning och Service i glesbygd, och hänvisar till dessa yttranden. Därutöver har några remissinstanser behandlat sysselsättningsutredningens förslag till särskilda sysselsättningsinsatser.

MUF instämmer i att bidragen till hemarbete, regionala utvecklingsfonder och länsstyrelser ersätts av de andra insatser utredningen omnämner.

MUF ställer sig mycket tveksam till en kostnadsmässig utökning av IKS av den omfattning som här föreslås. Om sysselsättningen i IKS-arbeten blir omfattande är risken uppenbar att vanliga företag i glesbygden – där tillgången på ytterligare arbetskraft även vanligtvis är starkt begränsad – har svårigheter att utöka sin verksamhet. Arbeten av detta slag bör enligt *MUF* förbehållas olika typer av handikappade. Friska människor bör kunna flytta till en annan ort för att få arbete när den reguljära arbetsmarknaden inte kan erbjuda arbete i glesbygd.

Folkpartiets kvinnoförbund understryker särskilt vikten av att kvinnorna i glesbygden och stödområdena får samma möjlighet som männen till meningsfulla sysselsättningar. Enligt förbundet kan det starkt ifrågasättas om inte speciella stöd bör utgå till sådan verksamhet i glesbygden, som riktar sig till kvinnlig arbetskraft.

Enligt *SHIO-Familjeföretagen* bör huvudansvaret för de åtgärder som omfattar hantverk, hemslöjd och hemarbete samt stöd till verksamheter, som kan kombineras med lantbruks- och skogsföretag och andra näringar åvila de omorganiserade utvecklingsfonderna.

Bilaga 3

Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet delbetänkanden (SOU 1978:46 och 47) Att främja regional utveckling

Politiken har givit klart positiva effekter beträffande sysselsättning, produktion och lönebildning.

Trots stödeffekterna kvarstår stora skillnader i sysselsättning och välfärd mellan stödområdena och andra delar av landet.

I framtiden kan det krävas ytterligare ökningar av stödinsatserna om en fortsatt utjämning mellan de nuvarande stödområdena och övriga landet skall uppnås.

ERU:s studier visar att de selektivt prövade medlen lån och bidrag hittills varit effektivare än de generellt verkande medlen transport- och sysselsättningsstöd.

Transport- och sysselsättningsstöd kan göras mer selektiva att till exempel vissa branscher inom råvarubaserad industri utesluts från stödformen.

För att frigöra resurser vid handläggningen skulle en sammanslagning av vissa stödformer kunna övervägas.

1. Da den moderna regionalpolitiska stödverksamheten introducerades ar 1965 höll skogslänen på att minska sina andelar av den totala industri-sysselsättningen i landet. Under hela perioden 1965–1977 har däremot skogslänen ökat sina sysselsättningsandelar. ERU:s uppföljning av stödets effekter syftar till att visa i vilken utsträckning som de regionalpolitiska stödmedlen bidragit till denna utveckling.

2. Eftersom de regionalpolitiska medlen kraftigt förstärktes år 1970, är det naturligt att särskilja de två femårsperioderna 1965–1970 och 1970–1975 från varandra i effektstudierna. En tudelning motiveras också av att de regionalpolitiska målen i början av 1970-talet fick en något annan och mer välfärdsorienterad inriktning. Den stora utflyttningen från Norrland hade bromsats upp och en grund för en ambitiösare och mer långsiktig politik kunde byggas upp. De nya medel som introducerades hade också främst en långsiktig inriktning på att nå en effektivare fördelning av landets resurser och en bättre välfärd för den enskilde. Samtidigt har det hela tiden varit aktuellt att sätta in regionalpolitiska medel för att uppnå kortsiktiga stabiliseringspolitiska mål. Det senaste årets insatser i många krisorter bär vittnesbörd om detta.

3. Inför ställningstaganden om den framtida regionalpolitiken är det viktigt att hålla i minnet att den för regionalpolitiken gynnsamma perioden 1970 - 1975 präglades av en ökning av industrisysselsättningen i landet som helhet. Samtidigt bör betonas att den ekonomiska tillväxten i landet var snabbare i slutet av 1960-talet än under 1970-talet, även om industrisysselsättningen då minskade. Det nuvarande stödsystemet med lån och bidrag

till enskilda företag har alltså funnits i tidsperioder med vitt skilda ekonomiska förutsättningar.

4. Under hela perioden 1965-1975 har ett nettotillskott på mellan 10 000 och 20 000 industriarbetstillfällen skapats i stödområdena. Stödföretagen själva har enligt industristatistiken ökat sin sysselsättning med över 36 000. En del av denna arbetskraft har rekryterats från äldre företag som minskat sin sysselsättning. En del av stödet har därmed gällt en förnyelse av stödområdenas industri. Industrin i hela landet hade i stort sett samma sysselsättning år 1965 som år 1975. En klar omfördelning av sysselsättningen inom landet har alltså ägt rum. Trots stödeffekterna kvarstår dock stora skillnader i sysselsättningsläget och välfärden mellan stödområdena och andra delar av landet. De senaste årens branschkriser som skapat sysselsättningsproblem i orter utanför stödområdena har inte på ett väsentligt sätt ändrat dessa förhållanden.

5. För det inre stödområdet registreras en sysselsättningsökning från 15 000 år 1965 till 24 000 år 1975. Under den första femårsperioden, då det inre stödområdet ännu inte var avgränsat med speciella stödmedel, ökade sysselsättningen med 3 600. Under 1970-talets första hälft var motsvarande ökning 5 600. Omkring hälften av dessa ökningstal kan hänföras till det regionalpolitiska stödet.

6. En förklaring till att inre stödområdet upplevde en större expansion än övriga stödområden redan under slutet av 1960-talet är att lokaliseringsbidrag hela tiden har utgått. Det är framför allt bidraget som ger företagen en subvention vid etablering i inre stödområdet. För ett nystartat företag som gör en investering gäller att av den totala möjliga subventionen på 62 % svarar lokaliseringsbidraget för 39 % och sysselsättnings- och introduktionsstöd tillsammans för 16 %. För existerande företag med längre planeringshorisonter väger de två stödformerna jämnt. Samma förhållande gäller de totala bidragssummor som utgått.

7. Det regionalpolitiska stödet medför inte samma subvention för alla företag. Lag lönsamhet kan ge större subvention än god lönsamhet. Efter som lokaliseringsbidraget minskar företagens avskrivningsunderlag, ökar beskattningen av vinstgivande företag då de får bidrag. Ett företag med låg lönsamhet i inre stödområdet kan sålunda få sina interna kostnader (löner och kapitalkostnader) sänkta med maximalt 19 %, medan ett mycket lönsamt företag får kostnaderna sänkta med 15 %. För övriga delar av allmänna stödområdet (i undersökningen benämnt yttre stödområdet) är motsvarande siffror 12 resp. 9 %. Om allt annat var lika skulle stödföretagen kunna sälja sina varor till ett pris som var upp till 10 % lägre än konkurrenternas. Detta gäller företag med låg lönsamhet i inre stödområdet. Det lönsamma företaget kan sänka sina priser med omkring 7 %.

8. Mot bakgrund av dagens lönsamhetsproblem inom svensk industri är det viktigt att känna till hur stödföretagen klarat sig. Allmänt kan konstateras att mer än två tredjedelar av nettotillskottet av sysselsättningsstillfällen

tillfallit den delen av den konkurrensutsatta industrin som inte är råvarubaserad. Huvudparten av sysselsättningen har också tillkommit i företag som förbättrat sin konkurrenskraft gentemot utlandet.

9. De metoder som använts för fördelning av lokaliseringsstödet har medfört att en stor del av stödet gått till branscher med goda framtidsutsikter. Detta återspeglas också i stödföretagens produktivitet utveckling (mätt som produktion per sysselsatt). I stort sett har stödföretagen följt med i den allmänna produktivitetstegringen mellan åren 1965 och 1975, även om en viss nedgång i relation till industrin som helhet kan konstateras för den senare delen av perioden.

10. Även om lokaliseringsstödet är så konstruerat att det stimulerar företagen att satsa på en produktionsteknik med stora insatser av maskiner och andra anläggningar, kan någon sådan tendens inte sparas. Inte heller har de företag som fått sysselsättningsstöd ökat sin andel arbetskraft. Företagen är bundna vid en internationellt utvecklad teknik som är inbyggd i maskinparken. Den av många framförda farhågan att de företag som får lokaliseringsstöd skall bli mycket mekaniserade har alltså hittills inte bekräftats.

11. Som speciella problemgrupper bland stödföretagen kan följande omnämnas: Små och medelstora företag i inre stödområdet, nyetablerade företag som enbart fått sysselsättningsstöd, men ej lokaliseringsstöd. De har låg lönsamhet. Andra problemgrupper utgör de råvarubaserade företagen och de företag som erhållit transportstöd. De senare tillhör ofta den råvarubaserade industrin, som inte har haft någon positiv sysselsättningsutveckling.

12. Lönerna i stödföretagen ligger numera i nivå med riksgenomsnittet för industrin. I yttre stödområdet och grå zonen ligger man över genomsnittsnivån och i inre stödområdet under. Särskilt låg är lönenivån i företag som enbart fått sysselsättningsstöd.

13. I stödundersökningen har ett antal kommuner intensivt studerats. Bland de undersökta orterna har Ragunda och Älvsbyn den lägsta sysselsättningsgraden, dvs. få sysselsatta bland befolkningen. I dessa orter har också stödföretagen rekryterat många arbetslösa och personer i arbetsmarknadsutbildning. Totalt omkring 20% av de sysselsatta har rekryterats från dessa grupper. Det kan jämföras med Lessebos och Borlänge 7% och Luleås 12%. I Borlänge, Ragunda och Piteå utgör de hemarbetande kvinnorna 12% av befolkningen i åldern 16 till 64 år. I stödföretagen arbetar endast omkring 1% som rekryterats från denna grupp.

14. De flesta av dem som nyanställts vid stödföretagen har tidigare varit sysselsatta i andra företag (drygt 60%). Detta visar att regionalpolitiska stödet startat en omfattande rekryteringsprocess. Mångdubbelt fler än de som arbetar i stödföretag har varit inblandade i denna process. Vakanser uppstår i andra företag då arbetskraft flyttar över till stödföretagen. Detta betyder bland annat att om en total bild av regionalpolitikens effekter på

arbetslösheten skall erhållas, måste, till de arbetslösa som rekryterats direkt till stödföretagen, läggas de arbetslösa som fått fylla de vakanser som uppstått i andra företag än stödföretag. Det här förhållandet bör påverka bedömningen av könskvoterings. Även om få stödföretag levtt upp till att anställa minst 40% kvinnor har många kvinnor fått anställning i något led i rekryteringskedjan.

15. Motsvarande resonemang måste föras då det gäller stödets effekter på flyttningsrörelserna. Nio av tio av de sysselsatta har rekryterats lokalt och drygt 4% har flyttat längre sträckor för att få arbete i stödföretagen. Även här har emellertid vakanser uppstått i andra företag på orten, varför den totala arbetskraftsomflyttningen blir större.

16. De långväga flyttarna tillhör en grupp arbetstagare med goda yrkeskunskaper och god utbildning. Arbetet i stödföretagen kan ses som ett led i karriären för denna grupp.

17. För den fortsatta regionalpolitiken kan följande allmänna slutsatser om den hittills bedrivna verksamheten anföras:

a. Politiken har i sin helhet givit klart positiva effekter beträffande sysselsättning, produktion och lönebildning.

b. Den förda politiken hade god draghjälp av den allmänna sysselsättningsexpansion som inträffade under 1970-talets första hälft. Stödverksamheten har dock efter hand blivit allt dyrare. Effekten per stödkrona har sjunkit i takt med att större resurser satts in.

c. Under en framtida sysselsättningsnedgång för industrin är erfarenheterna under 1960-talets senare hälft av speciellt intresse. Då vann stödområdet andelar av industrissysselsättningen. Sysselsättningsökningen där blev dock mycket måttlig, men effekten per stödkrona var stor.

18. ERU:s slutsats är att det i framtiden kan krävas ytterligare ökningar av stödinsatserna om en fortsatt utjämning mellan de nuvarande stödområdena och övriga landet skall uppnås. Speciellt gäller detta om de gängse bedömningarna att industrissysselsättningen i landet som helhet kommer att minska är riktiga.

19. Till det stöd som givit relativt sett liten direkt sysselsättnings effekt kan främst transportstöd och sysselsättningsstöd räknas. ERU:s studier visar att de selektivt prövade medlen lån och bidrag hittills varit effektivare än de generellt verkande medlen transport- och sysselsättningsstöd. Ett undantag finns dock och det är lokaliseringsstödet till den råvarubaserade industrin.

Allmänt kan konstateras att man här står inför ett val mellan att satsa på generella medel, vilka som regel är lätta att administrera, och att satsa på selektiva medel, som kräver större personella insatser vid handläggningen. Det måste också hållas i minnet att ERU:s slutsatser endast gäller den hittillsvarande verksamheten. Som exempel kan nämnas att en mycket kraftig satsning på sysselsättningsstöd i hela det allmänna stödområdet skulle kunna medföra att mer expansiva företag kom att utnyttja stödet. Trans-

port- och sysselsättningsstöd kan göras något mer selektiva genom att vissa branscher till exempel viss råvarubaserad industri utesluts från stödformen.

20. En viktig slutsats är att stödet leder till omfattande omflyttningar av arbetskraft mellan företag. Med tanke på att stödföretagen ökat sin sysselsättning mer än vad sysselsättningen ökar i stödområdena i sin helhet, torde rekryteringen till stödföretagen ofta ske från andra företag som läggs ned eller rationaliserar bort arbetskraft.

21. För att frigöra resurser vid handläggningen av stödärenden skulle en sammanslagning av vissa stödformer kunna övervägas. Dagens regionalpolitiska medelsarsenal är så splittrad att den kan vara svår att överblicka för de enskilda stödföretagen. Mycket talar dessutom för att företagen är bundna vid en viss teknik oavsett i vilken form stödet utgår.

Bilaga 4

Remissyttranden över expertgruppens för regional utredningsverksamhet delbetänkanden (SOU 1978:46 och 47) Att främja regional utveckling

1 Inledning

Expertgruppens för regional utredningsverksamhet delbetänkande (SOU 1978:46 och 47) Att främja regional utveckling remissbehandlades hösten 1978.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddsstyrelsen, bostadsstyrelsen, domänverket, konjunkturinstitutet, konsumentverket, lantbruksstyrelsen, luftfartsverket, samtliga länsstyrelser, postverket, riksrevisionsverket (RRV), sjöfartsverket, skogsstyrelsen, skolöverstyrelsen (SÖ), socialstyrelsen, statens industriverk, statens invandrarverk, statens järnvägar (SJ), statens naturvårdsverk, statens personalverk (SPN), statens planverk, statens vattenfallsverk, statens vägverk, statistiska centralbyrån (SCB), statskontoret, televerket, överbefälhavaren (ÖB), Stockholms, Norrtälje, Enköpings, Eskilstuna, Norrköpings, Jönköpings, Ljungby, Gotlands, Karlskrona, Olofströms, Hässleholms, Höörs, Malmö, Kungsbacka, Mölndals, Göteborgs, Gullspångs, Karlstads, Arvika, Örebro, Ljusdals, Sundsvalls, Kramfors, Östersunds, Skellefteå och Luleå kommuner, Stockholms läns, Uppsala läns, Södermanlands läns, Östergötlands läns, Jönköpings län, Kronobergs läns, Kalmar läns, Blekinge läns, Kristianstads läns, Malmöhus läns, Hallands läns, Göteborgs och Bohus läns, Skaraborgs läns, Kopparbergs läns, Gävleborgs läns, Västernorrlands läns, Jämtlands läns, Västerbottens läns och Norrbottens läns landsting, Centerns kvinnoförbund, Centerns ungdomsförbund, Centralorganisationen SACO/SR, expertgruppen för forskning och fysisk planering och bebyggelse, Folkpartiets ungdomsförbund (FPU), Institutet för social forskning (SOFI), Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Moderata ungdomsförbundet (MUF), Statsföretag AB, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Svenska handelskammarförbundet, Svenska kommunförbundet, Sveriges köpmannaförbund, SHIO-Familjeföretagen, Sveriges industriförbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO). Dessutom har yttrande inkommit från Svenska civil-ekonomföreningen.

2 Allmänna synpunkter

De flesta remissinstanser är positiva till utredningen och anser det värdefullt att de olika regionalpolitiska stödformerna utvärderas med jämna

mellanrum. Så t. ex. anser LO "det som mycket värdefullt med denna mer eller mindre löpande utvärdering som sker genom ERU:s verksamhet" och menar att "ERU bör fortsätta att söka klarlägga de totala samhällsekonomiska effekterna av stödpolitiken".

Flera remissinstanser anser emellertid att ERU:s utvärdering varit alltför begränsad.

Exempelvis anser *länsstyrelsen i Jönköpings län* att det hade "varit önskvärt om ERU också analyserat i vilken omfattning län utanför stödområdet förlorat arbetstillfällen som en direkt följd av det regionalpolitiska stödet".

Svenska handelskammarförbundet finner att "expertgruppen i mycket stor utsträckning använt stödföretagens sysselsättningsutveckling som kriterium på det regionalpolitiska stödets effekter". Förbundet hävdar att "det hade varit av minst lika stort intresse om expertgruppen sökt utvärdera huruvida det regionalpolitiska stödet förbättrat möjligheterna för företag i stödområdet att överleva och om stödet främjat företagens utvecklingsförmåga på lång sikt. Expertgruppens fixering vid sysselsättningseffekterna har, enligt förbundets uppfattning, begränsat utredningens värde som underlag för en bedömning av behovet av en förändrad regionalpolitik".

Länsstyrelsen i Stockholms län har invändningar mot att ERU:s studie "omfattar enbart det regionalpolitiska stödet till industrin. Hur denna effekt står i förhållande till exempelvis effekten av den kraftiga utbyggnad av den offentliga sektorn som skett under samma tidsperiod behandlas inte."

Betänkandet utgör enligt *Skaraborgs läns landsting* inte "någon egentlig utvärdering av regionalpolitikens effekter. Vad ERU i stället redovisar är lokaliseringspolitikens effekter." Vidare framhåller landstinget att "det är omöjligt att efter en studie av främst lokaliseringsbidrag, lokaliseringslån, sysselsättningsstöd och transportstöd uttala sig om regionalpolitikens effekter. Eftersom regionalpolitiken till sitt innehåll är betydligt mer omfattande borde studier av andra ekonomiska/politiska, näringspolitiska, arbetsmarknadspolitiska och socialpolitiska åtgärders betydelse för den regionala utvecklingen behandlas i betänkandet. Detta gäller även ortsplänen och planeringstalen för länens och de regionala statliga organens verksamhet."

3 Den regionala utvecklingen från 1965

Utvecklingen på arbetsmarknaden

Flera remissorgan finner det tillfredsställande att storstadslänens andel av industrisysselsättningen minskat till förmån för bl. a. en sysselsättningsökning i det inre stödområdet.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser dock att det egentligen ligger

”nära till hands att med viss oro ta del av resultatet för perioden 1970–1975. Trots allmän tillväxt i industrisysselsättningen har det regionalpolitiska stödet givit ett sämre resultat än tidigare.”

Några remissinstanser påpekar att den industriella utvecklingen under perioden efter 1975 har inneburit problem för många företag med nedläggning och inskränkning som följd. ERU borde därför ha studerat även utvecklingen efter år 1975.

Vidare behandlas den offentliga sektorn av flera remissinstanser.

Länsstyrelsen i Kalmar län vill erinra om att ”tillväxten av den offentliga sektorn under de senaste åren svarat för huvuddelen av de nya arbetstillfällena som tillskapats i länet. Mot denna bakgrund vore det värdefullt om ERU i sitt fortsatta arbete i större utsträckning än hittills skulle kunna ägna sina resurser åt en utvärdering av den offentliga sektorns roll i regionalpolitiken.”

Landstinget i Kopparbergs län pekar på ”att en ensidig satsning på den offentliga sektorn i stödområdet inte är önskvärd. Snarare måste regional- och näringspolitiken inriktas på att intensifiera och fördjupa möjligheterna till industrietableringar i dessa områden. Endast om satsningar från offentlig servicesektor går parallellt med industrietableringar kan varaktiga positiva effekter förväntas.”

Länsstyrelsen i Värmlands län menar att ”en utvärdering av den förda regionalpolitiken borde i högre grad än vad som gäller för ERU:s ha försökt att mer systematiskt kartlägga sådana förändringar som avsiktligt eller oavsiktligt stått i samklang med de regionalpolitiska strävandena. Det ökade medvetandet och den livliga debatten om de regionala problem som bl. a. länsplaneringen lett till har enligt länsstyrelsens mening haft en väsentlig inverkan i dessa sammanhang.”

Flera remissinstanser instämmer i detta.

Vad beträffar förändringar i arbetskraften framhåller *Centerns kvinnoförbund* att ”utredningen visar att en ökning skett i förvärvsfrekvensen bland kvinnor inom det inre stödområdet. Trots detta är andelen kvinnor i förvärvsarbete där avsevärt lägre än i övriga delar av landet. Ökade möjligheter bör speciellt ges kvinnor i dessa områden, då den helt övervägande delen av deltidsarbetande är kvinnor. En bättre balans måste skapas så att både män och kvinnor arbetar på lika villkor. I det inre stödområdet är lönenivån i de företag som enbart fått sysselsättningsstöd låg. En fråga inställer sig då – hur har detta påverkat kvinnornas sysselsättning. CKF ifrågasätter om inte den ökning som kunnat påvisas av kvinnlig arbetskraft är att hänföra till att det rör sig om lågavlönade traditionella kvinnoyrken.”

Befolkningsutvecklingen

Vad beträffar ERU:s redovisning av befolkningsutvecklingen säger *Centerns kvinnoförbund* att ”även om flyttningarna från glesbygdsområdena

minskat till framför allt storstäderna, sker en alltmer markant omflyttning inom regionerna till tätorterna. Också en inomregional omflyttning medför utarmning av kulturbygder och skapar sociala omställningsproblem. De ojämlikheter som förekommer inom regionen vad beträffar service i olika former har kommuner och landsting stora möjligheter att motverka."

Flera remissinstanser, framför allt länsstyrelser i de nordliga länen, är oroliga över befolkningsutvecklingen i skogslänen.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län "vill starkt understryka utredningens farhågor beträffande riskerna för ökade regionala obalanser. Visserligen har befolkningsantalet hållits uppe men om man tittar på bl. a. åldersfördelningen, valmöjligheter, sysselsättningsmöjligheter för olika grupper inom arbetsmarknaden m. m. upptäcks ganska snart att förhållandena är olika inom olika delar av landet."

Länsstyrelsen framhåller vidare att "skogslänen sammantaget uppvisar en befolkningsökning men förskjutningarna mellan olika åldersgrupper har varit mycket kraftiga. Den starka förskjutningen mot en allt större andel äldre människor kommer att medföra stora problem på många områden."

Landstingsförbundet understryker att de regionala och inomregionala obalanserna i riket fortfarande är stora "trots de regionalpolitiska insatserna och trots att stödet haft positiva sysselsättningseffekter, är befolknings-situationen inom främst kommunerna i de inre delarna av Norrland kanske allvarligare än någonsin. Mönstret återkommer i andra landsändar."

4 Mål och medel i regionalpolitiken

Flertalet remissinstanser hävdar att det är viktigt att ERU:s rapport läggs till grund för en samlad bedömning av behovet av regionalpolitiska och näringspolitiska medel innan delreformer genomförs. Beslut om ett komplicerat och finfördelat stödområdessystem kan visserligen leda till klara regler för lanemöjligheter och villkor i olika delar av landet men bristande flexibilitet och faran för ett svårtillgängligt system riskerar att eliminera dessa fördelar.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län påpekar också "de långsiktigt positiva effekter som regionalpolitiskt stöd haft då det vid enstaka tillfällen satts in utanför stödområdet i krisdrabbade orter eller i orter med långsiktiga strukturproblem. Möjligheterna till detta bör på intet vis försämrats. ERU har i sin rapport inte diskuterat eller mätt effekterna av att regionalpolitiska insatser görs vid rätt tidpunkt dvs. innan obalanserna blivit allt för omfattande. Länsstyrelsen vill betona vikten att de regionalpolitiska medlen ges en utformning som medger sådana förebyggande insatser."

TCO framhåller att "regionalpolitikens stödåtgärder för utveckling av industrin i de olika stödområdena icke får medföra att industrins utveckling och upprätthållandet av sysselsättningsgraden försvåras inom andra

delar av landet. En sådan effekt av regionalpolitiska åtgärder kan knappast någon del av landet ha fördel av."

Flera remissinstanser är av samma åsikt.

Några norrlandslän framhåller att det är väsentligt att tyngdpunkten i de regionalpolitiska och glesbygdspolitiska insatserna, bör ligga i skogslänen och att en förstärkning av stödet främst bör avse de sysselsättningsmässigt sämst ställda kommunerna.

FPU anser att "den ortsklassificering som finns i dag bör avskaffas, och ersättas med ett nät av statligt garanterade serviceorter. Koncentrationen till vissa centra skulle därmed minska. Den indelning som nu finns i olika stödområden måste också förändras. Nu sedan arbetsgivareavgifterna försvunnit och stödområdena utökats så att större delen av Sverige ingår i dessa och de som inte ingår dessutom får stora selektiva stöd, så har denna indelning helt förlorat sitt syfte. Avtappingsregionerna bör på något sätt klart favoriseras."

Västernorrlands läns landsting poängterar betydelsen av att regionalpolitiska stödåtgärder är kopplade till Ortsstrukturen. En koncentration av de samlade resurserna är enligt landstinget en förutsättning för inlandets fortlevnad.

LRF konstaterar att ERU vidhåller sina tidigare synpunkter på värdet av ortsklassificeringen och framhåller att "detta förefaller minst sagt förvånande i relation till de skillnader i främst sysselsättningsmöjligheterna mellan olika delar av landet, som ERU:s eget material visar på. Ortsklassificeringen avser styra sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen mot en ökad koncentration i länen. Enligt LRF:s mening behövs alla tillgängliga resurser på regionalpolitikens område till att utjämna sysselsättningsmöjligheterna mellan landsdelar, mellan länsdelar och mellan kommuner. Några resurser för att påskynda koncentrationen i ortsklassificeringens syfte torde inte kunna anslås. Av dessa konkreta förhållanden drar LRF slutsatsen att ortsklassificeringen bör avskaffas."

Länsstyrelsen i Kalmar län ifrågasätter om utvecklingen motsvarat de uppställda regionalpolitiska målen och framhåller att "det är väsentligt att det regionalpolitiska stödet ges en sådan inriktning att sysselsättningskriser löses utan att därför medverka till att en föråldrad industristruktur konserveras".

Länsstyrelsen i Norrbottens län konstaterar att "ERU framför allt uppehåller sig vid Ortsplanen. På det sättet blir regionalpolitikens mål rätt obestämt och därmed blir också utvärderingen obestämd."

Beträffande de regionalpolitiska stödmedlen framhåller *länsstyrelsen i Västernorrlands län* "att de regionalpolitiska stödmedlen måste användas mera i enlighet med grundtankarna bakom dem än som varit fallet särskilt under de senaste åren". Länsstyrelsen anser att regionalpolitiken "allt mer fått stå tillbaka för andra hänsyn, inte minst näringspolitiska".

Länsstyrelsen i Örebro län anser "att de regionalpolitiska medlen måste

kombineras med ytterligare satsningar på sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vidare bör företagen stimuleras att utveckla nya produkter. Sådana satsningar är för de små och medelstora företagen så resurskrävande att insatser från centrala organ är påkallade."

De flesta remissinstanserna biträder expertgruppens rekommendation att vissa stödförmer slås samman. Bl. a. framhåller *Svenska handelskammarförbundet* att "den flora av olika regionalpolitiska medel som finns i dag är svår att överblicka för det enskilda företaget. En förenkling är därför mycket önskvärd."

5 Det regionalpolitiska stödets effekter på sysselsättning och ekonomi

ERU säger i sitt betänkande bl. a. att sysselsättningsökningen inte är något mått på stödeffekten. Man vet inte vad som skulle ha hänt med stödföretagen, om stöd inte hade utgått. Det kan dock konstateras att sysselsättningsexpansionen blivit extra kraftig några år efter det att stödet utgått. I flera fall hade sannolikt en nedläggning varit alternativet.

Flera remissinstanser instämmer i detta. *Utvecklingsfonden i Västerbottens län* framhåller exempelvis att "sysselsättningsökningen i området har varit klart positiv jämfört med landet i övrigt. Även om åtskilliga andra faktorer kan ha medverkat till den omfördelning av arbetskraft som kommit till stånd, anser fonden att lokaliseringstödet varit en av de starkast bidragande orsakerna till denna utveckling."

AMS framhåller att "ERU-forskarna har funnit, att stödet leder till omfattande omflyttningar av arbetskraft mellan företag. Detta innebär att det i sista hand är betydligt fler personer utan arbete som berörs av stödinsatsen än vad som framgår av rekryteringen till stödföretagen. För att få en samlad bild av regionalpolitikens sysselsättningseffekter för olika grupper måste, enligt styrelsens mening, samtliga led i rekryteringskedjan studeras. Enligt styrelsens uppfattning är det också viktigt att beakta de effekter av den regionalpolitiska stödverksamheten som ligger utanför de direkta sysselsättningseffekterna, bl. a. genom att tidigare sysselsatt arbetskraft genom rekryteringsprocessen har förbättrat sin ställning på arbetsmarknaden."

Några remissinstanser menar att ERU använt stödföretagens sysselsättningseffekter som huvudkriterium vid utvärderingen av det regionalpolitiska stödets effekter. Så t. ex. framhåller *länsstyrelsen i Södermanlands län* att "en projektorienterad analys hade varit mera motiverad än en schematisk och grov beskrivning av företagets/arbetsställets totala sysselsättningsförändring".

ERU konstaterar, att omläggningen av stödpolitiken efter år 1970 i syfte att premiera sysselsättningsmålet på bekostnad av tillväxtmålet, inneburit en lägre grad av måluppfyllelse när det gäller sysselsättningseffekten per

stödskrona. De gynnsammaste sysselsättningseffekterna har erhållits i de verksamheter där en expansion är fördelaktigast med hänsyn till Sveriges roll i den internationella arbetsfördelningen. *SIND* instämmer i slutsatsen "att den bästa regionalpolitiken är att satsa på branscher som kan konkurrera framgångsrikt med import och/eller export. På så sätt vinner man sysselsättningseffekter på längre sikt. Detta torde också medföra största möjliga bidrag till landets nationella tillväxt. ERU:s analyser visar att det framförallt är lokaliseringsstödet som bidragit till en strukturomvandling i denna riktning."

Flera remissinstanser instämmer i detta.

En del remissinstanser bl. a. *Stockholms läns landsting* anser att det är sannolikt att "utvecklingen inom den offentliga sektorn varit en bidragande orsak till den sysselsättningsökning inom industrin som skett. Om så är fallet skulle de uppgifter om industristödets sysselsättningseffekter som betänkandet redovisar vara en överskattning av de verkliga effekterna – en del av dem borde i stället ses som effekter av den offentliga sektorns utveckling."

I utredningen framkommer att regionalpolitikens sysselsättningseffekter varit negativa inom den råvarubaserade industrisektorn, trots att beräkningarna har inkluderat de indirekta och inducerade sysselsättningseffekterna. Med hänvisning till de regionalpolitiska målen om snabb ekonomisk tillväxt, ifrågasättes ett fortsatt stöd till denna sektor.

Örnsköldsviks kommun motsätter sig en sådan förändring och framhåller att "en inskränkning av stödet till den råvarubaserade industrin skulle starkt kunna försämra denna sektors konkurrenskraft och i vissa fall kunna få katastrofala följder i form av industrinedläggningar".

ERU:s kartläggning visar att sammanlagt 72 lokaliseringsföretag hade lagts ned t. o. m. år 1975. Av dessa hade 52 företag gått i konkurs. Av nyetablerade företag som fått sysselsättningsstöd hade 24 av 93 företag som fått stöd mellan 1970 och 1975 lagts ned. *RRV* "anser det angeläget att man närmare söker belysa orsakerna till sådana nedläggningar med hänsyn till de statliga bidrag som utgått".

Liknande synpunkter har framförts i flera yttranden.

Länsstyrelsen i Norrbottens län framhåller att det hade varit "intressant om ERU närmare än vad nu har skett gått in i diskussionen om företagens benägenhet att bygga ut och nyetablera".

Enligt betänkandet påverkas företag inte i sitt val av produktionsprocess av att lokaliseringsstödet främst utgår i form av en kapitalsubventionering. Enligt grundläggande ekonomisk teori leder kapitalsubvention däremot till att ett företag väljer en mer kapitalintensiv produktionsmetod än det skulle ha gjort om stödet inte funnits men företaget ändå investerat. Studierna visar att lokaliseringsstödföretag inte tenderar att bli mer kapitalintensiva än icke stödföretag. Det kan enligt *Skaraborgs läns landsting* ifrågasättas om "ERU:s modeller är tillräckligt finkänsliga för att ge underlag för den slut-

sats man drar. Studier som gjorts inom ramen för energikommissionens arbete visar exempelvis att företagen har en betydande känslighet för förändrade relativa priser.”

Beträffande lokaliseringsstödet på hela ekonomins tillväxttakt sker i bilagedelen (SOU 1978: 47) en genomgång av vilken information som skulle behövas. Slutsatsen blir att de valda utvärderingsmetoderna inte ger tillräckligt underlag för en bedömning av stödets effekter på tillväxttakten. *Stockholms läns landsting* påpekar att ”i huvudtexten drar ERU emellertid slutsatsen att regionalpolitiken givit klart positiva effekter på sysselsättning utan tecken på kostnader i form av lägre ekonomisk tillväxt. Den senare delen av detta påstående är uppenbarligen svagt underbyggd.” Flera remissinstanser har påpekat denna brist på överensstämmelse.

ERU finner anledning att ifrågasätta om lokaliseringsstöd i framtiden skall utgå till rationaliseringsinvesteringar, eftersom kapitalförnyelsebehov numera finns främst i stagnerande företag och företag med stagnerande marknader och ogynnsam utveckling av den internationella konkurrensförmågan. *SIND* instämmer häri och menar att ”om det behövs insatser för detta ändamål bör sådana åtgärder vidtas inom ramen för den nationella näringspolitiken”.

6. Utvärdering av välfärdseffekter av den regionalpolitiska stödverksamheten

Flertalet remissinstanser instämmer i ERU:s slutsatser att även om de flesta av dem som anställs i stödföretagen tidigare har varit sysselsatta i andra företag har det startat en omfattande rekryteringsprocess vilket resulterat i att även de arbetslösa har fått fylla de vakanser som uppstått i andra företag än stödföretag.

Stockholms läns landsting säger dock att ”en anmärkningsvärt stor andel (50 procent) av de tidigare sysselsatta har bytt yrkesområde i samband med anställningsbytet. I betänkandet tolkas detta som att många har bytt av nödvändighetsskäl, dvs. för att upprätthålla en tillfredsställande sysselsättning. Detta skulle kunna tyda på att många människor föredrar att byta yrke framför att få arbete inom samma yrke på en annan ort och då tvingas flytta.”

Utvärderingen av det regionalpolitiska stödets välfärdseffekter pekar enligt *länsstyrelsen i Värmlands län* på ”att lokaliseringsstödet i hög grad kommit den lokala arbetskraften till del. Viss rekrytering av kvalificerad arbetskraft från andra kommuner torde i många fall vara nödvändig. En ökad anställning av personer som befinner sig utanför arbetsmarknaden bör dock enligt länsstyrelsens mening eftersträvas. Detta ställer dock krav på samordnade utbildningsinsatser inom bl. a. arbetsmarknadspolitikens ram.”

Flera remissinstanser konstaterar att det inte i första hand är de arbetslösa som berörs av expansionen i stödföretagen. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* framhåller att "de som har svårigheter att finna arbete i vanliga fall (t. ex. medelålders, äldre, ungdomar) har givetvis även svårigheter i detta fall. Det regionalpolitiska stödet löser därför inte sysselsättningsproblemen i dessa grupper."

TCO framhåller att det mot denna bakgrund är av största vikt att "stödföretagen i god tid gör upp rekryteringsplaner tillsammans med arbetsförmedlingen och att rekryteringen i första hand sker genom denna".

Länsstyrelsen i Stockholms län anser "att den beskrivning av välfärds-effekterna som presenteras är mycket intressant. Vidare anser länsstyrelsen att "studier av denna karaktär måste få ökat utrymme i ERU:s framtida verksamhet. Studierna bör då även utvidgas till de som endast indirekt berörs av effekterna av det regionalpolitiska stödet."

Flera remissinstanser påpekar att ERU:s "välfärdslandskap" omfattar ganska kvalificerade servicefunktioner som kräver ett relativt stort befolkningsunderlag inom ett visst avstånd.

Konsumentverket vill särskilt framhålla betydelsen av att "befolkningens tillgång till olika former av kommersiell och offentlig service vägs in i värderingen av regionalpolitikens effekter. En fortlöpande bevakning av dessa frågor måste ske bl. a. i samband med den fortsatta länsplaneringen. Verket anser det också vara angeläget att ERU inom ramen för sitt fortsatta arbete ägnar frågan om förändringar i tillgången till olika slags service ökad uppmärksamhet."

Enligt *SOFI:s* mening är det grundläggande felet i resonemanget att "man inte ser välfärden som en helhet, sammansatt av ett antal olika komponenter. I bilagedelen förs visserligen en diskussion om betydelsen av att se välfärd i ett helhetsperspektiv, men detta resonemang är inte relaterat till slutsatsen i huvudtexten." *SOFI* anser vidare att "man vid en utvärdering av regionalpolitiken bör jämföra välfärden i dess helhet i olika regioner. Därigenom kan man undersöka i vilken utsträckning oacceptabla skillnader kvarstår och om nya uppkommit."

Bilaga 5

Sammanfattning av glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978: 37) Sysselsättning och service i glesbygd

1 Serviceförsörjning

Glesbygdsdelegationen som enligt sina direktiv haft att behandla den av riksdagen aktualiserade frågan om en servicegaranti för glesbygderna. Delegationen anser att riksdagens intentioner bäst tillgodoses genom att besluten om vilka åtgärder som skall vidtas läggs på lokal- och regional nivå. I den mån statliga insatser behövs, bör medel avsedda att upprätthålla kommersiell och samhällelig service i områden där denna inte utan sådant stöd kan leva vidare, så långt möjligt beslutas av länsstyrelsen.

Befolkningen i glesbygden måste enligt delegationen ha tillgång till olika former av kommersiell och samhällelig service. Denna service skall kunna göras tillgänglig dels genom stationära enheter, dels genom flyttbar service och dels genom transportmöjligheter till servicen. Följaktligen måste lösningarna på problemen anpassas till lokala förhållanden och till enskilda människors situation.

I en sådan serviceförsörjning som här avses spelar givetvis orterna där de stationära enheterna är lokaliserade stor roll inte bara för dessa orters egna invånare utan även för den omgivande bygdens befolkning. Vilken roll en viss ort spelar är beroende av en mängd faktorer såsom ortens storlek, dess läge i förhållande till andra orter, omlandets befolkningstäthet, åldersstrukturen m. m. Vidare måste möjlighet finnas att anpassa servicen till förändrade förhållanden. Förändringar i åldersstrukturen ger nya behov beträffande äldreomsorg och skolor, tillkomsten av en ny industri eller en nedläggning, påverkar servicens storlek och bredd osv.

Det är under här angivna förhållanden inte möjligt att ort för ort eller område för område ange vilka slags serviceenheter som där skall finnas.

För att glesbygdens folk skall kunna tillförsäkras en god service är det nödvändigt att besluten om vilka åtgärder som skall vidtas ligger så nära berörda människor som möjligt nämligen på kommunal och regional nivå.

I första hand ligger ansvaret hos kommunerna. I vissa fall kan det dock vara nödvändigt att staten går in med ekonomiska stödåtgärder. Beslut om statligt stöd bör kunna fattas av respektive länsstyrelse inom ramen för tilldelade medel. En förutsättning för att statligt stöd skall kunna utgå bör bl. a. vara att kommunen upprättat en plan för serviceförsörjningen.

2 Stöd till glesbygder

Delegationen anser att de nuvarande anslagen för insatser i glesbygderna samordnas för att på så sätt skapa en bättre sammanhållen glesbygdspolitik.

Ansvar för de skilda stödformerna är utspritt på flera huvudmän och beslutsfattandet sker på såväl regional som central nivå. För att på ett bättre sätt än för närvarande kunna *samordna, intensifiera* och *effektivera* regeringens glesbygdsinsatser föreslår delegationen att de berörda anslagen sammanförs till ett anslag under industridepartementets huvudtitel. Delegationen föreslår också att besluten så långt möjligt *decentraliseras* till regional nivå.

En ökad samordning är nödvändig för att de olika åtgärderna skall passa in i ett gemensamt mönster. Utgångspunkten för insatserna är en samordnad planering på såväl kommunal som regional nivå. Därmed blir insatserna också effektivare. Länsstyrelsen har det samordnande ansvaret för statliga insatser inom skilda samhällssektorer. Besluten bör fattas så nära berörda människor som möjligt. Det är därför enligt delegationen lämpligt att länsstyrelsen fattar beslut i de ärenden som gäller glesbygdssstödet inom en av regeringen tilldelad ram. Stödet bör som för närvarande vara inriktat på olika ändamål, men fördelning av medlen mellan de skilda ändamålen bör ske mot bakgrund av de riktlinjer för utvecklingen i länet som fastställts inom ramen för länsplaneringen i länet. En decentralisering enligt denna modell förenklar administrationen och förkortar handläggningstiden. Glesbygdsfrågorna får på detta sätt ökad tyngd i de regionala och kommunala organen och insatserna blir effektivare än för närvarande.

Delegationens förslag innebär inte att statliga organ som idag har ansvar för någon del av glesbygdsfrågorna helt fräntas detta. I de delar som det finns sektorssynpunkter att bevaka inom glesbygdspolitiken måste naturligtvis arbetet i resp. sektorsorgan fortsätta på samma sätt som hittills i form av utvecklingsarbete och forskning och genom den ordinarie verksamheten t. ex. beredskapsarbeten, rådgivning m. m. till jordbruket och konsumentupplysning.

Glesbygdsutredningen underströk i sitt betänkande (SOU 1972:56) Glesbygder och glesbygdspolitik, vikten av att man, då det gäller att komma tillrätta med glesbygdens problem samordnar olika samhällsinsatser. Bl. a. föreslog utredningen att besluten i fråga om stöd till kommersiell service skulle fattas av länsstyrelsen i allmänna stödområdet och av regeringen i övriga landet. Utredningen föreslog vidare att försöksverksamheten med social service i glesbygd skulle upphöra och att medel skulle ställas till länsstyrelsens förfogande i form av medelsramar för sociala insatser i glesbygd.

Utgångspunkten för delegationens förslag att inrätta ett särskilt glesbygdssstöd är de anslag som för närvarande är speciellt inriktade på att stödja sysselsättning och service i glesbygd. De anslag som berörs av delegationens förslag framgår av tabell 1 i avsnitt 4.

3 Handläggningsordning

Anslagen som enligt delegationen bör ingå i glesbygdssstödet handläggs

av en rad olika myndigheter. Delegationens förslag innebär en samordning och decentralisering av besluten.

Kommunen har ansvaret för den kommunala serviceplaneringen och planering av sysselsättning inom kommunens egen administration. I den kommunala serviceplaneringen bör anges problem, behov och åtgärder för såväl den kommersiella som den offentliga servicen. Serviceplaneringen blir på det sättet ett effektivt beslutsunderlag. Kommun och/eller landsting ansöker om hemsändningsbidrag, social service samt om stöd till intensifierade kommunala sysselsättningsinsatser (IKS). Länsstyrelsens avgränsning av de områden inom vilka glesbygdssöd kan utgå sker i samråd med kommunen.

På den regionala nivån är det *länsstyrelsen* som har det samordnande ansvaret för insatser inom den statliga verksamheten och ansvaret för länsplaneringen. Mot bakgrund av de riktlinjer som fastställts inom ramen för länsplaneringen skall länsstyrelsen enligt delegationens förslag, efter samråd med berörd sektorsmyndighet, intresseorganisation, landsting och kommun i länet, fatta beslut i ärenden om glesbygdssöd, inom den ram som regeringen bestämmer. I länsrapporten skall länsstyrelsen varje år lämna en redogörelse till regeringen för hur den tilldelade ramen har använts.

Regeringen utfärdar författning för glesbygdssödet och fördelar huvudparten av medlen i form av ramar på län. Glesbygddelegationen bör svara för den centrala uppföljningen av verksamheten riktad till glesbygderna i samverkan med de centrala verk som idag har ansvaret för de skilda stödformerna. Delegationen bör vidare lämna underlag till regeringens fördelning av medelsramar på län. För de närmare föreskrifter och anvisningar som behövs i anslutning till författningen ansvarar glesbygddelegationen. Centrala myndigheter kan härvid även komma att spela en stor roll.

4 Bestämmelser för glesbygdssöd

De förordningar och regleringsbrev som idag gäller för de skilda stödformerna bör enligt delegationens förslag föras ihop till en förordning. De bestämmelser som gäller för de olika anslagen bör i stort sett även kunna tillämpas i fortsättningen. Vissa förändringar bör emellertid göras.

Det särskilda stödet till lantbruksföretag i vissa glesbygder, förordning (1978: 465) föreslås utvidgas till att gälla verksamheter som inte enbart omfattar verksamheter som har direkt anknytning till lantbruksföretag. Stöd bör även kunna utgå till andra företag såsom småindustri, hantverk, varvsrörelse m. m. Med denna förändring är det lämpligt att föra samman *skärgårdssödet*, (SFS 1976: 203) och det särskilda stödet till lantbruksföretag till en stödform. Med denna förändring i bestämmelserna kan även den del av stöd till *hemarbete* under industridepartementets anslag, särskilda stöd-

åtgärder i glesbygder, som har gått till personer som i egen regi bedrivit mindre verksamhet, hantverk och hemslöjd m. m. omfattas av stödet. Länsstyrelsen fattar beslut efter samråd med lantbruksnämnd och andra berörda regionala organ, och mot bakgrund av de riktlinjer som fastställts inom länsplaneringen.

Enligt de bestämmelser som gäller för det särskilda stödet till lantbruksföretag utgår för närvarande statsbidrag för investeringar i byggnad eller annan anläggning med högst 50 % av godkänd kostnad. Bidraget är begränsat till 75 000 kr. för varje investeringstillfälle. Om särskilda skäl föreligger får bidrag lämnas med högst 125 000 kr. Bidrag till investeringar i byggnad som är avsedd att uthyras genom korttidsupplåtelse får uppgå till högst 20 000 kr.

Beträffande skärgårdsstödet är bidraget begränsat till 75 000 kr. för varje investeringstillfälle. Delegationen föreslår att bidraget i särskilda fall får lämnas med högst 125 000 kr. I samband med den årliga uppföljningen av glesbygdssstödet bör beloppsgränserna ses över.

De intensifierade kommunala sysselsättningsinsatserna (IKS) utvidgas till fler kommuner med motsvarande förhållanden som de som ingått i försöksverksamheten. IKS-verksamheten blir på det sättet ett permanent inslag i glesbygdssstödet. Reglerna för bidrag anpassas till de regler som gäller för de kommunala beredskapsarbetena. Bidrag bör sålunda utgå med 90 % av det godkända bidragsunderlaget. I bidragsunderlaget bör även kunna inräknas resekostnader. Länsstyrelsen, skall godkänna de utvalda arbetsobjekten och bevilja bidrag till verksamheten efter samråd med länsarbetsnämnden. Möjlighet att delegera godkännandet till länsarbetsnämnden bör finnas.

Stöd till de regionala utvecklingsfonderna för att genomföra vissa projekt i syfte att främja företagsamheten i glesbygden och skärgården, som för närvarande beslutas av regeringen, skall enligt delegationen ingå som en del i glesbygdssstödet. Bidrag beviljas av länsstyrelsen mot bakgrund av de riktlinjer som fastställs inom länsplaneringen.

Stöd till kommersiell service i glesbygd (SFS 1973:608 omtryckt 1978:186) består av investeringsstöd, driftsstöd och hemsändningsbidrag. För närvarande beslutar konsumentverket om investeringsstöd och driftsstöd och länsstyrelsen om hemsändningsbidrag. Decentraliseringsutredningen har i bilaga till principbetänkandet (SOU 1978:52) Lägg besluten närmare människorna, lämnat exempel på områden där decentralisering av beslutsfattandet är lämpligt. Beträffande stödet till kommersiell service i glesbygd anser utredningen att en överföring av beslutanderätten till regional nivå bör övervägas. OPAL-utredningen (organisationsöversyn av planeringsavdelningar och administrativa enheter vid länsstyrelserna) föreslår i sitt betänkande (SOU 1978:58) Organisatoriska frågor inom länsstyrelserna, att hemkonsulenterna bör – under förutsättning att förslagen i

betänkandet (SOU 1978: 16) Regional konsumentpolitisk verksamhet, antas av statsmakterna – bilda en konsumentpolitisk grupp inom regional-ekonomiska enheten på länsstyrelsen. Därigenom kan hemkonsulenternas kunskaper enligt utredningen, utnyttjas i länsstyrelsernas arbete bl. a. när det gäller stöd till kommersiell service i glesbygd och kontakter med kommunerna i samband med varuförsörjningsplanering m. m.

Delegationen föreslår att länsstyrelsen skall besluta i samtliga stödärenden efter samråd med en representativ köpmannaorganisation och konsumdistrikt. Den rådgivande nämnden för glesbygdsfrågor som är knuten till konsumentverket och som har till uppgift att bistå verket vid prövning av ärenden om butiksstöd bör avskaffas.

Försöksverksamheten *med social service* i glesbygd har bedrivits sedan år 1968. Försöksverksamheten har enligt delegationens mening varit av stort värde för såväl berörda kommuner som för centrala myndigheter. Försöksverksamheten har gett möjlighet att pröva och utveckla former för sociala serviceåtgärder i glesbygdsområden samtidigt som berörda kommuner fått ekonomiskt stöd för vissa insatser. Glesbygdsdelegationen anser emellertid att försöksverksamheten bör avslutas. Det utvecklings- och forskningsarbete som bedrivs i socialstyrelsen berörs inte av förslaget. Medel till direkta insatser för att stödja social service i glesbygder bör tillföras glesbygdsanslaget. Länsstyrelsen skall besluta efter samråd med kommunförbundets länsavdelning och i förekommande fall landstinget. Stöd utgår endast om berörd kommun har genomfört en serviceplanering så att behov av stöd kan bedömas. Som en följd av delegationens förslag avvecklas socialstyrelsens glesbygdsgrupp. OPAL-utredningen föreslår i betänkande (SOU 1978: 58) Organisatoriska frågor inom länsstyrelserna, att någon del av socialstyrelsens regionala personal bör inordnas i länsstyrelsen med hänsyn till länsstyrelsens behov av social och miljöteknisk expertis. Delegationen föreslår att glesbygdskonsulenternas verksamhet, som bl. a. har medverkat till att sätta igång försöksverksamheten för att finna lösningar på olika serviceproblem i glesbygderna, knyts till länsstyrelsen.

5 Administration m. m.

De behandlade anslagen sammanförs till ett anslag under industridepartementets huvudtitel. Det kan vara lämpligt att fördela anslaget på två poster. Den ena anslagsposten inriktas på stöd till serviceförsörjning, den andra på sysselsättningsinsatser. Delegationen anser att huvuddelen av glesbygdssstödet skall fördelas på Norrlandslänen, Värmlands, Kopparbergs och Älvsborgs län samt skärgårdsområdena eftersom de största glesbygdproblemen enligt delegationens mening fortfarande finns i dessa områden. Medlen bör i princip endast användas utanför kommunernas

centralorter. Glesbygdsdelegationen lämnar ett underlag för regeringens fördelning av ramar på län. Under budgetåret 1979/80 bör förslagsvis halva anslaget inledningsvis fördelas. Resten fördelas under året och avses även för andra delar av landet än de av delegationen prioriterade. Beslut i län som inte tilldelas ram fattas av regeringen.

Glesbygdsstödet uppgick under budgetåret 1978/79 till 43,5 milj. kr. i bidrag och 6 milj. kr. i lån. Kreditgarantin uppgick till 18 milj. kr.

Mot bakgrund av anslagsframställningarna för budgetåret 1979/80 och sysselsättningsutredningens beräkningar kommer glesbygdsstödet att uppgå till 94 milj. kr. i bidrag och 11 milj. kr. i lån samt 26 milj. kr. i kreditgaranti. Glesbygdsdelegationen föreslår att dels ett förslagsanslag inrättas på driftbudgeten, dels ett anslag på kapitalbudgeten under industridepartementets huvudtitel med motsvarande belopp under 1979/80.

Länsstyrelserna bör tillföras extra resurser för handläggning av glesbygdsstödet. Behovet av personalförstärkningar kommer att variera från län till län. Delegationen har beräknat att det erfordras ett personaltillskott motsvarande tolv handläggartjänster.

För att de skilda stödformerna verkligen skall utnyttjas är det väsentligt att kommuner och andra berörda får kännedom om de medel som står till buds. Informationsfrågorna bör därför ägnas särskild uppmärksamhet när glesbygdsstödet inrättas.

Tabell 1. Glesbygdsstödet

Huvudtitel	Anslag		Belopp för budgetår (milj. kr.)					
			78/79 Bidrag	lån	kredit- garanti	79/80 Bidrag	lån	kredit- garanti
Jordbruk	B 15	Stöd till skärgårdsföretag	6	—	6	7	—	9
Jordbruk	B 16	Särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder	10	—	10	15	—	15
Industri	C 2	Särskilda stödåtgärder i glesbygder	19 ^a	—	—	63,5 ^d	—	—
Handel	D 7	Bidrag till kommersiell service	2,5 ^b	—	2	2,5	—	2
	V 9	Lån till investeringar för kommersiell service	—	6	—	—	11	—
Social	A 3	Forsknings- och utvecklingsarbete samt försöksverksamhet	6 ^c	—	—	6	—	—
		Summa	43,5	6	18	94	11	26

^a Anslagets totala belopp = 21 milj. kr. därav IKS 12 milj. kr., hemarbete 5 milj. kr., regionala utvecklingsfonden 2 milj. kr., särskilda utredningar 2 milj. kr.

^b Därav hemsändningsbidrag 1,8 milj. kr., driftstöd 0,5 milj. kr. samt inifrån av statlig garanti 0,2 milj. kr.

^c Anslagets totala belopp = 18 milj. kr. därav 6 milj. kr. för glesbygd.

^d Därav 60 milj. kr. till IKS enligt sysselsättningsutredningens beräkningar.

Bilaga 6

Remissyttranden över glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978: 37) Sysselsättning och service i glesbygd

I Inledning

Glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978: 37) Sysselsättning och service i glesbygd remissbehandlades hösten 1978.

Efter remiss har yttranden över rapporten avgetts av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), konsumentverket, lantbruksstyrelsen, samtliga länsstyrelser, riksrevisionsverket (RRV), socialstyrelsen, statens industriverk, statskontoret, decentraliseringsutredningen, Kooperativa förbundet (KF), landstingsförbundet, Lantbrukarnas riksförbund (LRF), Svenska kommunförbundet, Sveriges köpmannaförbund. Dessutom har yttranden inkommit från Svenska samernas riksförbund, Handelsanställdas förbund, ICA-förbundet, Sveriges livsmedelshandlareförbund samt Enköpings kommun.

Flertalet remissinstanser, däribland samtliga länsstyrelser, tillstyrker glesbygdsdelegationens förslag om att samordna, decentralisera och effektivisera regeringens glesbygdsinsatser.

Länsstyrelsen i Norrbottens län hänvisar till sitt yttrande över glesbygdsutredningens betänkande där länsstyrelsen framhöll bl. a. att "länsorgan och kommuner bör ges erforderliga resurser att följa upp glesbygdsutredningens allmänna inventering med mer detaljerade planer som direkt är anpassade till lokala förhållanden. Rådande problem är nämligen så allvarliga att lösningen av dem inte medger några längre dröjsmål. — — — Glesbygdsproblemen torde inte kunna lösas sektor för sektor. Problemen kräver att berörda myndigheter skaffar sig en helhetsbild och utifrån en sådan presenterar samlade åtgärds paket."

Sysselsättningen måste enligt länsstyrelsen vara det grundläggande med nära koppling till överväganden om service i glesbygd. Detta kräver ett samlat grepp. Delegationens överväganden ligger enligt länsstyrelsen bättre i nivå med länsstyrelsens intentioner sedan flera år tillbaka, än vad nuvarande handläggningsstruktur innebär.

Vidare menar länsstyrelsen att glesbygdsdelegationens allmänna syn är tilltalande och kan befrämja bättre överblick, lokalkännedom vid problemlösningar samt minskad byråkrati vid handläggning av de s. k. glesbygdsfrågorna.

Länsstyrelsen i Kronobergs län och *i Östergötlands län* menar att delegationens förslag ökar möjligheterna att förverkliga vissa av länsplaneringens intentioner. En mer åtgärdsinriktad länsplanering som läggs till grund för de statliga sektorsorganens agerande måste därför enligt *länsstyrelsen på Gotland* bli det sektorsövergripande styrinstrument som bildar ramen för och knyter samman glesbygdsinsatserna.

Enligt LRF:s uppfattning måste de särskilda stödåtgärderna till kombinationssysselsättning i glesbygd förstärkas. Det behövs en samordnad glesbygdspolitik med inriktningen från avveckling till utveckling. LRF menar därför att de flesta förslag, som framförts av sysselsättningsutredningen i betänkandet om regionalpolitiken och i glesbygdsdelegationens promemoria om sysselsättning och service i glesbygd, passar in i en sådan ram.

Decentraliseringsutredningen framhåller att förslaget på flera punkter illustrerar de principer som bör präglade den offentliga verksamhetens sätt att fungera.

Svenska kommunförbundet redovisar sin principiella uppfattning att statliga punktbidrag av stimulanskaraktär bör undvikas och så långt möjligt ges som generella bidrag, huvudsakligen genom skatteutjämnningssystemet.

Socialstyrelsen delar delegationens tankegångar att glesbygdsinsatser ifråga om service och sysselsättning måste grunda sig på lokala behov och förhållanden och att stor flexibilitet och uppslagsrikedom fördras för att insatserna ska bli effektiva. Det är också enligt styrelsens mening angeläget att erforderliga åtgärder kan sättas in snabbt och utan alltför krånglig byråkrati i beslutsfattandet.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anser att delegationen har valt en riktig väg när man föreslår ökad flexibilitet i stödhanteringen samtidigt som ansvaret och beslutsfattandet i hög grad föreslås bli decentraliserat till den regionala nivån, som även får ökat ansvar för samordningen av olika insatser. Dessa förenklingar av stödhanteringen ligger helt i linje med en önskan om en aktivare glesbygdspolitik. Länsstyrelsen är dock inte helt övertygad om att de förslag delegationen lämnar räcker för att lösa glesbygdsp Problemen.

Lantbruksstyrelsen är principiellt tveksam till förslaget eftersom det enligt lantbruksstyrelsen bygger på synen att regionalpolitik är något från övrig näringspolitik fristående.

Konsumentverket avstyrker glesbygdsdelegationens förslag av förändringar av stödverksamheten beträffande kommersiell service. För att de regionalpolitiska åtgärderna och därmed också samhällsinsatserna i glesbygd, skall bli effektiva fördras enligt konsumentverkets uppfattning att de regionalpolitiska utgångspunkterna vägs in i verksamheten inom de olika sektorerna av den offentliga förvaltningen. Det måste därför vara naturligt att ansvaret för samhällets konsumentpolitiska verksamhet, även då det gäller att stödja konsumentgrupper som på grund av sin bosättning har särskilda problem med tillgängligheten till olika former av kommersiell service, åvilar konsumentverket. Detta borde enligt verket vara en självklarhet, inte minst mot bakgrund av att de regionalpolitiska och konsumentpolitiska strävandena på denna punkt helt sammanfaller.

2 Serviceförsörjning

Servicegaranti

Glesbygdsdelegationens uppfattning att serviceproblemen i glesbygder måste lösas där de uppstår delas helt av flera remissinstanser. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* menar att samhällets insatser i dessa avseenden måste präglas av stor flexibilitet och anpassningsförmåga efter de skilda lokala förutsättningarna. Länsstyrelsen delar även uppfattningen att det främst bör ankomma på den kommunala nivån att göra de bedömningar av de lokala serviceförhållandena. Delegationens förslag att även de statliga medlen för servicen samordnas på den regionala nivån ger goda förutsättningar härför. Länsstyrelsen vill här peka på den stora betydelse det statliga stödet till kommersiell service i glesbygder haft för möjligheterna att upprätthålla en godtagbar service i glesbygdsområdena.

Länsstyrelsen i Västmanlands län ställer sig bakom delegationens förslag, som enligt länsstyrelsen kan ge ökade möjligheter även åt icke glesbygdsdominerade landsändar att få stöd till service. Länsstyrelsen anser vidare att garanterad service styrd till enbart vissa orter inte ger erforderlig flexibilitet.

KF instämmer i glesbygdsdelegationens syn på hur serviceproblemen i glesbygd bör lösas och ansluter sig också till delegationens prioriteringar i stort. Det är enligt *KF*:s mening angeläget att man kan bevara fasta serviceställen på strategiskt belägna platser även inom utpräglade glesbygdsområden. Inriktningen bör vara att till sådana fasta serviceställen knyta så många servicefunktioner som möjligt. Därigenom kan underlaget för servicestället vidgas och förutsättningarna öka att bevara servicefunktionerna med förhållandevis små stödinsatser eller utan att stöd behöver tillgripas.

KF m.fl. remissinstanser vill i sammanhanget fästa uppmärksamheten på det arbete som konsumentverket inlett för att åstadkomma en komplettering av dagligvarubutikernas service i glesbygd.

Länsstyrelsen i Gävleborgs län delar delegationens uppfattning när det gäller mindre orter och service av typ livsmedelsaffär och låg- och mellanstadieskola. När det gäller dessa typer av serviceproblem är det viktigt att man utgår från ett individorienterat synsätt och att problemen kan lösas från fall till fall. När det däremot gäller den typ av service som kan behövas i kommundelscentra anser länsstyrelsen att man bör föra ett resonemang med utgångspunkt från orten och även kunna ange vilken typ av service som bör finnas i dessa orter. Det är enligt *länsstyrelserna i Gävleborgs, Kopparbergs och Värmlands län* angeläget att precisera målen för kommundelscentra och de medel som skall användas för att där upprätthålla en viss grundservice.

Några remissinstanser har varit tveksamma till delegationens behandling av frågan om servicegarantin. Enligt *RRV* måste det närmare definieras vad som menas med basservice.

Syftet med en eventuell samhällelig servicegaranti måste enligt *konsumentverkets* uppfattning bl. a. vara att befolkningen i glesbygd på förhand kan identifiera vilken miniminivå beträffande tillgängligheten till viss service som samhället utfäster sig att säkerställa. För den kommersiella servicens vidkommande, där samhällets påverkansmöjligheter är begränsade, skulle detta innebära tämligen vittgående utfästelser som skulle medföra stora krav på samhälleliga stöd- och styrmöjligheter. Sannolikt skulle det innebära att stat eller kommun i vissa fall skulle tvingas bedriva såväl försäljning som hemtransport av varor i egen regi.

Kraven på ett system för servicegaranti går enligt *kommunförbundets* mening inte att infra. *Sveriges köpmannaförbund* betonar att frågan om fastställandet av en s.k. servicegaranti är utomordentligt komplicerat. Dels är både de regionala och ortsmässiga avvikelserna betydande, dels är individernas behovtillfredsställelse icke något enhetligt begrepp. Samtidigt skall emellertid understrykas att de grundläggande tankegångar och värderingar, som ligger bakom kravet på denna servicegaranti, är utomordentligt socialt tilltalande och nödvändiga som ett inslag i en seriös och framåt-syftande glesbygdspolitik. Utformandet av en sådan samhällsutveckling är enligt köpmannaförbundet ett betydande socialt ansvar för statsmakterna.

Serviceplanering

Flera remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Blekinge, Skaraborgs och Västerbottens län* anser på samma sätt som delegationen att en förutsättning för att stöd till service i glesbygd skall kunna utgå är att kommunerna upprättar en plan för serviceförsörjning. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* menar att serviceplaneringen bör kompletteras så snabbt som planeringsresurserna i kommunerna tillåter med planer över befolkningsutveckling, sysselsättning, boende, drivmedelsförsörjning m. m. för att åstadkomma en så total planering som möjligt.

KF anser det mycket viktigt att en utvecklad kommunal serviceplanering kommer till stånd. Enligt *KF:s* uppfattning bör varuförsörjningsplanering bedrivas i alla kommuner. *KF* anser att det arbete med kommunala varuförsörjningsplaner som har genomförts eller nyligen påbörjats i många kommuner, bör vidareutvecklas och att utgångspunkten kan vara den planering som bedrivits i Enköpings kommun.

Enligt *LRF* bör serviceplaneringen göras enkel. Liknande synpunkter framförs från bl. a. *länsstyrelsen i Gävleborgs län* som menar att planen bör i första hand inriktas på kommunens glesbygdsområden.

Svenska kommunförbundet erinrar om att i den kommunplaneringsmodell, som flertalet kommuner tillämpar, ingår planering av de olika verksamheterna. I denna s.k. verksamhetsplanering behandlas glesbygdfrågorna som en viktig del. När det gäller den kommersiella servicen har de flesta glesbygdskommunerna upprättat särskilda varuförsörjningsplaner.

Enligt länsstyrelsen i Värmlands län bör begreppet planering i detta fall tolkas med flexibilitet. Vad som enligt länsstyrelsen behövs är ett beslutsunderlag anpassat för ärendena ifråga. Krav på regelmässiga serviceplaner skulle enligt länsstyrelsens mening kraftigt kunna försena förverkligandet av glesbygdsdelegationens intentioner. De statliga stödåtgärderna får enligt länsstyrelsen inte kräva stora kommunala administrativa och andra resurser.

Administration m. m.

Med hänsyn till att konsumentverket har i uppdrag att under år 1979 i samråd med decentraliseringsutredningen överväga hur en decentralisering av butiksstödet skulle kunna åstadkommas, anser bl. a. Svenska kommunförbundet att beslutsfunktionen när det gäller investerings- och driftstödet tills vidare skall ligga kvar på konsumentverket. Kommunförbundet förutsätter att den prövning som senare skall ske bör kunna leda till en effektivare decentralisering än vad nu föreliggande förslag innebär.

Enköpings kommun avstyrker delegationens förslag i de delar som rör kommersiell service och föreslår att konsumentverket bör handha dessa frågor.

Konsumentverket, Handelsanställdas förbund, Svenska köpmannaförbundet, ICA, Sveriges livsmedelshandlareförbund och KF avstyrker förslaget att den till konsumentverket knutna glesbygdsnämnden skall avskaffas.

Flera remissinstanser har påtalat den stora betydelsen för glesbygdshandeln som konsumentverkets projekt "Butiksutveckling i glesbygd" kan få.

Några remissinstanser, bl. a. KF, framhåller nödvändigheten av att nuvarande anslag för stöd till kommersiell service i glesbygd väsentligt höjs.

I fråga om driftstöd framhåller länsstyrelsen i Norrbottens län att det är hög tid att driftstödet mer regelmässigt kommer ifråga än som för närvarande. Länsstyrelsen anser vidare att procentsatsen för avskrivningslån vid stöd till butiksinvesteringar bör höjas till förslagsvis maximalt 75 %. Alternativet till förbättrade stödformer är enligt länsstyrelsen socialt oacceptabla nedläggelser.

Socialstyrelsen anser att den sociala servicen och omvårdnaden i glesbygden skall utvecklas. Den lokala kunskapen, dvs. kommunernas behov och önskemål, har hittills varit helt styrande. Fackkunskaperna har tillhandahållits av socialstyrelsens glesbygdskonsulenter och fackbyråer. Genom denna uppläggnings har enligt socialstyrelsen erfarenheterna från verksamheten på ett direkt och naturligt sätt kommit andra glesbygdskommuner i hela landet till del.

I promemorian saknas enligt socialstyrelsen en närmare analys av vad den sociala servicen i glesbygd skall innehålla och hur det statliga stödet skall utformas. Några bärande motiv för att sammanföra det statliga stödet

till kommersiell och social service i glesbygd till ett anslag finns enligt socialstyrelsen inte, utöver att man på så sätt vill uppnå flexibilitet och öka samordningen. En sådan sammanföring är enligt socialstyrelsen tveksam med hänsyn till att behovet av insatser inom de båda serviceområdena är olika.

Några remissinstanser bl. a. *Svenska kommunförbundet* och *länsstyrelsen i Västernorrlands län* har föreslagit att försöksverksamheten med social service avslutas. Enligt *RRV* kan ett alternativt tillvägagångssätt vara att vid behov stödja sådan verksamhet genom extra skatteutjämningsbidrag eller genom ordinarie anslag till motsvarande verksamhet.

3 Sysselsättning

De flesta remissinstanser ser positivt på förslaget om en sammanslagning av det särskilda regionalpolitiska jordbruksstödet, skärgårdsstödet och stöd till hemarbete för sysselsättning i glesbygd. Enligt *länsstyrelsen i Värmland* m. fl. kan en sådan samordning öka förutsättningarna för mer effektiva insatser.

Enligt *LRF* bör det nya stödet till kombinationssysselsättning ses som ett första led i en utbyggd landsbygdspolitik där målsättningen är att på sikt utvidga och förstärka glesbygdernas näringsliv.

Socialstyrelsen vill i detta sammanhang instämma i delegationens uppfattning och starkt understryka behovet av särskilda insatser för fysiskt och psykiskt handikappade.

Några remissinstanser har berört storleken på bidraget till kombinationssysselsättning. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* menar således att möjligheterna att föra en handlingskraftig regionalpolitik i länets skärgårdsområde försvåras av att bidraget är maximerat till 75 000 kr. per investeringstillfälle. Delegationens förslag om höjning av bidraget till 125 000 kr. i särskilda fall är därför bra men inte tillräckligt.

Länsstyrelsen föreslår att glesbygdsbidrag i särskilda fall kan utgå med 200 000 kr.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att den övre gränsen bör höjas till 150 000 kr. Vidare bör enligt länsstyrelsen begränsningen i bidraget till 20 000 kr. för investering i byggnad för uthyrning höjas till 50 000 kr.

Enligt delegationens förslag bör IKS-bidraget anpassas till de regler som gäller för de kommunala beredskapsarbetena och således utgå med 90 % av lönekostnaderna. *Länsstyrelsen i Västerbottens län* förordar emellertid en återgång till de ursprungliga bidragsbestämmelserna med 100 % bidrag till lönekostnaderna.

Landstingsförbundet är tveksamt till att länsstyrelsen skall godkänna de utvalda arbetsobjekten i IKS.

Enligt *länsstyrelsen i Värmlands län* borde glesbygdsdelegationen när-

mare ha klargjort på vilket sätt en utvidgning av IKS-verksamheten kan komma till stånd.

AMS understryker att den föreslagna samordningen mellan IKS och de kommunala beredskapsarbetena av praktiska skäl bör innebära att stödformerna IKS administreras på central nivå av AMS och på regional nivå av länsarbetsnämnderna. Liknande synpunkter framförs från *konsumentverket*.

Landstingsförbundet är tveksam till om det särskilda stödet till de regionala utvecklingsfonderna skall föras ihop med de övriga stödformerna och fördelas av länsstyrelsen. *RRV*, *LRF* och *Svenska kommunförbundet* framför liknande synpunkter.

4 Handläggning

Flertalet remissinstanser tillstyrker delegationens förslag om att länsstyrelsen skall fatta beslut i ärenden om glesbygdsstöd.

Statskontoret finner den beskrivna handläggningsordningen acceptabel. Modellen som tillämpas för glesbygdsstödet bör enligt statskontoret till stora delar kunna appliceras även på övriga regionalpolitiska stödformer.

Länsstyrelsen i Jämtlands län understryker kommunernas utomordentligt betydelsefulla roll när det gäller genomförande av glesbygdsdelegationens förslag. Enligt länsstyrelsen är det kommunerna som har den bästa kännedomen om de varierande lokala förhållandena och det är även kommunerna som ytterst har ansvaret för glesbygdsbefolkningens välfärd.

Statens industriverk har i olika sammanhang framfört att glesbygdsfrågorna ligger utanför verkets verksamhetsområde och att glesbygdsärenden därför inte bör handläggas vid industriverket. Industriverket anser mot den bakgrunden att ärenden som rör det nya glesbygdsstödet inte bör handläggas vid verket.

RRV ifrågasätter om det är möjligt att helt styra glesbygdsverksamheten genom medelsramar som tilldelas varje länsstyrelse. Det torde vara nödvändigt att utfärda generella riktlinjer för glesbygdsstödet och att komplettera dessa med riktlinjer för varje länsstyrelse i samband med länsplaneringen.

Flera länsstyrelser påtalar behovet av att delegera vissa berednings- och beslutsfunktioner till fackmyndigheterna.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anser att det av praktiska skäl därför är motiverat att låta lantbruksnämnden svara för handläggning och beslut i normala och okomplicerade ärenden.

För att ytterligare förstärka samordningen bör enligt länsstyrelsen en samrådsgrupp inrättas med representanter för länsstyrelse, lantbruksnämnd, utvecklingsfond och andra länsorgan beroende på frågans art. Större ärenden bör beslutas av länsstyrelsen efter förslag från lantbruksnämnden.

Enligt bl. a. *länsstyrelsen i Jönköpings län* bör lantbruksnämnden svara för beredning och föredragning av stödärenden inför länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Stockholms län förutsätter att rutiner för handläggning och beslut av stödärenden på länsnivå helt och hållet får fastställas av länsstyrelserna själva. Länsstyrelsens styrelse bör enligt länsstyrelsen – sedan de nya stödreglerna fastställts av riksdagen – själv besluta på vilken nivå och av vilket organ grupper av ärenden skall avgöras.

Rör investeringarna till övervägande del de areella näringarna bör enligt *länsstyrelsen i Västernorrlands län* beslut fattas av lantbruksnämnden efter att länsstyrelsen givits tillfälle att lämna synpunkter på de regionalpolitiska aspekterna. I båda fallen bör ansökningarna ställas till lantbruksnämnden eftersom övervägande delen avser lantbruksföretag.

Decentraliseringsutredningen framhåller att beslutanderätt i vissa enskilda ärenden sannolikt också kan läggas på lokal nivå – hos kommunerna. Erfarenheten får visa vilka ärendegrupper det kan komma att gälla och vilken avvägning mellan kommunerna som blir nödvändig i ett sådant mer decentraliserat system. Möjligheterna att på det här sättet gå ett steg längre i decentralisering blir beroende av vilket underlag för besluten som olika kommuner kommer att bidra med och hur dialogen mellan lokal och regional nivå utvecklas.

Sveriges livsmedelshandlareförbund har i princip ingen erinran mot att vissa beslut decentraliseras till länsstyrelserna och kommunerna och därmed komma närmare de objekt stödet avser. Trots detta måste det enligt vad Sveriges Livsmedelshandlareförbund förstår finnas vissa centrala direktiv och föreskrifter och dessa bör alltjämt kunna utformas och få uppföljning i konsumentverket.

KF avstyrker förslaget att glesbygdsdelegationen skall svara för den centrala uppföljningen av stödet till kommersiell service och föreslår att konsumentverket får behålla den övergripande tillsynen över stödet.

Enligt *länsstyrelsen i Skaraborgs län* förefaller det mindre rationellt att regeringen beslutar i områden utanför de län som tilldelats ram. *Länsstyrelserna i Malmöhus och Jönköpings län* framför liknande synpunkter.

Ett närmare klagörande av de regler som gäller för län utanför det primära glesbygdsområdet hade enligt *länsstyrelsen i Västmanlands län* varit önskvärt.

Landstingsförbundet anser att länsstyrelserna bör kunna ha ett övergripande inflytande vad avser stödet till sysselsättning i glesbygd, dock som nämnts med undantag för det särskilda stödet till de regionala utvecklingsfonderna. Dessa medel bör fördelas inom ramen för de ordinarie medelstildelningarna till de regionala utvecklingsfonderna. Vidare är en finansiering av serviceinsatserna via extra skatteutjämningsbidrag enligt styrelsen att föredra.

Glesbygdsfrågorna bör enligt *Svenska kommunförbundet* handläggas inom den ordinarie verksamheten för berörda statliga organ.

Frågan om hos vilken eller vilka instanser besvär skall få anföras i ärenden om glesbygdssöd vid den föreslagna beslutsordningen har enligt *lantbruksstyrelsen* inte berörts men behöver närmare övervägas.

De flesta remissinstanser, som har tillstyrkt delegationens förslag, uttalar som en förutsättning för att klara denna handläggning i länet att länsstyrelsen tillförs ytterligare resurser på handläggarsidan.

En förutsättning för att länsstyrelserna, enligt *socialstyrelsen*, ska kunna överta ansvaret att fördela glesbygdsmedel är dock att de tillförs kunskaper och resurser för att kunna bedöma sociala serviceinsatser i glesbygden. Glesbygdskonsulentverksamheten bör inordnas i den framtida socialkonsulentorganisationen inom länsstyrelsen.

Socialstyrelsen menar vidare, att styrelsen fortfarande har ett centralt ansvar för utvecklingsarbete och planering inom socialpolitikens område. Statsmakterna har bl. a. att genom sina centrala verk främja en rättvis och jämn reformutveckling mellan regioner.

Stödet till kommersiell service är enligt *konsumentverket* i sin nuvarande utformning väl avgränsat mot andra statliga stödformer. En avgränsning i förhållande till socialstyrelsens försöksverksamhet har funnits redan tidigare. Verket har inte erfarit att vare sig avgränsnings- eller koordineringsproblem funnits på denna punkt.

Glesbygdsdelegationen har inte, enligt verket, framfört några sakargument som visar att nuvarande ordning vare sig i sina huvuddrag eller olika enskildheter inte skulle vara ändamålsenliga. Verket kan inte finna att förslaget på någon punkt skulle innebära att regeringens glesbygdsinsatser bättre skulle samordnas eller effektiviseras.

Beträffande decentraliseringen av beslutsrätten till länsstyrelserna i ärenden om statligt stöd till kommersiell service hänvisar konsumentverket till att regeringen uppdragit åt verket att lämna förslag i frågan före utgången av år 1979.

Lantbruksstyrelsen avstyrker utredningens förslag om att handläggning av glesbygdssöd till lantbruksföretag förs över från lantbruksnämnderna till länsstyrelserna mot bakgrund av bl. a. följande: "Rationaliseringsstöd lämnas, förutom till s. k. begränsat utvecklingsbara företag och har därför även karaktär av sysselsättningsstöd. I vissa fall kan det vara tveksamt om glesbygdssöd eller regionalt rationaliseringsstöd skall utgå till ett företag. Detta kan bedömas först efter utredning och ingående prövning. — — —"

Enligt det till lagrådet remitterade förslaget till ny jordförvärvslag införs en särskild bestämmelse enligt vilken förvärv i vissa fall får vägras till förmån för den ortsbundna befolkningens sysselsättning om det är av särskild betydelse från regionalpolitisk synpunkt. Detta förutsätter att glesbygdssöd till lantbruksföretag samordnas med jordförvärvsprövningen. En sådan samordning torde kräva att besluten sker hos samma myndighet. I annat fall måste samrådet förankras genom beslut i lantbruksnämndens plenum eller delegation, vilket skulle medföra en otymplig handläggning."

Den överordnade planeringen av glesbygdssstödet bör enligt lantbruksstyrelsen handhas av länsstyrelsen som därför bör vara den myndighet som fastställer områdesgränser för glesbygdssstöd. Detta hindrar enligt lantbruksstyrelsens uppfattning inte att beslut i enskilda stödärenden fattas av sektorsmyndighet t. ex. lantbruksnämnden. Länsstyrelsens samordningsfunktion borde kunna fyllas genom avgränsning av områden, fördelning av ramar och utfärdande av regionala anvisningar.

Några remissinstanser däribland *länsstyrelsen i Stockholms län* menar att en sammanslagning av olika stödformer inte får innebära att utrymmet för de specifika behovsområdena försämras.

Medlen skall bl. a. användas till direkta insatser för att stödja social service i glesbygd. Enligt *Svenska kommunförbundets* uppfattning inför man här ett nytt stimulansstatsbidrag, vilket kommunförbundet inte kan tillstyrka.

Behovet av ytterligare resurser, däribland tolv tjänster, för att handlägga glesbygdsfrågor inom länsstyrelserna anser *RRV* sig inte kunna ta ställning till utifrån det underlag som presenteras av delegationen. *RRV* förordar att resursbehovet successivt prövas inom ramen för den årliga budgetprocessen.

För att det skall bli möjligt att upprätthålla en viss grundservice i kommundelscentra behövs enligt *länsstyrelsen i Gävleborgs län* anslag även för detta ändamål.

Enligt *LRF* skall länsstyrelsens befattning med stödformen inskränka sig till att inom länsplaneringens ram fastställa de områden där stöd kan utgå. Handläggningen av de konkreta stödärendena skall därefter regelmässigt överlåtas åt regionala utvecklingsfonden, lantbruksnämnden eller annat länsorgan. Länsstyrelserna bör därför inte tillföras några resurser för handläggning av glesbygdssstödet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län menar att en uppdelning av anslaget i två poster – en för stöd till service och en för sysselsättningsinsatser – inte bör göras.

Delegationens benämning av de sammanslagna stöden, stöd för kompletteringssysselsättning, är enligt *länsstyrelsen i Stockholms län* och *lantbruksstyrelsen* inte relevant, särskilt vad gäller skärgården. En tänkbar benämning skulle enligt länsstyrelsen kunna vara "stöd till företag i glesbygder och skärgårdar".

Enligt *länsstyrelsen i Kalmar län* får bestämmelserna för det nya glesbygdssstödet inte knytas så fast vid nu gällande stödformer att det också i framtiden får begränsad användning. Delegationen bör enligt länsstyrelsen försöka finna en form för ett friare utnyttjande av detta anslag.

5 Glesbygdsbegreppet och avgränsning av glesbygd

Flertalet remissinstanser ansluter sig till delegationens syn på glesbygdsbegreppet. Enligt flera *länsstyrelser*, *LRF*, *KF* och *RRV* är det naturligt att avgränsningen av glesbygdsområden, där särskilda insatser kan komma ifråga, görs av länsstyrelserna med länsplaneringen som grund. Några remissinstanser, däribland *länsstyrelsen i Kalmar län* har funnit det väsentligt med en klarare precisering när de särskilda insatserna kan komma ifråga.

LRF vill starkt understryka delegationens slutsats att ett glesbygdsområde skall ses som en enhet där glesbygd och tätort inte står i motsatsförhållande till varandra utan i stället kompletterar varandra.

Svenska kommunförbundet finner det svårt att geografiskt avgränsa insatsområdet ytterligare. En områdesbedömning bör också göras utifrån vad insatsen avser.

Flertalet remissinstanser delar delegationens uppfattning att de mest utpräglade glesbygdsområdena finns i Norrlands inland. De flesta länsstyrelserna, i län utanför de av delegationen prioriterade länen när det gäller glesbygdsinsatser, understryker dock att glesbygdsområden och glesbygdsproblem även finns i andra delar av landet. Detta motiverar enligt dessa länsstyrelser att de även tilldelas en ram.

Länsstyrelsen i Jämtlands län understryker vikten av att glesbygdsmedlen i första hand reserveras för de områden i landet som har de största problemen.

Flera länsstyrelser anser att delegationens och sysselsättningsutredningens föreslagna anslag för olika typer av specialutredningar är mycket värdefullt. Särskilt om det kan användas till viss försöksverksamhet.

Länsstyrelsen i Skaraborgs län påpekar att det är viktigt att informationsfrågorna uppmärksammas. I informationen om stödformerna bör enligt länsstyrelsen särskilt redovisas vilka skillnader i reglerna för stödgivning som gäller mellan mer utpräglade glesbygdsområden i främst Norrland och områden med glesbygdsproblem i södra och mellersta delarna av landet.

Svenska samernas riksförbund förutsätter att lantbruksnämndernas ansvar för de samiska sysselsättningsfrågorna inte kommer att förändras i och med det nu föreslagna.

Bilaga 7**Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet betänkande (Ds I 1978: 40) Förslag till ERU:s framtida organisation.****1 Inledning**

De motiv för en ny organisation som direktiven anger innebär, enligt ERU:s uppfattning, att det ökade planerings- och genomförandeansvar, som lagts på regionala och lokala myndigheter, bör återspeglas också i forskningens inriktning. Enligt ERU:s uppfattning innebär emellertid den delvis förändrade rollfördelningen mellan central och regional nivå inte att den centrala nivåns roll blivit mindre betydelsefull. ERU:s mening är att det framtida samarbetet mellan forskning och planering på det regionalpolitiska området skall organiseras så att behoven på såväl central som regional nivå i möjligaste mån tillgodoses.

ERU:s tolkning av direktivens formulering av ERU:s uppgifter leder till slutsatsen att det fortsättningsvis bör bli fråga om en utvidgad verksamhet på regional nivå, medan verksamheten på central nivå bör bedrivas i oförändrad omfattning.

I direktiven nämns följande organisationsdelar

- kommittén
- sekretariat
- arbetsgrupper som bildas kring delprogram
- regionala samverkansgrupper.

I förhållande till den nuvarande organisationen markeras således tillkomsten av regionala samverkansgrupper.

Vad gäller den framtida verksamhetsformen tolkar ERU direktiven så att den hittillsvarande kommittéformen skall utvärderas och prövas mot andra verksamhetsformer.

Direktiverna anger slutligen att förslag till ny organisation skall ha sin utgångspunkt i oförändrade personella och ekonomiska resurser. Det förslag som presenteras i rapporten svarar mot detta krav. Det har emellertid från en rad intressenter framhållits att tillkomsten av regionala samverkansgrupper inte får innebära minskade resurser för den centralt bedrivna verksamheten.

ERU:s tillkomst – ett led i regionalpolitiken

ERU:s tillkomst år 1965 utgjorde ett led i den lokaliseringpolitiska verksamhet som samtidigt påbörjades. Det ansågs angeläget att förbättra kunskapsunderlaget beträffande den regionala utvecklingens orsaker och

möjligheter att påverka och styra utvecklingen. ERU fick i uppgift att dels biträda vid uppläggnings- och utredningsverksamheten, dels samla information och föreslå koordinering av forskningsverksamheten samt definiera forskningsbehov i lokaliseringsfrågor. Efterhand som länsplaneringen fått en fastare organisation och departementets egna utvecklings- och samordningsresurser utökats har ERU:s verksamhet förskjutits i riktning mot forskningsfrågorna.

Rent konkret har ERU:s uppgifter medfört att ERU kommit att spela ett antal roller av dels användarinriktad karaktär, dels forskningsinriktad karaktär. Med den användarinriktade rollen avses i första hand den påverkan på samhällsutvecklingen som kan åstadkommas genom att förbättra planerings- och beslutsunderlaget. Den roll ERU har i detta avseende är att föra över forskningsresultat direkt och indirekt till den centrala politiska nivån, dvs. tjänstemän, regering och riksdag. Till den funktionen kan också föras den del av ERU:s verksamhet, som riktar sig till en bredare krets av främst planerare på olika nivåer. Här är det också fråga om att dels skapa en allmän förståelse för forskningens möjligheter, men också att på ett tidigt stadium informera om pågående forskning, att successivt redovisa preliminära resultat och att sammanfatta och utvärdera de olika färdiga forskningsresultaten.

ERU:s verksamhet på det forskningsinriktade området kan sammanfattas med begreppen *forskningsinitering* och *forskningsamordning*.

I de primära rollerna ingår, utöver vad som här har nämnts, vissa mer speciella funktioner. Den forskningsanknutna utredningsverksamheten hör till dem. ERU har vid skilda tillfällen på uppdrag av andra utredningar utarbetat särskilda rapporter, där man visat hur resultat från forskningen kan utnyttjas när förslag till reformer på skilda områden skall tas fram. ERU har också alltsedan starten haft som särskilt uppdrag att bedriva uppföljning och utvärdering av den förda regionalpolitiken.

ERU:s hittillsvarande verksamhet

I detta kapitel redovisas uppläggning, genomförande och resultat av arbetet i de hittillsvarande etapperna.

ERU:s nuvarande organisation

ERU har alltsedan starten år 1965 varit organiserad som kommitté. Ledamöterna, som för närvarande är tio, utgörs av företrädare för departement, centrala myndigheter, centrala fackliga organisationer samt forskningen. Till kommittén hör ett kansli, som för närvarande består av en huvudsekreterare, nio biträdande sekreterare samt två kontorister.

Den verksamhet som hittills redovisats inom ERU:s ram har finansierats från två håll. De forskningsprojekt inom ERU:s program, som bedrivits

vid universitet och högskolor, har huvudsakligen finansierats genom anslag från Riksbankens Jubileumsfond och forskningsråden. Under den senaste etappen har medel tilldelats ca tio projekt och uppgått till i genomsnitt 2–2,5 milj. kr. per år. I övrigt har verksamheten finansierats direkt från industridepartementets (tidigare inrikes- respektive arbetsmarknadsdepartementens) huvudtitel. För budgetåret 1977/78 uppgick dessa medel till ca 2,6 milj. kr.

2 Förutsättningar för ERU:s framtida verksamhet

De allmänna betingelser under vilka ERU har att bedriva sin verksamhet förändras successivt. Sådana förändringar ställer i sin tur krav på förändringar i verksamhetens inriktning, omfattning och form. I rapporten behandlas vissa förändringar i institutionella förhållanden av betydelse för den fortsatta verksamheten.

Strävandena mot ett ökat regionalt och lokalt inflytande i planerings- och beslutssystemen uppmärksammas liksom nya gruppers ökade medverkan i planeringen. Vidare konstateras att kommunernas agerande i framtiden får en allt större betydelse för den regionala utvecklingen.

Forskningens roll i samhällsutvecklingen och den allt påtagligare samverkan mellan forskning och reformarbete som sker diskuteras.

Med utgångspunkt i en redovisning av förändringar i forskningsrådets organisation och arbetssätt dras följande slutsatser:

- forskningen inom ERU:s program skall fortsättningsvis bedrivas vid universitetet och högskolor. ERU skall inte utvecklas i riktning mot ett forskningsinstitut.
- hittills tillämpade finansieringsformer bör kunna tillämpas också fortsättningsvis. ERU bör inte ha funktionen som forskningsråd. Ökad samverkan mellan ERU och forskningsråd kan däremot bli aktuell. den begränsade tillgången till forskare gör att omfattningen och inriktningen av den regionalpolitiska forskningen kan förutsättas variera mellan de skilda högskoleregionerna. ERU:s organisation bör ha sådan flexibilitet att de tillgängliga resurserna kan utnyttjas på ett effektivt sätt.

ERU:s huvuduppgifter

ERU:s huvuduppgift är att på regionalpolitikens område svara för att samverkan mellan forskning och reformarbete kan ske på ett effektivt sätt. ERU skall aktivt medverka vid initiering av forskning på detta område samt svara för samordning av forskningen. ERU skall vidare genom sin organisation på samtliga nivåer svara för att resultaten från forskningen blir tillgängliga för planerare, beslutsfattare, organisationer etc.

Vad gäller forskningsinitiering skall ERU i samverkan mellan forskningsföreträdare och samhället i övrigt medverka till att forskning med hög grad av samhällsrelevans kommer till stånd inom det regionalpolitiska området. Med utgångspunkt från de forskningsbehov och forskningsmöjligheter som kan formuleras genom ett kontinuerligt idéutbyte mellan berörda intressen skall ERU upprätta forskningsprogram.

ERU skall svara för att behovet av samordning inom det upprättade forskningsprogrammet tillgodoses samt följa och samverka med annan forskning av intresse för verksamheten.

ERU:s medverkan i arbetet med överföring av forskningens resultat skall vara brett upplagd och ske i flera former. Stimulering till direkt kontaktutbyte mellan forskare och planerare är ett sätt, publicering av rapporter är ett annat. ERU skall också systematisera forskningsresultat och sätta in dem i ett vidare sammanhang. De bör utvärderas mot resultat som kommit fram i annan forskning, svensk såväl som internationell. ERU:s presentation av forskningsresultaten skall underlätta den politiska utvärderingen och tillämpningen av dessa resultat.

ERU skall även fortsättningsvis stödja utredningsverksamhet både centralt och regionalt genom att medverka till att såväl forskningsresultat som metoder kan utnyttjas i utredningar av olika slag.

För att snabbt få del av de nya idéer och resultat som kommer fram i internationell forskning bör ERU även fortsättningsvis medverka i det internationella forskningssamarbetet på det regionalpolitiska området.

Organisation av verksamheten

Under utredningsarbetet har sammanträden hållits med en rad intressenter, såväl forskare som företrädare för myndigheter och organisationer, för att höra deras synpunkter.

En allmänt positiv inställning till ERU som organisation har redovisats. ERU har uppfattats som en delvis unik företeelse som varit framgångsrik i sin verksamhet. Närheten till det politiska beslutsfattandet och ett obyråkratiskt arbetssätt har betraktats som positiva faktorer av de forskare som medverkat i ERU:s verksamhet. Kommittéformen som verksamhetsform har upplevts bidra till detta.

Förslaget att inrätta regionala samverkansgrupper har man reagerat positivt på. Informations- och kontaktutbyte har i allmänhet betraktats som naturliga uppgifter för sådana grupper. I övrigt har uppfattningen om vilken roll de bör spela varierat. Från de flesta håll har hävdats att de regionala samverkansgrupperna skall ses som ett komplement och inte som ett alternativ till den nuvarande organisationen.

Från forskarhåll har framhållits de fördelar gentemot t. ex. forskningsinstitut, som arbetsgrupper av den typ ERU hittills arbetat med ger. Sådana fördelar är bl. a. flexibilitet och möjlighet att genom samverkan mellan regioner samla den kompetens man i varje särskilt fall eftersträvar.

Med utgångspunkt dels i direktiven, dels i vad som redovisats i det föregående, föreslås en uppbyggnad av ERU:s organisation enligt följande:

- kommittén
- kansliresurser centralt och regionalt
- regionala samverkansgrupper
- forskningsgrupper.

Genomförandet av ERU:s uppgifter skall ske av organisationen betraktad som en helhet. Den föreslagna organisationen utgår från nuvarande förhållanden vad gäller administration av regionalpolitiken på central nivå, men bör på ett enkelt sätt kunna anpassas till eventuella framtida förändringar i detta avseende. ERU har funnit att det för närvarande inte finns anledning att övergå från den nuvarande kommittéformen till annan verksamhetsform. I kommittén bör i stort sett samma intressen som hittills finnas representerade. Det innebär personer verksamma inom departement, centrala myndigheter, fackliga organisationer samt forskning. Men hänsyn till tillkomsten av de regionala samverkansgrupperna bör antalet ledamöter utökas från nuvarande tio till tolv. ERU vill också framhålla det angelägna i att även kvinnliga ledamöter utses i kommittén.

De uppgifter som gäller ERU:s samlade verksamhet handläggs av ett centralt kansli. Det centrala kansliets arbetsuppgifter innefattar bl. a.

- att med utgångspunkt från förslag från de regionala samverkansgrupperna m. fl. utarbeta förslag till ERU:s forskningsprogram
- att upprätta förslag till ERU:s budget
- att svara för den övergripande samordningen av forskningsprogrammet i dess helhet. Här ingår att svara för den integrativa samordningen och utvärderingen av framkomna forskningsresultat
- att göra de kompletteringar som kan behövas för att nå fram till en helhetsbild
- att svara för kontakt- och informationsutbyte med centrala myndigheter och organisationer
- att administrera och samordna ERU:s medverkan i det internationella forskningssamarbetet.

Genomförandet av dessa arbetsuppgifter ställer krav på att personer med forskarkompetens ingår i ERU:s centrala kansli.

För att svara för kontakt- och informationsutbyte mellan forskning, planering och beslutsfattande på regional och lokal nivå, bildas regionala samverkansgrupper inom de skilda högskoleregionerna. I dessa grupper skall ingå företrädare för forskning, länsstyrelser, kommuner, landsting, fackliga organisationer och näringslivsorganisationer. Ledamöterna föreslås bli förordnade som experter i kommittén. Varje samverkansgrupp har en heltidsanställd sekreterare. Sekreterarens uppgifter är att dels samordna samverkansgruppens verksamhet, dels medverka i forskning.

Samverkansgruppernas uppgifter är, förutom att svara för informations- och kontaktutbyte, bl. a.

- att medverka i utarbetandet av ERU:s forskningsprogram
- att fungera som referensgrupper eller att verka för att referensgrupper med planerare m. fl. knyts till olika forskningsprojekt.

Förutom dessa uppgifter bör grupperna utveckla de former för och det innehåll i sin verksamhet som svarar mot deras förutsättningar. De bör bl. a. kunna initiera forskning som inte ingår i ERU:s forskningsprogram.

ERU:s forskningsprogram bör byggas upp i form av ett antal tematiska forskningsprogram. Kring varje delprogram bildas liksom hittills särskilda forskningsgrupper sammansatta av forskare från olika ämnesområden och olika universitet och högskolor. Den löpande samordningen av forskningen sker i dessa grupper. En betydande del av den forskningsutvärdering och utveckling av nya synsätt som är ett av de väsentligaste inslagen i ERU:s verksamhet kan också ske i forskningsgrupperna. Sekreterare i forskningsgrupperna bör liksom hittills i första hand utgöras av personer som ingår i ERU:s centrala kansli.

För att nå den flexibilitet och den bredd i ERU:s verksamhet som bör eftersträvas, krävs ett väl fungerande samspel mellan organisationens olika delar.

Vad gäller finansieringen av ERU:s verksamhet bör de finansieringsformer som hittills tillämpats kunna tillämpas också fortsättningsvis. I den fortsatta verksamheten bör emellertid de förändringar som skett i forskningsrådets organisation och verksamhetssätt beaktas. Detta gäller främst forskningsrådets ökade insatser för forskningsinitiering. ERU:s verksamhet torde dock i allt väsentligt betraktas som kompletterande och inte konkurrerande i förhållande till forskningsrådets verksamhet. På längre sikt kan ökade krav på samfinansiering av projekt mellan ERU och ett eller flera forskningsråd bli aktuella.

När det gäller den del av ERU:s verksamhet som finansieras över ERU:s budget skall, enligt direktiven, förslag till ändringar i organisationen ha sin utgångspunkt i oförändrade personella och ekonomiska resurser. I bilaga I redovisas hur budgetramen för år 1978/79 kan anpassas till den föreslagna organisationen.

Bilaga 8

Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet betänkande (Ds I 1979: 3) Regionalpolitisk forskning på 1980-talet

1 Inledning

Det förslag till nytt forskningsprogram för ERU, som här presenteras, har vuxit fram i diskussioner med skilda forskningsintressenter. Under våren 1978 bildades särskilda provisoriska samverkansgrupper med forskare och planerare i de sex högskoleregionerna. De har liksom arbetsmarknadens parter och andra intresseorganisationer, centrala myndigheter och instanser samt forskningsorganisationer lämnat väsentliga bidrag till programmets innehåll. ERU:s nu verksamma arbetsgrupper har också bidragit till förslaget. Uppläggningsen av forskningsprogrammet har diskuterats i det regionalpolitiska rådet.

Programförslaget har sitt ursprung i de tilläggsdirektiv som ERU erhöll under våren 1978 (Dir. 1978: 35). Enligt dessa avser regeringen att ta upp programmet i den regionalpolitiska proposition, som kommer att föreläggas riksdagen under våren 1979. I propositionen kommer ställning också att tas till det förslag till ny organisation för ERU som redovisats i en särskild rapport (Ds I 1978: 40). Programförslaget har utformats på ett sådant sätt att det skall passa in i den nya organisationen. Det innebär bl. a. att detaljer i forskningsprogrammet kommer att utformas i de särskilda forskningsgrupper, som kommer att bildas. Eftersom forskningen alltjämt i huvudsak skall finansieras av forskningsråden, Riksbankens Jubileumsfond och andra forskningsfinansiärer, är det en uppgift för enskilda forskare att svara för utformningen av konkreta projekt. Det är ERU:s förhoppning att liksom tidigare kunna stödja forskarna i detta initialskede av forskningsarbetet.

Programmet kan successivt kompletteras. Enligt förslaget i organisationsrapporten kommer de regionala samverkansgrupper, som föreslås bli bildade i de sex högskoleregionerna, att spela en viktig roll i programutvecklingen.

2 Förslag till forskningsprogram

En slutsats från de diskussioner som förts med skilda forskningsintressenter är, att de förslag som ERU lägger fram bör inriktas mot två huvudområden. De är

- a) Effekter av regionalpolitiska åtgärder och regional planering.
- b) Regionala konsekvenser av förändrad specialisering, arbetsfördelning och teknikval.

Till det första området kan föras projekt om effekter av regionalpolitiken och av olika regionala planeringssystem. Några exempel lämnas också på hur en sådan forskning skulle kunna utformas. Ett exempel är det regionalpolitiska stödets effekter på strömmarna på arbetsmarknaden. Där betonas vikten av en vidareutveckling av ERU:s tidigare genomförda studier av rekryteringen av arbetskraft till stödföretagen. Det är väsentligt att studera förklaringar till att stödföretagen rekryterar anställda från andra företag. Studierna bör bland annat inriktas på analyser av utbildningsnivån hos de anställda och specialiseringstendenser inom företagen.

Ett annat exempel gäller samhällsekonomiska bedömningar av regionalpolitiska insatser. Bakom detta ligger en önskan om att förbättra underlaget för bedömningar av hur stark målkonflikten är mellan bl. a. kravet på ett effektivt resursutnyttjande och önskan att skapa arbete åt alla på de orter där de bor. Forskningen borde också klargöra kort- och långsiktiga effekter i olika avseenden. En del av denna forskning bör kunna ses som en fortsättning på ERU:s tidigare arbete med metoder för samhällsekonomiska bedömningar.

Ytterligare ett exempel på forskning om effekterna av regionalpolitiken och av olika regionala planeringssystem gäller beslutsprocesserna i planeringen. Samspelet mellan den centrala ekonomiska långtidsplaneringen och planeringen på läns- och kommunnivå ger exempel på brister som finns i samordningen av den nationella, regionala och lokala planeringen.

Ett forskningsprojekt på detta område skulle kunna ta upp de mekanismer som skapar den starka specialiseringen inom och mellan olika delar av den offentliga sektorn. En specialisering som kan leda till brister i den samhällsekonomiska effektiviteten. I ett sådant projekt skulle också som ett andra steg tas upp, vilka lämpliga åtgärder som kan genomföras i framtiden. För att avgränsa ämnesområdet skulle forskningen kunna gälla länsplaneringssystemets effekter på beslutsfattandet inom statlig, landstingskommunal, primärkommunal och enskild verksamhet.

Till det andra området har förts projekt som gäller strukturomvandlingen i samhället. Tonvikt bör läggas vid specialisering inom produktion av varor och tjänster, ökad arbetsfördelning inom och mellan samhällets sektorer och av teknikval.

En typ av frågor, som bör bli föremål för forskning, gäller hur företagssektorns lokalisering påverkas av teknikvalet. Sådan forskning skulle kunna bygga vidare på de resultat, som kommer fram inom ramen för ERU:s verksamhet om den regionala arbetsfördelningen inom industrin. Den kan också baseras på resultat av de studier som Ingeniörsvetenskapsakademien (IVA) och styrelsen för teknisk utveckling (STU) på regeringens uppdrag, genomför om Sveriges tekniskt industriella kompetens. I rapporten lämnas olika exempel på vad man skulle kunna ta upp inom forskning på området. Ett exempel gäller utnyttjande av datateknik vid lagerhållning. Andra exempel gäller styrningen av industriella produktionsproces-

ser ("Robotiseringen") med olika konsekvenser för arbetskraftsbehovet inom industrin. Forskning om teleteknikens utveckling kan också tas upp. I vissa fall kan man förvänta sig att den nya tekniken försvårar möjligheterna att nå regional balans, i andra fall kan man förvänta sig förbättringar i detta avseende.

En annan typ av forskning inom området gäller offentliga sektorns verksamheter och hur dessa förändras i skilda orter och regioner, då arbetsfördelningen och specialiseringen förändras.

Flera områden skulle kunna tas upp. Ett sådant gäller samband mellan demografisk utveckling och behov av offentlig service. I ett samhälle med en ökad andel äldre ökar behovet av långtidsvård, hemsjukvård och annan äldreomsorg.

Ytterligare en typ av exempel av forskning som tas upp gäller hur människornas välfärd påverkas av den regionala utvecklingen. Med utgångspunkt från några fundamentala aspekter på välfärden, nämligen resurser, sociala relationer och samhällets organisation, formuleras ett antal viktiga frågeställningar för fortsatt forskning.

En grundläggande forskning om fördelningspolitiska frågor i ett regionalt perspektiv bör bedrivas t. ex.: Hur sker utvecklingen av välfärden i skilda regioner? Vilka effekter får den regionala utvecklingen på fördelningen av välfärden mellan olika sociala grupper? Är den regionala och sociala utjämningen förenliga mål?

En fortsättning av det utvecklingsarbete som påbörjats av ERU med att skapa förståelse för lokala och nationella arbetsmarknaders sätt att fungera är angeläget. Man bör inte endast se på arbetskraftens motiv, preferenser och handlingssätt, utan också se motsvarande variabler vid företagets rekrytering av personal. På detta sätt kan man skapa förståelse för, förut säga eller visa inom vilka restriktioner olika typer av förändringar, t. ex. flyttning och annan rörlighet eller arbetskraftsomsättning, kan ske. Förändringarnas konsekvenser bör analyseras i termer av välfärdseffekternas fördelning.

Programmet föreslås enligt ovan bestå av två huvudområden. De omfattar tillsammans sex projektområden. Dessa områden kan sammanfattas på följande sätt:

1. Det regionalpolitiska stödets effekter på strömmarna på arbetsmarknaden.
2. Samhällsekonomiska bedömningar av regionalpolitiska insatser.
3. Forskning om beslutsprocessen och den regionala planeringen.
4. Specialiseringens, arbetsfördelningens och teknikvalets betydelse för företagssektorns lokalisering och sysselsättning.
5. Den offentliga sektorns verksamheter i skilda orter och regioner vid förändrad arbetsfördelning.
6. Utvecklingen av välfärden i skilda orter och regioner av förändrad arbetsfördelning och specialisering i produktionen av varor och tjänster.

Område 1-3 ingår i det första huvudområdet och 4-6 i det andra.

Bilaga 9

Länsstyrelsernas utvärdering av ortsplänen

1 Inledning

Riksdagen uttalade år 1976 (prop. 1975/76:211, AU 1976/77:7, rskr 1976/77:79) att det var nödvändigt med en grundläggande bedömning av ortsplänens framtida roll och förordade att regeringen föranstaltade om utvärdering av systemet. Därvid borde enligt riksdagens mening självfallet regionala och kommunala instanser kopplas in. Regeringen har uppdragit (1977-03-03) åt länsstyrelserna att göra en sådan utvärdering. Denna redovisades i 1978 års länsrapporter.

I det följande redovisas länsstyrelsernas utvärdering.

2 Ortsplanens framtida roll

Nästan samtliga länsstyrelser anser att ortsplänen bör bibehållas som ett instrument för den regionalpolitiska planeringen. Innebörden i detta ställningstagande skiftar dock mellan län. Vissa länsstyrelser anser att ortsplänen på ett rättvisande sätt anger den långsiktiga inriktningen på regionalpolitiken medan andra främst ser till dess användning som beskrivningsmodell.

Länsstyrelsen i Värmlands län betonar att man tidigare lagt stor vikt vid ortsplänen och anser att den bör kunna bedömas som i stora drag ändamålsenlig för den regionalpolitiska planeringens långsiktiga inriktning. Länsstyrelsen uttalar i detta sammanhang att "ortsplänen och befolkningsramarna även i framtiden måste utgöra de centrala samordningsinstrumenten i regionalpolitiken". Motsvarande synpunkter framförs av bl. a. *länsstyrelserna i Västerbottens och Uppsala län*. Även *länsstyrelsen i Jämtlands län* uttalar sig för ett bibehållande av ortsplänen men anför därvid att det är "nödvändigt att planen kompletteras med andra typer av mål som är mera knutna till de regionala obalanserna när det gäller främst sysselsättningen". Länsstyrelsen anser vidare att en "plan för den regionala strukturen är en garanti för att inte kortsiktiga förhållanden tillåts få ett för dominerande inflytande vid fördelningen av samhällets begränsade resurser".

Några länsstyrelser lägger särskild vikt vid ortsplänens roll för fördelningen av resurser mellan olika delar av landet. *Länsstyrelsen i Kalmar län* anser "att ortsplänen utgör en väsentlig tillgång som planeringsinstrument när det gäller att långsiktigt fördela resurser mellan rikets olika delar". Länsstyrelsen uppfattar å andra sidan "inte ortsplänen som en regulator

av kvalitativa och kvantitativa resurser inom länet. Länsstyrelsen har här som riktmärke de mål som återfinns i länsplaneringen". *Länsstyrelserna i bl. a. Jönköpings, Skaraborgs och Västernorrlands län* lägger motsvarande synpunkter på ortsplans användningsområde.

Vissa länsstyrelser lägger särskild vikt vid ortsplans användning i samband med servicens planering. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* uttalar att "ortsplänen bör bestå i den del som gäller servicens lokalisering men planen bör därvid kompletteras med krav på viss minimistandard vad gäller service i olika ortstyper". Det finns samtidigt några länsstyrelser som snarare lägger särskild vikt vid ortsplans funktion i samband med sysselsättningsfrågornas behandling. *Länsstyrelsen i Västmanlands län* utgör ett exempel på detta när den uttalar att "planen visar på en naturlig indelning i arbetsmarknadsområden. Som sådan är ortsplänen användbar i planeringssammanhang". Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* uppehåller sig vid det regiontänkande som har introducerats via ortsplänen. Länsstyrelsen anser att "förutsättningarna att samordna planeringen vad gäller arbete, service och miljö har förbättrats genom den indelning i fyra planeringsregioner som gjorts med utgångspunkt från ortsplänen".

Länsstyrelsen i Norrbottens län anser att ortsplänen "i första hand speglar den regionala servicens fördelning i länet. Länsstyrelsen ser därför ortsplänen främst som ett beskrivningssystem och bara till en del som ett sätt att ange den långsiktiga inriktningen av samhällets regionalpolitiska strävanden". Även *länsstyrelsen i Gävleborgs län* ser ortsplänen främst som ett beskrivningssystem. Att den hittills saknat betydelse som medel i regionalpolitiken beror enligt länsstyrelsen på "att det i stort sett inte funnits några preciserade mål och framför allt inga medel knutna till den".

3 Mål knutna till ortsplänen

Några länsstyrelser anser att målbeskrivningen i ortsplänen är alltför otydlig. *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalar att "ortsplänen har haft en mycket diffus funktion" men anför att det "i och för sig borde vara fullt möjligt att differentiera olika regionalpolitiskt viktiga åtgärder efter ortstyp. Det förutsätter emellertid att man har större klarhet när det gäller målen för de ortstyper som ingår i systemet".

Flera länsstyrelser tar fasta på riksdagens uppfattning att en av regionalpolitikens viktigaste uppgifter de närmaste åren är att förbättra den inomregionala balansen. *Länsstyrelsen i Östergötlands län* anser därvid att ortsplänen behöver kompletteras med andra medel för att det skall bli möjligt att uppnå en sådan balans. Ortsplanen bör enligt länsstyrelsen "ges en sådan utformning att den stimulerar såväl centrala och regionala organ att vid utformningen av sina verksamheter bidra till en bättre inomregional balans". *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* markerar i detta sammanhang

”att kraven på en differentiering av arbetsmarknaden bör få stå tillbaka tills en utjämning av yrkesverksamhetsgraderna har skett”. Andra länsstyrelser ser ett stärkande av länets primära centrum som en väsentlig uppgift för regionalpolitiken. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* betonar att ”en positiv näringsutveckling inom Fyrkanten är en nödvändig förutsättning för en gynnsam utveckling i länet. Ofrånkomliga flyttningar riktas vid en sådan utveckling mot Fyrkanten istället för ut ur länet”. Länet behöver enligt länsstyrelsen ”ett primärt centrum som i fråga om arbetsmarknadens storlek och differentiering kan mäta sig med andra primära centra i landet”.

Länsstyrelsen i Värmlands län ser i ortsplanen ”en regionalpolitisk ambition att även på lång sikt bevara en Ortsstruktur som i väsentliga avseenden överensstämmer med dagens”. *Länsstyrelsen i Jönköpings län* anför liknande synpunkter.

Länsstyrelsen i Stockholms län understryker att den ”varit och fortfarande är starkt kritisk mot en Ortsplan som innebär en negativ och restriktiv syn på storstaden”. *Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* upprepar tidigare framförda krav på att Göteborgs- och Malmöregionerna i Ortsplanen bör ses skilda från Stockholmsregionen.

4 Positiva och negativa effekter av Ortsplanen

Nästan samtliga länsstyrelser betonar att det är svårt att efter så kort tid som nu gått sedan Ortsplanen antogs, bedöma vilka effekter Ortsplanen har haft på den regionala utvecklingen.

Knappast någon länsstyrelse anser sig kunna ge några konkreta exempel på större effekter av Ortsplanen. Även bland de länsstyrelser som redovisar positiva värderingar ser man ett behov av att fler medel knyts till Ortsplanen. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att Ortsplanen fungerat väl vad gäller bl. a. omlokaliseringen av central statlig förvaltning, för uppbyggnaden av högskolan och för väg- och trafikplaneringen. Länsstyrelsen betonar dock ”att Ortsplanen i flera fall inte har fått den styrande effekt som länsstyrelsen utgått ifrån att den borde ha haft”. Länsstyrelsen hänvisar i detta sammanhang till förordningen om länsplaneringen och vad som där sägs om sektorsplaneringen. Bland länsstyrelser som redovisar positiva effekter märks *länsstyrelsen i Kalmar län* som pekar på exempel där Ortsplanen har haft en viss styrande effekt hos statliga organ.

Bland det fåtal länsstyrelser som redovisar direkt negativa effekter av Ortsplanen märks *länsstyrelsen i Västernorrlands län* där svårigheterna att få en förbättrad flygstandard i Örnsköldsviks kommun delvis anses bero på Ortsplanens klassificering av kommunen.

Flera länsstyrelser tror inte att Ortsplanen har haft någon nämnvärd effekt. Så anför t. ex. *länsstyrelsen i Norrbottens län* att det är ”tveksamt

om ortsplänen har haft några som helst styrningseffekter". Inte heller länsstyrelsen i Östergötlands län tror "att någon lokalisering av arbetstillfällen har skett med motiveringen att någon ort har haft en viss funktion i ortsplänen". *Länsstyrelsen i Gävleborgs län* uttalar i detta sammanhang att "det är sannolikt att bedömningarna i flertalet fall blivit desamma utan ortsplänen".

5 Andra prioriteringsgrunder

Flertalet länsstyrelser uttrycker tveksamhet inför tanken att komplettera ortsplänen med olika typer av schematiskt framtagna kriterier. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* avvisar "en plan för utvecklingen av den regionala strukturen baserad på ett system där komponenterna är av kortsiktig natur". Även *länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län* drar, efter en genomgång av några olika kriterier för alternativa sätt att prioritera, den slutsatsen "att det inte är speciellt lämpligt att göra prioriteringar utifrån schablonartade kvantitativa metoder. Länsstyrelsen anser att länsplaneringssystemet redan i sin nuvarande utformning ger tillfredsställande möjligheter att prioritera och beräkna de lång- och kortsiktiga konsekvenserna av en viss åtgärd".

Länsstyrelsen i Norrbottens län går i länsrapporten igenom några variabler som man anser bör vara av särskild vikt vid den regionalpolitiska prioriteringen. Härvid tillmäts bl. a. sysselsättningsgraden och befolkningsutvecklingen särskild vikt. Det är enligt länsstyrelsen inte möjligt att av ortsplänen utläsa förhållandena i enskilda kommuner. "En komplettering av ortsplänen med en beskrivning utifrån vissa nyckelvariabler skulle därför kunna vara av visst värde för framför allt beslutsfattandet på central nivå". *Länsstyrelsen i Östergötlands län* uttalar att "insatser bör, för att balans skall uppnås, göras i de kommuner där de behövs, oberoende av hur kommunerna är klassificerade".

6 Ortsplanens servicenivåer

De flesta länsstyrelser menar att ortsplänen indelning i stort sett ger en riktig bild av serviceutbudets organisation. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* anser att de "funktioner som de olika ortstyperna enligt planen för den regionala strukturen bör fullgöra i servicesammanhang är ändamålsenliga och bör kunna läggas till grund för åtgärder inom serviceområdet". Flera länsstyrelser, bl. a. *länsstyrelsen i Älvsborgs län*, anser det väsentligt att få en mera ingående beskrivning av vad olika orter bör innehålla av service. *Länsstyrelsen i Värmlands län* anser att "statsmakterna bör skapa de stöd-möjligheter som behövs för att man skall kunna ha kvar den service som finns i oförändrad omfattning".

De länsstyrelser som har erfarenheter av kommundelscentra redovisar en förhållandevis positiv värdering av denna del av plansplanen. Detta gäller särskilt effekterna för kollektivtrafiken. *Länsstyrelsen i Västernorrlands län* anser "att staten bör visa ett särskilt ansvar för service och systerställning i till ytan stora och glest befolkade kommuner". I dessa centra bör staten enligt länsstyrelsen "lämna garantier för att en viss servicenivå skall kunna upprätthållas".

Bilaga 10**Erfarenheterna av systemet med lokaliseringssamråd
Utvärdering gjord inom industridepartementet****1 Bakgrund till lokaliseringssamrådet**

Under en period i slutet av 1960- och början av 1970-talet framfördes i olika sammanhang krav på ökade möjligheter för statsmakterna att påverka företagens val av lokaliseringsort. Utredningen om regionalpolitiska styrmedel föreslog i betänkandet (SOU 1974: 82) Samverkan för regional utveckling att dittillsvarande regionalpolitiska styrmedel skulle kompletteras med en tillståndsprovning. Provningsen skulle, enligt utredningen, avse etablering, expansion eller ändrade dispositioner som förutsätter nybyggnad, förvärv eller förhyrning av lokaler, eller att lokaler tas i anspråk för annat ändamål än tidigare. Fabrikslokaler och lagerlokaler med större yta än 1 000 m² samt kontors-, förvaltnings- och forskningslokaler större än 500 m² borde omfattas av tillståndsskyldighet och provningen skulle gälla generellt inom hela landet för företag, organisationer, myndigheter och enskilda personer. Utredningen föreslog dock vissa undantag från tillståndskravet. Undantagen avsåg bl. a. rationaliseringsinvesteringar, arbetsmiljöåtgärder, lokaler för kommunal förvaltning och åtgärder som genom annan lagstiftning prövas av regeringen. Tillståndsprovningen borde enligt utredningen handhas av ett nytt organ, statens lokaliseringsdelegation. Delegationen föreslogs få ett från andra myndigheter fristående sekretariat.

Bland remissinstanserna rådde en tämligen bred enighet om att det fanns behov av effektivare medel än vad som hittills stått till buds för att påverka företagens beslut om var investeringar skall ske. Remissopinionen var dock starkt delad när det gällde utredningens förslag om tillståndsprovning. En grupp av remissinstanser ville som försöksverksamhet pröva ett sådant system som utredningen förordat. Samtidigt framhöll dessa remissinstanser att tillståndsprovningen inte ensam kunde lösa de regionala problemen, utan att provning måste ses som ett komplement till positiva stödåtgärder. Från flera håll påpekades att värdet av en tillståndsprovning snarast ligger i att samhällets organ får bättre insyn i företagens utbyggnadsplaner. En annan grupp av remissinstanser befarade att en etableringskontroll skulle innebära en alltför byråkratisk ordning i förhållande till de resultat som kan väntas. Vidare betonades att systemet sannolikt skulle minska de mindre och medelstora företagens expansionsvilja. Nästan alla remissinstanser avstyrkte förslaget att inrätta en statens lokaliseringsdelegation.

Mot bakgrund av remissinstansernas synpunkter redovisades i rapporten (SOU 1975: 91) Politik för regional balans ett alternativt förslag till lokaliseringspåverkan. Förslaget syftade till att ge samhället effektivare styr-

medel än tidigare och att samtidigt tillgodose kraven på enkel utformning och snabb handläggning. En avgörande förutsättning för en effektiv lokaliseringpåverkan var, enligt rapporten, att de regionalpolitiska bedömningarna kommer in så tidigt i företagets planering att företagen själva inte har hunnit binda sig för ett visst lokaliseringsalternativ. Ett avtal borde därför träffas mellan staten och näringslivet om insyn i företagets investeringsplaner och överläggningar om företagets val av lokaliseringsort.

Vid remissbehandlingen av rapporten Politik för regional balans fick förslaget till system för lokaliseringpåverkan stöd av de flesta remissinstanserna. Regeringen anmälde (prop. 1975/76: 211) för riksdagen att man träffat en överenskommelse med Sveriges industriförbund om samråd i lokaliseringpolitiska frågor och att man avsåg att uppta överläggningar med företrädare för olika slag av kooperativ verksamhet för att få till stånd liknande överenskommelser. Dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet anförde i samband därmed, att om det föreslagna systemet för lokaliseringpåverkan skulle visa sig otillräckligt borde starkare styrmedel kunna tillgripas i form av etableringskontroll. Han beskrev också kortfattat riktlinjer för hur en sådan kontroll skulle kunna utformas.

Riksdagen uttalade (AU 1976/77: 7, rskr 1976/77: 79) att det för dagen inte fanns anledning att ta ställning till behovet av lagstiftning och hur en sådan borde utformas om frågan blev aktuell.

2 Lokaliseringssamrådets syfte och utformning

Regeringens överenskommelse med Sveriges industriförbund (SI) om samråd i lokaliseringpolitiska frågor träffades i april 1976 och omfattar företag som inom landet sysselsätter minst 500 industrianställda. Under år 1976 undertecknade ca 150 industrikoncerner/företag en skriftlig förbindelse att delta i samrådet. Samtidigt inrättades inom regeringskansliet en särskild delegation för etableringsfrågor (vanligen kallad etableringsdelegationen, i fortsättningen benämnd ED) för att handlägga samrådsverksamheten. Under hösten 1977 träffade regeringen liknande överenskommelser med Kooperativa förbundet (KF) och Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) som innebar att industrisektorerna i de båda organisationerna inkluderades i samrådet.

Regeringens överenskommelser med SI, KF och LRF innebär i huvudsak följande i fråga om lokaliseringssamrådets syfte och former.

1. Syftet med samrådet skall vara att skapa förutsättningar för att de av statsmakterna fastställda riktlinjerna för regionalpolitiken och sysselsättningspolitiken beaktas på ett tidigt stadium vid planeringen av investeringar inom industrin.

2. Samrådet bör vara så enkelt som möjligt och i stor utsträckning bygga på muntliga överläggningar om företagets investeringsplaner mellan ED

och de enskilda företagen. Initiativet till överläggningar skall kunna tas såväl av ED som av företagen. Som underlag för samrådet skall tjäna de skriftliga och översiktliga uppgifter om företagens investeringsplaner m. m. på längre sikt som anges i överenskommelsen. Dessa uppgifter skall företagen årligen redovisa till ED. Mera omfattande förändringar i företagens lokaliseringsplaner som uppkommer mellan redovisningstillfällena skall på företagens initiativ meddelas till ED.

3. Berörda koncerner/företag skall årligen till ED dels inge verksamhetsberättelser, dels redovisa följande översiktliga uppgifter avseende planeringen i ett femårsperspektiv:

- a) Etablering av arbetsställen/driftsställen i Sverige eller utomlands.
- b) större förändringar i verksamheten såsom flyttning, nedläggning, driftsinskränkning m. m.,
- c) produktionens saluvärde alternativt produktionsvolym.
- d) investeringar, fördelade på maskin- och byggnadsinvesteringar, samt
- e) sysselsättning, fördelad på tjänstemän/arbetare samt män/kvinnor.

Härutöver skall anges:

- f) Hinder för expansion såsom miljövårdsproblem, brist på tomtmark, lokaler, transportmöjligheter, arbetskraft, kommersiell service och samhällsservice.

Av överenskommelsen framgår vidare, att de skriftliga uppgifter som inges till ED skall ges ett särskilt sekretesskydd, som innebär att de endast får delges statsråd och statssekreterare på berört departement förutom befattningshavarna inom ED.

Överenskommelsen har undertecknats av en representant vardera för regeringen och Sveriges industriförbund. Förbundet har sedan verkat för att vart och ett av de berörda företagen gentemot förbundet undertecknat en skriftlig utfästelse att delta i samrådet.

3 Lokaliseringssamrådets organisation

Genom beslut av regeringen i juni 1976 bildades etableringsdelegationen inom arbetsmarknadsdepartementet. I samband med att de regionalpolitiska frågorna efter regeringsskiftet 1976 överfördes till industridepartementet överflyttades även ED till detta departement. ED:s personella resurser består av en chef, tre handläggare samt en assistent.

I september 1976 tillsattes en arbetsgrupp för etableringsfrågor med representanter för berörda departement inom regeringskansliet, med uppgift att nära följa ED:s arbete.

I februari 1978 tillkallades en referensgrupp för etableringsfrågor. I denna ingår representanter för LO, TCO, SAF, KF, LRF, Sveriges industriförbund, AMS och SIND samt de departement som även deltar i arbetsgruppen. Referensgruppen skall följa ED:s arbete samt ges möjlighet att påverka dess allmänna inriktning.

Sedan december 1977 har en särskild grupp inom ED bildats för samordning av sysselsättningsskapande åtgärder på s. k. problemorter. Dess verksamhet berörs inte i fortsättningen av denna rapport.

4 Samrådsföretagens roll i den svenska industrin

Samrådsöverenskommelserna med Sveriges industriförbund, KF och LRF omfattar som tidigare nämnts företag/koncerner med minst 500 industrianställda. Sammanlagt deltar f. n. ca 200 företag/koncerner i samrådet, varav ca 150 faller under överenskommelsen med industriförbundet.

År 1975 sysselsatte samrådsföretagen ca 550 000 personer varav ca 500 000 i företag som är knutna till överenskommelsen med industriförbundet. Totalt omfattar samrådet drygt hälften av alla industrissysselsatta i landet.¹

En regional uppdelning av sysselsättningen hos de företag som är knutna till samrådet genom uppgörelsen med industriförbundet visar att samrådsföretagen svarar för en markant större del av industrissysselsättningen i det allmänna stödområdet än vad de gör i det inre stödområdet, grå zonen och genomsnittligt i hela riket (nära 70% resp. ca 50%).

5 Utvecklingen av sysselsättning och investeringar inom industrin åren 1976–78

Den ekonomiska tillväxttakten under den period som lokaliseringssamrådet hittills har pågått har varit lägre än någonsin tidigare under efterkrigstiden.

Den svenska industrin har sedan år 1975 arbetat med ett mycket lågt kapacitetsutnyttjande. För att så långt som möjligt behålla personal och kapacitet inför en tidigare allmänt väntad konjunkturförbättring ökade företagen i många branscher sina lager under åren 1975–76, bl. a. beroende på stimulanser i form av statligt lagerstöd. Sedermera har särskilda statliga stödformer införts under åren 1976–77 för att undvika friställningar inom industrin, såsom t. ex. särskilt utbildningsstöd (25-kronan) och sysselsättningsstöd. Syftet med dessa stödformer har varit att underlätta för företagen att temporärt behålla arbetskraften i avvaktan på en konjunkturförbättring.

¹ Samrådsföretagens sysselsättning av ca 550 000 personer är i princip beräknad enligt industristatistikens definitioner. Det totalt antalet industrissysselsatta (SNI 2+3) år 1975 var enligt industristatistiken ca 940 000 personer, och samrådsföretagens andel av denna sysselsättning utgjorde således ca 58%. Vid den redovisning av industrissysselsättningens utveckling som följer nedan kommer emellertid Arbetskraftsundersökningarnas (AKU) material för SNI-näringsarna 2–4 att ligga till grund, eftersom detta publiceras med mindre fördröjning.

Den svaga konjunkturen och det låga kapacitetsutnyttjandet i nästan alla betydande industriländer under perioden har medverkat till uppkomsten av allvarliga strukturkriser i flera branscher. I den svenska industrin har akuta strukturella problem under perioden 1976–78 uppkommit i bl. a. stålindustrin, vid varven och inom gruvnäringen. Tekoindustrin har sedan tidigare haft stora problem. Skogsindustrin har under perioden drabbats av allvarliga ekonomiska påkänningar.

Till följd av de nyss nämnda statliga stimulansåtgärderna har företagen behållit sina anställda i större utsträckning än som har varit motiverat av direkta produktionshänsyn. Trots detta har industrissysselsättningen under den period som lokaliseringssamrådet hittills har pågått minskat med 71 000 personer, vilket motsvarar ca 6 % av de som var anställda inom industrin i slutet av år 1976. Den största minskningen av antal sysselsatta har ägt rum i verkstadsindustrin, som minskat med ca 21 000 anställda. Den relativa minskningen har dock varit störst i krisbranscher såsom teko (–15,7%), trävaruindustri (–12,7%) samt järn-, stål- och metallverk (–18,4%).

Något material som gör det möjligt att fastställa samrådsföretagens andel av den minskade industrissysselsättningen finns inte tillgängligt. Om man i brist på annat underlag antar att de svarar för en del av minskningen som är proportionell mot deras totala andel av sysselsättningen, så skulle ungefär hälften av den totala minskningen, eller ca 35 000 personer, ha skett inom denna grupp av företag.

För industrin i sin helhet har sysselsättningen kontinuerligt minskat sedan år 1975. T. o. m. andra kvartalet år 1978 uppgick minskningen sammanlagt till 114 000 personer. Trots denna betydande nedgång fanns det ännu år 1977 enligt Långtidsutredningens (LU 78) bedömning fortfarande en betydande "översysselsättning" i form av en outnyttjad produktivitetsreserv. Sysselsättningsutvecklingen under de senaste tre åren åskådliggörs i tabell 1.

Den ekonomiska utvecklingen under de senaste åren har haft en ännu starkare negativ effekt på investeringsvolymen än på sysselsättningen. I tabell 2 åskådliggörs industrins investeringar under perioden 1970–77 omräknade till fasta priser (1975 års priser). Av tabellen framgår att industrins investeringar under perioden 1975–77 minskat med 17,4 % i volym.

Den största relativa investeringsminskningen uppvisar tekoindustrin som dock svarar för en relativt liten del av industrins totala investeringsvolym. Bland de tunga branscherna i investeringshänseende uppvisar verkstäder (–29,3%) samt järn-, stål- och metallverk (–39,2%) betydligt större relativa minskningar än industrin i genomsnitt under perioden 1975–77. Till dem som under perioden har ökat sin investeringsvolym hör bl. a. livsmedels- och dryckesvaruindustrin (+10,9%).

Tabell 1. Antal sysselsatta (i 1000-tal) inom industrin (SNI 2-4). Källa: SCB, AKU

Kvartal								Diff.
	76:4	77:1	77:2	77:3	77:4	78:1	78:2	78:2- 76:4
Sysselsatta inom industri (SNI 2-4)	1 144	1 128	1 119	1 108	1 086	1 071	1 073	-71
Därav inom:								
- livsmedels- o. dryckesvaruind. (SNI 31)	90	87	89	93	89	88	89	- 1
- textil- o. bekläd- nadsind. (SNI 32)	70	68	66	62	62	60	59	-11
- trävaruind. (SNI 33)	102	99	99	94	93	90	89	-13
- massa-, pappers- o. pappersvaruind. (SNI 34)	71	71	73	73	72	70	71	0
- kemisk ind. (SNI 35)	74	73	71	70	69	70	71	- 3
- järn-, stål- o. metallverk (SNI 37)	76	75	74	73	71	62	62	-14
- verkstadsind. (SNI 38)	494	488	480	476	467	473	473	-21

Tabell 2. Investeringar inom industrin verkställda åren 1970-1977, miljoner kr, 1975 års priser. Källa: SCB, investeringsenkäterna, SM-F 1978: 9

		1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	Diff. % 1975- 1977
Industrin totalt	SNI 2-3	10 993	11 148	11 535	12 741	14 071	14 359	14 286	11 858	-17,4
Därav inom:										
- livsmedels- o. dryckesvaruind.	SNI 31	1 151	973	953	978	1 055	985	1 053	1 092	+10,9
- textil- o. bekläd- nadsind.	SNI 32	300	238	257	320	330	334	268	192	-42,5
- massa-, pappers- o. pappersvaruind., grafisk ind.	SNI 34	2 285	2 379	2 410	2 005	2 547	2 653	3 397	2 725	+ 2,7
- kemisk ind.	SNI 35	1 214	1 236	1 345	1 955	1 644	1 331	1 306	1 276	- 4,1
- järn-, stål- o. metallverk	SNI 37	1 367	1 083	1 327	1 412	1 278	1 626	1 492	988	-39,2
- verkstadsind.	SNI 38	3 193	3 741	3 478	3 899	4 711	5 041	4 639	3 566	-29,3

Även när det gäller investeringsvolymen saknas material som gör det möjligt att fastställa samrådsföretagens andel av den totala minskningen. I SCB:s redovisning kan man dock skilja mellan företag av olika storlek. Företag i storleksgruppen 200-499 anställda har minskat investeringsvolvy-

men relativt allra mest mellan åren 1975–77. Minskningen uppgår till nära 34%. Bland företagen i denna grupp, som svarar för endast ca 10% av industrins investeringar, kan endast en mindre del väntas höra till gruppen av samrådsföretag. Majoriteten av samrådsföretagen är företag med minst 500 anställda, som svarar för ca 2/3 av industrins totala investeringar. I denna grupp har investeringsvolymen mellan åren 1975/77 minskat med ca 15%, vilket nära motsvarar genomsnittet för hela industrin (–17,4%).

Trots de betydande minskningarna av industrins investeringar mellan åren 1975–77, har Långtidsutredningen (LU 78) gjort bedömningen att det i industrin år 1977 fortfarande fanns en betydande ledig kapacitet i produktionsapparaten i storleksordningen 20%.

Det kan samtidigt konstateras, att de svenska direktinvesteringarna i utlandet har ökat starkt under perioden 1975–1977. Till en del tycks emellertid speciella omständigheter ha bidragit till ökningen under denna period.

6 Uppläggning och genomförande av systemet med lokaliseringpåverkan

I samband med att ED inledde sin verksamhet hösten 1976 sändes en enkät till de företag som då omfattades av samrådet, i vilken företagen bl. a. tillfrågades om sina planer rörande sysselsättning och investeringar under den kommande femårsperioden. I enkätsvaren, som flertalet av de 150 företagen inlämnade i slutet av år 1976, redovisades dels planer på ökning av sysselsättningen med ca 10 000 personer vid ca 180 arbetstillfällen, dels planer på minskning av sysselsättningen med ca 12 000 anställda vid ca 150 arbetsställen under perioden 1977–1979/80. I enkätsvaren redovisades också betydande investeringsplaner.

I januari månad 1977 inledde ED sina kontakter med besök hos samrådsföretagen. Redan i ett tidigt skede av dessa överläggningar stod det klart att företagsledningarnas bedömningar av marknads- och konjunkturutvecklingen i det stora flertalet fall hade justerats ned kraftigt från enkätstillfället hösten 1976 till de muntliga överläggningarna under år 1977. I det under år 1977 rådande konjunkturläget hade de planer på expansions- och nyinvesteringar som uppgivits i enkätsvaren med några enstaka undantag skjutits på framtiden samtidigt som nytillkomna planer på investeringar av denna karaktär i stort sett helt saknades. Planerna bland samrådsföretagen på att minska sin sysselsättning, såväl genom korttidspermitteringar, naturlig avgång som i vissa fall genom uppsägning, hade däremot ökat jämfört med enkätresultaten från år 1976.

De muntliga överläggningarna med samrådsföretagen har i allmänhet lagts upp så att en eller två personer från ED besökt den aktuella koncern/företaget och därvid sammanträffat med någon eller några representanter för koncern-/företagsledningen. Vid detta slag av besök, som i fort-

sättningen kommer att kallas rutinbesök, har initiativet till besöket regelmässigt tagits av ED.

Under åren 1977 och 1978 har de ca 150 koncerner/företag som omfattas av samrådsöverenskommelsen med Sveriges industriförbund i allmänhet besökts vid minst ett och i flertalet fall två tillfällen. I ett fåtal fall där vissa enskilda företag eller branscher har varit föremål för direkta åtgärder eller utredningar från statens sida, som varit fallet i fråga om t. ex. varven, vissa teko-företag m. fl., har besök inte gjorts under den aktuella tidsperioden. Bland de företag som omfattas av samrådsöverenskommelserna med KF och LRF från år 1977 hade flertalet vid utgången av år 1978 hunnit besökas vid minst ett tillfälle.

De regelbundna rutinbesöken har utgjort en stor del av ED:s verksamhet. Tidsmässigt har dock sannolikt en större del av ED:s totalt tillgängliga tid ägnats åt uppföljningsarbete i anslutning till rutinbesöken eller i andra sammanhang, vid vilka samrådsföretagens situation aktualiserats. Med uppföljningsarbete avses här de aktiviteter som ED har utfört vid sidan av rutinbesök för att följa utvecklingen i sådana fall där samrådsföretag planerat och/eller genomfört sysselsättningsförändringar, investeringar, omlokaliseringar/flyttningar m. m. Uppföljningsarbete har ofta initierats i samband med rutinbesök och genom den information som erhållits vid dessa tillfällen. I många fall har emellertid andra förhållanden verkat utlösande, t. ex. direkta kontakter från samrådsföretags sida, kontakter från kommuner, länsmyndigheter, fackliga organisationer samt inkommande ansökningar om lokaliseringsstöd.

I tabell 3 redovisas en sammanställning av samtliga fall av planer på sysselsättningsförändringar vid enskilda arbetsställen som har redovisats vid ED:s kontakter med samrådsföretag under perioden januari 1977–augusti 1978. Underlag för tabellen utgör en sammanställning av samtliga sådana fall som internt har upprättats inom ED.

Tabell 3. Redovisning av samtliga fall av planerade sysselsättningsförändringar som har redovisats vid ED:s kontakter med samrådsföretag under perioden januari 1977–augusti 1978.

Slag av sysselsättningsförändring som samrådsföretag aktualiserat vid kontakt med ED	Antal fall	Antal arbetstillfällen berörda	
		Ökning	Minskning
Nyetableringar av arbetsställen	9	220	—
Ut- och ombyggnader på befintliga verksamhetsorter	34	1 170	1 000
Omlokaliseringar	21	—	435
Större inskränkningar av sysselsättning på befintliga arbetsställen	27	—	4 450
Nedläggning av arbetsställen	33	—	5 165
Summa	124	1 390	11 140

I tabellen har de fall av sysselsättningsförändringar som aktualiserats

vid ED:s kontakter med samrådsföretag grupperats med avseende på vilket slag av sysselsättningsförändring som respektive företag uppgivit vara aktuell eller planerad vid tidpunkten för samrådstillfället.

I det stora flertalet av ovannämnda fall har ED varit engagerad i större eller mindre omfattning med uppföljningsarbete som kan ha bestått av fortsatta kontakter med respektive samrådsföretag, kontakter med kommuner, länsmyndigheter, fackföreningar, centrala statliga myndigheter, andra enheter inom industridepartementet och det övriga regeringskansliet, andra företag etc. Under uppföljningsarbetets gång har det i många fall inträffat att de åtgärder eller planer från företagens sida som ursprungligen har varit aktuella blivit ändrade till sin karaktär, omfattning, tidpunkt och genomförande etc.

7 Försök till utvärdering

Vid ett försök till utvärdering av de hittillsvarande resultaten av ED:s verksamhet bör lokaliseringssamrådets syfte tjäna som utgångspunkt. Detta syfte innefattar tre skilda delmålsättningar, nämligen

- a) informationsgivning till samrådsföretagen rörande regional- och sysselsättningspolitiska målsättningar.
- b) informationsinsamling från samrådsföretagen rörande planerade förändringar i framtiden av verksamheten som kan påverka dels den totala sysselsättningen, dels sysselsättningens regionala fördelning.
- c) påverkan på samrådsföretagens beteende så att de beaktar samhällets regional- och sysselsättningspolitiska målsättningar.

Av de nämnda delmålsättningarna kan a) och b) betraktas som underordnade c) i det avseendet att de förstnämnda snarast skall ses som medel för att uppnå huvudmålet c).

Vid ett försök till utvärdering av ED:s arbete bör *huvudkriteriet* vara att försöka fastställa om de nämnda delmålsättningarna har uppfyllts i en sådan omfattning och på ett sådant sätt som inte skulle ha blivit fallet om lokaliseringssamrådet hade saknats.

I det följande kommer vissa av de erfarenheter av lokaliseringssamrådet som hittills har vunnits att sammanfattas.

Informationsgivning till samrådsföretagen

Information om den statliga regionalpolitiken liksom om sysselsättningspolitiska stimulansåtgärder förekommer i första hand i skriftlig form (föreläsningar, informationsmaterial m. m.). Vidare har företagen möjligheter att på egen hand ta initiativ till kontakt med olika myndigheter på riks-, läns- och kommunal nivå för att erhålla sådan information. Speciellt på läns- och kommunnivå förekommer också uppsökande verksamhet från olika myndigheter.

Genom lokaliseringssamrådet har information av detta slag också kom-

för sysselsättningsutvecklingen. Bland sådana förhållanden som man har informerat om märks planer på eller intresse för

- att sälja delar av egna företaget
- att köpa annat företag
- att avyttra egna produkter eller produktidéer
- att köpa produkter eller produktidéer
- att upplåta lediga lokaler
- att genomföra investeringar utomlands.

I de fall där berörda företag inte haft något att invända har ED försökt att förmedla sådan information vidare till lämpliga partners.

Man kan konstatera, att ED genom sin systematiska insamling av uppgifter om samrådsföretagens planer på förändringar av sin verksamhet med möjliga sysselsättningskonsekvenser har kunnat sammanställa och till regeringen förmedla information av ett slag som tidigare inte har funnits tillgänglig. Med den växande betydelse näringspolitiken har fått, är systematisk insamling av detta slag av information från företag med riksomfattande verksamhet viktig för att regeringen skall kunna följa utvecklingen samt initiera åtgärder för att påverka och samordna den regionala utvecklingen.

Erfarenheterna visar att även företagen har behov av en kontaktväg av detta slag där man kan lämna information om planerade förändringar.

I samband med ED:s rutinbesök har praktiskt taget samtliga företag lämnat öppenhet och korrekt information om planerade förändringar och utvecklingslinjer inför framtiden.

I många fall har också företagen på eget initiativ kontaktat ED när nya planer på förändringar av verksamheten har uppkommit efter det att man har haft en rutinkontakt med ED. Vid en granskning av samrådsavtalets lydelse finner man, att samrådsföretagen ålagts en skyldighet att på eget initiativ meddela ED större förändringar i planerna som uppkommer mellan de regelbundna kontakttillfällena endast vad avser planerade investeringar. Någon skyldighet att fortlöpande informera ED om nytillkomna planer på större sysselsättningsminskningar finns inte klart uttalad i avtalet.

Även om många företag på eget initiativ kontaktat ED även för att rapportera om nytillkomna planer på större sysselsättningsminskningar, har detta inte varit fallet beträffande alla samrådsföretag. Då en sådan rapportering måste anses betydelsefull för att göra ED:s information om utvecklingen i samrådsföretagen så aktuell och fullständig som möjligt, bör det övervägas om man genom en revidering eller ett förtydligande av samrådsöverenskommelserna tillsammans med respektive parter kan uppnå ett sådant resultat.

Påverkan på samrådsföretagens beteende från regional- och sysselsättningspolitiska utgångspunkter

Som tidigare framhållits, har huvudsyftet vid skapandet av lokaliserings-samrådet varit att söka påverka lokaliseringen av nyetableringar och ex-

pansionsinvesteringar i enlighet med samhällets regional- och sysselsättningspolitiska målsättningar. Samtidigt som detta bör vara den viktigaste faktorn vid en utvärdering av lokaliseringssamrådets resultat, är det också den som är svårast att mäta.

I den nuvarande situationen försvåras eller omöjliggörs också en sådan utvärdering av det förhållandet att några mer betydande, expansiva nyinvesteringar förenade med sysselsättningsökning inte har ägt rum bland samrådsföretagen under den tid som samrådet hittills har prövats.

Som underlag för en allmän bedömning redovisas emellertid i det följande på vilket sätt ED engagerat sig i kontakter med företagen i de fall då dessa rapporterat planer på sysselsättningsförändringar.

Nytableringar av arbetsställen

I några av de nio fall som förekommit har ED tagit upp diskussioner med företagen om lokaliseringsort och möjligheter till lokaliseringsstöd. I åtta av fallen har projekten endera inställts eller skjutits på framtiden. I ett fall har projektet genomförts. Denna etablering, som beräknas medföra ca 40 nya arbetstillfällen, avsåg i huvudsak distributionsverksamhet, och den var därför inte i nämnvärd grad påverkbar ur lokaliseringssynpunkt.

Ut- eller ombyggnader på befintliga verksamhetsorter

Bland de 34 fall av planer på utbyggnads- och ombyggnadsinvesteringar på sammanlagt ca 50 olika orter som rapporterats har genomförandet av investeringarna helt eller delvis påbörjats eller avslutats i 14 fall på 19 orter. I nio av dessa fall har företagen erhållit lokaliseringsstöd för investeringarna efter diskussioner med ED. Av de 14 fall där investeringar har påbörjats beräknas tre fall leda till en sysselsättningsökning av sammanlagt 475 personer, tre fall väntas leda till en sysselsättningsminskning om sammanlagt 900 personer medan övriga åtta fall inte väntas påverka den tidigare sysselsättningen. De tre fall där investeringarna väntas medföra betydande sysselsättningsminskning har anknytning till strukturrationaliseringsåtgärder i krisbranscher. I 20 av de 34 fall som rapporterats har planerade investeringar inställts eller uppskjutits. I ungefär hälften av dessa har ED haft diskussioner med företagen om förutsättningarna för lokaliseringsstöd eller andra statliga stödformer i samband med investeringarna.

Vad gäller företagens planer på investeringar utomlands har ED i första hand noterat förekomsten av sådana planer och endast i begränsad utsträckning diskuterat med företagen möjligheterna till alternativa investeringar i Sverige. I ett mindre antal fall, i vilka lokaliseringsstöd diskuterats i anslutning till planerade investeringar, har dock frågan om val mellan investeringar utomlands eller i Sverige spelat en viktig roll och varit föremål för direkta diskussioner mellan företagen och ED.

Omlokaliseringar

Bland de sammanlagt 21 fall av planer på omlokaliseringar av befintliga verksamheter som rapporterats till ED har hittills endast två genomförts. I flera av de övriga fallen har ED deltagit i diskussioner med företagen om val av ny lokaliseringsort.

Större inskränkningar av sysselsättning på befintliga arbetsställen

Sammanlagt har samrådsföretagen rapporterat 27 fall av planer på större sysselsättningsminskningar omfattande ca 4 500 personer. I fyra av dessa fall har de planerade åtgärderna helt kunnat undvikas sedan ED har medverkat till att statligt stöd i olika former har utgått till respektive företag eller ny intressent som har övertagit rörelsen. I åtta av fallen pågår eller har diskussioner pågått mellan ED och berörda företag rörande förutsättningarna för olika former av statligt stöd för att undvika eller begränsa sysselsättningsminskningarna utan att ännu ha resulterat i statligt stöd. Hur stor den faktiska sysselsättningsminskningen i de berörda fallen hittills har varit kan i nuläget inte fastställas.

Nedläggningar av arbetsställen

Sammanlagt har 33 fall av planer på nedläggningar som sammanlagt berör ca 40 orter rapporterats till ED. I fyra av dessa fall har ED tagit upp diskussioner med företagen om förutsättningarna för överlåtelse av verksamheten till annat företag, och i två av dessa har ansträngningarna hittills krönts med framgång. I två fall har ED upptagit diskussioner med företagen om möjligheterna att skapa ersättningssysselsättning, och i det ena har dessa ansträngningar redan hunnit bli framgångsrika, medan försöken fortfarande pågår i det andra fallet. I ett fall har nedläggningens effekter kunnat mildras sedan lokaliseringsstöd utgått för ersättningssysselsättning i företagets egen regi.

I fyra av de övriga fallen pågår eller har diskussioner pågått med berörda företag rörande förutsättningarna för att med olika former av statligt stöd kunna undvika eller mildra konsekvenserna av de planerade åtgärderna.

Flertalet av de rapporterade planerna på nedläggning har ännu inte hunnit genomföras. Det är i dagsläget ej möjligt att bedöma hur många anställda som hittills berörts av genomförda nedläggningar.

8 Sammanfattning

Lokaliseringssamrådet tillkom med målsättningen att skapa förutsättningar för att de av statsmakterna fastställda riktlinjerna för regional- och sysselsättningspolitiken skulle beaktas på ett tidigt stadium vid planeringen av investeringar inom industrin.

Efter de två inledande år som samrådet har pågått kan konstateras, att den allmänna ekonomiska utvecklingen har varit sådan att nyetableringar och expansiva utbyggnadsinvesteringar i obetydlig utsträckning har förekommit bland de företag som ingår i samrådet. De inledande årens erfarenheter ger därför inte tillräckligt underlag för att man skall kunna bedöma hur effektivt ett lokaliseringssamråd av detta slag är när det gäller att påverka företagens lokaliseringsbeslut.

En betydande del av samrådet har upptagits av diskussioner kring olika förutsättningar för att undvika eller reducera effekterna av de planer på omlokaliseringar, nedläggningar eller reduceringar av sysselsättningen som förekommit hos samrådsföretagen. Denna inriktning av samrådet hade inte förutsetts när verksamheten ursprungligen planerades. Enligt de erfarenheter som hittills har gjorts, förefaller samrådet att kunna spela en viktig roll ur regional- och sysselsättningspolitisk synpunkt även när detta slag av frågor aktualiseras under en sådan period av konjunkturnedgång och strukturkriser som förekommit de båda senaste åren.

Erfarenheterna har också visat att samrådet har spelat en viktig roll när det gällt dels att föra ut information till företagen om statliga regional-, sysselsättningspolitiska och andra åtgärder av betydelse för företagen, dels att samla in information om företagens planerade förändringar av verksamheten. Erfarenheten har visat att det tycks föreligga ett behov av en kontaktfunktion av detta slag mellan de största industriföretagen och regeringskansliet.

Innan några mer definitiva slutsatser kan dras rörande förutsättningarna för att ett lokaliseringssamråd av det slag som hittills har prövats skall kunna bidra till att påverka de större industriföretagens lokaliseringsbeslut i samband med investeringar, måste ytterligare erfarenheter insamlas under en period som kännetecknas av en mer expansiv utveckling inom den industriella sektorn.

Genom de erfarenheter som hittills har vunnits och de goda kontakter som har byggts upp mellan ED och samrådsföretagen, bör förutsättningarna vara goda för att avsedda resultat skall kunna uppnås under en period när industrins investeringsvilja tilltar.

Bilaga 11

Sammanfattning av länsstyrelsernas förslag till inplacering av kommuner i stödområde.

Länsstyrelserna har av regeringen fått i uppdrag att lämna förslag om inplacering av kommuner i stödområde. Med utgångspunkt från de principer för indelning i stödområden som redovisas i sysselsättningsutredningens delbetänkande (SOU 1978:62) skulle inplaceringsförslagen göras enligt följande:

inre stödområde	6	inre stödområde	5
allmänt stödområde	4	allmänt stödområde	3
övrigt stödområde	2	övrigt stödområde	1

I sammanställningen nedan har stödområdena betecknats med siffror 1-6.

I Länsstyrelsen i Stockholms län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
—	—

Länsstyrelsernas förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Norrtälje	3

Länsstyrelsen har jämfört förhållandena i Stockholms läns kommuner med situationen inom det nuvarande inre och allmänna stödområdet samt den fasta och den tillfälliga grå zonen.

I denna analys framgår att Norrtälje har problem som väl kan jämföras med dem i nuvarande stödområden. Speciellt har förhållandena i angränsande delar av norra Uppland framhållits. Arbetsmarknadsproblemen i både Norrtäljes fastlandsdel och skärgårdsdel, kommunens egenskap av regionalt centrum och nödvändigheten av att få till stånd en gynnsammare åldersstruktur är faktorer som motiverar att Norrtälje hänförs till allmänt stödområde 3.

Vidare framhåller länsstyrelsen att skärgården – funktionellt avgränsad oberoende av kommungränser – bör bedömas och behandlas på samma sätt som glesbygderna i skogslänen. Stöd bör därför kunna utgå enligt samma normer som för inre stödområdet, dvs. motsvarande stödområde 5 eller 6.

2 Länsstyrelsen i Uppsala län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Tierp	Grå zonen
Älvkarleby	Grå zonen
Östhammar	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Tierp	4
Östhammar (Österby- bruk-/Dannemoraområdet)	4
Älvkarleby	3
Östhammar (övriga delar)	3

Det finns enligt länsstyrelsen en rad motiv till att förstärka det regionalpolitiska stödet till Norduppland. Sysselsättningen i regionen är i hög grad beroende av basnäringarna jord- och skogsbruk samt industri. Under 1970-talets första hälft har det skett en stor sysselsättningsminskning inom jord- och skogsbruket men även industrisysselsättningen har minskat drastiskt. Detta har framför allt drabbat länets bruksorter. Tierps och Älvkarleby kommuner har f. n. en efterfrågan på arbetskraft som väsentligen understiger utbudet. Östhammar har f. n. en i stort sett balanserad arbetsmarknad. Fram till 1985 väntas efterfrågan av arbetskraft i regionen väsentligt understiga utbudet. Länsstyrelsen pekar vidare på den stora andelen äldre personer i kommunerna i Norduppland samt den minskande folkmängden. Länet har ett flertal orter som domineras av ett eller ett par stora industriföretag vilket medför en samhällsbildning som är mycket känslig för struktur- och konjunkturförändringar. Pendlingsavstånden till större och mer differentierade arbetsmarknader är dessutom stora. Kärnkraftsbyggandet i Forsmark i Östhammars kommun har medfört en avsevärd inflyttning till kommunen. Länsstyrelsen pekar på de problem som uppstår när kärnkraftsbyggandet är avslutat och framhåller vikten av att redan nu tillskapa nya arbetstillfällen.

3 Länsstyrelsen i Södermanlands län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
–	–

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Eskilstuna	3
Flen	3
Katrineholm	3
Vingåker	3
Nyköping	2
Oxelösund	2
Strängnäs	1

Länsstyrelsen framhåller i sin motivering att Södermanlands län genom sin näringsstruktur har drabbats hårdare än flertalet andra län av de nuvarande problemen inom svensk industri. Detta beror främst på ett betydande inslag av de tre stora krisbranscherna handelsstål, specialstål samt textil- och konfektionsindustri. Utvecklingen i Eskilstuna kommun har under de senaste åren varit negativ. Det är framför allt metallmanufakturindustrin som haft strukturproblem men även för specialstålindustrin och gjuterinärningen har problemen varit betydande. Den negativa näringslivsutvecklingen har lett till en betydande folkmängdsminskning under 1970-talet.

Flens, Katrineholms och Vingåkers kommuner har samtliga höga andelar industrisysselsatta samt få arbetstillfällen inom offentlig sektor. Inom dessa kommuners industrisektor finns en betydande representation av branscher med långsiktiga problem.

När det gäller Nyköpings och Oxelösunds kommuner framhåller länsstyrelsen dessa kommuners ökade problem. En väsentlig sysselsättningsminskning har ägt rum i Nyköpings kommun under 1970-talet främst inom textil- och träindustri. I Oxelösunds kommun har Oxelösunds järnverk f. n. stora strukturproblem till följd av minskade beställningar från varven. Strängnäs kommun har en positiv utveckling vad avser såväl sysselsättnings- som befolkningsutveckling men behovet av en allmän förstärkning av sysselsättningen i länet motiverar enligt länsstyrelsen en stödområdesinplacering även för Strängnäs kommun.

4 Länsstyrelsen i Östergötlands län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Ydre	Grå zonen
Kinda	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Skärgårdsområdet	6
Kinda	4
Ydre	4
Boxholm	3
Valdemarsvik	3
Åtvidaberg	3
Ödeshög	3

Länsstyrelsen finner vid en genomgång av förhållanden och utvecklingstendenser i länet att kommunerna Valdemarsvik, Åtvidaberg, Kinda, Ydre, Boxholm och Ödeshög skiljer sig från länets övriga kommuner och bör komma i fråga när det gäller inplacering i stödområde. Ydre och Kinda kommuner uppvisar speciellt låga förvärvsfrekvenser. Dessutom har kommunerna haft en mycket negativ befolknings- och sysselsättningsutveckling. De sex föreslagna kommunerna kan enligt länsstyrelsen ur såväl nuvarande befolknings- och näringslivsstruktur som utvecklingstendenser jämföras med genomsnittet för kommunerna i inre och allmänna stödområdet. Det bättre geografiska läget för länets kommuner i förhållande till kommunerna i inre och allmänna stödområdet påverkar förutsättningarna att arbetspendla till angränsande arbetsmarknader. Denna faktor motiverar enligt länsstyrelsen en inplacering av länets kommuner i intervallet 3–4. I skärgårdsområdet kan enligt länsstyrelsen förhållandena jämföras med vad som råder i de kommuner som befinner sig i det inre stödområdet. Krafttag måste därför till för att vända utvecklingen, vilket motiverar att skärgården i Östergötlands län inplaceras i stödområde 6.

5 Länsstyrelsen i Jönköpings län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Nässjö	Grå zonen (tidsbegränsat)

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
—	—

Länsstyrelsen i Jönköpings län förordar att ingen av länets kommuner hänförs till stödområde bl. a. mot bakgrund av att regionalpolitiskt stöd kan erhållas oavsett indelningen i stödområden och att en klassning som stödkommun kan vara negativ för utvecklingen. Samtidigt gör dock länsstyrelsen det förbehållet att om angränsande kommuner inom Östergötlands och Kalmar län av riksdagen inplaceras i stödområden bör även kommunerna inom den östra länsdelen (Tranås, Aneby, Nässjö, Eksjö, Vetlanda och Sävsjö kommuner) anslutas till dessa områden. Det är då övrigt stödområde 1 som främst kan bli aktuellt för länet. Länsstyrelsen gör ytterligare ett förbehåll genom att fastslå att om riksdagen finner skäl att inplacera angränsande kommuner i övrigt stödområde 2 bör Tranås och Nässjö kommuner föras till denna stödområdestyp.

6 Länsstyrelsen i Kronobergs län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Uppvidinge	Grå zonen (tidsbegränsat)

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Uppvidinge	2
Lessebo	1
Tingsryd	1

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller bl. a. att de tre kommunerna i länets östra del, Uppvidinge, Tingsryds och Lessebo kommuner har en förväntad sysselsättningsutveckling som är så dålig att förhållandena är fullt jämförbara med situationen inom de etablerade stödområdena. När det gäller Uppvidinge kommun framhåller länsstyrelsen att befolknings- och sysselsättningsutvecklingen under 1970-talet varit minst lika ogynn- sam som utvecklingen i inre stödområdets kommuncentra. Detta exemplifieras med arbetslösheten under år 1978 och den höga andelen ålderspen- sionärer i kommunen.

7 Länsstyrelsen i Kalmar län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Borgholm	Allmänna stödområdet
Mörbylånga	Allmänna stödområdet
Högsby	Grå zonen (tidsbegränsat)

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Borgholm	
Alböke, Borgholms, Bredsåtra, Böda, Egby, Föra, Gärdslösa, Högby Källa, Köpings, Löts, Persnäs och Råpplinge församlingar	4
Högsby	4
Mörbylånga	
Gräsgårds, Hulterstads, Kastlösa, Mörbylånga, Resmo, Segerstads, Smedby, Stenåsa, Södra Möckleby, Ventlinge och Ås församlingar	4
Hultsfred	3
Torsås	3
Vimmerby	3
Borgholm	
Högrums, Långlöts och Runstens församlingar	2
Emmaboda	2
Kalmar	2
Mönsterås	2
Mörbylånga	
Algutsrums, Glömminge, Gårdby, Norra Möckleby, Sandby, Toroslunda och Vickelby församlingar	2
Nybro	2
Oskarshamn	2
Västervik	2

Dessutom bör länets skärgårdsområde inpassas i stödsystemet för utbyggnad av turistnäringen och härvid jämföras med stödområde 5-6.

Länsstyrelsen framhåller i motiveringen till förslaget om inplacering i stödområde att länet som helhet haft en långvarig stagnationsperiod beträffande befolknings- och sysselsättningsutvecklingen. Det finns inom länet ändå betydande skillnader mellan länets olika kommuner. Öland har under en längre tid haft en negativ befolkningsutveckling som dock avbrutits som en följd av ölandsbrons tillkomst. Den ökade bosättningen är en del av Kalmars expansion. De regionalpolitiska insatserna måste därför främst göras i de delar av Borgholms och Mörbylånga kommuner som ligger utanför Kalmars pendlingsomland.

Länets inlandskommuner dvs. Högsby, Hultsfreds och Vimmerby kommuner utgör ett sammanhängande område med likartade problem i fråga om sysselsättnings- och befolkningsutveckling. Näringslivsstrukturen innehåller vissa svagheter främst genom en stor dominans av träindustri. Stödet måste därvidlag inriktas på att bygga upp industriverksamhet i kompletterande branscher. Högsby kommun uppvisar en sämre utveckling än Hultsfred och Vimmerby, vilket enligt länsstyrelsen motiverar inplacering i stödområde 4. Den negativa utvecklingen och den nuvarande svaga näringslivsstrukturen motiverar att Torsås kommun inplaceras i stödområde 3.

8 Länsstyrelsen i Gotlands län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Gotland	Allmänna stödområdet

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Gotland	5

Länsstyrelsen i Gotlands län motiverar sitt förslag med bl. a. den nuvarande undersysselsättningen, det isolerade läget och den speciella näringsstrukturen med en liten industriandel och stor jordbrukssektor. Man betonar också att sysselsättningsutvecklingen varit svag och att framtidsutsikterna är ogynnsamma beträffande sysselsättning och folkmängd i förhållande till jämförbara centra och regioner. Länsstyrelsen påpekar också att det relativa behovet av nya arbetstillfällen är mycket stort och då särskilt inom de norra och södra lokala arbetsmarknaderna.

9 Länsstyrelsen i Blekinge län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
–	–

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Skärgårdsområdet	6
Karlskrona	3
Olofström	3
Karlshamn	2
Ronneby	2
Sölvesborg	2

Länet har till följd av olika problem inom näringslivet under en längre tid haft en negativ befolkningsutveckling. Enligt länsstyrelsen är länet mer än de flesta andra län känsligt för struktur- och konjunkturförändringar eftersom ett fåtal stora industriföretag dominerar sysselsättningen.

Det är enligt länsstyrelsen av stor betydelse att länets primära centrum utvecklas i likhet med övriga primära centra i landet. Den osäkerhet som råder på arbetsmarknaden och de problembanscher, bl. a. varv och kärnkraftsindustri, som finns i Karlskrona kommun motiverar enligt länsstyrelsen en inplacering i stödområde 3.

Olofströms kommun har under de senaste åren haft en betydande befolkningsminskning. Det är enligt länsstyrelsen även synnerligen angeläget att näringslivet differentieras då ett enda företag svarar för över hälften av kommunens sysselsättning.

I länets övriga kommuner råder ett allmänt dåligt sysselsättningsläge och det finns ett flertal företag vars framtida sysselsättning är mycket osäker. Länsstyrelsen framhåller även skärgårdens problem, som i många avseenden påminner om de nuvarande stödområdenas glesbygd. Detta motiverar en inplacering i stödområde 6.

10 Länsstyrelsen i Kristianstads län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
—	—

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Osby	2
Simrishamn	2
Tomelilla	2
Östra Göinge	2

Länsstyrelsen i Kristianstads län anger som motiv för sitt förslag bl. a. den negativa utvecklingen av sysselsättningen på Österlen och i Östra Göinge kommun samt att problemen är av långsiktig karaktär. När det gäller Östra Göinge kommun framhåller länsstyrelsen de senaste årens utveckling på arbetsmarknaden, vilken medför att problemen där är av akut karaktär.

11 Länsstyrelsen i Malmöhus län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Burlöv	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Kävlinge	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Landskrona	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Lomma	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Malmö	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Staffanstorp	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Svalöv	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Svedala	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Vellinge	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Sjöbo	2
Skurup	2
Trelleborg	2
Ystad	2
Eslöv	1
Hörby	1
Höör	1

Länsstyrelsen i Malmöhus län motiverar sitt förslag med att det är nödvändigt att stärka näringslivsutvecklingen inom Ystadsregionen (Skurups, Ystad och Sjöbo kommuner), Eslövsregionen (Eslövs, Hörby och Höörs kommuner) och Trelleborgsregionen (Trelleborgs kommun). Enligt länsstyrelsens prognoser förväntas dessa tre regioner på lång sikt få en sämre befolknings-, näringslivs- och sysselsättningsutveckling än andra delar av länet. Effektiva åtgärder måste därför vidtas i syfte att hindra en sådan utveckling. Länsstyrelsen framhåller att då situationen är särskilt allvarlig i Ystads- och Trelleborgsregionen även i ett långsiktigt perspektiv, bör regionalpolitiskt stöd kunna ges i större omfattning till företag i dessa regioner.

12 Länsstyrelsen i Hallands län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Kungsbacka	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
—	—

Länsstyrelsen i Hallands län har för länets kommuner gjort en bedömning enligt de kriterier som sysselsättningsutredningen angivit och därvid inte funnit anledning att för närvarande begära att någon kommun inplaceras i stödområde. I sitt yttrande framhåller dock länsstyrelsen att i den mån till länet angränsande kommuner med likartade problem som de halländska kommunerna genom riksdagens beslut hänförs till stödområde kommer länsstyrelsen att ompröva sitt ställningstagande i frågan.

13 Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Munkedal	Allmänna stödområdet
Strömstad	Allmänna stödområdet
Tanum	Allmänna stödområdet
Sotenäs	Grå zonen
Göteborg	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Härryda	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Kungälv	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Lysekil	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Mölnadal	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Partille	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Uddevalla	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Öckerö	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Munkedal	4
Sotenäs	4
Strömstad	4
Tanum	4
Uddevalla	2
Lysekil	2

Länsstyrelsen föreslår att det särskilda regionalpolitiska stödet bör utgå även fortsättningsvis till samtliga kommuner utom de fyra nordligaste. Vidare föreslås att lokaliseringsstöd i skärgårdsområdet utgår som i allmänt stödområde 4.

Länsstyrelsen motiverar en inplacering i stödområde 4 för Strömstads och Tanums kommuner bl. a. med att hittillsvarande insatser inte varit tillräckliga för att kompensera en långvarig tillbakagång inom de tidigare basnäringarna fiske, jordbruk, stenindustri och konservindustri. Detta har bidragit till en omfattande utflyttning, vilken i sin tur medfört att andelen personer över 65 år ökat till närmare en fjärdedel. Även den höga undersysselsättningen i förhållande till målsättningarna för befolkning och sysselsättningsgrad framhålls. Vidare erinras om den höga arbetslösheten i Strömstads kommun. Länsstyrelsen framhåller norra Bohusläns isolerade läge där en industriell expansion i viss mån begränsats genom den fysiska riksplaneringen. Turistnäringen kan i dessa delar av länet få en större betydelse. För Sotenäs kommun har utvecklingen varit lika besvärande som i norra Bohuslän med bl. a. en lika hög andel äldre personer. Även Munkedals kommun har haft en ogynnsam utveckling vilket motiverar en inplacering i stödområde 4. Samtidigt erinras om Munkedals stora beroende av Uddevallas arbetsmarknad med dess osäkra framtidsutsikter. När det gäller Uddevalla framhåller länsstyrelsen de senaste årens negativa närings- och sysselsättningsutveckling. För Lysekils kommun är det särskilt den negativa prognosen för industrisysselsättningen och kommunens isolerade läge som enligt länsstyrelsen motiverar en inplacering i stödområde 2.

14 Länsstyrelsen i Älvsborgs län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Bengtsfors	Allmänna stödområdet
Dals-Ed	Allmänna stödområdet
Färgelanda	Allmänna stödområdet
Mellerud	Allmänna stödområdet
Åmål	Allmänna stödområdet
Borås	Grå zonen (tidsbegränsat)
Mark	Grå zonen (tidsbegränsat)
Ulricehamn	Grå zonen (tidsbegränsat)
Ale	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner
Lerum	Särskilt regionalpolitiskt stöd inom vissa varvsregioner

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Bengtsfors	4
Borås	4
Dals-Ed	4
Färgelanda	4
Herrljunga	4
Mark	4
Mellerud	4
Svenljunga	4
Tranemo	4
Ulricehamn	4
Åmål	4
Lilla Edet	2

Länsstyrelsen i Älvsborgs län framhåller vikten av att det inom norra och södra länsdelen tillskapas två var för sig sammanhållna stödregioner, Dalsland och Sjuhäradsbygden. Sysselsättningsproblemen svårighetsgrad inom dessa båda regioner gör enligt länsstyrelsens mening att lokaliseringsstödet också bör inrymma möjlighet till visst sysselsättningsstöd vilket bl. a. motiverar en inplacering i allmänt stödområde 4. När det gäller Lilla Edets kommun framhåller länsstyrelsen särskilt ensidigheten i kommunens näringsliv.

Ett av länsstyrelsens motiv för att hänföra kommunerna inom Dalsland till allmänt stödområde 4 är att arbetsmarknadens omfattning i norra Dalsland är otillräcklig för att på sikt kunna garantera människorna önskvärd

valfrihet och trygghet i sysselsättningen. I Färgelanda och Mellerud är industrisysselsättningen i hög grad koncentrerad till ett fåtal företag. Lilla Edets kommun uppvisar också ett ensidigt näringsliv med problem inom de dominerande industribranscherna.

Ett av de främsta motiven för att placera kommunerna i Sjuhäradsbygden i allmänt stödområde 4 är enligt länsstyrelsen regionens ensidiga näringsliv med en under 1970-talet särskilt kraftig tillbakagång inom den sysselsättningsmässigt betydelsefulla teko-industrin. Denna tillbakagång väntas dessutom fortgå om inte omedelbara åtgärder vidtas. Länsstyrelsen framhåller också att avståndet till och sysselsättningsläget i angränsande arbetsmarknader är sådana att en ökad utpendling inte är någon lösning på regionens näringslivs- och sysselsättningsproblem.

15 Länsstyrelsen i Skaraborgs län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
–	–

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Falköping	2
Gullspång	2
Karlsborg	2
Töreboda	1

Falköping som är ett av länets tre regionala centra måste tillförsäkras en utveckling som medger att kommunen fungerar som en stödjepunkt för arbetsmarknaden i södra länsdelen. Problemen i Falköping sammanhänger enligt länsstyrelsen med utvecklingen i Sjuhäradsbygden dvs. en kraftig sysselsättningsminskning inom främst textil- och konfektionsindustri och jordbruk. Sysselsättningsläget i nordöstra länsdelen med dess skogs- och glesbygder har allvarligt försämrats vilket framgår av de stigande arbetslöshetstalen. Länsstyrelsen framhåller, som skäl för att Gullspångs kommun förs till stödområde 2, de höga arbetslöshetstalen, den negativa befolkningsutvecklingen, den låga förvärvsfrekvensen för kvinnor och kommunens isolerade läge.

Karlsborgs kommun har liksom Falköping haft negativ sysselsättnings- och befolkningsutveckling under hela 1970-talet. Kommunen är ensidigt beroende av sysselsättning inom försvaret samt inom Förenade Fabriksverken. Det är enligt länsstyrelsen därför väsentligt med åtgärder som leder till en differentiering av kommunens näringsliv. Även arbetsmarknaden i Töreboda kommun kännetecknas av stigande arbetslöshet och dåliga sysselsättningsmöjligheter för kvinnor. De bättre pendlingsmöjligheterna till större arbetsmarknader motiverar placering i stödområde 1.

16 Länsstyrelsen i Värmlands län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Torsby	Inre stödområdet
Arvika	Allmänna stödområdet
Eda	Allmänna stödområdet
Filipstad	Allmänna stödområdet
Hagfors	Allmänna stödområdet
Munkfors	Allmänna stödområdet
Sunne	Allmänna stödområdet
Säffle	Allmänna stödområdet
Årjäng	Allmänna stödområdet
Forshaga	Grå zonen
Grums	Grå zonen
Hammarö	Grå zonen
Karlstad	Grå zonen
Kil	Grå zonen
Kristinehamn	Grå zonen
Storfors	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Torsby	6
Filipstad	5
Hagfors	5
Munkfors	5
Storfors	5
Sunne	5
Arvika	4
Eda	4
Kristinehamn	4
Säffle	4
Årjäng	4
Forshaga	3
Grums	3
Hammarö	3
Karlstad	3
Kil	3

Länsstyrelsen i Värmlands län utgår i sitt förslag från det inom ramen för länsplanering 1974 framförda kravet att hela länet bör inplaceras i stödområdet. Därvid bör enligt länsstyrelsen särskild uppmärksamhet ägnas bruksortskommunerna men även de industrisvaga kommunerna måste ägnas fortsatt uppmärksamhet. Förslaget till stödområdesindelning utgår från de ståndpunkter som tidigare framförts av den s. k. Värmlandsdelegationen. Denna har bl. a. försökt att beskriva och sammanfatta problemen inom länet i förhållande till andra län. Därvid har särskild tonvikt lagts vid ett stort födelseunderskott, en mycket kraftig nedgång av industrisysselsättningen under den senaste treårsperioden, kvarvarande strukturproblem inom skogs- och stålindustrin samt gruvhanteringen, låg investeringsverksamhet och ett stort antal personer utanför den traditionella arbetsmarknaden.

17 Länsstyrelsen i Örebro län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Hällefors	Grå zonen
Lindesberg	Grå zonen
Ljusnarsberg	Grå zonen
Nora	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Hällefors	5
Lindesberg	
Guldsmedshyttans och Ramsbergs församlingar	5
Ljusnarsberg	5
Degerfors	3
Karlskoga	3
Laxå	3
Nora	3
Lindesberg	
Fellingsbro, Fellingsbro norra, Lindesbergs och Näsby församlingar	2
Askersund	1

Länsstyrelsen har vid ett flertal tillfällen framhållit de speciella problem som föreligger i länets kommuner. Flertalet kommuner har under en längre tid drabbats av en negativ befolkningsutveckling. Denna utveckling har under de senaste åren förstärkts genom de strukturproblem som drabbat länets basnäringar. Hällefors, Ljusnarsbergs och delar av Lindesbergs kommuner har förutom en negativ befolkningsutveckling ett ensidigt näringsliv med en mycket hög andel industrisysselsatta. Genom de långa pendlingsavstånden tvingas de friställda flytta om de inte finner ny sysselsättning i kommunen. Länsstyrelsen framhåller vikten av en differentiering och komplettering av näringslivet i dessa kommuner med hänsyn till befolknings- och sysselsättningsutvecklingen. Även kommunerna Nora, Karlskoga, Degerfors och Laxå har en negativ befolkningsutveckling och hög andel industrisysselsatta. Det är främst stål- och gruvindustri som dominerar. Mot bakgrund av de långsiktiga sysselsättningsproblemen i dessa kommuner föreslår länsstyrelsen inplacering i stödområde 3.

18 Länsstyrelsen i Västmanlands län

Nuvarande stödområdesindelning

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Fagersta	Grå zonen
Heby	Grå zonen
Norberg	Grå zonen
Sala	Grå zonen
Skinnskatteberg	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Fagersta	4
Norberg	4
Skinnskatteberg	4
Heby	3
Sala	3
Hallstahammar	2
Surahammar	2
Köping	1

Länsstyrelsen i Västmanlands län motiverar förslaget till inplacering av kommunerna i Fagerstaregionen (Fagersta, Norberg och Skinnskatteberg) i allmänt stödområde 4 med bl. a. de problem som hänger samman med den pågående omstruktureringen inom de dominerande branscherna stål- och skogsindustri. Denna regions problem är i flera avseenden likartade dem som förekommer inom det nuvarande inre stödområdet. Länsstyrelsen framhåller också att viktiga delar av såväl allmän som privat service är dimensionerade för ett högre befolkningstal än vad regionen har i dagsläget. En ytterligare befolkningsminskning som följd av en vikande sysselsättning skulle medföra ökade svårigheter att upprätthålla nuvarande servicenivå.

När det gäller förslaget rörande kommunerna Sala och Heby i Salaregionen framhåller länsstyrelsen denna regions långsiktiga strukturella problem. Det är bl. a. en krympande jordbrukssektor, en svagt utvecklad industrisektor, hög genomsnittsålder samt utflyttning av ungdomar.

Länsstyrelsens motiv att placera kommunerna Hallstahammar och Surahammar i övrigt stödområde 2 är de problem som finns i bruksorter dvs. ett ensidigt näringsliv och beroendet av ett fåtal dominerande företag. Hallstahammars kommun har de senaste åren haft betydande sysselsättningsminskningar och i Surahammars kommun är dominansen av ett fåtal industriföretag markant. Näringslivet i dessa kommuner behöver därför enligt länsstyrelsen kompletteras med andra industrier av olika slag.

Beträffande Köpings kommun anför länsstyrelsen som motiv bl. a. att sysselsättningen inom kommunens basindustrier minskat successivt under 1970-talet och att framtidsutsikterna för dessa industrier är osäkra. Det har även skett en betydande utflyttning från kommunen.

19 Länsstyrelsen i Kopparbergs län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Malung	Inre stödområdet
Mora	Inre stödområdet
Orsa	Inre stödområdet
Vansbro	Inre stödområdet
Älvdalen	Inre stödområdet
Avesta	Allmänna stödområdet
Borlänge	Allmänna stödområdet
Falun	Allmänna stödområdet
Gagnef	Allmänna stödområdet
Hedemora	Allmänna stödområdet
Leksand	Allmänna stödområdet
Rättvik	Allmänna stödområdet
Säter	Allmänna stödområdet
Ludvika	Grå zonen
Smedjebacken	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Avesta	
By församling (Horndalsområdet)	6 (tidsbegränsat)
Malung	6
Vansbro	6
Älvdalen	6
Avesta	
Avesta, Folkärna och Grytnäs församlingar	5
Ludvika	5 (tidsbegränsat)
Mora	5
Orsa	5
Rättvik	5
Smedjebacken	5
Leksand	4
Borlänge	3
Falun	3
Gagnef	3
Hedemora	3
Säter	3

Länsstyrelsens förslag att placera Vansbro, Älvdalens samt Malungs kommuner inom inre stödområde 6 motiveras bl. a. av en fortgående befolkningsminskning och nedgång av antalet sysselsatta inom främst jord- och skogsbruk och industri. Denna negativa utveckling väntas bestå även under de närmaste åren. Även åldersstrukturen med födelseunderskott och en förhållandevis hög andel åldringar framhålls som ett problem.

Förslaget att temporärt placera By församling (Horndalsområdet) i Avesta kommun och Ludvika kommun inom inre stödområde 6 bygger förutom på samma negativa utvecklingstendenser som i förut nämnda tre kommuner främst på ogynnsamma framtidsutsikter för vissa särskilt betydelsefulla industribranscher.

Länsstyrelsens förslag att placera Mora, Orsa, Rättviks samt Smedjebackens kommuner inom inre stödområde 5 bygger på ett flertal motiv. I Moras fall hänvisar man särskilt till denna kommuns stora betydelse som stödjepunkt för sysselsättningen i den norra länsdelen. För Orsa kommuns del framhålls de låga sysselsättningsgraderna, särskilt för män, samt den ogynnsamma åldersfördelningen hos befolkningen. För Rättviks kommun hänvisas till en mindre gynnsam åldersstruktur, de negativa prognoserna för sysselsättningsutvecklingen och till arbetsmarknadens geografiskt isolerade läge. För Smedjebackens del framhålls industrisektorns strukturproblem samt det starka beroendet av utvecklingen på arbetsmarknaden i Ludvika kommun.

Förslaget att placera Leksands kommun i allmänt stödområde 4 grundar sig främst på att länsstyrelsen anser att kommunens egen industrisektor är för svagt utvecklad vilket bl. a. har bidragit till en ständigt ökande utpendling till arbetsmarknaden i Borlänge kommun.

Beträffande Falu och Borlänge kommuner hänvisar länsstyrelsen särskilt till att arbetsmarknaderna i dessa båda kommuner tillsammans bildar länets dominerande arbetsmarknadsområde och att främst omkringliggande kommuner är starkt beroende av utvecklingen inom detta område. För Gagnefs del betonar länsstyrelsen beroendet till Falun/Borlänge och den låga sysselsättningsgraden för kvinnor.

I Hedemora kommun vill länsstyrelsen fästa uppmärksamheten vid en ensidig industristruktur där specialståls- och gruvindustrin dominerar. Vad Sätters kommun beträffar så ger länsstyrelsen en förhållandevis ljus bild av situationen i kommunen men betonar samtidigt det starka beroendet av utvecklingen på arbetsmarknaden i Borlänge kommun.

20 Länsstyrelsen i Gävleborgs län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Ljusdal	Inre stödområdet
Bollnäs	Allmänna stödområdet
Hudiksvall	Allmänna stödområdet
Nordanstig	Allmänna stödområdet
Ovanåker	Allmänna stödområdet
Söderhamn	Allmänna stödområdet
Gävle	Grå zonen
Hofors	Grå zonen
Ockelbo	Grå zonen
Sandviken	Grå zonen

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Ljusdal	6
Hudiksvall	
Bjuråkers och Delsbo församlingar	5
Nordanstig	
Hassela församling	5
Ovanåker	
Voxna församling	5
Bollnäs	4
Hofors	4
Hudiksvall	
Enångers, Forsa, Hudiksvalls, Hälsingtuna, Högs, Idenors, Nianfors, Njutångers, Norrbo och Rogsta församlingar	4
Nordanstig	
Bergsjö, Gnarps, Harmångers, Ilsbo och Jättendals församlingar	4
Ockelbo	4
Ovanåker	
Alfta och Ovanåkers församlingar	4
Söderhamn	4
Gävle	3
Sandviken	3

Länsstyrelsen påpekar med utgångspunkt från sysselsättningsutredningens bedömningsgrunder att länet mycket tack vare lokalisering av statliga verk i Gävle kunnat behålla sin befolkning under 1970-talet. Däremot har antalet personer under 65 år minskat medan andelen över 65 år ökat under perioden. Det finns inom länet ett flertal kommuner som uppvisat både en befolknings- och sysselsättningsminskning. Detta gäller främst Hofors, Sandvikens, Ljusdals och Nordanstigs kommuner. Det är framför allt förändringar inom lanets basnäringar stål- och skogsindustri som bidragit till den negativa utvecklingen inom kommunerna. Länsstyrelsens prognos fram till år 1985 pekar på en fortsatt negativ sysselsättningsutveckling i ett flertal av länets kommuner. Sysselsättningen inom industrisektorn väntas minska i samtliga kommuner utom i Ovanåkers kommun. I Gävle kommun väntas sysselsättningen minska med ca 900 arbetstillfällen, i Hofors kommun med ca 700, i Sandvikens kommun med ca 600 och i Söderhamns kommun med ca 450.

21 Länsstyrelsen i Västernorrlands län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Sollefteå	Inre stödområdet
Ånge	Inre stödområdet
Härnösand	Allmänna stödområdet
Kramfors	Allmänna stödområdet
Sundsvall	Allmänna stödområdet
Timrå	Allmänna stödområdet
Örnsköldsvik	Allmänna stödområdet

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Sollefteå	
Junsele, Ramsele och Edsele församlingar	6
Ånge	6
Kramfors	5
Sollefteå	
Boteå, Eds, Graninge, Helgums, Långsele, Multrå, Resele, Sollefteå, Songa, Ådals-Lidens och Överlännas församlingar	5
Sundsvall	
Lidens och Holms försam- lingar	5
Örnsköldsvik	
Anundsjö, Björna, Skorpeds och Tre- hörningsjö församlingar	5
Härnösand	4
Sundsvall	
Alnö, Attmars, Gustav Adolfs, Indals, Njurunda, Selångers, Sköns, Skönsmons, Stöde, Sättna och Tuna församlingar	4
Timrå	4
Örnsköldsvik	
Arnäs, Gideå, Grundsunda, Mo, Nätra, Sidensjö, Själevads och Örnskölds- viks församlingar	4

Länsstyrelsen i Västernorrlands län har som utgångspunkt för förslaget till inplacering haft att ingen av länets kommuner skall få försämrade stöd-
möjligheter jämfört med nuvarande situation. När det gäller förslaget rör-
ande Ånge kommun visar länsstyrelsens underlagsmaterial att denna
kommun genomgående ligger sämst till bland länets kommuner och att den
haft den mest ogynnsamma befolkningsutvecklingen och lägsta förvärvs-
frekvensen av samtliga. Även det geografiska läget framhålls som en nega-
tiv faktor. Näst Ånge har Sollefteå, Kramfors och inlandsdelen av Örn-
sköldsviks kommun haft den mest ogynnsamma befolkningsutvecklingen
och den lägsta förvärvsfrekvensen. Även övriga kriterier talar enligt läns-
styrelsen för att dessa områden måste prioriteras högt. När det gäller Sol-
lefteå kommun framhåller länsstyrelsen att utvecklingen varit särskilt
ogynnsam i de västra delarna av kommunen med befolkningsminskning,
hög medelålder och allt färre i arbetsför ålder, stark anknytning till basnä-
ringarna jord- och skogsbruk samt en fortsatt kraftig utflyttning. Det isole-
rade läget i förhållande till tätorterna Sollefteå och Långsele, där merpar-
ten av kommunens industri återfinns, anges också som en negativ faktor.
När det gäller Kramfors kommun framhåller länsstyrelsen den svåra sys-
selsättningssituationen och att någon förbättring av arbetsmarknadsläget
inte kan förutses. Beträffande förslaget rörande inlandet i Örnsköldsviks
kommun hänvisar länsstyrelsen till att man länge hävdad att detta område
borde tillföras det nuvarande inre stödområdet. Inplaceringen av Lidens
och Holms församlingar motiveras med att denna del av Sundsvalls kom-
mun utgör ett glesbygdsområde jämförbart med angränsande områden i
grannkommunerna. När det gäller Härnösands kommun betonas att ar-
betsmarknaden är alltför ensidig med en förhållandevis stor offentlig sek-
tor och liten industrisektor.

22 Länsstyrelsen i Jämtlands län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Berg	Inre stödområdet
Bräcke	Inre stödområdet
Härjedalen	Inre stödområdet
Krokom	Inre stödområdet
Ragunda	Inre stödområdet
Strömsund	Inre stödområdet
Åre	Inre stödområdet
Östersund	Inre stödområdet

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Berg	6
Bräcke	6
Härjedalen	6
Krokom	6
Ragunda	6
Strömsund	6
Åre	6
Östersund	5

Länsstyrelsen understryker nödvändigheten av att det regionalpolitiska stödet förbehålls de s. k. skogslänen. En spridning av den regionalpolitiska stödverksamheten över större delen av landet har urholkat dessa stödformer som ett medel att lösa de långvariga arbetslöshets- och undersysselsättningsproblemen som är karakteristiska för norrlandslänen. Hela länet tillhör f. n. det inre stödområdet men fördelningen av lokaliseringstöd har varit mycket ojämnt fördelat över länets kommuner. Mest framträdande är att 40% av stödet till industrin gått till företag i Östersunds kommun. Länsstyrelsen anser denna fördelning naturlig eftersom Östersundsområdet har länets största och mest väl differentierade arbetsmarknad samtidigt som det kan konstateras att behovet av sysselsättningstillfällen i länet är störst utanför Östersundsområdet. Länsstyrelsen påpekar att stödverksamheten dock inte kan riktas enbart till andra delar av länet då det finns klara samband mellan utvecklingen i Östersunds kommun och länets övriga kommuner.

23 Länsstyrelsen i Västerbottens län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Lycksele	Inre stödområdet
Norsjö	Inre stödområdet
Sorsele	Inre stödområdet
Storuman	Inre stödområdet
Vilhelmina	Inre stödområdet
Vindeln	Inre stödområdet
Åsele	Inre stödområdet
Nordmaling	Allmänna stödområdet
Robertsfors	Allmänna stödområdet
Skellefteå	Allmänna stödområdet
Umeå	Allmänna stödområdet
Vännäs	Allmänna stödområdet

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Sorsele	6
Storuman	6
Vilhelmina	6
Åsele	6
Lycksele	5
Nordmaling	5
Norsjö	5
Robertsfors	5
Skellefteå	
Fällfors, Jörns och Kalvträskis församlingar	5
Vännäs	5
Vindeln	5
Skellefteå	
Bolidens, Bureå, Burträskis, Byske, Kågedalens, Lövångers, Sankt Olovs, Sankt Örjans och Skellefteå lands- församlings församlingar	4

Länsstyrelsen anser att en stödområdesindelning klart skall prioritera de norra delarna av landet där nätet av lokala arbetsmarknader är sämst utvecklade.

Länet har under de senaste åren haft en befolkningsmässigt positiv utveckling. Detta beror enligt länsstyrelsen snarare på en dämpad expansion i tidigare tillväxtområden i södra Sverige än på att de regionalpolitiska problemen är lösta i länet. Tendenser till ökad utflyttning kan f. n. skönjas i samband med industrins förbättrade utveckling i södra Sverige.

För att erhålla en klarare avgränsning i stödhänseende mot de södra delarna av landet föreslår länsstyrelsen att stödområde 3 utgår samt att Umeå och Skellefteå (med undantag för Fällfors, Jörns och Kalvträsk's församlingar som föreslås en placering i stödområde 5) kommuner placeras i stödområde 4.

När det gäller fjällkommunerna Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele bör dessa med tanke på de svaga arbetsmarknaderna, invånarnas åldersstruktur och den stora arbetslösheten placeras i stödområde 6. Länsstyrelsen vill framför allt framhålla Sorsele kommun som är i stort behov av snabba och kraftfulla insatser för att överhuvudtaget kunna existera på sikt.

Länets övriga kommuner Lycksele, Norsjö, Vindelns, Vännäs, Nordmalings och Robertsfors bör med hänsyn till de problem som föreligger hänföras till stödområde 5.

24 Länsstyrelsen i Norrbottens län**Nuvarande stödområdesindelning**

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Arjeplog	Inre stödområdet
Arvidsjaur	Inre stödområdet
Gällivare	Inre stödområdet
Haparanda	Inre stödområdet
Jokkmokk	Inre stödområdet
Kalix	Inre stödområdet
Kiruna	Inre stödområdet
Pajala	Inre stödområdet
Överkalix	Inre stödområdet
Övertorneå	Inre stödområdet
Boden	Allmänna stödområdet
Luleå	Allmänna stödområdet
Piteå	Allmänna stödområdet
Älvsbyn	Allmänna stödområdet

Länsstyrelsens förslag till inplacering i stödområde

<i>Kommun</i>	<i>Stödområde</i>
Arjeplog	6
Arvidsjaur	6
Gällivare	6
Haparanda	6
Jokkmokk	6
Kalix	6
Kiruna	6
Pajala	6
Älvsbyn	6
Överkalix	6
Övertorneå	6
Boden	5
Luleå	5
Piteå	5

Länsstyrelsen i Norrbottens län har avgett sitt förslag till inplacering av länets kommuner i stödområden med förbehållet att

- en återgång sker till 1965 års stödområdesavgränsning innebärande att regionalpolitiskt stöd endast utgår i detta ursprungliga stödområde, dvs. i 69 kommuner
- offertprincipen endast används i de län som får sina samtliga kommuner placerade i grupperna 5 och 6.

Om dessa förutsättningar inte uppfylls hemställer länsstyrelsen att ett sjunde stödområde inrättas till vilket skall föras de kommuner i landet som är svårast drabbade av arbetslöshet och som har de sämsta framtidsutsikterna.

Länsstyrelsen har som bakgrund till ovannämnda förslag till inplacering jämfört Norrbottens län med vissa andra delar av landet. Man har därvid gjort ett urval av kommuner som idag erhåller regionalpolitiskt stöd och tagit med samtliga län som berörs av detta stöd. Jämförelsen har skett utifrån faktiska förhållanden och grundats på en rad kriterier som finns omnämnda i sysselsättningsutredningens förslag till ny stödområdesindelning.

Det kriterium länsstyrelsen fäster störst uppmärksamhet vid och anser vara det mest giltiga som grund för en inplacering är situationen på arbetsmarknaden. Man jämför därvid den andel av den totala arbetskraften som befann sig utanför den ordinarie arbetsmarknaden under maj månad 1978 inom samtliga län. Denna jämförelse visar enligt länsstyrelsen på ett entydigt sätt att i fråga om brist på sysselsättningstillfällen intar Norrbottens län en särställning jämfört med övriga län. Länsstyrelsen visar också att denna särställning i varierande grad också gäller vid en jämförelse enligt de övriga kriterierna även om vissa av länets kommuner avviker något härvidlag.

Innehåll

Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Förslag till lag om upphävande av lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd	4
Utdrag ur regeringsprotokoll den 22 mars 1979	5
1 Inledning	5
2 Allmänna utgångspunkter	8
2.1 Regionalpolitikens förutsättningar	8
2.2 Den regionala utvecklingen	8
2.3 Nu gällande mål och riktlinjer för regionalpolitiken	9
2.4 Nuvarande regionalpolitiska medel	9
3 Allmänna överväganden	12
3.1 Regionalpolitikens beroende av den ekonomiska utvecklingen	12
3.2 De regionalpolitiska målen	14
3.3 De regionalpolitiska medlen	21
4 Den regionala befolkningens- och sysselsättningsutvecklingen ...	25
4.1 Inledning	25
4.2 Befolkningsutvecklingen	25
4.3 Efterfrågan på arbetskraft	27
4.4 Möjligheter till sysselsättning	35
5 Länsplanering	38
5.1 Länsplaneringens syfte och uppläggning	38
5.2 Samordning med annan planering	41
5.3 Länsplaneringens genomförande	44
5.4 Länsplaneringens demokratiska förankring	47
5.5 Nordiskt samarbete kring regional planering	49
6 Ortsplan, planeringstal och stödområden som samordnings- och fördelningsinstrument	49
6.1 Inledning	49
6.2 Ortsplan	50
6.3 Planeringstal	58
6.4 Stödområdesindelning	61
7 Den offentliga sektorn och regionalpolitiken	69
7.1 Nuvarande förhållanden	69
7.2 Regionalpolitiska medel i statlig verksamhet	71
7.3 Regionalpolitiska medel i kommunernas och landstings- kommunernas verksamhet	76
8 Regionalpolitiskt stöd till näringslivet	79
8.1 Allmänna utgångspunkter	79
8.2 Vissa gemensamma frågor för samtliga stödformer	82
8.3 Sysselsättningsstöd	87
8.4 Utbildningsstöd	90
8.5 Avskrivningslån	91
8.6 Lokaliseringslån	95
8.7 Offertprincipen	97
8.8 Stöd till företag inom turistnäringen	99
8.9 Stöd till företag inom den privata service- och tjänstesektorn	100
8.10 Säkerheter, bevakning m. m.	101
8.11 Regler för återkrav av lämnat stöd	104

8.12	Handläggnings- och beslutsordning i ärenden om regionalpolitiskt stöd	104
8.13	System för lokaliseringssamråd	108
8.14	Lagen (1970: 725) om lokaliseringssamråd	110
8.15	Produktsökning i regionalpolitiskt syfte	110
8.16	Industricentra	112
9	Särskilda åtgärder för glesbygder	116
9.1	Nuvarande ordning och utredningsförslag	116
9.2	Det framtida glesbygdssstödet	120
10	Regionalpolitisk forskning	126
10.1	Organisationen av den regionalpolitiska forskningen	126
10.2	Regionalpolitiskt forskningsprogram	130
10.3	Tjänst som professor i regionalekonomi	134
11	Tjänster för regionalpolitisk verksamhet	134
12	Upprättat lagförslag	135
13	Hemställan	135
14	Anslagsfrågor inför budgetåret 1979/80	136
15	Beslut	146

Bilaga 1

Sammanfattning av sysselsättningsutredningens delbetänkande (SOU 1978: 62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel		148
1	Bakgrund	148
2	Regionalpolitikens förutsättningar	148
3	Det regionalpolitiska stödet till industrin och den privata service- och tjänstesektorn	150
4	Den offentliga sektorn och regionalpolitiken	158
5	Särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygd	160
6	Kostnader för en förstärkt regionalpolitik	161
7	Reservation	162

Bilaga 2

Remissyttranden över sysselsättningsutredningens delbetänkande (SOU 1978: 62) Regionalpolitiska stödformer och styrmedel		163
1	Inledning	163
2	Regionalpolitikens förutsättningar	164
3	Det regionalpolitiska stödet till industrin och den privata service- och tjänstesektorn	174
4	Den offentliga sektorn och regionalpolitiken	190
5	Särskilda sysselsättningsinsatser i glesbygd	196

Bilaga 3

Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet delbetänkande (SOU 1978: 46 och 47) Att främja regional utveckling		197
---	--	-----

Bilaga 4

Remissyttranden över expertgruppens för regional utredningsverksamhet delbetänkande (SOU 1978: 46 och 47) Att främja regional utveckling		202
1	Inledning	202
2	Allmänna synpunkter	202
3	Den regionala utvecklingen från 1965	203

Prop. 1978/79:112	288
4 Mål och medel i regionalpolitiken	205
5 Det regionalpolitiska stödets effekter på sysselsättning och ekonomi	207
6 Utvärdering av välfärdseffekter av den regionalpolitiska stödverksamheten	209
 Bilaga 5	
Sammanfattning av glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978:	
37) Sysselsättning och service i glesbygd	211
1 Serviceförsörjning	211
2 Stöd till glesbygder	211
3 Handläggningsordning	212
4 Bestämmelser för glesbygdsstöd	213
5 Administration m. m.	215
 Bilaga 6	
Remissyttranden över glesbygdsdelegationens promemoria (Ds I 1978: 37) Sysselsättning och service i glesbygd	217
1 Inledning	217
2 Serviceförsörjning	219
3 Sysselsättning	222
4 Handläggning	223
5 Glesbygdsbegreppet och avgränsning av glesbygd	227
 Bilaga 7	
Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet betänkande (Ds I 1978: 40) Förslag till ERU:s framtida organisation	228
1 Inledning	228
2 Förutsättningar för ERU:s framtida verksamhet	230
 Bilaga 8	
Sammanfattning av expertgruppens för regional utredningsverksamhet betänkande (Ds I 1979: 3) Regionalpolitisk forskning på 1980-talet	234
1 Inledning	234
2 Förslag till forskningsprogram	234
 Bilaga 9	
Länsstyrelsernas utvärdering av ortsplänen	237
1 Inledning	237
2 Ortsplanens framtida roll	237
3 Mål knutna till ortsplänen	238
4 Positiva och negativa effekter av ortsplänen	239
5 Andra prioriteringsgrunder	240
6 Ortsplanens servicenivåer	240
 Bilaga 10	
Erfarenheterna av systemet med lokaliseringssamråd. Utvärdering gjord inom industridepartementet	242
1 Bakgrund till lokaliseringssamrådet	242
2 Lokaliseringssamrådets syfte och utformning	243
3 Lokaliseringssamrådets organisation	244

4 Samrådsföretagens roll i den svenska industrin	245
5 Utvecklingen av sysselsättning och investeringar inom industrin åren 1976–78	245
6 Uppläggning och genomförande av systemet med lokaliseringssam- råd	248
7 Försök till utvärdering	250
8 Sammanfattning	254

Bilaga 11

Sammanfattning av länsstyrelsernas förslag till inplacering av kommu-

ner i stödområde	256
1 Stockholms län	256
2 Uppsala län	257
3 Södermanlands län	258
4 Östergötlands län	259
5 Jönköpings län	260
6 Kronobergs län	260
7 Kalmar län	261
8 Gotlands län	263
9 Blekinge län	264
10 Kristianstads län	265
11 Malmöhus län	266
12 Hallands län	267
13 Göteborgs och Bohus län	267
14 Älvsborgs län	269
15 Skaraborgs län	270
16 Värmlands län	271
17 Örebro län	272
18 Västmanlands län	273
19 Kopparbergs län	275
20 Gävleborgs län	277
21 Västernorrlands län	279
22 Jämtlands län	281
23 Västerbottens län	282
24 Norrbottens län	284
Innehållsförteckning	286
Kartor över gällande stödområdesindelning och över förslag till ny stödområdesindelning	291

Kartor

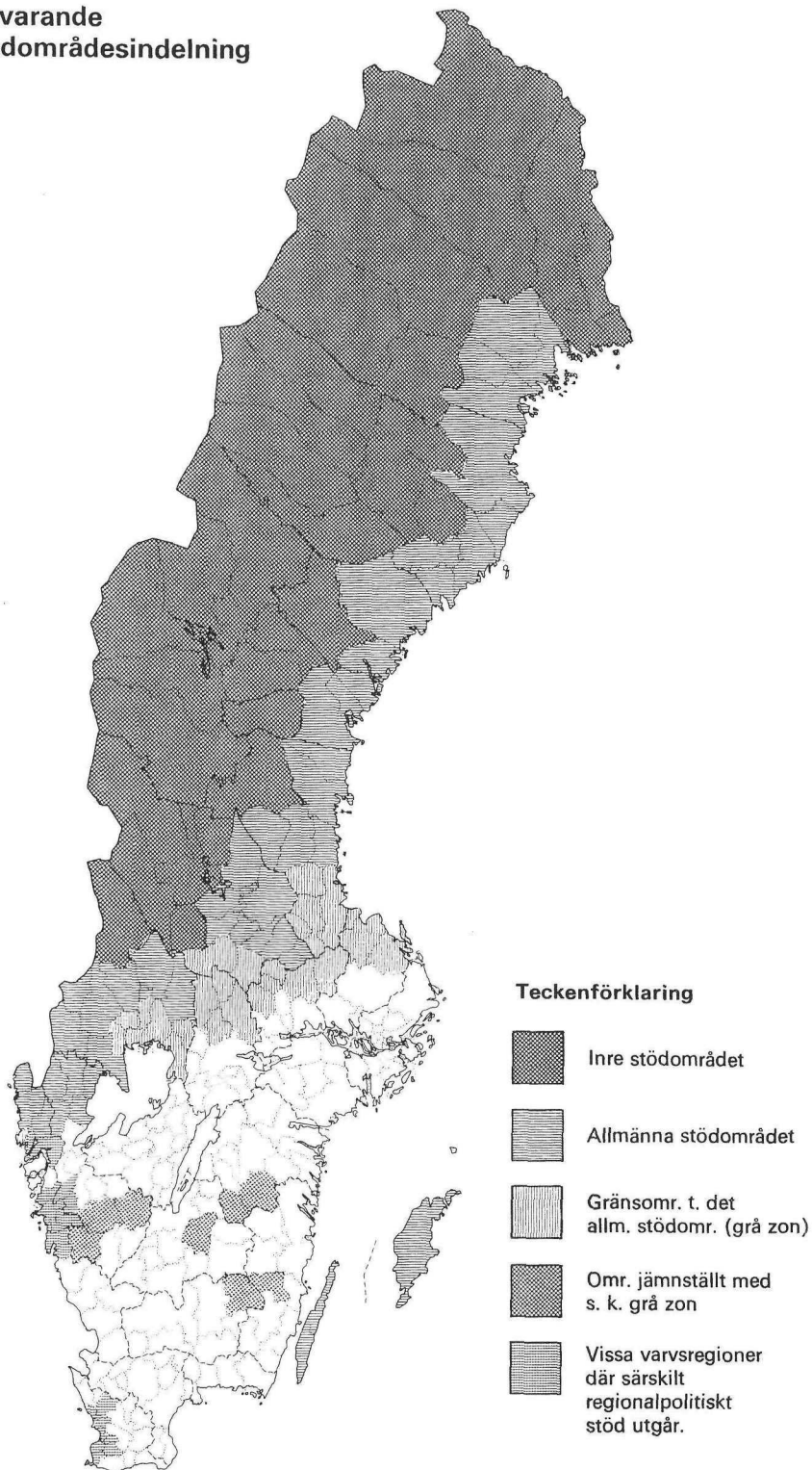
Inplacering av kommuner i nya stödområden 1-6

Nuvarande stödområdesindelning anges inom parentes.

(I) = inre stödområdet, (A) = allmänna stödområdet, (G) = "grå zonen" eller område jämställt därmed

<i>Uppsala län</i>		<i>Örebro län</i>		<i>Jämtlands län</i>	
Tierp	2 (G)	Hällefors	3 (G)	Strömsund	6 (I)
Älvkarleby	2 (G)	Ljusnarsberg	3 (G)	Berg	5 (I)
Östhammar	2 (G)	Degerfors	2 -	Bräcke	5 (I)
		Karlskoga	2 -	Härjedalen	5 (I)
<i>Östergötlands län</i>		Lindesberg	2 (G)	Krokom	5 (I)
Kinda	1 (G)	Nora	2 (G)	Ragunda	5 (I)
Ydre	1 (G)			Åre	5 (I)
		<i>Västmanlands län</i>		Östersund	4 (I)
<i>Kronobergs län</i>		Fagersta	2 (G)		
Uppvidinge	1 (G)	Heby	2 (G)	<i>Västerbottens län</i>	
		Norberg	2 (G)	Sorsele	6 (I)
<i>Kalmar län</i>		Sala	2 (G)	Storuman	6 (I)
Borgholm	2 (A)	Skinnskatteberg	2 (G)	Vilhelmina	6 (I)
Mörbylänga	2 (A)			Åsele	6 (I)
Högsby	1 (G)	<i>Kopparbergs län</i>		Lycksele	5 (I)
		Malung	5 (I)	Norsjö	5 (I)
<i>Gotlands län</i>		Vansbro	5 (I)	Skellefteå	
Gotland	4 (A)	Älvdalen	5 (I)	Fällfors, Jörns och	
		Mora	4 (I)	Kalvträsk förs.	5 (A)
<i>Göteborgs och Bohus län</i>		Orsa	4 (I)	Vindeln	5 (I)
Munkedal	3 (A)	Avesta	3 (A)	Vännäs	
Sotenäs	3 (G)	Borlänge	3 (A)	Bjurholms förs.	5 (A)
Strömstad	3 (A)	Falun	3 (A)	Robertsfors	4 (A)
Tanum	3 (A)	Gagnef	3 (A)	Skellefteå	
		Hedemora	3 (A)	Bolidens, Bureå,	
<i>Älvsborgs län</i>		Leksand	3 (A)	Burträsk, Byske,	
Bengtfors	3 (A)	Ludvika	3 (G)	Kågedalens, Lövångers,	
Dals-Fd	3 (A)	Rättvik	3 (A)	Sankt Olovs, Sankt	
Färgelanda	3 (A)	Smedjebacken	3 (G)	Örjans och Skellefteå	
Mellerud	3 (A)	Säter	3 (A)	landsförsamlings	
Åmål	3 (A)			förs.	4 (A)
Borås	1 (G)	<i>Gävleborgs län</i>		Nordmaling	3 (A)
Mark	1 (G)	Ljusdal	5 (I)	Umeå	3 (A)
Svenljunga	1 -	Bollnäs	3 (A)	Vännäs	
Tranemo	1 -	Hofors	3 (G)	Vännäs förs.	3 (A)
Ulricehamn	1 (G)	Hudiksvall	3 (A)		
		Nordanstig	3 (A)	<i>Norrbottnens län</i>	
<i>Värmlands län</i>		Ockelbo	3 (G)	Arjeplog	6 (I)
Torsby	5 (I)	Ovanåker	3 (A)	Gällivare	6 (I)
Eda	4 (A)	Söderhamn	3 (A)	Haparanda	6 (I)
Filipstad	4 (A)	Gävle	2 (G)	Jokkmokk	6 (I)
Hagfors	4 (A)	Sandviken	2 (G)	Kalix	6 (I)
Munkfors	4 (A)			Kiruna	6 (I)
Storfors	4 (G)	<i>Västernorrlands län</i>		Pajala	6 (I)
Sunne	4 (A)	Sollefteå	5 (I)	Överkalix	6 (I)
Arvika	3 (A)	Ånge	5 (I)	Övertorneå	6 (I)
Säffle	3 (A)	Örnsköldsvik		Arvidsjaur	5 (I)
Årjäng	3 (A)	Anundsjö, Björna,		Älvsbyn	5 (A)
Forshaga	2 (G)	Skorpeds och Tre-		Boden	4 (A)
Grums	2 (G)	hörningsjö förs.	5 (A)	Luleå	4 (A)
Hammarö	2 (G)	Kramfors	4 (A)	Piteå	4 (A)
Karlstad	2 (G)	Härnösand	3 (A)		
Kil	2 (G)	Sundsvall	3 (A)		
Kristinehamn	2 (G)	Timrå	3 (A)		
		Örnsköldsvik			
		Arnäs, Gideå, Grund-			
		sunda, Mo, Nätra,			
		Sidensjö, Själevads			
		och Örnsköldsviks			
		förs.	3 (A)		

Nuvarande stödområdesindelning

Förslag till ny stödområdesindelning

